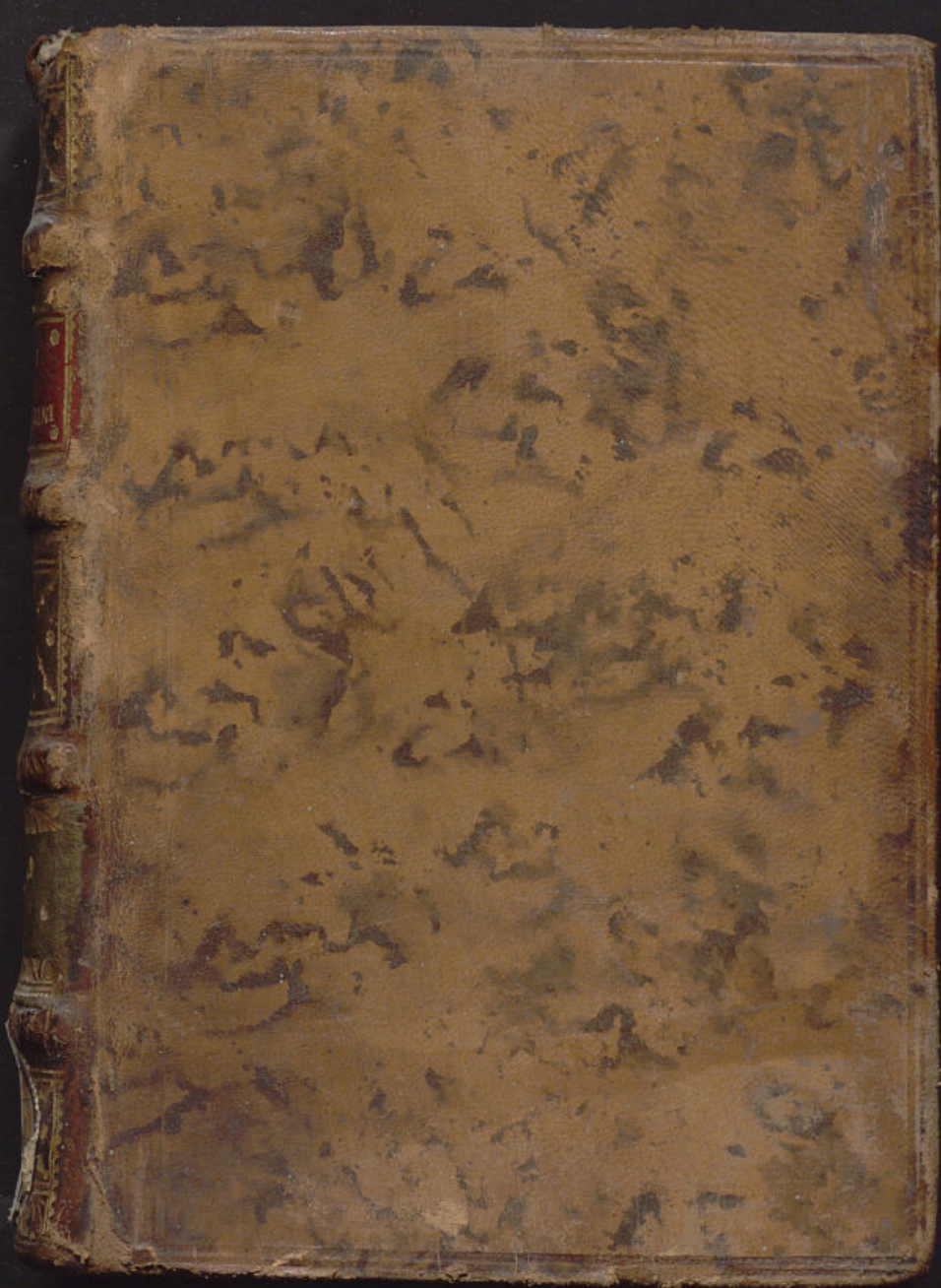

M. FABII
QUINTILIANI

UNIVERSIDAD
D DE G
GRANADA

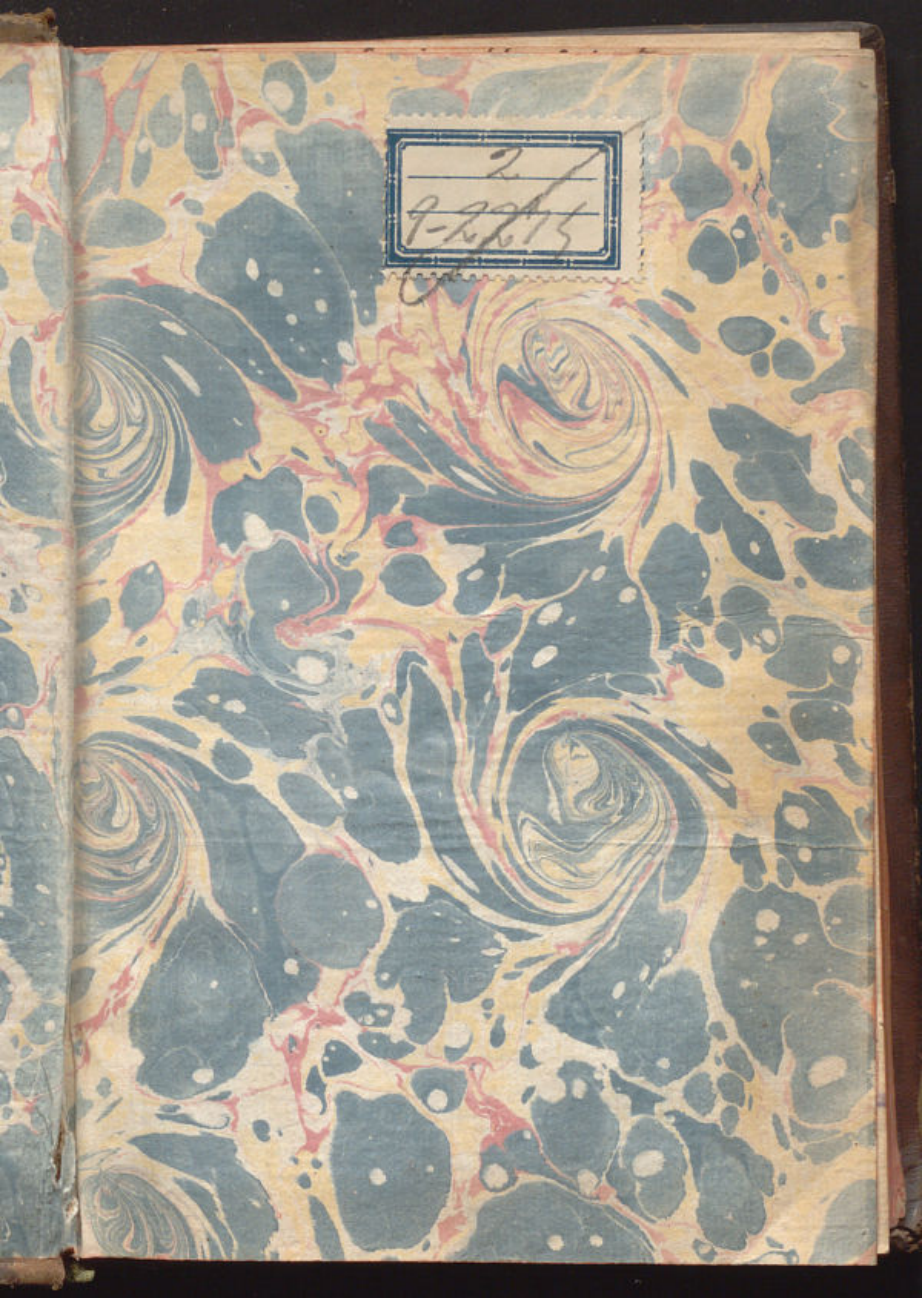
A
38
410

VI

2
P-2215

2-9-2275

i 16647336

Biblioteca Universitaria
GRANADA

Sala: ~~03~~
Estante: ~~34~~
Tabla:
Número: ~~149~~

BIBLIOTECA NACIONAL REAL
GRANADA

Sala: A
Estante: 38
Número: 410

(2)
MAR· FABII
QVINTILIANI
DECLAMATIO-
NES.

VIRTUTE DVCE,

COMITE FORTVNA.

APVD SEB. GRYPHIVM
LVGDVNI,
1540.

MAR· FABII

QVINTILIANI, ORA
TORIS ELOQVENTISSIMI
DECLAMATIONVM
LIBER.

PARIES PALMATVS. ARGVM.

Quidam cui erat filius cæcus, quem hæredem instituerat, induxit illi nouercam, iuuenēq; in secreta domus parte seposuit. Is noctu dum in cubiculo cū uxore iaceret, occisus est, inuentusq; postero die habens gladium filij delixū in uulnere, pariete ab ipsius ad filij cubiculū uestigijs palmæ cruentato. Accusant se inuicem cæcus & nouerca.

Pro cæco contra nouercam. 1

I IUVENIS innocentissimus, Iudices, uti uellet ambitu tristissima calamitatis, poterat allegare uobis amissā cū oculis cogitationum omnium temeritate: scilicet cum ostendere innocentiam suam moribus malit, quam aduersis; neque pietatis, neq; conscientie suæ grauem ferre contumeliam potest, ut parricidium non fecisse uideatur beneficio cecitatis. Quare non petit, ut miserum puteris, nisi & innocens fuerit: non petit, ut afflictum alleuetis, nisi & probauerit sese infeliciorem, quod patrem amisit, quam quod oculos. Aestimare iuuenem ijs moribus, quibus uidentem æstimaretis, uita, pudore, pietate. Quæ si omnia sibi, ut erunt promissa, constituerint, nullo terretur crimine. Nec quod sceleratissima foeminarum calamitatem nostram cruentato pariete imitata est, expauescimus. Quæ diligētia, quò sollicitior fuit, ne deprehenderetur, hoc magis indicauit sibi oculos non defuisse. Gratias agimus, quòd nimium

auide

16647464

auide su
esse cæci
ut fecisse
rim fut
sunt cōtr
mus, quod
biculum
nō depre
tempore
qua nemo
mentū de
uno scelu
multa inc
illud esse
ito, occisi
rō istud
res solus
tum esse
inuisum
remur. Id
pit a patr
tur inuidi
parte sepo
cum inuas
hoc esse
senex, qu
nouercæ
sit animo
grauissim
hæredem
oportet ue
riti depre

DECLAMATIO PRIMA.

caecitatis suspitionis argumenta in nostram transtulit partem: non esse caeci scelus difficilius probaretur, nisi omnia sic acta essent, ut fecisse caecus uideretur. Quare Iudices non improbe sperauerim futurum, ut suspecta sint uobis, quae tam inconsiderate ficta sunt contra miseram caecitatem. Primum quod spatium illud ingens domus, quod in medio fuit, ita disiecto cruore satiatum est usque ad cubiculum miserimi iuuenis, tanquam plane timuerit parricida, ne non deprehenderetur. Deinde sceleri nox potissimum electa, quo tempore inueniri maritus sine uxore non posset. Tum in caede, in qua nemo utitur ferro, nisi alieno, gladius adolescentis, ne argumentum deesset nouercae, relictus est. Postremo peractum uulnere uno scelus, quod obijceretur manibus erratis. Et tamen contra tam multa incredibilia solum aduocat nouerca testamentum, uultque illud esse precium parricidij, ut rerum intellectu in diuersum conuerso, occisum eum probet patrem, quod non meruerit occidi. Nos uero istud (si crimine putatis) agnoscimus. Iuuenis hic patris sui haeres solus est. Hoc testamentum, si uiuente adhuc miserimo senectute esse in domo potuit, scitis, quis illi debuerit irasci. Nam quod inuisum fuisse filium patri iactat, crimine nouercae erat, si confiteremur. Idque probari ex hoc putat, quod secretum non filius accipit a patre, sed caecitas. Quo loco dissimulare satis callide conatur inuidiam suam. Pater qui filium caecum in semota penetralium parte seposuit, eripuit nouercae oculis uoluptatem. Namque ista cum inuasisse uacuos penates uideretur, cum patri filium caecum hoc esse crederet, quod orbitatem, excogitauit indulgentissimus senex, quemadmodum hic miser patri suo in eadem domo esset, nouercae in alia, accepit secretum quod erat petiturus. Quod quo sit animo senis factum, potestis interrogare testamentum. Neque ego grauissimum patrem suprema sua iuueni iactasse crediderim, ut heredem filium scriberet. non est res quae imputetur: istam magis oportet uel aliquo iudicio, uel suspitione muliebri arcana mentis deprehendisse, et statim omnibus nuptiarum renunciaisse

pignoribus. Nam cum propter pecuniam ames, idem amoris & spei finis est. Habuerat adolescens gladium in cubiculo suo semper, siue antequam in hanc fortunam incidere paratū, siue quia cecitatis misera solatium est habere rem uidentium. Certe nunquam illum pater timuerat, nunquam nouerca obiecerat. Palam positum est sub oculis omnium tota domo notissimum ferrum. Scitis quantum negligentius custodiat ferrum bona conscientia, quam etiam extra suspicionem sit res sine usu. Innocentia facit, ut ferrum subtrahi possit & uidentibus. Siue igitur aliquis ex seruulis corruptus est, praesertim in tam facili occasione, siue ipsi nouerca non defuit audacia ad ferendum, quod facere poterat & praesente priuigno, utiq; (quod dubitari non potest) quod facit certum sceleris autorem, mauult in caede alieno uti quam suo gladio, quisquis illum relicturus est. Reliqua iudices si fieri possunt, facta existimate. Dicitur caecus sine rectore, sine duce, ex illa penatium parte secreta, & penè ex alia domo, per inane longum, per tot offensa limina, per excubantes seruulos errasse cum ferro, cubiculum deinde patris ingressus in neutram deflexisse partem, sed recto gradu sicut ducere oculi solent, ad lectulum accessisse leuiter, non in torum inciāisse, non antè peruenisse quam crederet. Vos Iudices criminum tumultum ex rerum fide ducite. Dormiens senex, quem caecus percussor quaereret, excitatus antè esset, quam inueniretur. Iungūt his multò incredibiliora, ut occiderit patrem, pepercit nouerca, patricidium autem uno ictu explicuerit: quod ferè uix etiam ijs contingere solet, qui oculos manu sequuntur. Nulla ergo luminum uirtus, sed homo ferrum missurus in casum, satis felix si percussisset quameunq; corporis partem, in ipsam protinus animam incidit, & an morti satisfecisset, intellexit. Officium Iudices oculorum est renunciare manibus quid actum sit, caeci percussoris una securitas fuerat saepius ferire. Negat praeterea quicquam se ex his nouerca sensisse, cū iuxta iaceret, nec explicat unde illud acciderit,

acciderit
perierat
for secur
lata. Spa
notas sa
quam be
des) om
ca gladi
Deinde
cidam sa
uan seq
lor tibi a
nisi ut r
cessitatē.
re propo
inde cum
diar nou
suis caus
iudicia c
ritis. Et p
quam im
rogabo q
per que
dus certo
cia, diu u
dibile est
fuerint, q
pignora.
cidere pa
mitate mi
porum fr
cant mini

acciderit maxime signum trepidationis. Si & pater uno ictu
 perierat, neq; ista uigilabat, nunquam gladium reliquit percus-
 sor securus. Reliqua iudices nimium suspecta, improbe asimu-
 lata. Spatio sissimus paries & longissimum domus latus habuit
 notas sanguinis, quas reliquisse uideretur manus reuertentis. O
 quam bene quicquid uolūt imitantur oculi. Stueo (si qua est fi-
 des) omnia priuignum illa nocte fecisse. Dicitur ad uotum nouer-
 ce gladium in uulnere reliquisse, quem suum negare non posset.
 Deinde per totum parietē quid aliud inscripsisse, quam se parri-
 cidam sanguine patris usq; ad cubiculum suum perduxisse, &
 uiam sequētib; reliquisse? Hæc fecit aliquis negaturus? Gratu-
 lor tibi adolescens, si non potuisti parricidium illud admittere,
 nisi ut relinqueres argumētum cæcitatē, habuisti innocētia ne-
 cessitatē. Causam igitur miserrimi adolescentis sic apud uos age-
 re proposui, ut primum ipsum defendā quasi reus tamen sit: de-
 inde cum esse securus de huius innocentia cœpero, tunc ingre-
 diar noueræ accusationem. Spectabitis utrunque suis moribus,
 suis causis: eritq; facilior uia uestre religionis. Quāquam duos
 iudicia complexa sunt, uos tamen tanquam de singulis cognoue-
 ritis. Et primum sic agam, tanquam iuuenis habeat oculos, tan-
 quam impetus eius nulla corporis debilitate frangantur. Inter-
 rogabo quid antē perditē, quid flagitiose, quid impie fecerit,
 per que se parricidam scelera promiserit. Innocentia per gra-
 dus certos ab homine discedit, & ne in maximis trepidet auda-
 cia, diu uires in minoribus colligit. Nemo inde cœpit, quō incre-
 dibile est peruenisse. Dicās necesse est quæ huic cum patre odia
 fuerint, quā uiolenta dissensio inter sacrorum infinita nominū
 pignora. Crede mulier etiā tua causa. Nam si facile est filio occi-
 dere patrem, facilius est uxori maritum. Loquar nunc de in fir-
 mitate misere cæcitatē. Temeritas omnis animorū calamitate cor-
 porum frāgitur, & frigesunt impetus mentū, quos non expli-
 cant ministeria membrorum, ad solum se alligat destituta mæ-

rorem. Vultus ille perpetua nocte coopertus ac timidus
 non concipit nefas, ad quod ducibus oculis peruenitur. Cogi-
 tat semper errare, & offendere, cogitat cundi redeundiq; dis-
 ficulatem. Magna innocentiae necessitas est, neminem facilius
 posse deprehendi. Semper se custodiunt miseri, ne esse miserabiles
 desinant, & quisquis amisit oculos, laborat, ne merito perdidere-
 rit. Quid aliud caecitas discit quam rogare, blandiri? Odium om-
 nne adiuuant oculi, & hunc in pectoribus humanis furorem lu-
 mina accendunt, nec leuis animus accedit insania, quoties quem
 execreris, aspicias. Caecus miserior est quam ut inuisus sit, timi-
 dior est quam ut oderit. Praeterea nocentibus liberis frequentissi-
 mas ad parricidium causas suggestit illud, quod uidebat. Vitijs
 enim nostris in animam per oculum uia est. Alijs tradidit in pa-
 rentum sanguinem luxuria ferrum, luxuria uidentium crimen:
 Alijs meretriculae immodica poscentis amor, cui renunciant
 oculi. Caecus infelix patrem occidit: deinde cui manum porriget
 securior? cuius humeris leuior incumbet? Quis contumelias ser-
 uorum castigabit seuerius? quis calamitatem tam obnoxiam ma-
 iore reuerentia proteget? Inter felices alius est ordo uotorum:
 caecus filius optat superstitem parentem. Volo nunc scire quem-
 admodum dicat explicitum tam difficile facinus. Caecus parricidium
 cogitauit. cum quo? cuius se commisit oculis, iturus per totam do-
 mum? quem ducem elegit ille, qui erat in cubiculo suo solus? Se-
 cum (opinor) secum deliberat. Sufficit sibi, cum homine expeditis-
 simo loquitur. Cur enim socium conscientiae querat? omnia pos-
 test scire. Primum uel nox quanta sit. Deinde prospicere sollicite,
 an omnis familia dormiat. Gradu suspensio ponere certa uesti-
 gia, & in omnem timoris sui partem sollicitum circumagere uultum.
 O quam parum est in metu ipsos etiam oculos habere. Ita non
 iste sibi dixit? Occidere quidem patrem uolo: sed quem sequen-
 tur haec manus? Nocte solus egrediar, sed quando perueniam?
 Putas nos iunctis habitare liminibus: domus inter patrem filiumq;

media.

media. C
 uix met
 Quid si
 inueni
 intrabo
 uigilabi
 sed oculi
 cretur.
 nis ad p
 lud in m
 tum in u
 dubitari
 retur. Cu
 buera ser
 meo tot
 bar patri
 & tot ab
 ei, ante o
 testis cos
 posset. N
 lo fuit, q
 sic illud
 actum p
 limine eg
 ecce cubi
 percussor
 Quid po
 committi
 iactat: E
 nens aud
 duobus?
 tur a ani

media. Quantum erroris, quantum moræ, spatium ingens, & uix metiendum? Cæcitas in cōsulta quid agis? nox ante deficiet. Quid si deinde uterq; uigilauerit? quid si nouerca? Agè limen inueniam, cardinem sine strepitu mouebo, dormiētis cubiculum intrabo, quiescētem firiam patrem, semel satis erit, nec nouerca uigilabit. Securus egrediar, sciēte nullo reuertar. Vota sunt ista, sed oculorum. Cæcus desperaret etiam si tam multa nox polliceretur. Hoc loco quæram necesse est, quæ ratio fuerit, ut iuuenis ad parricidium suo potissimum gladio uteretur. Nimirū illud in mentē uenit, quia erat relicturus. Nam si alienū, & ignotum in uulnere patris gladiū reliquisset, potuerat de percussore dubitari. Hic attulit suū, ut etiam si euasisset, tamē ferro suo tene retur. Cur ergo, inquis, gladiū in cubiculo tuo habebas? quia habuerā semper, quia usurus illo nō eram. Ferrum ergo parricidio meo tot ante annos præparauī, & secundum illum quem minabar patri, tādū innocens fui? Ego eram ferro ac mente paratus, & tot abiere noctes? Ante gladiū illum familiarem oculis tuis feci, ante omnibus seruulis notum. Pependit in cubiculo tanquam testis cōscientiæ meæ palam in medio negligēter, sic ut subtrahi posset. Non illum cōscientia trepida uelauit: tam notus in cubiculo fuit, quàm cæcitas domini. Quisquis ferrum præparat sceleri, sic illud habet, ut possit suum negare. Ponite nunc ante oculos actum parricidij, deprehēdetis difficultatē. Dono illud, dū à suo limine egreditur, dum illos quos accepit à patre seruulos fallit, ecce cubiculū senis inuenit aliquādo, ecce paries ille deficit, & percussoris manus subito destituit, cessere fores sine strepitu. Quid postea agit? Vtrum ipsum cubiculi parietē circuit, an se committit in mediū? & per spatia tenebrarum armatam manum iactat? Ecce patris lectulū tenet, etiā dormiētū anhelitus inueniens audit, unde sciēt quò dirigat ferrum, quem potius feriat ex duobus? Tætavit ergo uultus, & pectus obiectū, breuissimā peritura animæ uia quærit, & quātus erit sopor qui ista nō sentiat?

Dices, neq; ego sensi. Ideo intelligis quàm malā causam habeat, cuius & una, & incredibilis defensio est. Ita feritur in sinu tuo maritus, & tu nihil sentis? Ad latus tuum fata hominis peraguntur, tu taces tanquam te priuignus occiderit priorem? Ita nō ille percussus est homo, quē cæcus occidit? Te uerò (si nihil aliud) calens ille cruor deniq; suscitasset. Sed quàm manifesta est conscientia, quæ te compellit ad hanc necessitatem, ut cum occisum à priuigno tuo patrē uideri uelis, cogaris dicere nihil sensisse? Sufficit, uicimus, innocentes sumus. Cum in eodem lectulo fueris, cum amplexa sis forsitan illum qui occisus est, tam incredibilem profiteris soporem? Cur ergo tu incolumis es? quæ tam iratis manibus sanguinem tuū fortuna subtraxit? Certe dormiebas, certe nihil senseras. Ita priuignus te reliquit, qui deprehendit timebat? Occidit ergo aliquis patrem, & nouercæ pepercit? Maximum omnium nefas, fortiter fecit, minori sceleri statim par nō fuit? Omnia humana sacra confudit, uiolare nō est ausus pectus odiorum? incredibile est, sine fide est, non occidere nouercam, cui imputes, quòd patrem occidat. Quid ais adolescens? tu ne circa illum sanguinem defecisti? illa te blandius rogauit animas perdidisti ergo illud, quod nihil senserat, quod nox, quod silentium, quod tempus supererat sceleris alterius? Tu si facere paricidii posses, ideo patrem tantum occidisses, ut tibi & nouercam liceret occidere? Nō uideo cur, nisi uideri uelit relicta mulierem, ideo tantum ut uideretur illud nefas illa fecisse. callide satis. Sed hoc alio protinus argumēto subuerteretur. Non est eisdem consilij nouercæ parcere ut substituat ream, & gladium relinquere quo ipse deprehēdatur. Sæpius uti necesse habeo argumento cæcitatatis, & hoc etiam loco quo de illo uulnere disputandum est. Mehercule si percussor intrasset, qui uideret, qui lumen præ se tulisset: non tamen tam feliciter librasset ictum: quem etiam si nullæ fallerent tenebræ, metus & conscientia incertum, magni sceleris tristē morā fecissent. Rarò contingit semel ferire

carnifici,

carnifici,
homicidii
ergo libra
Ego meher
non nouer
ricida. Pri
ab innocen
tius feriat.
liqueret gl
stulit sibi c
ferrum in n
feriret. Si
Sed quid e
à quo sit gl
Sed paries
tus est. Cog
nem, neq;
etiam oculi
tam pariet
dexteram,
stigio posse
misero reli
pesteret in
cium certu
tur usq; ad
casum, nec
Palmatus s
cui, omnes
cōsumeret i
adco (ut ist
tium pariet
bet proxim

carnifici, quamvis componat ipse ceruicem, & exercitata manus
 homicidium nouissime uelut quoddam genus artis exerceat. Sic
 ergo librauit manum cæcus, ut ipsam protinus feriret animam.
 Ego mehercule etiam illud admiror, quod cum patrem uellet,
 non nouercam percussit. Præter animū nihil uirium habet par-
 ricida. Primus ictus ille trepidat, ille cogitat, ille erubescit, ille est
 ab innocentia proximus, ille præstat hoc solum, ut sequens for-
 tius feriat. Interrogare nūc uolo quæ iuueni causa fuerit, ut re-
 liquerit gladium. Scilicet noluit nouercam suam infamari. Ab-
 stulit sibi omnem defensionem, & se parricidam confessus est,
 ferrum in uulnere reliquit. Si nondum occisum putabat, iterum
 feriret. Si iam perfectum nefas intelligebat, auferret indicium.
 Sed quid ego rem manifestissimā colligo? Si uultis Iudices scire
 à quo sit gladius relictus, cogitate cui expederit, ut inueniretur.
 Sed paries usq; ad cubiculum priuigni uestigio manus cruenta-
 tus est. Cogitate Iudices ante omnia, non esse incallidum homi-
 nem, neq; consilij iacentis, qui cæcus explicare conetur facinus
 etiam oculis difficile. Ille ergo nō existimat cum manum cruen-
 tam parieti applicat, uestigium à se parricidij sui relinqui: cum
 dexteram, qua duce utebatur, ueste tergere atq; ita abire sine ue-
 stigio posset, totum parietem cruentabat, & ubi aliquid de patre
 misero relinquebat, quid futurum esset postero die, quantā ex-
 spectaret inuidiam ad lucem non cogitabat: sed disponebat indi-
 cium certum, indubitatum, sine errore, quod nouerca sequere-
 tur usq; ad cubiculum suum, usq; ad limen ipsum. O admirabile
 casum, nec cruor antè defecit. Vtar hoc loco natura ipsius rei.
 Palmatus sanguine paries inuentus sic est, totam manum expli-
 cuit, omnes digitos diligenter expressit. Totum ergo sanguinē
 cōsumeret intra prima uestigia. Pone enim manū cruentatā, atq;
 ad eō (ut istis etiā blandiar) madentē: pone mensurā itineris, spa-
 tium parietis, diu enim in secretā domus partē reuertendū est: de-
 bet proxima pars à cubiculo patris habere plurimū sanguinis,

sequens minus, tertia minimū, ultima nihil. Nam cruor quoties admotus est, trāsit, aut in manu tardē reptātis arefcit. Hoc quid esse dicamus, quōd circa cubiculū utrūq; sanguinis istius uestigiū quasi incipit: hinc est paries palmatus, et illinc? Quomodo pertulit manus quod relinquebat? nouerca istud, nouerca securis cōposuit oculis: illa miserū dextera sanguinē tulit, & manū subinde renouauit. Palmatus paries, habet distantia, uacat aliquid loci, integrum ubiq; uestigium est, cæcus manus traxisset. Quæro nunc, unde tantū sanguinis in manu? Tūc enim ex omni uulnere eror profluit & effunditur, cum ferri recētē uiam sequitur. At quoties eodē quo factum est cluditur telo, latet tota mortis inuidia. Præterea cum manus ex parte qua palmare uestigiū potest, plicetur in capulo, & se, dum telū occupat, claudat, necesse est exteriore ut parte respersa sit. Tuus autem qui palmatus est paries, uestigiū eius partis ostendit, ad quā cruor peruenire nō potuit. Vestrū est nunc cōparare omnia ista, perpendere. Cur prudentior sit iudex in deprehendēdo scelere, quam reus in admittendo, hoc esse in causa puto, quōd alter tantum pro se cogit, alter pro parte utraq;. Tuitus sum adolescentis miserrimi causam, nunc inspicere uolo quāto certioribus argumentis nouerca teneatur. Transco illū uulgarem & omnibus notum de cōparatione personarū locum. Alius diceret maritū & uxerem nisi liberis initiarentur, nō fortissimis corporū uinculis inherere. Ego illud potius dicam, decepta est mulier expectatio tua. Veneras quasi in uacuum domū, & sine herede. Expectaueras, ut infelix iste iuuenis ab ipsis protinus nuptiarū tuarum expelleretur aspicijs, extorrem & inopem sum moueret pater blādo corruptus amplexu, & omnino summā calamitatē corporis occurrere delictis uxoris oculis uctaret. Inuenisti pium & deuotū unico senecem, & de omnibus coniugis tui desperasti ob id affectibus. Miserrimus est maritus quisquis inducit filio nouercā, quōd uxori non uidetur utrunq; posse amare. Quæro igitur ante omnia, ubi

occisus

occisus est
 fendendum
 for non tim
 nialis lectu
 linqitur n
 elegit? No
 so: Non u
 natium sa
 spensa mar
 cationem, e
 quis depre
 tur grande
 dormiat lic
 claratius se
 mus. Quon
 tem, qui pr
 cas. Quis e
 petua noct
 pus uidebor
 scilicet sen
 bus curæ. N
 truce horri
 res. Nā qu
 spicit. Tu p
 plecti. Tu t
 su nō qesca
 icū explor
 lier occide
 satis abude
 me quæ cōt
 daretur, sci
 simile feciss

or quoties
 Hoc quid
 us uestigia
 modo per=
 securis cō
 anū subin=
 aliquid lo=
 et. Quaro
 ni uulnere
 uitur. At
 ortis inui=
 tū potest,
 necesse est
 tus est pa=
 re nō po=
 Cur priu=
 n admitt=
 cogit,
 imi can=
 nouerca
 cōparat
 n nisi li=
 ere. Ego
 Veneras
 t infelix
 etur au=
 rruptus
 ere deli=
 nico se=
 bus. Mi
 d uxori
 nia, ubi
 occisus

occisus est maritus? In cubiculo suo. hoc paulò antè priuigno de
 fendendum nō fuit. Occisus est in cubiculo senex. Ita ille percus=
 for non timuit uxorē? Audeo secretum nuptiarum, & matrimo=
 nialis lectuli solitudinē occisurus intrare. Quem queram? ubi re=
 linquitur maritus ab uxore innocens? Noctē autē ad scelus quis
 elegit? Nox tuū tempus est, quid si accedit huic etiā sceleris occa=
 sio? Non uenire debes ad secretā domus partē, nocturna tibi pe=
 natium sacra peragenda sunt? Tu non cogitas quemadmodū sit
 stensa manu sonantē blande cardinem flectas? Iaces secundū oc=
 cationem, & expeditū tibi in proximo facinus est. Nō times, ne
 quis deprehēdat. Ipsi quoq; seruuli longius quiescūt, & præsta=
 tur grande secretū genio loci. Tibi quoq; ferire cū uelis, scire an
 dormiat licet. Nox, & ferrū, & securus maritus, quidnā isto de=
 claratius scelere? Occisum esse miserū senem, cum tu uolueris, sci=
 mus. Quomodo tamen, inquit, gladius peruenit in meā potesta=
 tem, qui priuigni fuit? Hæremus, hic difficilis expugnādus est lo=
 cus. Quis credat mihi, si dixerō: gladiū cæcus ille perdidit, per=
 petua nocte clausa genæ nō custodierūt. Fingere nimirū ad tem=
 pus uidebor, & rem nimū manifestam impudenter complorare.
 Scilicet semper isti apposita capulo manus, & diebus ac nocti=
 bus curæ. Nolo tanquam callido gloriaris ingenio, non accepisti
 trucē horridumq; latronem, nostrī tibi occasione præbuere mo=
 res. Nā quòd uno ictu occisus est senex, ad te suspicio magis rea=
 spicit. Tu præparare corpus illud ad ictus potes, dū uideris ama=
 plecti. Tu blāda manu prætētare pectus, ubi assiduo uisceris pul=
 su nō q̄scat anima, ubi statim mors sit, ubi de spiritu sanguinis
 ictū explorare antè & cognoscere licet, potest & uno ictu mu=
 lier occidere. Venio nūc ad uestigia parietis cruentati, quibus te
 satis abiūdeq; presimus, dū adolescentē defendimus. Hæc sunt ta=
 mē quæ cōtra te reseruata sunt. Cū maritus tuus in cubiculo occi=
 deretur, sciebas nullū tibi relictū patrociniū, nisi aliquid cecitatis
 simile fecisses. Ideoq; sanguinē in illam partē induxisti, in quam
 queri

quari uolebas, ut postero die omnis inuidia sanguinis notis &
 uestigia preparata sequeretur. Infamas cæcū, consiliū ex calamitate
 sumpsisti. Sciebas illum non aliter, si dux defecisset, ingredi
 posse, quam si uestigia parietis perpetuitate dirigeret. Simulasti
 itaq; cæcitatē, & nequid sceleri impio deesset, mariti tui cruore
 liuisti. Omnia tibi composita atq; simulata sunt per oclū & secu-
 ritatem, tanquam scelus transferatur ingenio. Nunc enim tu in-
 nocens, quia priuigni gladius in uulnere, quia paries cruentus,
 hoc sufficere utrunq; iudicio putabas? quam facili momēto cause
 facta uertuntur, quod fecisse etiā is scelus frequenter inuentus est,
 qui obijciebat. Sed causas, inquit, parricidij iste habuit, quæ iras-
 tus pater in secretā domus partē relegauerat. Mulier illa forsi-
 tan ignominia filicioris uideretur esse priuigni. Cæcitatē benefi-
 cium est, cū illi secretū datur. O præclaram senis optimi singu-
 laremq; pietatē, quam blande ille seposuit miserū suum, quam ali-
 genter uxoris gaudētis exclusit oculos? quam multo cæcū pu-
 dore donauit? Si filicior, inquit, essem, pater, ego tibi potius ce-
 derem domo tota. Nunc miser illam occupa partem, in qua nemo
 te uideat, in quā solus ego ueniam: sint circa te seruuli fideles,
 non gemitus tuos audiat quisquam, nō stebili moerore pascatur.
 Nihil est quod te sollicitet conuersatione nostri, secretū quod ce-
 citati præstat, ideo præstat, ut minus oculi desiderēt. Aliq; odit
 filiū cæcū, & hac tantū ultione contentus est, ut illi assignet
 quietem, & sepositā, & meliorem domus partē? Ita ais, ego sic
 intelligebam, quasi abdicaret, quasi expelleret. Iratus igitur sen-
 nex tenet iuuenem suum uelut interiore complexu, & à limine
 obstat? Rogo, quod duos separat media domo, te integram, sa-
 nam, & illum infelicem cæcum, contumeliæ opportunum, iniu-
 riæ facilem, utrū filio irascatur, an uxori? Nolo, inquit, iuuenis
 utaris amœna domus parte, ne hæc quæ nitidioribus tectis elabo-
 rata sunt, pertineāt ad oculos tuos. Quis tam stultē irascatur cæ-
 co, ut putet illius interesse ubi habitare iubeatur? Te potius ille
 summonet

summonet.
 habes mai-
 nis edibus
 ea assigna-
 non posse.
 non fuisse,
 enim alius
 tem? Filius
 bonorum h-
 ret secretan-
 eadem obij-
 sciuit se esse
 non habuit
 tueantur, ill-
 opinor hic
 mat, tuq; ob-
 lugubria
 fortunæ sua
 nunc primu-
 bat illi mag-
 oculi, non i-
 rant, nec q-
 ageret, rogo
 Iuxta se
 adolefcens
 te pecunia p-
 liorum facil-
 stodiebant?
 sine labore,
 redatus es.
 execratio ui-
 lentē adiuua-

summouet, tuis inuidiā facit oculis, tibi dicit, Sufficiat, satis est,
 habes maiorem domus partem, absentem puta, misero in pater=
 nis edibus aliquem angulum relinque. Pater, qui filio sub nouer=
 ca assignat secretā domus partem, confitetur uxori se abdicare
 non posse. Transit ad aliud genus defensionis. Sibi causam cædis
 non fuisse, cum hic hæres inuentus sit omnium bonorum. Quis
 enim alius esse debeat, ut huic properandum fuerit ad hæredita=
 tem? Filius scriptus non timet pœnitentiam testamenti. omnium
 bonorum hæres relictus est. Non ego irascebatur pater, cū da=
 ret secretam domus partem. Non possunt tibi diuersa prodesse:
 eadem obijceres reo, si exheredatus esset. Elige utrum uoles. Si
 sciuit se esse hæredem, amare magis patrem debuit: si ignorauit,
 non habuit quod speraret ex morte patris. Reliquum est ut in=
 tueamur, ille qui periit, ab utro magis uestrum desideretur. Te
 opinor hic grauius afficit dolor, impatientius hic luctus exani=
 mat, tuq; obsoletam protinus nubem, & tempori accommodata
 lugubria flammeo reuertente mutabis. Hic uerò iuuenis, qui si
 fortune sue mala cum præteritis comparet, cæcus cœperit esse
 nunc primum. Nam quid non miser in hoc sene perdidit? uiue=
 bat illi magna pietas, aderant quocunq; iusserat de facie patris
 oculi, non illudere infelicibus tenebris contumaces seruuli pote=
 rant, nec (quod extremū contumeliarum genus est) ut dominum
 ageret, rogabant. Nunc quanta dij boni ludibria sunt ineundæ?
 Iuxere se pariter cæcitas & solitudo. Quid tibi nūc miserrime
 adolescens hereditas prodest, quam tantū audis? quid enim circa
 te pecunia potest? quæ fruendi uoluptates? quid aliud quàm spo=
 liorum facilis occasio? Quam bene ista omnia paterni oculi cu=
 stodiabant? quam facile decipi, quam facile denudari, quam citò
 sine labore falli potes, quam cito inops fieri? Morte patris exhæ=
 redatus es. Quid nunc tibi nisi perpetuus imminet mœror, &
 execratio uitæ? Miser post omnia & lacrymas perdidit, nec do=
 lentē adiuuant oculi. Incipit apud te gladius habere quod agat.

Querit

Querit ecce querit miser ferrū. Nunc, inquit, huc reddite illud
innocēs donec habuit meas manus tantū. Si mori necesse est, illi
potissimū incumbam. Hoc illa iam olim grauis & infelix anima
querebatur. Vbi nunc mea uires? ubi impetus? ubi dextra tam
fortis? uno ictu puto ne me quidē ipsum mihi cōtinget occidere.

CAECVS IN LIMINE. ARG.

Ex incendio domus adolescēs patrem extulit. Dum ma-
trem repetijt, & ipsam & oculos amisit. Induxit illi pater
nouercam. Quæ accessit quodam tempore ad maritū, die-
xitq; parari illi uenenum, quod iuuenis in sinu haberet, &
sibi promissā dimidiā partem bonorū, si illud marito
porrexisset. Intrauit ad cæcū pater, interrogauitq; an hæc
uera essent: ille negauit: exquisiuit, & inuenit in sinu uener-
num. Interrogauit cui parasset: ille tacuit. Recessit pater,
& mutato testamento, nouercā fecit hæredem. Eadē no-
ctē strepitus in domo fuit. Intrauit familia in cubiculū do-
mini, inuenitq; ipsum occisum, & nouercā iuxta cadauer
dormienti similem, cæcum in limine cubiculi sui stantem,
gladium eius sub puluino cruentatum. Accusant se inuicē
cæcus & nouerca.

Pro cæco contra nouercam. 1

*cui pro mi-
nimo

SENTIO iudices pudori iuuenis, *pro quo mi-
nimum est, quod parricida nō est: grauissimum ui-
deri quod absoluendus est contra nouercam: &
plurimum cæco de reuerentia deperire uirtutum,
cum in patrociniū summæ pietatis aufertur quicquid alium de-
fenderet innocentem. Hoc primum itaq; publicis allegamus affe-
ctibus, quod pro se reus indignatur uti corporis probatione. So-
lus omnium non remittit sibi, ut incredibilior sit in parricidio
cæcus, quā fuit, cum uideret. Homo omnium quos unquam mi-
seros fecere uirtutes, innocētissimus parricidium negauit, ante-
quā pater occideretur: & ne quid hodiernæ sollicitudini præ-
stari putetis, fecit, quod est summum in rebus humanis nefās, ne
uel in alio crederetur. Ignoscite per fidem, quod indignatur se
iuuenis

iuuenis in
ex inced
tem uider
lierem I
cus occid
si tantum
facinus ob
potest nisi
cum inui
aluer sus
debet suff
prima pro
sunt. Ni
fuerunt m
minis, qu
sunt adue
quicquid
dices, nen
dū potui
manis mō
quē nefās
rapuisset
gimus, erū
riculo fuit
dū ad utrū
rētes per
serat iam
elegit, et d
suo sene, c
ruit, et un
si tardius p
hoc quoq;

iuuenis in honorem tantum calamitatis absolui. Filium qui patrē ex incendio sua cecitate seruauit, facinus est hoc tantum innocentem uideri, quòd illū non potuerit occidere. Nam quod ad mulierem Iudices pertinet, quæ defendi non potest, nisi patrem cæcus occidit, tam impudentem delationis necessitatem malo, quam si tantum negaret. Viderit qui fiducia ueritatis putat, quòd cæco facinus obiectum est. Deprehensa mulieris audacia est, quæ non potest nisi incredibilem comparatione defendi, & quisquis cæcum inuicem accusat, solus est reus. Aliæ Iudices esse debuerunt aduersus hanc debilitatem probationes. Cæcus in parricidio nõ debet suspectus fieri, sed deprehēdi. Quæso itaq; Iudices, ut hæc prima propter causam iuuenis putetis, quæ contra illum nimia sunt. Nihil magis debet esse pro cæco, quam quòd aduersus illū fuerunt multa fingenda. Et constat de pietate, de innocentia hominis, qui expugnandus fuit parricidij similitudine. Congesta sunt aduersum miseram debilitatem ferrum, cruor, uenenum, & quicquid non potest esse negligentia, nisi nescientis. Nemo Iudices, nemo diligentior debet esse ad facinus, quam qui parricidū potuit facere cæcus. Iuuenis iste de quo summa in rebus humanis mōstra finguntur, eius fuit erga parētes semper affectus, quæ nefas est optare de liberis. Cum domus igniū septa uiolentia rapuisset miseris senibus omne præsidium, illa festinatione qua fugimus, erūpimus, in mediū cucurrit incendiū. In quanto tunc periculo fuit rerū nature pietas? Dū diu multūq; attonitus hæret, dū ad utrūq; respicit, ad utrūq; discurrit, penè infelicissimos parētes perdidit pietatis æqualitatis. Ut demū miserimos senes cluserat iam propior ignis (audiat licet inuita pietas) patrē iuuenis degit, et de pariter ardētibus uices disposuit affectus. Vixdū posito sene, cū illū quoq; mirarenur explicitū, iterū flammæ aperuit, et undiq; coeuntis incendij redditus globis arserat iuuenis, si tardius perdidisset oculos. Facinus est existimare Iudices, non hoc quoq; maximis cōtigisse conatibus, ut seruetur & mater.

BLUMHUS

*Minus *Munus tamen in utroq; fecerat, nisi perdidisset oculos. Videant qui filiū in eo magis parente mirantur, in cuius salutem faciem uultusq; consumpsit. Patri praeſtitit cæcitatē, qui amisit oculos, dum repetit quam reliquerat matrem. Non expectatis, certum habeo Iudices, ut excuſem quod pater induxit caeco non ueram. Factum eſt eo tempore, quo conſtabat patrem filio ſcēnem ſoluendo non eſſe. Contenderim quinimo iuuenis fuiſſe conſilium, ut pater cui matrimonium filiumq; abſtulerat incendiū, reſidua ſenectutis alia ſolaretur uxore: & ut domus quæ cæcum tantum habebat & ſenem, acciperet ex coniugio miniſteria cuſtodita. Facinus eſt Iudices, quod bonos priuignos nouerca facilius decipiunt, nec leuius oderunt. Quam multis inſidijs, quam multis artibus patet cæcitas innocentis? Mulier cui ſpem inuadendæ hereditatis præſtabat debilitas priuigni, ſenectus mariti, intellexit hoc ſolum de ſe ſceleris occaſioni, ut prius infamaretur parricidij cæcus. Viſo igitur hoc, quod ſibi iuuenis non uidebatur eſſe priuignus, uenenum quod in miſeri ſinu abdiderat deprehēſura, nunciauit patri, tanquam parricidium pararetur. Et quia mendacium poterat facile nudari, ſiquem conſcium nominaret, totam delationem ſic ordinauit, ut ſibi crederetur promiſſam dimidiam partem bonorum, ſi uenenum ſeni uoluſſet ipſa porrigere. Videtis Iudices, qua præparatione nouerca ad teſtamentum patris acceſſerit. Mulierem quam credit maritus noluiſſe partem bonorum accipere pro ſcelere, neceſſe eſt ſic remuneret, ut faciat heredem. O quantum aliter probaretur parricidium, quod iam poteſt deprehendi. Mulier quæ ſe dicebat in conſcientiâ ſceleris admiſſam, non hoc primum exegit à patre, ut quæreret quis paraſſet cæco uenenum, quis dediſſet, unde maximum ſciebat poſſe fieri quæſtionis errorem, inſtituit ut innocentiffimus iuuenis interrogaretur repētē, ſubitō infamatura uelut deprehēſi trepidationē, ſeu tacuiſſet cæcus, ſeu negaſſet. Ad ductus ad filiū ſenex dixit iuueni, quicquid audierat. Nunquam

Iudices

Iudices,
eſſet auſus
ubi eſſet
ſtulatē
hærens,
hoc argu
tur prop
in ſinum
explorat
ſilentij, la
ruit ſibi
ret patrē
cia) perſi
fuit illud
habet &
hominis q
ſteria cæc
poterat, n
abſoluere
terrime n
protegere
rim capti
uignus: an
nouerca c
bus ueſtri
tam cont
ſtatim ſub
buius, ut
ſtimabit
quod illa
mus tota p
la nouerco

Iudices, tam simplicis innocentiae fuit facinus actū negare. Non
 esset ausus iuuenis corā ea muliere mētiri, quae prodidit, & scijt
 ubi esset uenenum. Vt uerò sensit infelix instantē nouercā, po=
 stulātemq; ut sinus iuuenis exquireretur, tunc uerò attonitus &
 herens, & tota malorū suorum cogitatione confusus, intellexit
 hoc argumentū eius esse quae parasset, ut posset deprehēdi. Igi=
 tur prope, festinanter omnia membra pertractans, & mersis
 in sinum manibus, dum cuncta suspicionibus, dum tactu iuuenis
 explorat, uenenum primus inuenit. Laudo Iudices innocētiam
 silentij, laudo fiduciam, quod interrogatus cui parasset, non pu=
 tauit sibi defendendum uenenū. Rem quinimo fecit eius, qui sci=
 ret patrē non crediturū, & (quae maxima est innocētiae cōtuma=
 cia) persuasionē senis nulla uoluit excusatione corrūpere. Non
 fuit illud trepidatio, non tacita cōfessio. Quisquis habet uenenū,
 habet & quod respondeat deprehēsus. Fecit post hāc senex rem
 hominis quē non mouisset, quicquid inuenerat. Non torsit minī
 steria cæci, & de scelere in quo solus nocens esse parricida non
 poterat, nō explicuit ordinē quæstionis, sed quod plus est, quam
 absolueret, remisit iuueni defensionē. Vtrū deinde intellectis de=
 terimæ mulieris insidijs filiū paulisper uoluerit exheredatione
 protegere, & diligentius de patrimonio suo deliberaturus inte=
 rim captauerit, ut uideretur mulieris cupiditati iā nō obstare pri=
 uignus: an faciliū fuerit, ut exheredationē quoq; impetraret
 nouerca cæci ab homine, cui tam multa persuaserat, cogitationi=
 bus uestris relinquo. Hoc tantū dixisse contentus sum, Testamen=
 tum continuō mutauit. Et ne quis miretur hanc festinationem,
 statim subsequutū est, ut periret. An interfuerit Iudices iuuenis
 huius, ut uiueret pater, qui iam alio moriebatur herede, uos exi=
 stimabitis. Certe non interfuit, ut occideretur. Facinus Iudices
 quod illa nocte in cubiculo nouerca, quod in lectulo factū est, do=
 mus tota persensit, nemo nō sibi uisus est iuxtā fuisse. Excitari so=
 la nouerca nō potuit illo in loco, unde uenerat fragor. Cōcurrit

familia quò sollicitos atq; trepidātes ducebat strepitus, quem sequebātur. Inuenerunt senem occisum, nouercam iuxta cadauer sic iacentē, ut statim possent interrogare quis occidisset. Nunciatum est deinde facinus & caeco. Inuentus est (quod innocentiae sufficit) non à scelere rediens, stans in limine cubiculi sui animo quo discurrebant uidentes. Vt deinde ferrum iuuenis inquireretur, exegit eadem utiq; , quae postulauerat de ueneno. Quòd in lectulo gladius cruentatus inuentus est, non deprecor Iudices, quin contra cecitatem non minus argumentum putes, quàm quòd inueniri potuit uenenum in parricidij suspicionem. Gladius cruentatus nouissima probatio debet esse, non sola. Ignoscite malorū periculorum metus, ignoscite humana discrimina. Defensionem iuuenis primū lachrymis gemituq; prosequimur. Perdidit infelix iuuenis patrem, perdidit & caecis illum senem, cuius oscula, cuius amplexum imponebat uulneribus oculorum, cui praestabat caecus, ut uiueret. Misera ignorantia, misera debilitas, quòd te nouerca non sic potius decipere maluit, ut biberes uenenum. Facinus est Iudices cōparationem fieri, ut incredibile sit parricidium. Idem uos putatis efficere notitiam merita, & affectus osculis blanditijsq; quæ sitos, quòd natalium pignorumq; reuerētis? Nullas ego facilius perire crediderim, quàm corporum charitates. Et licet matrimonijs paulatim reuerentia grauitatis accedat, possunt tamen distrabi facilitate, qua coeunt. Vxor est, quam iungit, quā diducit utilitas: cuius hæc sola reuerentia est, quòd uidetur inuenta causa liberorum. Aspicimus matrimoniorū singula momenta rixantia, mutant quotidie domos, & per amplexus lectulosq; discurrunt. Placet etiam post liberos alius maritus, & unde deprehendas omnium scelerum facilitatem, possunt non amare uiuētes. Quid si huic uxoriæ utilitati nouercalem nomē adiungas? Mulieri quae post liberos inducitur, matrimonij non contingit tota reuerentia. Quanto alios praestat affectus diligere uitæ lucis autorem?

Liberi

Liberi a
rum nat
tium c
ex ign
Iudices
Non est
filius pa
uirum d
ne tueat
scelera u
ges, faci
niam nō
rumq; fac
cere nō p
tum muli
iuxta te i
xibus: cui
percussor
nisi dum
hominem
dices, si ca
Prima est
lamentem
minis deb
ris huma
non odit,
luminibus
erumpant
mus quæ si
quā corpu
cui quicqu
mus admitt

Liberi ac parentis nō alius mihi uidetur affectus, quā̄m quo re-
 rum natura, quo mundus ipse cōstrictus est. Quisquam ne mor-
 talium confodiet illud sacrū uenerandumq; corpus, quod potest
 ex ignibus rapi, pro quo bene cōsumuntur oculi? Non inuenio
 Iudices quēadmodum possit esse cōtra liberos salua reuerentia.
 Non est difficile, ut maritū uxor occīdat: si non est difficilius, ut
 filius patrē. Non est Iudices, quōd putetis inter mulierem &
 uirum de scelere quæri: neq; est quōd se nouerca sexus occasio-
 ne tueatur. Maior est cæcitat̄is infirmitas. Sunt & fœminis ad
 scelera uires, cum habent causas, uirorum. Quinimo si interro-
 ges, facilius hæc pectora metus, odium, ira corrumpūt: & quo-
 niam nō habent roboris tantum, unde uitia mētium uincāt, ple-
 runq; facinus infirmitate fecerūt. Sanē tamē illis sceleribus suffi-
 cere nō possint, quæ discursum, quæ exigūt laborē. Quod uerō
 tam muliebri possis inuenire facinus, quā̄m occidere hominem
 iuxta te iacentem? aggredi senem, qui se tuis crediderit ample-
 xibus: cuius somnos ipsa disponas? ipsa custodias? Omnis alius
 percussor deprehēdi potest antē quā̄m feriat, uxor nō sentitur,
 nisi dum occīdit. Nō est Iudices incredibile, ut occiderit mulier
 hominem, quem dicitur potuisse cæcus occidere. Facinus est Iu-
 dices, si cæcos habere non credimus, nisi necessitatis innocentia.
 Prima est infirmitas cæcitat̄is, ut nolit. Fallitur quisquis hæc cæ-
 lamitatem non animorum putat esse, sed corporum. Totius ho-
 minis debilitas est oculos perdidisse. Et si diligēter actus intuea-
 ris humanos, ministeria luminum sumus. Cæcus non irascitur,
 non odit, non concupiscit. Et cum corpora nostra uigorem de
 luminibus accipiant, pereunt cum suis uitia causis. En ad quod
 erumpant manus, quā̄m proxima quæq; tandiu quærunt, ma-
 nus quæ sua quoque ministeria non explicant? Audebit quic-
 quā̄ corpus illud quod ad singulos sibi uidetur decidere motus?
 cui quicquid ante se est, donec exploretur, abruptum est? Faci-
 nus admittet, in quo nihil ipse facturus est? Facinus, quod totū

credat alij? Quid si cecitas sit, quā fecerint ignes? Nemo in incendio solos ex homine perdit oculos. Tunc facies sentit incendium, cū ambusti defecerunt gressus, cū opponi nō possunt pro oculis manus, & ad lumina nostra flammās omnium membrorum uulneribus admittimus. Cæcum uel hoc faciet innocentem, quod licet uiribus, licet sufficiat audacia, nō habet persuasionē hominis, qui possit imponere. Nefas est Iudices hunc iuuenē reliquarum debilitatū ratione defendi. Quam incredibile est, ut occiderit patrē, qui pati nō potuit, ut perderet eum? Rogo quid opus gladio, quid ueneno parricide? quantulum fuit potius seruare matrē? Rapiatur ex parētibus illa infirmior, illa peritura: parricidū sic facere potuisti, ut optimus filius uidereris. Quantū deinde putatis impatiētissimis affectibus accessisse post cecitatem? charior est pater, cū in locū successit oculorū, & tūc est infinita pietas, cū in illa debeas amare, quod feceris. Quid dicitis Iudices? trāsferet in facinus, hūc cecitatis suæ iuuenis fauorē, ad quē quotidie laudatura ciuitas coit, cui assident omnes liberi, omnes parētes, faciet se pietatis pariter & sceleris exēplum? Facilius est ut occidas patrē à quo sis ipse seruatus. Nullius unquā Iudices parricidij magis debuisti excutere causas. Cupiditas, inquit, iuuenē egit in facinus. Hoc si credibile, si uerū est, debet uideri, mulier hares maritū, an patrem cæcus exheredatus occidit. Habeāt sanē Iudices hanc nefariæ cupiditatis festinationē, quos uitiorū ardor, quos quotidie luxuria præcipitat. Quò cæco hereditatem uel innocentem? oculi sunt, oculi per quos paupertatē ferre non possumus, oculi tota nostra luxuria. Hi nos in omnia quotidie uitia præcipitant, mirātur, adamant, concupiscūt. Facilius impleas animi satietatem. Quò per fidem diuitias iuueni, apud quem omnium rerum diuersitas perit? Circundes licet hāc debilitatē fulgore, diuitijs, cæco tamē tunc magis cuncta desunt, cum cōtigerunt: nec inuenias debilitatem, cui magis cū paupertate conueniat. Homo in honore parētum ex cæcatus, patrimo-

nio sub p
 iuuenis e
 ficit ferr
 stare deu
 ricida sec
 manus, &
 Nemo Iu
 tellexit I
 cæcus par
 porrigere
 to priuigi
 tat uterq;
 in tota do
 Difficiliu
 traturum.
 tre? omniu
 timeas* ne
 quem scias
 ligenter at
 diu cōscien
 priuignum
 Atqui uen
 potuerit ca
 creduntur?
 maritus, ni
 sciat, an no
 sibi partem
 betur. Mul
 silit, ne illa
 debuit, seu
 neq; odit ne
 corrūpitur,

nio sub patre melius utetur. Et quod per fidem parricidij genus
 iuuenis elegit? Venenum, inquit, parauit. Cur per fidem, si sus-
 ficit ferro, facinus aggreditur, cui adhibere conscium, cui præ-
 stare debeat ministrum, cum maius habere possit in gladio par-
 ricida secretum? An postea iuueni succurrit, quid possent facere
 manus, et se circa uenenū deprehensa debilitas collegit in uires?
 Nemo Iudices nemo nescit quemadmodum possit occidere. In-
 tellexit Iudices nouerca quā incredibile esset, ut uideretur
 cæcus parasse uenenum. Igitur adiecit tentatam se, ut illud ipsa
 porrigeret. Date per fidem Iudices operā, inuenite uerba, secre-
 to priuignus et nouerca de parricidio loquuntur. Ita se nō pu-
 tat uterq; tētari? Quid cogitatis, quid dicitis Iudices? Nullum ne
 in tota domo quod corrumperet aliud parricida pectus inuenit?
 Difficilius hoc credas nouercæ, si te a nullo alio putes impe-
 traturum. Non ergo iuuenis credit hoc omnes loqui cum pa-
 tre? omnium blanditiarum primum esse sermonem? Nouercam
 timeas* negantem. Non habet fidem ei credere parricidium, * uel non
 quem scias proditurum, nisi impetraueris. Per fidem Iudices di-
 ligenter attēdite criminis diuersitatem. Tentatam se in parrici-
 dij cōscientia mulier affirmat. Quis uerò dubitet, nunquā hoc
 priuignum fuisse facturum, si habere cōscium potuisset alium?
 Atqui uenenum iam parauit, emit. Et cum hoc ipse facere non
 potuerit cæcus, quis est iste, cui parricidij tantum instrumenta
 creduntur? cur non idem porrigit seni? uel si non potest decipi
 maritus, nisi manibus uxoris, cur antè parricidiū struitur quā
 sciat, an nouerca promittat? Nam quod uult uideri, promissam
 sibi partem bonorum, non est argumentum, nisi et ipsum pro-
 betur. Mulier quæ sollicitatur ad facinus, quē admodum sibi co-
 sultit, ne illam parricida decipiat? Et probationes prospicere
 debuit, seu factura quod rogabatur, seu proditura. Adde quòd
 neq; odit nouercam cæcus, cui parricidiū credit; neq; hereditate
 corrūpitur, cuius cōtentus est parte dimidia. Nemo Iudices par-

ricidium faciet, quo alius utatur. Exigo igitur, ut istud parricidium cæci tu socia, tu conscia manifestius probes. Quid opus est, ut iam uenenum iuuenis habeat? potius sermonibus uestris interpone testes, fac coram seruis loquatur, fac intersint amici, fac audiat pater. Facilimum est cæci decipere secretum. Vtere mulier homine qui se commisit oculis tuis. Vtere uerbis quæ regis, manibus quæ moues. Volo uenenu ipsè proferat, ipse porrigat, uolo te rursus in facinus hortetur, uolo plura promittat. Parricidium cæci deprehendi potest, dum tibi fatetur. Sed, inquit, inuētus est tenēs uenenum. Exiguum argumētum nouerca de magna facilitate fecisti. Non accusas cæcum, sed ostendis. Homo expositus ad omnem occasionē, ad omne ludibrium, quæ tactus, quem proxima quæq; decipiunt, quid refert, quid in sinu habeat ille, quem deprehendere possis, qualem relinquant? A quo modo nouerca digressa est, cuius ordinauit uestes, tetigit sinus, membra composuit, uenenum potest habere sic, ut nesciat: potest sic, ut aliud putet. Si mehercule uolueris, tenebit palam: si iusseris, accipiet coram seruis, coram amicis: & si uenenum non dices, hauriet, bibet. Nullo magis Iudices argumento potest innocentia cæcitatē intelligi, quàm quòd uidetur iuuenis deprehensus. Si parricida est, & exquiritur, hanc saltem sibi præstabit dissimulationem, ne teneat uenenu. Neminem Iudices credo mirari, quòd iuuenis interrogatus cui parasset, uerba non habuit. Non fuit illud patris indignatio, non fuit dolor, uenenum iuuenis expauit. Auferunt nobis uocem, quæ fieri posse nō credimus, & silentium est admiratio subita miserorum. Nescit tacere deprehensorum scelerū trepidatio, & statim respondet illa cum suo sibi scelere parata defensio. Tacere facilius est deceptis, quàm deprehensis. Quid per fidem facere uultis iuuenem, quem de parricidio consulit pater ille seruatus? miror hercule non dixisse, uolui, sum ueneficus, sum parricida. & inuidiā putarem, si confessus esset. Bene quidē quòd nescit iuuenis, quæ

admo

admodum
 ta uerba.
 set. Sed in
 tum hoc
 tamen esse
 ea. Notu
 contra lib
 ram non
 firmissima
 dorem fla
 esse est in
 lium iam
 re, cum h
 quid fecer
 leum para
 dimittit, t
 pertate pu
 test fieri i
 siterit ux
 rit, quasi e
 affeatus? E
 non contra
 tione comp
 bolarum,
 quòd putet
 dogium, q
 filio parric
 quos de sc
 man nocte
 suo silentio
 alienum ten
 bet anxia,

admodum parricidū neget, neq; habet illa deprehensorum mul-
 ta uerba. Venenum quod tenet cæcus, ipsius est, si illud excu-
 set. Sed inquit, exheredatus est à patre. Poteram Iudices secre-
 tum hoc senis profundumq; uocare consilium: contra iuuenem
 tamen esse non debet, etiam ut de parricidio crediderit nouer-
 ca. Notum hoc Iudices ac uulgare facinus est, quòd plerunque
 contra liberos anantur uxores, & sequentium matrimonio-
 rum non aliunde, quàm de damno pietatis affectus est. Genus in-
 firmissima seruitutis est senex maritus, & uxoriæ charitatis ar-
 dorem flagrantius frigidus cõcipimus affectibus. Quid, quòd ne-
 cesse est impatientius amet maritus uxorem, qui sibi uidetur fi-
 lium iam perdidisse? Facilimum est de cæco parricidium crede-
 re, cum hucusq; erraueris, ut inquirereres. Volo scire Iudices,
 quid fecerit homo senex, qui parricidam filium sciat. Non cu-
 leam parat, non illud porrigit uenenum, nõ saltem abdicatione
 dimittit, testamentū tantummodo mutat, & parricida sola pau-
 pertate punitur. Rogo quis precipitat? urget? adeo ne non po-
 test fieri idem postero die? grauius hoc faciet pater, si non præ-
 siterit uxori? Quid, quòd hoc ipsum tam placidè, tam quietè fa-
 cit, quasi captet imponere? Quid dicitis miserorum parentum
 affectus? Exheredaturus filium pater non aduocat propinquos,
 non contrahit amicos, nullis lachrymis tabula, nulla uocifera-
 tione complentur. Nescis senex, quanta tibi opus sit ratione ta-
 bularum, exheredas miserabilem parricidam. Non est Iudices
 quòd putetis, ideo nullum adiectionem ad exheredationem iuuenis
 dogium, quia de scelere cõstaret. Nemo unquã ideo nõ obiecit
 filio parricidū, quia crederetur. Per fidem Iudices, duorū, inter
 quos de scelere queritur, æstimemus mutato testamento proxi-
 mam noctem. Iuuenis seu innocens, seu parricida est, adhuc in
 suo silentio stupet, nec facillè dixerim, unde maior trepidatio, si
 alienum tenuit, an suum uenenū. Nouerca rem inter manus ha-
 bet anxia, trepida. Nihil est difficilius quàm differre gaudia,

quod scias te non mereri: & filio se esse prelatam, nō est longa persuasio. Expectat nūc, ut iuuenis agat causam postero die, ut credulum senem propinqui, ut ciuitas uniuersa castiget, & se nouerca sensit unius tantū noctis heredem, non creditur testamento hominis, qui eadē nocte qua filium exheredauit, occiditur. Tractemus nunc Iudices ipsius sceleris comparationē. Cæcus ignorat, ubi iaceat senex, an iam quiescat. Et quā difficile est, ut credat illū, qui modo de parricidio suspicatus est, dormire patrem? Tu sentis quando senem uicerit lassitudo curarum. Cæco quis renunciat, quod diei noctis uel secretum? Scis pariter an una quiescentium fores uallauerit cura seruorum. Tu facere potes occasionem uxor & domina. Cæco fortassis ad aliud limen errandū est. Tibi hoc solū restat, ut ferias. Cæcus necesse est quietem patris ipsa corporū electione cōfundat. Tu iugulū, tu potes pertractare pectus, dum amplecteris. Nobis iterum casus reedit, rursus incerta tentāda sunt. Tibi restat, ut statim membra cōponas, ut quiescas. Non sufficiunt facinus facturo sole cogitationes, & uix tam multa pariter sciretis oculi. Per fidē Iudices ab utro credibilius est occisum senē? à nouerca, quæ prospexit, ut alius possit esse suspectus: an à iuuenē, cuius inuidia periturus erat, etiam ut illum alius occidat? Intuemini per fidem Iudices procedentem parricidam. Quos non ista uestigia frangant rumpantq; somnos? Vestigia plura semper errantium, quæ non ualent suspensis prætentatisq; gressibus librare corpus, & quia diu sunt incerta, nutantia, necesse est grauius premant solum, cui crediderint. Quāto ex hoc turbæ plus accipiat necesse est illa nocturni silentij quies, quod ambulantis cæci nec manus cessant, præmittuntur, explorant, & adesse se nunciant? Illa per quæ complexus ueniunt, non sunt in potestate cæci, quibus toto se fateatur strepitu. Quicquid occurrit nequaquam potest uitare cæcitas nisi offensa. Ut ambulare, ut ingredi nocte possimus, dies facit. Quam multa deinde supersunt postquam
ad pat

ad patrem
tium prim
menta cor
trum ex
latim deim
datur igno
manus. Vn
peragatur
regitis ocu
ad collige
Vtrum de
quemadmo
ut de parr
certa redeu
da. Fidem
nis nostri,
neq; sic oc
mulier inte
non excite
exigui ple
silentium.
ctus langu
tuatur ex
nulla mor
dormiens
quietem tr
rem morte
mus ipse
nita rupa
excitat. Sa
tationes, h
do mulier

ad patrem peruentum est? Exploretur necesse est pariter iacenta prima diuersitas, uultus, ora tractentur, detrahantur uelamenta corporibus, quæratu uulneri locus. Ita ex duobus neutrum excitat? Grauior semper dextera tractatus errantis. Paulatim deinde admouendus est pectori mucro, & ne qua confundatur ignoratia nimium liber ictus, præcedat oportet gladium manus. Vnde tantū uirium cæco, ut in uno statim ictu mors tota peragatur? Incertum uulnus sit necesse est, cuius impetum non regitis oculi, nec possis custodire destinatum ferro locum, dum ad colligendum uulneris pondus, dextera redire permittitur. Vtrum deinde iuuenis post uulnus unum continuo fugit? Et quemadmodum scit, an facinus expleuerit? an potius expectat, ut de parricidio cadaueri credatur? Ecce iterum per eadem incerta redeundum est, omnia rursus periculose uenienti tentanda. Fidem uestram Iudices, ut nobis proffit argumentum criminis nostri, cæcus si nec uenire, nec reuerti sine strepitu potest: neq; sic occidere potuit, ut deciperet nouercam. Tete hoc loco mulier interrogo, quæ tam grauis quies, ut te mors tam uicina non excitet? Paruulis noctium turbanur offensis. Excitant nos exigui plerūq; motus, uox incerta, lōginqua, & aliquādo ipsum silentium. Illorū sanè iuxta te suprema non sentias, quos senectus languoresq; dissoluunt: hominis qui ferro occiditur, tumultuatur exitus, & similis est repugnanti. Quid quod necesse est nulla mors inquietior sit, quàm quæ statim tota est? Nam quod dormiens occisus est, nō est quod sic æstimetis, tanquam per illā quietem transierit in mortem: sit aliquid necesse est inter soporem mortemq; mediū, nec potest iungi tanta diuersitas, cū sit somnus ipse pars uitæ. Non multū interest quietem nostrā ratio uitæ rūpat an mortis. Hominē qui dormiēs occiditur, ipsa mors excitat. Sanè non habuerit supremam uocem, habet utiq; palpitationes, habet motus, & quicquid totus lectulus sciat. Et quando mulier seni tuo blandius implicita iacuisti? Siccine dormis,

quæ modò turbasti totam domum, cuius priuignus parricida,
 miser est maritus: Ecce uitalibus ruptis in amplexus tuos effun-
 ditur cruor, & fugiens per uulnus anima agitante se anhelitu,
 agit crebra suspiria. En iterù largus ille sanguis circa tuos du-
 ratur artus, stringeris deficientium rigore membrorù: non mo-
 ueris, nò expauescis, sed dormis per tot diuersitates? Non relin-
 quitur, quid aliud simulare possit mulier, cui necesse est iuxta
 eum inueniri, quem occidit. Non est Iudices quòd incredibile
 putetis, ut quis perferat dormientis simulationem, nihil est quòd
 facilius humana calliditas possit imitari. Sic quidam cadauerum
 expressere pallorem, & contra uerbera, & experimenta telo-
 rum, mortium pertulere patientiam. Quantò facilius est simu-
 lare rem, cuius imitationi sufficit clausisse lumina, laxasse mem-
 bra, dedisse suspirijs modum, & anhelitus negligenter egisse?
 Inter dormientè simulantemq; non est nisi cōscientia. Nā quòd
 ad tot uestigia, tot manus, tot proclamatiões in eodē tenore du-
 rauerit, nolite mirari, facilius excites dormientè. Et hæc est omnium
 natura rerum, nequid diutius perferas, quàm quòd imitari. Si-
 mulare somnum habet & hanc facilitatem, quòd uidetur similis
 excitato, qui deprehensus est. Quid hoc esse uis mulier, quòd te
 non excitet res, qua domus tota turbatur? Illam seruilis negli-
 gentie quietem, illos sine curis, sine affectibus somnos, illos qui
 non statim primo timore profiliunt, fragor noctis agitauit.
 Quantus deinde fremitus discurrentium tota domo? Prima sunt
 euigilantium præsidia clamores, nec potest quieta res esse no-
 ctis auxilium. Minore strepitu cōmota es, cum excitareris. Ecce
 cubiculi uestri fores trepidæ festinationis effringuntur impul-
 su: en lumen super lectulum ingerunt multæ manus, & ad pro-
 stratorum corporum similitudinem cubiculum gemitu, uocifer-
 ratione completur. Tu iaces, & in cadaueris similitudinem
 usque resoluta es. Hoc tu quietem putas esse? Patientia est. Ve-
 stræ Iudices existimandum relinquo prudentiæ, strepitum
 quem

quem in cu-
 cōcurrerunt
 peracta cæc-
 quosq; inter
 sim quieteq;
 pitum, cui
 familia exci-
 esset antè q
 fuisse in dor-
 tas in limin-
 inter suum
 mine facit?
 lius est cæco
 fidem maius
 cus exiliuit,
 solitudine si-
 mus non ex-
 prehensus e-
 test negligē-
 canctasq; n-
 dicit errori
 Nihil est in
 in dissimula-
 qui, mi pat-
 rum tanqua-
 cinus cæcitas
 discurrentiū
 aliquod pa-
 lum intrass-
 morientis,
 da sunt offi-
 gilantem. S

quem in cubiculo senis fuisse confessi sunt, qui illò potissimum
 cōcurrerunt, utrum putetis factum colluctatione morietis, an à
 peracta cæde referentis gladiū mulieris fuisse discursum. An hoc
 quoq; inter artes nouerca, ut omnibus sceleris sui partibus sen-
 sem quieteq; dispositis, ipsa ad excitandam familiam fecerit stre-
 pitum, cui hoc solum supererat, ut sic inueniretur? Fragor quo
 familia excitata est, si redeuntis cæci fuit, deprehensus iuuenis
 esset antè quàm gladium referret. Vt sciatis Iudices neminem
 fuisse in domo, quem nō fragor ille cōfuderit, cæcus quoq; inue-
 tus in limine est, sicut solet ultro citroq; commeari. Iuuenis si
 inter suum patrisq; cubiculum facillè discurret, quid adhuc in li-
 mine facit? Euasit, effugit, gladium iam reposuit. Et quātò faci-
 lius est cæco simulare somnos, uultū quietis imitari? Quod per-
 fidem maius subitæ confusionis argumentū est, quàm quod cæ-
 cus exiliuit, & stetit. Grauius necesse est expauescant, quibus de
 solitudine sua non renunciant oculi: & quorum conclusus ani-
 mus non exit in uisus, non habet unde timori suo par sit. De-
 prehensus est iuuenis ubi illum destituerat impetus timoris. Po-
 test negligere cæcitas in cubiculo suo ducem, in quo dies omnes
 cantasq; noctes agit iter, quod iam multis offensis, multis edi-
 dicit erroribus. Extra limē cæcitas est, inde error, inde tenebræ.
 Nihil est innocētius cæco, qui nec in scelere deprehensus est, nec
 in dissimulatione. Proclamat hoc loco iuuenis: Vt primum, in-
 quit, mi pater fragor domus, & uelut tui cōfudere gemitus, ite-
 ram tanquam te rapturus exiliui. Tunc primum miser sensi fa-
 cinus cæcitatatis: steti, donec mihi nuntiareris occisus, & in illa
 discurrentiū trepidatione tenui miser otium timoris. O si numē
 aliquod paulisper accommodasset oculos, primus in cubicu-
 lum intrassem patris, inuenissem fortassis adhuc aliqua uerba
 morientis, loqui & interrogare potuissem. Tarda & trepi-
 da sunt officia seruorum. Ego te deprehendissem nouerca ui-
 gilantem. Sed, inquit, gladius cæci cruentatus inuentus est.

Non

Non est Iudices cecitatis audacia, de parricidio referre gladiū,
 & homo cuius paulò antè exquisiti sunt sinus, non referret in
 cubiculum suum ferrū, quod nō tegere posset, non abscondere,
 & tamen cruentatum sciat. Quis hanc Iudices impudentiā fe-
 rat? Negat cæco subripi potuisse gladium mulier, quæ se quiete
 defendit. Et quantò facilius est somnos decipere miserorum?
 Grauior est quies, quibus ex lassitudine calamitatū uenit. Cæco
 uerò facile est etiam uigilanti subripere gladium. Quemadmo-
 dum autem paratur argumentum? quædam facere non potest
 negligentia, & facilius est ut cæcitatem oculi imitetur gladium
 cruentatum reponentes. Has tantū causas habet qui occidit alie-
 no. Sentio iandudum indignari miserimum iuuenem, quod ar-
 gumentis, quod probatione defenditur: reddenda sunt maxima
 uiro patrocinia tam pie cæcitatis, & agenda reliqua pars cau-
 sæ admiratione. Intueri mihi Iudices uideor expeditionis illius
 incredibilem nouamq; faciem. V adit raptò patre iuuenis per ar-
 dentes crescentesq; flammās. Dicturum me putatis, ut enadat,
 ut fugiat? Properat miser, ut reuertatur. En mēbra cōtactu strin-
 guntur igniū. Pater tamen toto cooperitur amplexu, & arden-
 tibus tunc quoq; penè luminibus, texerunt manus alterius oculo-
 los. Hoc me nūc putatis stupere, mirari, quod huic iuuenis one-
 ri per medios ignium globos, & ruentia tecta suffecit? Illud est
 cui uix habere possit mortalitas fidem. Visus est sibi fecisse rem
 facilem. Quāta dij deeq; pietatis audacia est, ire rursus in flama-
 mas, illò ubi patre penè perdideris. Iam non erat illud penetrā-
 le, iam non erat domus, ubique tamen iuueni uidebatur ardere
 mater. Iam miser undique flagrantibus membris cum discurre-
 tem clausisset ignis (quod solum supererat uirium genus) ma-
 trem querebat oculis. Non fuit illud primum ignium perire lu-
 mina candentia, non protexerunt flagrantem sua membra fa-
 ciem, oculi quærentibus matrem manibus arserunt. Rursus in-
 felix totum tactu perlustrat incendiū, & unde maximus est col-
 laben

labentium
 vocatur. So-
 batur Iudi-
 cibus adij-
 est Iudices
 cius, hic ille
 cia, & hom-
 qui dirigit
 dete per fid-
 an perdidit
 habes totas
 nefas est, ut
 iuuenis duc-
 tibi preces,
 licet Quid r-
 miser, dura
 tuarum cur-

M I

Bello C
 sibi inferre
 cædis apud

Pr

hare gladio
 re (ne quid
 moriam, &
 culpa perno-
 tris in dete-
 mitetur, qua

libentium culminum fragor, illò debilitas tanquã inuentura re-
uocatur. Solus omnium seruatus est beneficio cæcitat̃. Protra-
hatur Iudices, si uideatur, in medium reus, plurimum probatio-
nibus adijcere debet truces uultus, terribilis minaxq; facies. Hic
est Iudices qui dicitur tota nocte discurrisse. Hic ille circumspe-
ctus, hic ille felix parricida. Recesserunt cuncta debilitatis offi-
cia, & hominis qui circum genua uestra ducendus est, non est
qui dirigat gressus, non seruuli supersunt, nõ penates. Respon-
dete per fidem, respondete mortales, utrum hic patrem occidit,
an perdidit? Quid agis infelicissime iuuenis? rogãdum est, neq;
habes totas preces, perit ille uester ambitus, uestra miseratio: sed
nefas est, ut reatus iste sentiat debilitatis aduersa. Nos agedum
iuuenis duc, imò nostris humeris, nostris manibus innitere, nos
tibi preces, nos accommodamus oculos. Quid aduersaris infe-
lix? Quid repugnas? Scimus te non rogare pro uita, sed dura
miser, dura saltem, uiue dum uincas: decet te hic quoq; uirtutum
tumulus cumulus, decet ut digneris moriturus absolui.

MILES MARIANVS. ARGVM.

Bello Cimbrico miles Marianus Tribunum stuprum
sibi inferre conantem propinquum Marj occidit, reus est
cædis apud Imperatorem.

Pro milite contra Tribunum. 3

ATIS dedecoris, atq; flagitij castra ceperunt,
cum hæc furenti Tribuno mens subiecta est, ut in
medio belli Cimbrici strepitu ante signa (tuis ho-
nos sit habitus sanctissimis auribus) iuberet pro-
strare gladio cinctum, & uim turpissimã ac nefariã têtaret infer-
re (ne quid aliud dicam) fortiori. Habet eternã labe illa me-
moriã, & in exemplum, in quod facillimè uitia proficiunt, noua
culpa pernotuit. Et licet impunita sit reo uirtus sua, tamẽ in hoc
mòris in deteriora seculi cursu affirmo, plures erunt qui Trib.
imittentur, quàm qui militẽ. Etsi nihil minus cõuenire uidetur par-
tibus

tibus aduocati summe Imperator, quàm reo capite periclitanti subsidium miserationis auferre, memor tamen pro quo, & apud què loquar, audacter, atq; ut spero, tutò profiteor militè tuum, quicquid afferat casus hodie, sub ipso fortunæ minâti ictu stare securum. Aut enim absolues tanquam innocetem, aut punies tanquam uirum. Fas est uita periclitari, qui natum se meminit lege pereundi. Neq; in militiam grauisimo asperrimòq; bello ita uenit, ut nesciret sibi mortè in procinctu habendam: neq; est tam imbellis, ut non forti pectore aduersa, dum nò inhonesta, tolleret. Affirmo tibi C. Mari, non sic nuper repugnasset, si illum Tribunus uoluisset occidere. Neq; ignorauit quæ manerent eù pericula, cum obscænos furiosi corruptoris amplexus gladio diuelleret. Nec habeo sanè quid in milite præsertim tuo laudè, si pudicus est tatum, quia expedit: nec si sit uitæ cupidissimus, pœnitere eum facti sui potest. De interfectore corruptoris fortasse dubites: illud utiq; scio, de impudico milite nò deliberasses. Huc uerò C. Mari (defendatur enim tam fortiter miles tuus, quàm uindicatus est) nec si damnaueris, pœnitebit. Si fors ita tulerit, ibit ad pœnam pleno gradu, tam paratus mori pro pudicitia, quàm occidere: laudemq; perpetuam fortissimi pudoris secum feret. Omnis licet delatorum uis ingruat, nunquam tamen effici poterit, ut miles tuus magis doleat, quòd accusatus, quàm quòd appellatus est. Sed neq; hoc Roma parens, nec signa militaria aquilæq; uictrices, nec tua summe Imperator diuina uirtus sinat, ut tua quoq; sententia quisquam uir & Romanus, & miles nimium pudicus sit, apud quem ante principia agendum est. Ecce cum maxime hoc agitur, ut inter Romanorum legionum manipulos scorta deligere, & ad stuprum trahere sacramento rogatos posthac liceat ex decreto tuo: nec pudet accusatorem apud C. Marium (quod exemplum diuinitus nobis datum uideatur, quid in homine uirtus possit) a sidentibus Legatis, Præfatisq; & istis illi prodigio dissimulimis Tribunis, totum arma-

torum

torum iud
ac rusticu
At ego si
besco. Fo
idoneus be
can, dign
non erube
toti subnix
mus manus
ter, frigori
marito par
erius ipse p
annos aliq
cere gregib
sui rotare
nigētibus la
solum. Sic
set citò mili
frigoribus p
ribus, in don
immanitate
dauit. Nec
strorum diu
quantur, &
tudine iuue
apparuitq;
gis uiris op
plina, & no
hostibus, ad
ueritatisq; p
rentes ad n
uelut occasi

torum iudicio, obijcere militi, quòd uir sit, tantumq; non durum
 ac rusticum, sed parum meretricijs artibus queritur educatum.
 At ego si qua est fides, pudicitiam in milite etiam laudare eru-
 besco. Ecce minarum est ista uirtus. Aliter laudandus est uir fortis,
 idoneus bello, promptus ad pericula, præstantis animi: liberè di-
 cam, dignior qui Tribunus esset. Hoc enim propinquo Mari
 non erubesceres. Pater huic emeritis bello stipendijs tum, cum
 tota subnixum Numidia fregimus Iugurtham, ex autoratas ar-
 mis manus agresti labore subegit. Prædura priscis moribus ma-
 ter, frigoribus ac solibus perusta, & in plerisque ruris operibus
 marito particeps, affirmo quam nemo appellasset impune. His
 ortus ipse procul ab omni contactu recesserat: pueriles quoque
 annos aliquo semper opere durando, sequi pecora primò, ar-
 cere gregibus feras, aliquid semper audere maius annis. Ludus
 fuit rotare saxa, uibrare iactu sudas, saltus agitare uenatu, mox
 uigētibus lacertis humū scindere, segnè futuris noualibus erucere
 soluam. Sic effectum est, ut (quemadmodum aliqui putant) pos-
 set citò militare. Interim ex ultimo litore Oceani, & dirempta
 frigoribus plaga, gens à rerum natura bene relegata, stolidi ui-
 ribus, indomita feritate, insolens successu, nec minus animorum
 immanitate, quam corporū belluis suis proxima, Italiam inun-
 dauit. Nec tamen tantum ui sua, quantum luxuria socordiaq; no-
 strorum ducum elata, dum nos in bello quoque uitia pacis se-
 quantur, & delicati sumus etiam miseri, uastitatem agris, soli-
 tudinè iuuentuti, periculum imperio, ac propè exitium attulit:
 apparuitq; nunquam Po. Rom. ad propulsandam perniciè ma-
 gis uiris opus fuisse. Itaque cum appareret soluta militiæ disci-
 plina, & non minor nobis pugna cum moribus esset, quam cum
 hostibus, ad unicum C. Mari cum uirtutis tua, tum sanctitatis se-
 ueritatisq; præsidium confugimus. Et mehercule festinarunt pa-
 rentes ad nomen liberos mittere, quamuis asperrimo bello,
 uelut occasionem complexi, ut sub te ponere rudimenta mi-
 litie

litie cōtingeret, cernere quotidie diuina uirtutis exemplum, te hortatorē operum habere, te testem. Et cum hæc cōmunis totius exercitus esset felicitas dux Marius, tamē (ò facinus indignum) plus reliquis cōsecuti uidebantur, quibus Trib. contigerat propinquus tuus. Quanta cura robora militū legeris Imperator, ut hostibus propè humanas uires excedentibus opponeres parem delectū, uel ex eo manifestum est, quòd cum scires non ex censu esse uirtutem, præterita facultatum cōtemplatione, uires tantum animosq; spectasti. Quid prodest? en quāta delectū tuo sit inuidia? diceris aduersus Cimbros puerum probasse. Sed neq; te militaris ætas sefellit: cuius certissima mēsura est, posse fortiter facere. Neq; illa libido fuit saltem uitij usitata, quæ ad obscænos Veneris impetus formæ cupidine incenditur, sed quidam perditus contumeliæ amor ac summa flagitiorum uoluptas inquinare honesta: hoc ipsum quòd primus ante signa procurrat, quòd ueteranos tyro præcedat, quòd redit, puluere & cruore concretus, istud istud quod tam uir est. Vulgaria sunt irritamēta cupiditatis, forma, ætas: singularis res est fortis concubinus. Illas cicatrices, illa uulnera, illa tot eximiæ decora militiæ, quid exequar intrā? Imperator pudet me quod intelligis. Transeo oblatam nolenti munerum uacationem, & blandius quàm militiæ disciplina postulat adulatum militi Tribunum, imperatas asperrimas expeditiones, ut remitterentur; sæpe ordinis, sæpe affinitatis tue iactatam gratiam. Confitemur C. Mari, diutius uixit obscænus corruptor, dum ista miles non intelligit. Non audeo dicere Imperator, cōcipe animo temporis illum habitum, reforma cogitationes tuas, in alijs forsitan causis permittatur indignitatem rei oratione exaggerare, de iniuria nostra Latine queri nō possumus, parcendum uerbis est, inhibenda magna ex parte ueritas, præuaricandum mihi est, si pudorem habeo. Collatis cum hoste grauiissimo cominus castris, cum totum bellum quoddam genere ad pedem uenisset, & omnium mentes imminentis pugne cogi-

gnæ cogi
latu, Ro
libidinis p
tasse iud
matus tan
accusatori
litæ tuo di
pallorum,
runt. Ad p
ter quam
à te pro p
infandi co
lites tales
corruptor
solet) dum
tat, tam ho
hoc quoqu
per uulner
dum reduc
puto, si in
excusat. Pe
si noxiū u
nitinā plure
na torquer
plinā cont
occisus est.
ti præsertim
si. Non abi
sem. Obijcit
mum enim
pudet confi
non de hon

gna cogitatio impleffet, circumfremente undique barbaro ulu-
 latu, Romano militi pro uallo excubanti meretrician obsecne
 libidinis patientiam aliquis imperat? Suum quisque habeat for-
 tisse iudicium: mea sententia non satis pudicus est miles, qui ar-
 matus tantum negat. Hoc expositionis loco Imperator malo
 accusatoribus credas. Illi narrarunt rem uiro & Romano, & mi-
 lite tuo dignam, tantumq; non ardorem luminum, horrorem ca-
 pillorum, fremitum indignationis ante oculos dicendo posue-
 runt. Ad primum statim obsecne libidinis sermonem, non ali-
 ter quam si in hostem classicum cecinisset, gladium illum quem
 à te pro pudicitia nostrarum coniugum acceperat, per pectus
 infandi corruptoris exegit, & in latus ultra pedè. Si omnes mi-
 lites tales habemus, Mari, uicimus. Verebar equidem, ne fugandi
 corruptoris causa firrum strinxisset, & (quod accidere interim
 solet) dum alter recessurum putat, alter percussurum non pu-
 tat, tam honestum opus casus fecisset. Neque enim (ut opinor)
 hoc quoque exigendum fuit, ut cum cæcus amentia corruptor
 per uulnera ipsa rueret ad prædendos amplexus, miles etiã gla-
 dium reduceret. Ego uerò parum uiriliter istum indignatum
 puto, si in tanto dolore Tribunum potuit agnoscere. Ipse nihil
 excusat. Percussi, inquit, gratiam Marti signisq; : occidi, hau-
 si noxiũ ultrice dextera sanguinè siue licuit, siue nõ licuit. Atq;
 minã plures mortes cepisset, ut impurum spiritum renascēs pœ-
 na torqueret. Parũ seuerè militarẽ redeuntibus supplicijs disci-
 plinã continemus, si Tribuno post hoc factum bene cessit, quòd
 occisus est. Reum ergo cædis nõ inficiatione defendam: uiro for-
 ti præsertim & innocenti nihil facere conuenit, quod negãdum
 sit. Non abnuo crimen, imò si accusatores tacerent, ipse narra-
 sem. Obijcite igitur, sed, ut delatores decet, totum. Verecundissi-
 mum enim militem apud sanctissimas Imperatoris aures minus
 pudet confiteri quam queri. Parum ne dedecoris subimus, quòd
 non de honoribus fortissimũ uiri queritur? & , ut lögissimè uota

procedant, rem honestissimā militi fecisse impune erit. Damnetur etiam, & pudicitia supplicio pendat. Conuenite legiones, intēdite animo sancto tracta undiq; auxilia. Lex dicitur castris, nec pauci sunt, qui hoc nolint licere, illud uelint. Nō mehercule possum tenere, quo minus in accusatorem dolor meus erumpat. Quid dicis? Tu si tribunus esses, hoc fecisses? Si miles esses, hoc tulisses? Date praecepta, componite disciplinam. Miles hac contumelia percussus est, indignis uocibus contaminatus nihil amplius aget, quam renuet? Et quis non illum inter prostitutos habeat, si commiserit, ut possit iterum appellari? Neget tamen, & ultionem iniuriæ suæ differat. Ita puto, cum illuserit Trib. quaeretur. Inijcitur manus, & ab assignata statione miles abducitur, ut stuprum patiat. Vos interrogo accusatores, quid faciet feret libidinosas manus uulnera sua tractantes? deponet arma, an reponet? Vir est enim, autorem habet, hoc primi ordines iubent. Aequum est Trib. militem parēre, in diem sperare etiam processus potest. Pro hoc merito accipiet fortasse uicem, ordines ducet, & sub illo alij militabunt. Si hæc conditio causæ est, si defensio sui non permittitur, indicate, prædicite: si corruptorem non licet feriri, feret: non enim potest nuda manu repelli. memētote, corruptor armatus est. Implicitus tamen infando nexu, cogitate, quid sibi fecisset, utrum id si plura dispiciat, imò si uidetur, quò iustius quæri possit, patiat. Istud uerò flagitium in conatu peccat. Nam si libido ad motum obscœni corruptoris processerit, duo occidendi erunt. Liberè itaq; dixerim C. Mari, quam de fortissimo milite sententiam feras, magis tua interest. huius quidem gloriæ nihil plus adijci potest, quam si pro re tam honesta moritur: hunc mirabitur sola uirtutum incorrupta testis uetustas. hoc factum patres liberis uel post pœnam præcipient. Tu cogita quid te sensisse homines sciant. Hoc exemplum in neutram partem potest taceri. Cogitare certum est id quenque cum iudicat, probare quid in re simili ipse fecisset. Omnibus enim ad uirile

robur

robur pe
 non pro
 magnitu
 Consul
 sustulit.
 fastigium
 pisses. Di
 ribus pud
 ra sua ferr
 pudicus a
 sit, quia c
 miles, qui
 sola poter
 recusanti
 men popu
 bello perse
 indignatio
 re tentauer
 minarum e
 rumpere?
 seculi in ta
 cesserit, ut
 rat iam lib
 ipsa excepe
 rupisse fut
 binatum iu
 fortasse iam
 tulor opinio
 incidit. Ita
 re scorta tu
 deo meretr
 nis nō licet?

robur per pueritiam iter est, & contra libidinem maturuisse
 non prodest. Recognosce incrementa tua, & honestam tantæ
 magnitudini memoriam pristinae tenuitatis. Sine dubio te ad tot
 Consulatus, & actos aut destinatos triūphos diuina uirtus tua
 sustulit. Memeto tamen & tu sub Tribuno militasti, nec ad hoc
 fastigium dignitatis tam breui tibi uenire contigisset, si serò cœ-
 pisses. Dicam nunc ego præcipuam semper curam Romanis mo-
 ribus pudicitiaē fuisse. R. eferam u. ucretiam, quæ condito in uisce-
 ra sua ferro pœnam à se necessitatis exegit, & ut quàm primum
 pudicus animus à polluto corpore separaretur, se ipsa percus-
 sit, quia corruptorem non potuit occidere. Si nunc placet tibi
 males, quid ego Virginiū narrem, qui filia uirginitatem, quæ
 sola poterat, morte defendit, raptumq; de proximo ferrum non
 recusanti puellæ immerfit? Diuisit illi solum Appium, quem ta-
 men populus Romanus secessione à Patribus & propè civili
 bello persecutus in uincula duci cœgit: neq; ulla res tum magis
 indignationem plebis commouit, quàm quòd pudicitiam aufer-
 re tentauerat filiaē militis. Hæc sunt honesta, hæc naranda fo-
 minarum exempla. Nam uirorum quæ pudicitia est, nisi nō cor-
 rumpere? Non sit mihi forsitan querendum aduersis auribus,
 seculi in tantum uitia regnare, ut obscœnis cupiditatibus natura
 cesserit, ut pollutis in foemineam usq; patientiam maribus, incur-
 rat iam libido in sexum suam. Finem tamen aliquem sibi uitia
 ipsa exceperūt, ultimumq; ad hoc huius flagitij crimē fuit, cor-
 rupisse futurum uirum. Hoc uerò cuius dementia est? in concu-
 binatum iuniores leguntur, & in muliebrem patientiā uocatur
 foras iam maritus. Ego uerò gratulor militari disciplinae, gra-
 tulor opinioni castrorū, si huius mentis Trib. in hunc primum
 incidit. Ita ne tandem (iuuat enim uelut præsentis insequi furo-
 re) scorta tua stipendiū merentur, & sub signis exoletos trahis?
 Ideo meretrices ab exercitu sub mouentur, intrare castra foemi-
 næ nō licet? Ita puto, nō opus est. Militē, hoc est, plusquàm uirū,

iamianq; in acie staturum cui pro uirili portione salutem suam patria commisit, appellas. Fortasse classico sonante, ideo stationes circuis, ideo uigilias ambis. En quæ Trib. faceres, cum prætextati militabant? Non is profusus est furor? non manifesta demencia est? Vides munitum gladio latus, lorica ferro asperam, clausam galea faciem, & ad terrorem belli cristas munantes, inscriptum in scuto C. Marij nomen, totum denique uirum Martio habitu horrentem. Hic tibi cultus prostituti uidetur? Appellabis de stupro uim affres? Quid deinde expectas, ut ille te Tribunū putet, cum tu illum non putes militem? Vacet enim uitij nostris, & ad omne uotum fluente fortuna lasciuit ocium: aut in eo saltem statu resp. est, ut ad restituendam eam satis sit milites impudicos non esse. Non de prolatando tibi imperio res est, nec transmarinas (ut nuper) prouincias petimus: de Italia possessione certatur, pro aris focusq; constitimus, an hæc omnia igni ferroq; uastentur, an nobis caput barbarus hostis excidat, an Cimbricè loquendum sit. Vita omnium nostrum, & salus (patinamq; aliud, ne sub hoste quidem uiri timemus) in ultimum discrimen adducitur. Influxit Italiae inaudita multitudo, quam ne ea quidem potuit sustinere terra, quæ genuit: inusitata corporum magnitudo, mores etiam Germanis feri. Strage nostrorum campi latent: iam fugatorum Carbonis atque Syllani sub comparatione felix militia est. Iacet post amissum Scaurus exercitū. Seruij Manliq; bina cū tot legionibus castra perdidimus. Gens maiorem terrarum partem uictorij peruagata, tantum in Mario stetit. Libenter te Imperator interrogo, in hoc rerum statu tales milites habere malis, an tales Trib. In tanto belli discursu, ne cōcessæ quidem ueneri dares ueniam. Nam quo ad altiores quisq; honorum gradum extenditur, magis in exemplum spectantibus patet. Cum alij excubent armati, alij clausura portarum tueantur, alij uallū fossasq; scutis innixi cingāt, cibū ipsum stantes capiāt, Trib. inter scorta uoluptabitur? & has solas uigilias

lias aget?
 simulatio
 ueret Tri
 ret uniu
 putaret, q
 vi, benefic
 si uere est
 disciplina
 ceteris ge
 Cimbris, a
 tis contem
 habētibus.
 amor quid
 meditatio.
 captiua q
 rat. Qu
 tui nobis n
 Imperator
 tum honest
 soluis, tuū
 quod Trib
 gnior. Hæc
 precipere
 quisq; auto
 ne precip
 districto, d
 tum corrig
 habeamus
 Tribunus.
 lum militib
 ratorie po
 rat miles, e

lias ager? ac ne ideo quidem breuem saltem frugalitatis perferet
 simulationem, ne hæc illum facere milites sciãt? Agè porrò si ui-
 ueret Trib. & hoc ad te factum Imperator deferremus, circũsta-
 ret uniuersus exercitus, nec hæc militis contumeliam, sed militiae
 putaret, quid ageres? quid constitueres? Beneficiũ accepisti Ma-
 ri, beneficiũ, non habes necesse propinquũ tuum occidere. Nam
 si uere estimemus, Imperium populi Ro. ad hanc diem militari
 disciplina stetit. Non enim nobis aut multitudo maior est quàm
 ceteris gentibus, aut uehementiora corpora, quàm uel his ecce
 Cimbris, aut maiores opes quàm locupletissimis regnis, aut mor-
 tis contemptus facilior quàm plerisq; barbaris causam uitæ non
 habètibz. Principes nos facit seueritas institutorũ, ordo militiae,
 amor quidam laboris, & quotidiana exercitatione assidua belli
 meditatio. Itaq; plura penè moribus quàm uiribus uicimus, cum
 captiue quoq; sanctæ habebantur, & contumelia etiã hosti abe-
 rat. Quæ omnia longa superbæ nobilitatis intermissa luxuria
 tui nobis mores retulerũt. Dij profectò magnitudinem tuã curãt
 Imperator ac dirigunt, qui tibi super ceteras laudes obtulerũt
 tuam honestæ sententiæ occasionẽ. quod miles fortiter fecit, si ab-
 soluis, tuũ exemplum est. Nisi fortè hoc me perturbari putatis,
 quod Tribunus fuit. Ideo hercule turpior, ideo morte omni di-
 gnior. Hæc enim conditio superiorum est, ut quicquid faciunt,
 præcipere uideantur, & perniciosissimus est male rei maximus
 quisq; autor. Quis continebit militiam? Quis castrẽsis discipli-
 ne præcipiet seueritatem? Quis te Imperator maioribus curis
 districto, delicta militum coërcbit? Tribuni corpus & pecca-
 tum corriget? Ad quem confugiam? cui querar? Sic est ut necesse
 habeamus ipsi nos uindicare. Tribunus fuit, & hic miles fuit.
 Tribunus. Hoc dicis, cui parère caligatum lex iubet, qui nõ so-
 lum militibus, sed cæturionibus præpositus partè quandã impe-
 ratorie potestatis obtinet. Ita opinor contra iura castrorũ fece-
 rat miles, etiã si tantum negasset. Nescit quod istius honoris fasti-

gium, quæ potestas ordinis tyro est. Agè si ad te C. Mari aliquid impudicum militem detulisset, ferres dicentem, Tribunus me iussit? Quòd si par in utraq; parte delictū est, hoc tamen crimen militem saltem decet. Tribunus fuit. Videor mehercule Imperator oblitus mediocritatis meæ, cū uix unius defensionis sufficiam, quædam pro uniuerso dicturus exercitu. Omnes has quæ circumsteterè legiones, florem Italia, ciuium sociorumq; robora una uoce proclamare apud tribunal existima, Non ignominie Tribuni parère possumus: nemo nostrum recusat itinerum laborè, nec iniusum super arma fascem, non æstiuu solis ardorè, nec sub pellibus actam hyemem, sericè da sit fatigato fossa, pro uallo portisq; uigilandū, fortiter ancipites inibimus pugnas, uulnera laude p̄sabinus, mors erit ignominia potior. Quicquid in pugna patimur, uirorum est. Imperet asperas Trib. expeditiones, si quo uertice montis hostis pellendus est, si inter infestos armatis saltus specularandum, scuiat deniq; in terga uerberibus, exigat seruilem plagarum patientiam; leno etiam seruis excipitur, forsasse hac lege captiuos uēdes. Si meretricia imperatur necessitas, si aduersus obscenam uim corruptoris arma tantum cōtumelie causa habemus, potius castra capiatur, & uim Tribuni interpellet Cimber. Nihil tale nouere Germani, & sanctius uiuitur ad Oceanū. Quid futurū est Imperator, si ad pudicitia militum pertinet uinci? An ignoramus Imperator quata quondam Pop. Ro. exarsit seditio, cum ex domo fœneratoris, addictus lacero uerberibus tergo prorupisset in publicū, & illas suppliciorū notas tulisse se quereretur, quòd uim corruptoris pati nolisset? Et ille tamen quāquam hoc flagitiū conatus in addicto ac penè seruo, et uix libero, uidebatur aliquatenus memor fuisse Romanæ sanctitatis, qui uim obscenissimā non rētauerat, nisi aduersus alligatas manus. Eò tamē usq; Pop. Rom. uindicta processit, ut ardentibus bello finibus ad delectum nemo responderet, nisi & pœna corruptoris, & abrogatione legis satisfactum esset. Nolebant

bant milie
de Fabio
causa nec
te impera
patre occ
cem, & a
tuis fait.
quid tibi
sib, quan
fendis, alla
litis iudic
nocentem
uor lo cum
mentis ad
rimatur o
quoq; tibi
Quare ab
hil minus
presertim
cisse. An
has uirtut
lut propi
rat non h
melius im
necessariu
ista fecisse
stulisset se
milia, qui
rat non h
rata Imp
médation
tis tua. C

bant militare, quamuis hanc iniuriam nō miles acceperat. Quid de Fabio Eburno loquar, qui filium impudicum cognita domi causa necauit? Iam iam commulito quicumq; casus manet, etiā si te imperator damnaturus est, habes solatium, satius est quam à patre occidi. At propinquus C. Marij fuit. Corruptis iudicem, & animo alioqui leui gratiæ pōdus imponitis. Propinquus tuus fuit. O rem omnibus narrandam, cum absolueris. Nam si quid tibi iudicādi fides tua causa facere permittit, cogites profectō, quantum tibi hoc ipsum apud æmulos, quos uirtutibus ostendis, allaturum sit inuidiæ, cum uideberis aut corruptorem militis iudicare innocētem, aut propinquum tuū etiam uindicare nocentem. Olim iam Imperator inter fulgentes uirtutes tuas liuor locum querit, & natura quidem omnibus nouitatis incrementis aduersa nobilitas, tuis tamen laudibus pressa, & obruta, rimatur occasionem criminum. Quòd si bene inuidiā noui, hoc quoq; tibi obijcietur, quòd saltem propinquus tuus peccauit. Quare abdicandus & eiurandus est, non tuus sanguis. Certe nihil minus committendum, quam ut ulciscaris flagitium in eo præsertim, qui apud malignos poterit uideri te permittente fecisse. An illè si unquam cogitasset se esse propinquum tuum, nō has uirtutes tuas, inter quas fortuna tua minima est, cum ei uelut propius contemplari licuisset, toto pectore haurire debuerat: non huic affinitatis suæ felicitati referre gratiam? Miles te melius imitatur. Quòd si post hanc mentem uiueret Tribunus, necessarium forsitan erat hac quoque cum premi inuidia, quòd ista fecisset Marij propinquus, quòd ex ipsa stirpe uirtutum sustulisset se flagitij soboles. Nam cum bene sit liberata probro familia, quid attinet illud subinde Mario obijcere? Optimum fuerat non habuisse talem proximum, aut libenter perdidisse. Perorata Imperator, ut mediocritas ingenij mei tulit, caussa, scio cōmédationis partes esse reliquas: sed has superuacuas facit sanctitatis tua. Quid enim uerear ne noceat reo humilitas apud te, cui

uel gratior potest esse nuda uirtus, apud quem maximam est ex se cœpisse? Commendem tibi ordinem caligati militis, quem uelut incrementorum tuorum natalem libenter ab alto respicit. Adhuc fortasse patricium ualuerit genus, sed ductum eius longa serie dignitatis ordinem ipsa uirtutum conditione meliorem fecisti. Nondum potuit altius procedere uir adhuc huius ætatis. Tam enim cum uirum fortem, cum dignum tuis castris, tuis auspicijs probarim, commendo tibi quicquid melius miles fieri potest. Hoc quidem profecto non expectas, ut in extrema actione miserabili fletu, & humili obtestatione uitam genu nixu petat: nec tu rogari ab innocente exigis, nec uiro forti opus est precaria abolitione. Vnum rogat, ut siquid de causa illius dubitas, des dilationem usque ad proximum prælium: pone in prima acie: pone ante signa (fortiter dixerim) non inter tyrones: ubi plus periculi, quò maximus hostium globus ingruet, spectata pugnate. Affirmo tunc minus ignoscas Tribuno. Liceat ire in aciem, congregari cum hostibus. Si perire debet, rogat te Imperator miles tuus, opera mortis sue utaris feliciter.

MATHEMATICVS.

ARGV.M.

Vir fortis optet præmium quod uolet. Qui causas uoluntariæ mortis in Senatu non reddiderit, insepultus abiiciatur. Quidam de partu uxoris Mathematicum cõsuluit. Is respondit uirum fortem futurum, qui nasceretur, deinde parricidam. Cum adoleuisset, qui erat natus, bello patriæ fortiter fecit, reddit causas uoluntariæ mortis. Pater contradicit.

Pro filio contra patrem.

4

POSITVS P.C. in ea conditione tristissime sortis, ut nec morte dignus sim, nisi me parricidam putetis: nec præmio, nisi me innocente, adeoque ludibris misere sim diuersitatis uel necessitatis implicatus, ut impetrandum à uobis habeam odij mei fauorem. Quæso præter omnia,

omnia, quæ ante hoc tempus circa nos ordo prædictæ ueritatis explicuit, attulisse me credatis uigentium malorum probatione. De parricidio uenit, quòd occidere me possum: de fato, quòd mihi non licet mori. Non solum Mathematicus seculo temporibusq; prædixit has manus, sed & ego me parridium credo futurum: plus quàm responsum, quàm sacræ artis præfagium triste est, quòd mihi sic minatur animus meus. Non habeo infelix in cogitationibus meis, unde nõ timea: & facinus quòd sibi pro me pietas patris, quòd singulorum innocentia rogat, sentio, patior, agnosco. Ne quis me tamen laborare putet miserae persuasionis errore, accipite, cur non possim dubitare de fato. Parridium credit, qui facturus est: non timet, qui periturus est. Ante omnia igitur à grauitate publica peto, ne pro tota innocentia mea cõtenti sitis hoc, quòd uolo mori. Nec quia uideor contendere cum Mathematico, uincere necessitates, expugnare factum, ideo mihi bene credi putetis & uitam. Aliud est facinus non esse facturũ, aliud mori uelle ne facias. Quinimo (si qua est fides) hoc quòd uos constantiam putatis, infirmitas est: quòd ad superna confugio, animum meum noui. Nouissima uictæ mentis integeris est in mea potestate, breui non habebò nec mortem. Fidem uestram P. C. nequid amplius de misera pietate speretis. Qui mori uolo, ne parridiũ admittam, non inuenio quemadmodũ illud possum nõ facere uicturus. Nam quòd ad patrẽ pertinet, qui me retinet uiuere nolentem, non miror, quòd adhuc recenti gloriæ uestræ gaudio stupet, & in opera mea totus oculis animoq; cõuersus, parridicã nõ uidet per uirum fortem. Hic est animus, quòd me quamuis denunciãtũ prædictumq; seruauit: & cum incertis adhuc dubijsq; uirtutibus præstiterit, ut uiuerem, præstat meritis alijsq;, ne moriar. Nunc ille, quòd pietate, quòd uideor ipsius pietate reuerentia, uocat parridiũ suum, & in orbitate, quam facere sibi uidetur, non remediũ meum, sed suum spectat affectum. Filius qui uult mori, ne parridica sit, aliter sibi uidetur remunera-

rari non posse, quam ut ipse moriatur. Merito profusus, meritis miserum senem tristes sollicitudines & praescij metus ad Mathematicum & responsa miserunt. Debui uir fortis nunciari, paricida praedici. Siue enim miserae coniugis prodigiosa saecunditas tumultuosis pulsibus maritales inquietauit amplexus, seu per anxias noctes dirosq; somnos feralibus senex imaginibus agitatus dicitur ad notissimu sacrae artis antistite, non spes, non auida uentura, sed suspiria, metus et praesagiū magni nescio cuius incerti detulisse pallorem. Quid aliud hoc esse uultis P. C. quam prima fatalis instinctus necessitate? De partu uxoris non potuit non interrogare, deinde non credidit. Reserā nunc P. C. cuius artis, cuius fuisse dicatur autoritatis, quae putauit adeudū, qui sic timebat. Hoc quidem certū habeo, plurimis meruerat experimētis, ut ad illam uelut ad oracula deorū, plenumq; sacro spiritu pectus, hominum sollicitudines metusq; cōfugerent. dicitur inspecta totius ratione caeli, digestis syderibus in numeros, ad publici priuatq; fati stupuisse conspectum: & tanta prosperorū tristiumq; congerie magis ipso consultore perterritus, diu non commississe uerbis, quod uidebat. Sed o uirum grauitatis antiquae, dignumq; cui se fatorum arcana nudarent. Cum partus de quo querebatur, multa praestaret propiora prospera, letos incipientes annos, non fuit contentus meliora edicere, sed (quae certissima est uera profitentium fides) quicquid deprehenderat, protulit in medium, & proclamauit futurum uirum fortem, deinde paricidam. Quis unquam P. C. fiducia maiore respondit? Cum summum facinus denunciaret, ante se dixit probaturum. Fecerat profecto P. C. interrogando Mathematicum pater rem non educaturū, si quid tristius comperisset, nisi hoc primum de fato fuisset, ut uiuerem. Sed nec Mathematici fides circa momentum aliquem uē cessauit ordinem: non numerus fefellit, non sexus in partu, non uentura, non robur. Illa quoq; quae uelut extrinsecus consentiebant, affuere responso, bellum, hostis, acies, ad illam ipsam qua

fortiter

D
fortiter facer
tatione nō
ipse circum
Mathemati
non contem
non uult, &
da fortibus,
te quae suim
mirum iacta
faret aliqui
destinatum a
fueret. Ibi
uolta facere
gnator exili
uasi, resisten
ad incurrens
ne tela cecid
titer feci, dur
dantes: nō ci
ricidium uen
tie pudorem
bi dam reuen
stricibus tel
ceteras exel
stantis pop
si subito mor
concupisco,
animae dilati
mus abrupto
cum est mori
raris abeunt
ipsa materno

fortiter facere poteramus, ætatem. Pater uerò periculi sui denū-
 ciatione nō territus, arma mihi pater, pro tristis necessitas, arma
 ipse circumdedit, & suis ad pugnam manibus aptauit, tanquam
 Mathematico id iam credidisset. Quis miretur quòd responsum
 non contempserit, dum sperabat, ut fortiter facerem? Mori me
 non uult, & iam non superest nisi parricidium. O mors laudan-
 da fortibus, expetenda miseris, non recusanda felicibus, quantum
 te que siuimus in bello? Tuli enim (deos testor) in aciem, tuli nō
 uirum iactationem, non gloriæ cupiditatem, sed, ut patriæ præ-
 staret aliquid utilitas mei, ut hunc mihi deploratum spiritū, hoc
 destinatum damnatumq; corpus, publicarū utilitatum usus ab-
 sumeret. Ibi miser primum didici, quā multa nescientes, quā
 multa faceremus inuiti. In medios hostium globos perditus pu-
 gnator exilij, cecit acies. Densissima quæq; certamina solus in-
 uictus, resistere nemo sustinuit. Obuijs ictibus membra nudauit, &
 ad incurrens ubiq; ferrum uitalia parata circumtuli, uacua circa
 me tela ceciderunt. Miserū me deceptæ cogitationis euentu, for-
 titer fieri, dum mereor occidi. Recedite gratulationes, abite lau-
 dantes: nō circumeo templa, non reddo uota numinibus, ad par-
 ricidium ueni. Quē ego paulò antè passus sum miseræ conscien-
 tiæ pudorem? Ad patrem arma nō retuli. Timui quinimo ne mi-
 hi dum reuertor, occurreret, ne in oscula mea plenasq; adhuc ui-
 stricibus telis manus incauto rueret amplexu. Quam tūc inter
 ceteras exclamationes deducens exercitus uocem, quod circū-
 stantis populi murmur excepi? Magnum felicemq; me iuuenem,
 si subito morerer. Adiuuate dij pariter atq; homines, dū perire
 concupisco, dum uolo, miseremini, ne hunc ardorem fugientis
 anime dilatione laxetis. Proclamo, testor, in nouissimo fati sta-
 tus abrupto, propè est, ut occidat patrem parricida prædictus,
 cum est mori paratus. Quid me pater adhuc detines? Quid mo-
 raris abeuntem? Melius quidem fuerat hunc spiritum aut in
 ipsa maternorum uiscerum sede comprimere, aut, ut primum
 contactu

cōtactu suo cœlum terrasq; polluerat, festinata morte dimittere. Sanè tamen charitas patriæ priuatos uicerit metus, & in bonam uirtutū scelera nutrita sint: quicquid est propter quod elocari me tanti fuit, explicitū peractumq; est. Restat una pars scilicet ultimum solumq; facinus. Frustra me cōsolaris & quantitate patientiæq; tua. Non idem utriusq; nostrum discrimen agitur. Tu mori periclitaris, ego patrem inuitus occidere. Hoc primū inag excuso uobis P. C. quod præmiū peto, satis sit haftenus uiri fratris nomen agnoscere, hucusq; autoritatē sacræ legis attingere, ut illā in aduocationem sacræ mortis adducā. Relaturū me pauca illa optionum uerba solennia, non capere magnorum precia meritorum solas & quitates, tāta remunerandū benignitate, quod fortiter fecit aliquis, quanta sollicitaretis, ut faceret: Nemini unquam minus soluendo ciuitatis fuit, præstiti post quod mori continuo deberem. Sed securi estote de auiditate summæ potestatis: illud infinitum, illud immodicum, quod nobis uoluerūt licere leges, intra se consumit ille, qui meruit. Titulos, imagines, honores, seruate uicturis, mihi præstate salutem patris, innocentiam meam, temporum pudorem. Quæso ne mihi ideo præmiū negetis, quia fortassis et hoc debeatis odisse, quod fortiter feci. Extra inuidiam est optio, cum id exigam, quod impetrare potuisssem, etiam antequam fortiter facerem. Nam quod obiter optionis reddo rationem, quæso ne quis ideo me parum aut premio fidere credat, aut causis, quia utriusq; iuris miscui preces. Ignoscite ardori perire cupientis, quod pariter imploro, quæ singula sufficere potuissent. Fidem quinimo uestram, si qua adhuc lex est, quæ adiuuare possit mori uolentem, commodate, confertur: est utriusq; iuris & autoritas, quod in mea morte tribuatis. Præstate causis, ut moriar, premio, ut sepeliar. Sentio P. C. hoc primum ab affectibus publicis petendum, ne quis mori me uelle non credat, quia potius ad causas ac uerba confugi, quia à uobis malui petere, quicquid ab his potui manibus accipere. Me-

D
 rui, fateor, n
 lo reuersus a
 ni. Sed siue
 additæ pecc
 qui non tim
 tranquillita
 tientiæ, mor
 riebatur. Neq
 fione patri
 cōsistite par
 mens huius
 peractū dem
 tis moueat a
 habeat aliq
 rintis, lachr
 pissima sem
 heros unus
 patriam n
 omnes tamen
 rationem han
 Fieri non p
 pter quem s
 uirtutum, u
 reddidi caus
 ci potest, qu
 protulerit, h
 lo turbaq; p
 habet causa
 dum est, ne
 liat: & cre
 test, ipsa sibi
 tie, quoties

rui, fateor, malignas interpretationes, uir fortis ut morerer à bel-
 lo reuersus arma posui, populi fauorem, gaudia ciuitatis intra-
 ni. Sed siue hoc est sepulturae suae magna reuerentia, pessimaeq;
 additae pectoribus humanis infirmitates, ut esset, quod timeret,
 qui non timet mortem: siue decuit innocentiae amore percuntem
 tranquillitas magna precundi, ignoscite, quae so, cunctationi, pa-
 tientiae, morae. Si me continuo occidissim, tanquam parricida mo-
 rierbar. Neq; est P. C. quod excludi premium putetis contradi-
 ctione patris, Eximus per magnorum operum reuerentiam de ne-
 cessitate parendi, & aut interim nobis magna uenit contra no-
 minis huius potentiam de uirtutum fauore libertas, aut obsequia
 perfecta demum optione repetemus. Non est quod uos resistentis
 moueat autoritas: neminem inuenias mori uolentem, qui non
 habeat aliquem uetantem. Ille cui praesto non sunt pignora cha-
 ritatis, lachrymis tamen audientium, & consolationibus, & prom-
 ptissima semper exhortatione retinetur. Parentibus uero circa li-
 beros unus affectus est, fauere uita, timere mortem. Non habent
 patientiam nec iustae orbitatis, & inter supplicia licet poenasq;
 omnes tamen illis innocentes, omnes miseri sumus. Ego P. C. co-
 mouem hanc impatientiam senis accendo pietate, reuerentia.
 Fieri non potest ut se mori debere persuadeat patri filius, pro-
 pter quem se uidetur occidere. Haecenus leges, haecenus merita
 uirtutum, ueniamus ad necessitates. Mori uolo, mori uolo ita, ut
 reddidi causas. Ita non ex hac destinatione sentitis, quicquid dici
 potest, quicquid dici non potest. Videretis, quid nos hucusq;
 protulerit, hinc incipit ratio. Quod uolo, fingite unum ex popu-
 lo turbamq; petere ius praemiorum. Non debet hoc uetari, quoties
 habet causas: non potest, quoties non habet. Scilicet enim uere-
 dum est, ne ad hoc inconsulte, ne temere leuitas humana profi-
 liat: & credibile est, ut quicquid apud hominem pro uita dici po-
 test, ipsa sibi uita non dixerit. Abite gratulationes, filete blandi-
 tie, quoties iam putatis noluisse me mori? Primum hoc maximum,
 quod

quòd pro incolumitate hominis natura commenta est, ut perire
 mus inuiti, et cōtra tot aduersos casus, patiētiae nobis æquanimi
 tate succurreret. Inde est quòd inter luctus & desperatiōes fox
 da uiuacitate duramus. An uos me moueri non creditis quòd iu
 uenis sum? quòd modò uitæ uoluptates, modò gaudia lucis in
 gressus sum? Quantopere mihi blanditur, quòd publicis ex acie
 reportatus humeris lætitiā ciuitatis impleui? Quoties mehercu
 le, hæc uulnera et rorantia hostili cruore arma cōplexus, animū
 supra necessitates erigo, supra fatum pono. Sed omnia mihi iam
 discussa, consumpta sunt, & honesta percūdi ratione uicta esse
 runt. Quid mihi amplius cum corpore, quod oderunt oculi sui,
 cum quo quotidie properans anima rixatur? Non sunt mea mē
 bra, quæ possim (uelut hostis alicuius) lacerare, confodere. Ho
 mini qui semel renunciauit rebus humanis, non redditur uita, sed
 tempus: & ipsa cupiditas ratioq; pereundi hoc ipso quo ueta
 mur, accrescit. Felicior mehercule qui moritur antequam de
 beat, antequam uelit. Penè serò renunciat uitæ, quisquis sic ad
 exitum peruenit, ut hoc illum facere nemo miretur. Ei tantum
 debet mors negari, de quo non sufficit hoc pœnæ genus, ut ipse
 se potius occidat. Nam quòd lex iussit, ut moriturus redderet
 causas, quòd insepultum uoluit abijci, si sic properasset crūpe
 re, ut non nunciaret hoc prius, non fateretur, fallitur quisquis
 ideo factum putet, ut teneremur inuiti. Illa uerò non timet per
 eundi temeritatem, nec secretum doloris alieni libèter inquit.
 Sciebat illos non aliter ausuros proferre causas, quos sceleris
 conscientia, quos maioris cruciatus metus in suprema compelle
 ret. Igitur ne supplicia properato lucrarentur obitu, rursus in
 pœnam nocentis insepulti corporis reuocauit iniuria. Lex pla
 cida, mitis, causas mortis reddi uoluit, non æstimari. Possum igitur
 P. C. publica quadam uoce generis humani respondere quæ
 rentibus causas mortis interrogatus, at ego difficiliter redderem
 uitæ. Quid iuuat ò misera mortalitas animā per tot annos (etiā
 si natura

si natura pa
 ris retinere
 quæcumq; e
 blandiunt
 dies. Humile
 eadē, semper
 quis finis bo
 prematur a
 referentium
 me putatis, q
 paraturum g
 nus propter
 riorum a taten
 pudet propt
 cū liceat eua
 re naturam,
 forium, &
 bona nostra
 quanto diuit
 tumlibet pro
 non non po
 Miraris quò
 non hoc agu
 teriq; eursus a
 ginatione dis
 riorum. Facia
 exeamus sp
 uicit quoad
 fliciq; cause,
 uelim. Ita no
 Infirmis pro
 (quæ felicissi

si natura patiatur) per infinita temporū spatia tristissimo corpo-
 ris retinere complexus? Si cūcta gaudia nostra, si uoluptates, &
 quaecumq; ex hac uniuersitate mundi uel sollicitant aspectu, uel
 blandiuntur usu, diligenter excutias, tota uita hominis unus est
 dies. Humiles prorsus abiectæq; mentes, quas non implent hæc
 eadē, semperq; redeuntia. Ut qui honestis operatus artibus sciat,
 quis finis bonorum, quæ uera felicitas, nunquàm sibi uidebitur
 prematura morte periturus, & lucis causas ad animum mentēq;
 referentium neminem quotidie uita non satiat. Relaturum nunc
 me putatis, quantò plura sint in hac aui breuitate fugienda, com-
 paraturum gaudijs proprijs metus, calamitates? Illa illa æstima-
 mus propter quæ fatigamus uotis deos, propter quæ breuē que-
 rimus ætatem. Nempe sunt uanitas, cupido, luxuria, libido. Non
 pudet propter hæc ferre debilitates, luctus, spatia morborum, &
 cū liceat euadere, malle pati? Finge tibi uelut ipsam proclama-
 re naturam, Receptus es in hoc pulcherrimū mundi rerumq; cō-
 sortium, & per succedentiū uices in ordinem mortalitatis natus,
 bona nostra uidisti, admitte posteros, cede ueniētibus. Nescis te
 quantò diutius uixeris, tantò magis impatientiā parere? Quan-
 tumlibet prorogentur tempora, iungantur ætates, quandoq; ta-
 men non potest non exitu perire miseri, qui moritur inuitus.
 Miraris quòd suprema mea ipse præcipitem? Nunquid enim
 non hoc agunt singuli dies? Omnis nos hora per tacitos fallen-
 tesq; cursus applicat fàto, & in hac turpissima perpetuitatis co-
 gnitione districti, per exigua fedinantis æui momenta præmo-
 rior. Faciamus potius de fine remedium, de necessitate solatiū:
 excemus sponte, consilio, pleni securitatis, gratias agētes. Solus
 nixit quoad uoluit, qui mori mauult. Indulgete quæso sæuæ tri-
 stesq; causæ, indulgete uirtutes, ut mori tanquam magno animo
 uelim. Ita non sufficit ad maturandos exitus quod fortiter feci?
 Infirme prorsus terrenæq; mentis est, ut numeretis annos: ego
 (quæ felicissima uel lassitudo, uel satietas est) uirtute consenui.

Quid

Quid adhuc inter accidentia fragilesq; casus ago? homo receptus in publicas gratulationes presentiae humilitate decreasco. Minores fiant necesse est diuturnitate, quorū initia cōfirmare successus, cū iā nec operibus, nec felicitati possit accedere. Cū fortuna ruere dementia est, & etatem trahere pereuntem. Nullos ego senes degere turpius puto, quā qui fortissimi fuerunt. Vultis expectem, ut putres artus fœdet pudēda canicies, ut sanguine mēbra uacuata uix nitantur ad gressus, ut hęc laudate manus nec ad quotidianæ uitæ ministeria sufficiant. Quā miserū, quā deforme est meminisse quod fueris, referre cicatricum tuarum redundationes, & frigidam præteritorum memoriam, cum iam fidem membra non habeant, supra sua facta rideri? Festinato exire de seculo debeo, dum alacre corpus, dum spiritus uiget, dum teneor, dum desideror: & hoc uolo deberi manibus meis, animo meo. Fauete dij pariter atq; homines, mortem uir fortis inueni. Est hæc communis mihi cum multis fortasse causa, sed ueniamus ad meam. Si mihi Mathematicus denūciasset damna mēbrorum, grauem corporis perpetuumq; langorem, ignosceres tanta mala uel incerta fugiēti. Plus est quod expauesco, quod timeo. Minatus est mihi manus meas, meos animos: nullumq; uoluit esse momentum, quo securus intrepidusq; requiescerem. Iussus sum uitam per anhelitus metusq; consumere. Quis inter bec spei, quis consolationis est locus? Mori debeo tanquam nocens, si Mathematicus uerū dixit: tāquam miser, si mētitus est. Quid, quod me futurum dixit parricidam? Ecquem mittamus in experimētum, cui credamus? Placet post futurorum incertam tractare rationem. quid ad diuersas suasiones, & ad loquacissima humanorum pectorum ingenia uariaris? Parricidium dictus sum factururus, si possum posthac uiuere, non sum innocens, etiā si non fecero. Interrogare mehercule hīc libet uos omnes liberi, omnes parentes, quem mihi post hanc denunciationem assignetis animum. Homo sum cuius corpus iratum fortasse seculo numen,

uelus

uelut aptis
 nis contin
 omnium in
 difficultat
 morte sua n
 Nescio qua
 casurumq;
 cōtra fidem
 tempus, nō
 nabitis: nō
 immanitas:
 putetis: ac
 tūtoq; decu
 tamen hum
 apud graui
 com metuit.
 didit esse, qu
 uidetur in c
 summo uert
 ardore susp
 quotidie sup
 dus in medi
 nixum libra
 q̄uidas tēp
 siderū uene
 tia perpetu
 magos cursu
 tūtoq; disp
 fibricator o
 ctum posuit
 ner sitati par
 animarētur.

uelut aptissimam facinori uidetur elegisse materiam, cui in pri-
 mis continuo natalibus assignata est uirtus pariter et facinus,
 omnium incredibilium diuersorumq; pariter capax, omnibus
 difficultatibus nouitatibusq; sufficiens, sceleribus miser, et sine
 morte sua nocens, in quo debeatis ipsas quoq; odisse uirtutes.
 Nescio quae me prodigiosa feritas in patre uelut telum aliquod
 casuramq; pondus librat, impingit. Facinus me manet, quod
 contra fidem est, quod profuturum mihi negatur, et nolim, cuius non
 tempus, non locus, non causa praedicitur. An mori debeam, uos aesti-
 mabitis: non debui nasci. Sentit pater, quanta sit praedicti sceleris
 inhumanitas: et ideo tentat efficere, ut Mathematicam artem non
 patetis: ac modo contendit non esse fatum, et cuncta casu for-
 tuitoq; decurrere, modo etiam ut prouidentia regatur, non posse
 tamen humana scientia deprehendi. Dum utrumq; colligo, interim
 apud grauitatem uestram depono sensisse aliquid patrem, etiam
 cum metuit. Ego Mathematicum probaui dixisse, uerum ille cre-
 didit esse, quod dixit, uenturum. Casu ne tibi pater haec diuersitas
 uidetur in corpus unum dissentientibus solidata primordijs, ut
 summo uertice locatus igneus uigor cuncta leuia calidi spiritus
 ardore suspenderet, profundus humor ad ima demersus, unde
 quotidie superpositi caloris alimenta traherentur, terrenum pon-
 dus in medio quanto superne spiritu, tanta penitus inanitate sub-
 iuxum librata mole consideret, ut seculorum infinita series, per
 assiduas temporum uices sua lege festinet? Quid haec fulgentium
 siderum ueneranda facies: quod quaedam uelut infixae ac cohaerentiae
 perpetuae semelq; capta sede collucent, alia toto sparsa caelo
 uagos cursus certis emetiuntur erroribus? Ista credis passim for-
 tuitoq; disposita? Rogo, quid melius ratio fecisset? Deus haec deus
 fabricator operis uniuersi ex illa rudi primaq; caligine protra-
 ctum posuit in uultu, digessit in partes. Postquam dederat uni-
 uersitati parem dignamq; faciem, spiritum desuper quo pariter
 animaretur, immisit. Inde est quod quicquid nascitur consociata

numini proprietate signatur, & in totam aui sui breuitatem cōpositum firmatumq; sic accipit futura, quasi uitam. Hæc credo pater terrori primis fuisse mortalibus, mox admirationem consumpta nouitate meruisse. Paulatim deinde quod stupemus, animus ausus diligenter attendere, in arcana naturæ sacrum misit ingenium, & assiduis obseruationibus notisq; redeuntibus latetium ratione collecta, peruenit ad causas. Miraris fatū hominis posse prædici? Defectiones syderum laboresq; narrantur, nuntiatur origo tempestatum, lassitudo uentorū, quod sidus immodicos Solis ardores, quod seueras minetur hyemes, quid significant sparsi longius crines, quid ardentius solito iubar, quid excussa flamma syderibus. Non inuenio quid possit esse certius ueræ artis ingenio, quam dicere quid futurū sit fieri, patet deinde quid dixerit. Quod si esse artē mathematicā probant natura, ratio, experimēta, pater quoq; qui crediderit cōsulendam, superest ut ostēdamus uerum dixisse de futuris, quem de præteritis non possumus probare mentitum. Accipite primam certissima scientiæ probationem. Homo qui de partu consulebatur, non confudit turbauitq; responsum, nec per uarias ambages indeprehensibilem sparsit errorem: nihil ita locutus est, ut illud audiētū interpretatio traheret dirigeretq;, quò mallet. Atqui in eo tota ratio fallendi est, non dare cōsulentibus, quod deposcāt, sed caligine magnaq; promissorum uarietate suspēsos sic dimittere, ut quicquid casus attulerit, putent esse prædictum. An scilicet hæc fuerit ratio fingendi, quò dicebat usitata, communis, quæ futura pater facile crederet, libenter audiret? Fortiter, inquit, faciet filius tuus. Rogo ubi magis definit, qui mētitur? Sed quibus ille, dii deaq; signis, quibus impletus est notis, qui de parricida dissimulare non potuit, cum quereret pater? Artem tantum mirari me pater putas? Ego miror animum, stupeo cōstantiam. Erit, inquit, uir fortis & parricida. Rogo quæ ratio fallendi est, ea dicere propter quæ nec prioribus debeat credi? In parricidio

ricidio, quod
dacijs, ne pra
bus decipi p
thematicus p
sacro artis a
mentium cor
bus in ortu s
nis errore pe
conceptum s
dens nascētis
grabit. L ang
bus tardior m
principaliū
perium. Cr
uatorum nu
spiritus colla
secula, & in
animas, fort
uolatus dies
gientes, furia
est ut maiore
tur. Sic futu
rearmur enu
lo faces, & c
monstrabar a
uantes, & o
At nunc ista
casu tuenire
clam est. E co
ficti necessita
edincabitur,
ad iumentæ re

ricio, quod prospiciebat Mathematicus, hæc sola ratio fuit mē
 dacij, ne prædiceretur. Fero tamen, ut quis in alijs cōsultationi=
 bus decipi possit aut errare, de futuro parricida nō magis Ma=
 thematicus potest, quam pater interrogare. Omnes, sicuti apud
 sacre artis antistites satis cōstat, animæ proprietates, et futuras
 mentium corporumq; formas ex illorū syderum qualitate, qui=
 bus in ortu suo cūcta gignuntur, accipiunt. Aliquis uagi numi=
 nis errore perstrictus est, uitam trāsiget ille discursibus. Placida
 conceptum stella signauit, erit modesta lenitate conspicuus. Ar=
 dens nascētis horā sidus accēdit, uiribus pariter moribusq; fla=
 grebit. Languido iam uergentis in procliue mundi, hebescenti=
 bus tardior membris, similis senectæ iuuenta pigrescit. Iam si cui
 principalium deorum fulgor illuxerit, in populi consurget im=
 perium. Credo mehercule in illum natalem monstri mei diem,
 oratorum numinum conspirasse uiolentiam, sedemq; prodigiōsi
 spiritus collato pariter igne pressisse. Si uerum est post uetusta
 secula, & innumerabiles annos reddi rursus alijs corporibus
 animas, fortassis in me renatus sit aliquis ex illis, quorum scelere
 uolatus dies mundū subito mutauit, quos per maria terrasq; fu=
 gientes, furiales faces, & ultricū dearū terror agitauit. Necessē
 est ut maiores notas uentura promittant, quæ nō temere nascun=
 tur. Sic futuras tempestates, pelagi fragor, & conscium nemorū
 murmur enunciat: sic periturorum fata populorum ardētes cœ=
 lo faces, & crinita syderū flamma præcurrit. Prædicebar bello,
 monstrabar armis, agebat ante se uentura feritas publicas cala=
 mitates, & omnium malorū cōsummatione parricida ponebar.
 At nunc ista putet aliquis fortuito, nō arte sentiri: possit fortasse
 casu euenire quod futurum sit, nō potest casu fieri quod prædi=
 ctum est. E quando unquam pater explicuit manifestius ullius
 facti necessitatē totus ordo respōsi? Vir, inquit, nascetur. euenit.
 Educabitur, quamuis parricidiū prædictū sit. accidit. Perueniet
 ad iuuentæ robur. adoleui. Viribus erit conspicuus. & nimis.

Aderunt bella, uenerunt. Ibit in aciem te uolente, missusq; fortiter faciet, feci. Erit parricida, si uiuero. Si pater tā secreta profundeq; artis ratio reddenda est, non ne habere tibi grande cōsortium prædicti uidetur ipsa diuersitas? Virum fortem dixit & parricidam. Vicina sunt hæc, etiam ut dissimilia: paria uiribus, etiam ut mente dissentiant. Quid enim me aliud notabilem feci in bello, quam quod non parco cædibus, cruore nō satior, exultans super stratorum corporum strages, palpitatibus adhuc cadaveribus alacer insisto? Virtutis sunt ista, cum hostis contigit. Pax est quæ nos deprehendit: & cū ista grassandi materia consumpta est, in facinus necesse est ociosus ardor erūpat. Ecce iam Reip. præbita est quies, mihi tamē plurimū est cum gladio meo, totis diebus tracto ferrum, ad arma respicio, tela mea laudo, admiror, alloquor. Crede pater, & parricidiū tam facile est, quam fortiter facere, cū utrunq; de fato est. Sed quousq; ratione colligam, quod exitu iam probatum est? quod nullus Mathematicus dixit ambagibus, nullis dissimulari artibus potest? Partē responsi futuram in alio opere iam uidisti, & quod præcipuē torquet animū, fides sceleris uirtus fuit. Explicata est autoritas responsi, cum de duobus prædictis unum factū est. Nec possis de ueritate dubitare, quoties cū incertis experimenta cōsentiunt. In responso cui cuncta cesserūt, fieri nō potest, ut hoc solū falsum sit, quod nouissimum est. Non potest, inquit, fieri parricidium. Vis uirer pater, si nō creditur futurū, quod etiam cum factū est, uix creditur? Falleris, si aduersus prædictas necessitates sufficere credis, quod ego bonus filius sum, quod tu optimus pater. Tu nō mereris scire, credo ego utiq; nolle me scire. Quid est ergo fati, nisi quod sit, & non habet causas? Quemadmodū ergo, inquit, istud uitari potest, si fieri necesse est? Scilicet hac sola ratione, ut mors inter facinus hominemq; ponatur. Vincitur pater fatum, si resistas: uincit, si contēpseris. Ago quinimo gratias hoc solo nomine crudelissimis fati, quod maximū facinus non in prima cui mei

partē

partē posue
operū prior
& prædicit
cum de hac
dam ista, &
difficultas is
tatem, inno
spectum hab
& parricida
ū est, si parr
Quem tu nu
tentionem? H
plexus elidat
porrexerim
adire comita
affirat casus
potest, ne pa
Sed me infeli
tra animum
meo aliqua r
esse tanquam
ruentis patri
Me sane into
nox, casus, er
sed ut occide
ex ipsa dissim
dixisse quē ti
scas, subeat n
tus, & licet e
taralis tamen
quam mortem
& longissim

parte posuerunt, quod præmissæ sunt antè uirtutes, magnorūq;
 operū prior ordo defluxit. Post puto caueri parricidium, quod
 et prædicatur, et nouissimum est. Fingamus pater Mathematici-
 cam de hac sola uitæ meæ parte mentitū, quid tanti est, ut cre-
 dam ista, et uiuam? Occidi pater non potest. Sed quid refert, si
 difficultas ista nō est salua animo meo? Excedit omnem calanu-
 ritatem, innocētiae suæ non credere, diebus ac noctibus timere, su-
 spectum habere animū suum, calumniari manus, incusare uisus,
 et parricidalem agere cogitationem. Maior mihi ratio morien-
 di est, si parricidium fieri non potest, et ego me credo facturū.
 Quæ tu mihi pater imperas laborē, quàm asperam exigis pa-
 tientiam? Horreo oscula tua, ne seniles artus nimium grauis am-
 plectus elidat. Non sustineo eosdem expetere conuictus, ne quos
 porrexerim cibos, uenena fiant. Timeo eiusdē peregrinationis
 aëre comitatum, omne fugio secretum, ne quid fortuna, ne quid
 afferat casus. Quousq; timebitur animus? Mors mihi præstare
 potest, ne parricidium faciā, mors ut uidear nec fuisse facturū.
 Sed me infelicē, quàm multa sunt, quæ timere debeam, etiā con-
 tra animum meum? Unde scio, an expulsū me repētē sensibus
 meis aliqua magni discriminis imago raptura sit? Prosilibo for-
 esse tanquam sequar classici uocantis instinctum, tanquam me
 mentis patriæ fragor et uociferatio captæ ciuitatis exciuerint.
 Ne sane interdiu custodire possum, sed unde scio, quid afferat
 nox, casus, error? Mathematicus hoc nō futurū dixit, ut uellem,
 sed ut occiderem. Tu quoq; pater quanto grauior es passurus es
 ex ipsa dissimulatione cruciatus? Felicius prorsus est, palam oc-
 cidisse quæ timeas. Cū bene in oculis meis amplexibusq; requie-
 scas, subeat necesse est tacitas cogitationes prædicti periculi me-
 tus, et licet componatur ad fortē superbamq; constantiam, na-
 turalis tamen hominis infirmitas potest tam percussorem timere,
 quàm mortem. Explica nos pater tam misero tristiq; complexu,
 et longissimas sollicitudines breui recide patiētia. Minus indi-

gnum est ut moriar, si innocens futurus sum: quam ut uiuam, si parricida. Denuncio tibi pater, & de suprema necessitate confiteor. Iam non sunt meae potestatis haec manus, non regere dexteram, non retinere sufficio. Venit ille nescio quis ardor, non sentio, non intuentur oculi. Tunc omnia incipio scire, cum gesta sunt. Quid, tu me lacertorum uiriumque beneficio strauisse nuper hostes putas? Quantum dicuntur narrasse captiui, nescio quem in me monstrosi uultus horruere conspectum, non tela iaciebam, non iaculabar ictus, furialibus miser facibus ardebam, & pectus istud non lorica, non ferrum, sed diri serpentium clauscrant nexu. Non fuit illud pugna, non acies: in bello parricida uincebam, excesserunt opera mea humanarum uirium mediocritatem: quicquid factum est, rabies fuit, insania fuit. Praedico, protestor, non ego parricidium faciam, non ego fortiter feci. Quod si ulla ratione casu ue effici potest, ut praedicta non fiant, fidem uestram P. C. ut mihi potius innocentia, quam fato debeatur, ego dicar expugnasse constitutionem, fregisse uincula necessitatis, mea pietas, mea laudetur integritas. Dij non sinant, ut inter me responsuumque discernat exitus. Mathematicum uincere malo, quam reprehendere. Quid nunc agam P. C. quemadmodum me uir fortis ad preces, quemadmodum parricida componam? Dicam miseremini: dicam succurrite: Sic rogari contra mortem solet. Nouo mihi inauditoque opus est ambitu malorum. Nisi morior, periclitor. Ideo uideor causas reddidisse, ut contradiceret pater: & si bene noui malignas interpretationes, non exitum captasse dicar, sed excusationem. Explicate per fidem miseri pudoris actum, nunquam uidebitur mori uoluisse parricida, si uixerit. Ad tua nunc genua porrigo optime pater has ad scelus tantum fortes manus: per ego, si fas est, quicquid feci, per hanc ipsam mei charitatem, qua me nondum timere coepisti, miserere, filium pietate pereuntem ne uelis exitum facere parricidae. Presta mihi patientiam qua me modo bello credidisti. Finge nos in ipso prosperi Martis cecidisse complexu,

confe

D
confectumque
pro me omni
prema mea
tunc rogos
li, suprema
sublati ad
es. Reddidisti
nos adiuuato
negetis. Vir
leuile uulnus
perans ictus
ante omnia
suis sit fugi
scribis, in q
tis scire, qua
dum morior

A I

Liberi parricidam
duos filios
lecti sunt, ca
de redemptio
reductis pro
illum nisi u
redemit. Q
uinculis fugi

uerunt: confite
ritium reco
hinc quoque c
est filius meu

confectumq; magnis uulneribus cadauer efferi. Relinquo tibi pro me omnes parentes, hunc quo nos retinere uoluiffes, in fuprema mea transfer affectum, tuis manibus cōpone corpus, extrue rogos, funeri iufta perfolue. deinde cū iam nouiffimis ofculis, fupremoq; difcedens fatiatus fueris amplexu, tunc te fas eft fublatis ad cœlum manibus proclamare, Mathematicè mentitus es. Reddidimus caufas, peregimus preces, reliqua uos manus, nos adiuuate ciues, non ut liceat mihi mori, licet iftud etiam ut negetis. Vir fortis cōmendo uobis exitum meum, fi nō continuo letale uulnus impreffero, fi non cū fanguine totam animā propterans ictus egefferit, adiuuate dexteram, deprimite telum, & ante omnia detinete patrem. Nefcio quam longè manum fparfus fit fugientis animæ dolor, quo cadat extractus mucro uifceribus, in quem fe collabentis corporis ruina præcipitet. Uultis fcire, quantum debeam timere uicturus? Metuo, ne patrem, dum morior, occidam.

A EGER REDEMP TVS.

A R G.

Liberi parentes in egeftate aut alant aut uinciātur. Quifdā duos filios habebat, frugi, & luxuriofum. Peregre profecti funt, capti à piratis: luxuriofus lāguere cœpit. Ambo de redemptione fcripferunt. Pater uniuersis bonis in unū redactis profectus eft. Dixerūt illi prædones, non attuliffe illum niſi unius pretium, & eligeret utrum uellet: agrum redemit. Qui dum reuerteretur, mortuus eft. Alter ruptis unculis fugit. Alimenta poſcit pater, contradicit filius.

Pro patre contra filium.

S

QUAMVIS Iudices in tanta malorū continuatione iam potuerim nihil ex accidētū meorū nouitate nurari, nullumq; mihi reliquerint impatientie genus aduerſa, quæ de ſolatijs remedijsq; creauerunt: cōfiteor tamē hoc ſolum me proſpicere nullo metu, nulla triftium recordatione potuiſſe, ut poſt piratas, orbitatem, famē, hunc quoq; calamitatibus noſtris pōdus accederet, quod reuerſus eſt filius meus. Viuebam miſer, ut hunc uiderē, ſolaq; ſuperſtitis

d d 4

expecta

expectatione suspensus, auidissimam moriendi cupiditatem contentiosa mendicitate fallebam. Pudet persuasionis, rediisse se iuuenis affirmat, ut uindicaretur morte fratris, ut patris orbitate gauderet: nec intelligit maiorem se factis meis auctoritatem hac indignatione conferre. Nunc magis sentio, quatum facinus fuerit egrum non redimere. Queritur se relictum, qui potuit euadere. Vt cunq; igitur Iudices poteram redemptionis illius reddere de presenti iuuenis impietate rationem, & mihi crudelitas ista prestabat, ut filium uiderer elegisse meliorem. Non utor tamen occasionis huius inuidia, nec quicquid miseræ pietatis impatiētia feci, querela malo defendere. Ego uerò tunc non mores liberorum, mentesq; tractaui, nec mihi in illa tristissima conditione succurrit de cōparatione consilium. Sola, quid facerem, necessitas, sola iuuenū meorū aduersa suaserūt. Ex duobus liberis neutrum magis amat, qui redimat egrum. Illud planè Iudices ultra omnē malorum meorū fāteor esse tristitiā, quòd hac asperitate iuuenis, hoc inopia squalorisq; despectu famam optimi fratris incestit. Hominem qui piraticum carcere, qui prædonū uinela discusserat, decuerat, ne uoluisset aliter reuerti, ex quo se nobis tanto uirium labore restituit: poterat eius quoq; admirationem mereri, qui pretio paulò antè cessisset. Dij immortales, quam laudem, què gloriæ fauorem impleuerat, si pasceret patrē, redemerat fratrem. Relaturus uobis Iudices ordine malorum meorum euentum, quem nemo tam crudelis, nemo tam seuus audiet, ut me non pascat, hunc ante omnia qui se queritur in fratris cōparatione damnatū, secreti doloris indignatione cōuenio. Quid agis impotēs superbe? Tu nescis utrū fuerim redempturus ex duobus sanis, ex duobus egris: Habui enim Iudices, filios diuersissima mentium corporumq; qualitate cōpositos: & sicut mox probauit se uia captiuitas, in totam dissimilitudinē uitæ quoq; genere diductos. Hic nanq; robustus ac patiēs, nō molliri prosperis facile, nō accidentibus frangi, & què de uoluptatū gaudiorumq;

contem

D
contemptu
tate mentis
pariter in la
ribus impar
patris affe
quedam in
laudatumq;
Quid profu
ntrius magis
ces ipsa quo
probat. Ira
hominis, qu
aque proba
trem, aptaui
mihi magis
me iuuenam
ni. Vterq; e
les licet. Ite
ta inuenio.
patre, qui la
nis, tu quæ s
redempturu
penates, &
dixi, & ult
senectuti n
neq; illi rese
rans tulerin
exiguum pa
bet pauperē
qui sibi nihil
habet preti
est, in capti

contemptu scires parem quandoq; fortunis, traxerat ex firmitate mentis magnam protinus in membra constantiam. Ille uerò pariter in letitiam metusq; resolutus, alienus à curis, sollicitudinibus impar, delicatus, impatiens, & iam similis ægro. Sed apud patris affectus, hæc ipsa liberos dissimilitudo iungebat, & erat quedam in inequalitate charitatis æqualitas, quòd hunc serió laudatumq; semper, illum iam quadam miseratione diligerem. Quid profuit indiuidua pietas? Erat etiã me nolente manifestũ utrius magis colloquijs, magis letarer aspectu. Velit nolit Iudices ipsa quoq; querela iuuenis, quid de patris fateatur animo, probat. Irasci quòd non sit fratri prælatus ægro, impatiëntia est hominis, quò magis ametur. Accipite Iudices maiorem pietatis æque probatione: filium nec peregre dimissurus elegi, iunxi fratrem, aptaui comitem, & utroq; patris latere nudato uisus sum mihi magis habiturus utrũq; mecum, si pariter essent. Hãc apud me iuuenem æqualitatem, etiam in calamitatibus fortuna seruauit. Vterq; captus est, ambo de redemptione scripserũt, dissimilis licet. Iterum tamen & inter aduersa persuasionem charitatis inuenio. In captiuitate communi, puto, minus sperauit ille de patre, qui languere coepit. Tu mihi nunc impotentissime iuuenis, tu queso responde. Quid aliud facere debuerit pater duos redempturus? Cunctas facultates in pretia collegi, rus, seruiolos, penates, & omnia utiliora properanti festinatione parẽtis ad dixi, & ultra quàm nõ potest excogitare summus affectus, nihil senectuti meæ, nihil dubijs casibus (prò incõsulta pietas) nihil neq; illi reseruauì, quem redemissẽm. Quantum Iudices ad piratas tulerim, scire potestis ex hac fame. Fuerit pretium licet exiguum paruumq; dum totum: fingite quãlibet diuitẽ, quãlibet pauperẽ patrẽ, nemo unquam plus pro liberis dedit, quàm qui sibi nihil reliquit. Vtrum ne igitur Iudices nemo mortalium habet pretium plurium liberorũ? An piraticæ feritatis ingenium est, in captiuorum taxatione solos aestimare redimẽtes? Dij im-

mortales, quàm arrogans me pirata, quàm superbus excepit. Patrum, inquit, attulisti senex, languet alter. Quid ergo à dijs hominibusq; merui, quòd mihi nò redditurus utrunq; nò ipse potius elegit? Sæuus et humani doloris artifex, negavit à me duos posse redimi. Deinde ut hoc tristius, ut difficilius esset, redditurum se dixit, utrum maluisssem. Vides iuuenis quantum pietati meæ testimonium reddiderit ipsa crudelitas. Conditio nò ponitur nisi duos redempturo. Expectatis, certum habeo Iudices, ut in tristissima necessitatis positus abrupto, ad agrum còtinuò properauerim. Quis non putet audita conditione uincula me statim detraxisse languenti? Oderitis licet confessionè meam, deliberaui. Tenuit inter illos inexplicabiles doloris æstus, perquam longum pictas misera consilium, & quod nunquam satis manibus filij, nunquam satis excusabo conscientia meæ, non statim mihi ille deficiens unicus fuit. Dissimules licet orbitas, ego mihi plurimum morbis, plurimum uideor adieciisse languori cunctationis mora, et sensit infelix quid in electionis huius necessitate fuerim neutro languente facturus. Tandem quod solum habebat ambitus genus, desperatione præualuit. Accepi, fateor, illum, qui solutus quoq; non sequebatur, quem non gaudium redemptionis, non letitia prælati, non hortantis crexit patris amplexus. Si esset in rebus humanis ulla clementia, merueram etiam de piratis, ut mihi duo redderetur. Utinam Iudices iuuenis illius uiti præstaret, ut uideretur nò periculi miseratione, sed charitate prælatus. Me infelicem, quòd bonam habeo causam. Explicuit iustitiam comparationis, qui decessit etiam redemptus, & in perituro filio nihil aliud electum est. In quo fui miser fame periculo? Filius meus languore defunctus est: tamen pater occiderat, & græsi reliquisset. Videram còtinuò Iudices in carcere illo quantum promitteret constantia hominis, quem nò captiuitas, non expectatio patris, non fratris fregisset infirmitas. Nec immeritò de fortissimo iuuenne cuncta speraui, si fuisset ad omnes conatus ex-

plicato

I
plicato lan
puto contr
nobis: que
dices arro
consilio: p
assignare r
qui. Inueni
Quereban
he preces,
dulgete, co
Sed & hac
pater, attol
sumus, duos
ter, sed men
ipsis rerù
factus? Qui
publici, qu
luit nos ille
per mutuas
ret asserere
rentia: sed s
tutorum re
Sic cibos o
quenter un
quòd ignot
libet corp
locumq; uer
dimenta, se
nora pro t
abstinentis
officij genu
& uita uest

plicato languente liberior. Tandem miseros fortuna respexit, & puto contra prædonum commenta fritatem, ipsa consensit, ut nobis quem negauerant, nō abstulissent. Non quidem mihi Iudices arrogo tēporis illius prouidentiam, nihil me fateor fecisse consilio: potest tamen utriusq; iuuenis exitus necessitatibus meis assignare rationem. Perijt, quem redemi: reuersus est, quem reliqui. Inuenisse te putas iuuenis patrē cibos, & alimēta poscentē? Querebam precium tuū, testor clementiam mitissima ciuitatis, he preces, hic rogātus ambitus fuit, Misere mini, date stipes, indulgete, conferte, repetendus est ille, qui redimi maluit fratrem. Sed & hac te decebat reuersum proclanare uoce, Erige uultus pater, attolle tristissimā faciē, uindicati de scuisimis prædonibus sumus, duos redemisti. Alimēta posco. Poterā nō adijcere filiū patris, sed mendicus hominē, sed iuuenē senex. Quis enim magis ex ipsis rerū nature sacris uenerandisq; primordijs descendit asfectus? Quid etiam inter liberos ac parentes tam commune, tam publicū, quam ut alicuius famem proximus quisq; depellat? Voluit nos ille mortalitatis artifex deus in commune succurrere, & per mutuas auxiliorū uices in altero quēcūq; quod pro se timeret asserere. Nondum hæc charitas est, nec personis impēsa reuerentia: sed similibus accidentiū prouidi metus, & communiū fortuitorum religiosus horror. In aliena fame sui quisq; miseretur. Sic cibos obsidio partitur, sic inopiam pariter nauigātium frequenter unius alimenta pauerunt. Hinc & ille uenit affectus, quod ignotis cadaueribus humū cōgerimus, & insepultū quodlibet corpus nulla festinatio tam rapida trāscurrit, ut nō quātum locūq; ueneretur aggestu. Parentibus uerō liberi non præstatis alimenta, sed redditis. Quanto, dii deaq;, breuiora, quāto minorā pro tot infantia, tot pueritia sumptibus, tam uarijs uel abstinentissima iuuentutis impendijs? Si mebercule hoc quoque officij genus natura permitteret, bene pro deficientibus aliquid & uita uestra deperderet, iterumq; ex illa, quā traxistis anima, portio

portio breuis in suum rediret autorē. Vultis scire quantus nō-
 mini nostro debeat affectus? quanta ueneratio? Non est bene-
 ficium, quōd pascitis: sed est facinus, quōd negatis. Liberi parē-
 tes alant. Pudet sacrorum nominum, pudet religionis humane.
 Hęc ergo lex erit? quid imprecer homini, qui primus fecit ut
 pietate iuuaremur? Liberi parētes alant. O' crudele factū. O' nū-
 quam tristior fames: ita pascit ille, qui cogitur? Nō meruisti, in-
 quit, accipere. Discede pietas, quiesce paulisper, infirmitas remu-
 neranda sit. Primū lex seuerissima est, ut fortius alimēta poscan-
 tur. Perdiderunt pulchritudinē sanctitatemq; naturā, qui putant
 illis parentibus iura succurrere, quibus apud liberos salua est de
 mutua charitate reuerentia, collisis prospexere pignoribus, &
 inter tam uenerabiles affectus hoc quoq; dignū prouidentia fuit,
 ut aliquid & odia prestarent. Quereres, irasceres, & ideo iube-
 ris. Expectandum est uidelicet, ut liberorum parentumq; cōcor-
 diam pręferant totius merita uitę, & ut pietas, natura, sanguis
 accipiāt quotidie tanquam amicitie nexum: & ubi nos prome-
 ruimus obsequijs, adulatione, patientia, natales ortus, & pigno-
 ra prima perierunt? Si uultis Iudices, ut huic nomini salua sit in
 omni personarum diuersitate ueneratio, bonum patrem filius
 alat, lex malum. Non faciam hanc contumeliam rerum natura,
 non faciam legi, ut excusē uel pessimū patrem, ut sacro nomi-
 ni tentem gratiam petere de uenia. Sim licet crudelis ac senus,
 filium tamen diutius amaui. Clauserim paternos penates, de te-
 stamēto, de spe successione expulerim, onerauerim uinculis ma-
 nus, scēdauerim membra uerberibus, persolui gratia non potest
 nec malo patri. Arrogans, impotens sum, nolo quotidie mereri
 quicquid mihi deberi cōpit primo die. Facilis, mitis, indulgens,
 uocabula sunt ista minoris affectus, propter hęc aleretur ami-
 cus, pasceretur extraneus. Vestrum quinimo crimen est, quōd
 interdū aliud sumus, & unum manifestum est, diuersitatē nostrā
 uenire de moribus liberorum. Non inuenias asperum patrē, nisi
 iam

iam peccat
 tantum pa
 Quicquid
 indignum
 etum debe
 tanquam p
 nis, differ q
 ritatum, cu
 nna prouoi
 coepit infel
 re miserū,
 bitate men
 pristini uui
 niam illuui
 nudatis obs
 bra sine co
 calamitatū
 plicia pœn
 meū. Et qu
 leges? Qu
 Non exigē
 uas, proje
 est pascere,
 ius nullas ac
 posse ratio
 rationem d
 quit, nō rea
 quam ne di
 beneficium
 ex indulgen
 ditio merit
 perit, & p

iam peccantis ætatis. Quid ais: rigidus, immutis sum, ideo pasce, tantum pasce, non ultra malo pro reuerentia nominis nostri. Quicquid præstatis, inuiti: & cum alitur pater, quem quereris indignum, accipere mihi uidentur omnes parentes. Si uis, affertum debes: sin minus, necessitate seruitutem, patientiam. Non tanquam pater alitur, qui tanquam bonus amatur. Sepone iuuenis, differ querelas, tunc irascēris, tunc obijcies mihi, cū prosperrimum, cum secundorū officia deposcam. Non talis ad tua genia prouoluor, ut extimendus sim. Nulli malus est pater, cū esse cepit infelix. Aspicias collapsum, & ex omni calamitatū genere miserū, & ultra, quā accidentium mensura non exit, in orbite mendicum. Riget squalidi capitis concreta canicies, uigor pristini uultus uacuis luminibus intabuit, et per obstantium criniam illuuiem tenuis arentium iactus oculorum. Hæret astricta nudatis ossibus cutis, et in fame sua homine cōsumpto iam membra sine corpore. Iterum bonus sum, in pristinam religionē de calamitatū horrore restitutor. Adeo ne nō habent hæc ipsa supplicia pœnas, quod posco, quod rogo, quod mendicus sum filij mei? Et quā multa dii de: eq; non possunt pro nobis impetrare leges? Quāto plura sunt, quæ negantur, cum præstant inuiti? Non exigo, ut tuis manibus porrigas cibos, ut consoleris, ut foueas, proijce quod rapiam, abijce quod colligam. Genus ultionis est pascere, neq; misereri. Si tamen Iudices fas est impietatis huius ullas accipere causas, & filium qui non alit, putatis reddere posse rationem, æstimate per fidem, quod sit facinus illud, cuius ultionem debeat exigere aliquis de fame patris. Captum me, inquit, nō redemisti. Quis non putet queri de filio patrē? Quenquam ne dicentem feras, nihil tibi debeo, quia mihi uita lucisq; beneficium semel præstitisti, quia hunc spiritū, hoc corpus non ex indulgentia tua rursus accepi? Iniquissima magnorum conditio meritorū est, si quicquid non fuerit adiectum, de prioribus perit, & pessimo exemplo gratiam præteritis auferunt reliqua cessantia.

cessantia. Non redemi, non tamen ideo minus est, quod in hunc te diuinorum humanorumque conspectum de nostra protulimus anima. Maria terrasque et infatigabiles siderum cursus, et cuncta sacro fulgore lucetia nos, ut fruereris, ostendimus. Has quas subtrahis manus, haec uerba quae negant, de meo spiritu, de meis uisceribus hausisti. Gaude potius, exulta quod tibi patris asperius praestat boni filij iactationem. Solus habet, quod imputet patri qui queritur, et pascit. Quam multa Iudices huic querere respondere poteram, propter quae filium salua pietate non redemissim? Quis non acciperet excusationem, si dicerem? Impedijt quamuis properantem senectus, inopia, languor, precium non tam festinanter inueni. Explicare non potui nauigationem, iuuenibus quoque fortibusque difficilem. Solus ac senex non illa qua speraueram prosperitate, direxi? Per quos metus, per quae peregrinationis incerta properaui? Remoue iuuenis indignatione, nihil plus pro filio factum est, quem recepi. Non fortunam tibi debeo, sed affectum: non exitum, sed uoluntatem. Pro duobus precia contracti, pro duobus maria conscendi, pro duobus genua tenui. Rogo uter magis amaretur, si mihi piratae duos reddidissent? Age tu nunc iuuenis ad faciendam inopie patris inuidiam (si uidetur) exclama, Famem obtendis, ad quam luxuria, prodigarumque uoluptatum continuatione uenisti, exhaustisti senex census in precia meretricum: quanquam et huic iubetur necessitati pietas uestra succurrere, et lex quae inopem, quae patrem nominare contenta est, filium non remisit ad causas. Quid uero si in educatione, in discursus, in precia uacuatus sum? Excedit omnem scelerum comparationem patrem mendicum facere, nec pascere. Tentat Iudices hoc, quod non est redemptus, ampliare alia iuuenis inuidia. Fratrem, inquit, mihi praetulisti. Fateamur paulisper hoc crimine, agnoscamus hoc nefas. Impudentissime generis humani, tu non ferres, ut frater tuus uel magis ametur? Vides enim, praelatus est tibi nescio quis affectus, possident charitatis tuae locum pignora

de mi

D
de minorib
ritus de uis
pleret. Pe
charitate p
stringam m
nec circa p
entium frat
uenis, long
suasio, qui
altero de ne
denque pieta
causas: et s
cio mentis
Hanc prim
leior uultu
magis seuer
impatiens
brorum non
uniuersitas,
fuit alter
sed inuicem
nisi filius. B
egam tanqu
sine dubio p
Offert elect
est, abire, di
tis. Vos inte
neutrum re
equare libe
re non cont
tus accipe
fritati libet

de minoribus sumpta nominibus. Ipsum nempe cuius æquè spiritus de uisceribus his trahebat ortum, qui patrem uel solus implet. Pessimus est mortalium qui amari fratrem suum sine sui charitate putat. Tu custodies, utrum frequentius osculer, utrum stringam magis arctiore complexu? Non est hoc impatientia, nec circa patris affectus sacra de pietatis cõtentione rixa. Eum tantum fratrem putas amari magis, quem non ames? Falleris iuuenis, longeq; te ab intellectu rerũ naturæ seposuit praua persuasio, qui putas ex paternis affectibus filio perire, quicquid in altero de necessitate præponderat. Par est in omnes liberos, eademq; pietas, sed habet in aliquo plerunq; proprias indulgẽtiæ causas: & salua charitatis æqualitate, est quiddam per quod tacito mentis instinctu singulos rursus tanquam unicos amemus. Hunc primus nascẽdi locus, illum gratior præfecit infantia: alitior uultus, & blandior osculis amplexibusq; facies, quosdam magis seueritas probitasq; commendat, in quibusdam diligẽtur impatientius calamitates. Et damna corporum debilitatesq; mærorum notabilius miseratione complectimur. Salua est tamen uersitas, cum quicquid in alio cessare creditur, in altero restituit alter affectus. Securus sis, nõ intercidunt ista, nõ percunt, sed inuicem uincũt, præualent, cedunt. Filio non potest præferri nisi filius. Blandiar Iudices paulisper calamitatibus meis, & sic eam tanquam apud piratas inuenerim utrunq; sanum. Attuli sine dubio pretium duorum, sed utrunque prædo non reddit. Offerit electionẽ, suadete quid faciã. Quid dicitis? Ista pietas est, abire, discedere, irasci scilicet, queri, & inuidiã facere piratis. Vos interrogo liberi, uos parẽtes, Nõ ergo facinus est, ideo neutrum redimere, quia utrunque non possis? Egregia pietas æquare liberos iustitia desperationis, & ex hoc quod succurrere non contingit duobus, orbitatem facere totam. Tu uerò senectus accipe quicquid datur, accipe quicquid offertur, dũ hoc saltẽ sortiti libet, antequã in paciẽtiã tam seua decrescat immanitas.

Interim

Interim multa possunt asferre casus, sperare licet, repete sperare pater, fortassis euadat. Quaecunque explicari coaccruatione non possunt, per partes uicesq; seruantur: & facilius est diuisa subtrahere, quorum magnitudo laborat in solido. Quatum intelligo Iudices, filius cui profuturum non erat, ut eligerem, hoc solum ferre non potest, quod redemptus est frater. Quis hanc Iudices impudentiam ferat? Objicit mihi, quod ullum de liberis meis potuerim facere discrimen. Deinde queritur, non se potius electum, & cū fratri præter eiusdem nominis par, ac simile consortium reuerentia quoq; languoris accesserit, indignatur apud affectus patris non eam præualuisse partem, in qua tatum filius erat. Non inuenio Iudices, quemadmodum effugere potuerim criminis huius inuidiam, si hunc potius recepissem. Patri, cui utrunque pirata reddere nolebat, redimendus fuit aut aeger, aut neuter. Quid quod, inquit, etiam luxuriosum prætulisti? Parce iuuenis maledictis, parce comitijs. Reliquistis hæc nomina, domi erunt ista uitia, domi erunt ista uirtutes, sed cum fueritis reuersi. Interim nihil aliud estis quam fratres, quam liberi mei, duo captiui, ambo miseri, & diuersitas uestra de calamitatum societate consumpta est. Vides quam nefas sit alterum ex uobis mihi esse uiliore: piratarum nõ interest, uter eligatur. Dignum hunc dereliquisti, luxuriosum redemisti. Comparatione uestri iuuenis circa patrimonium, honores ue contenderes, & ego proclamabo, uicisses. Sed uentum est illuc, ubi nõ probitas, nõ mores æstimatur, & de corporibus sola taxatio est. Vnde tristes toleraret casus, ferret sordes uinculorum, piraticam famem iuuenis, quem torquere solebat nostra frugalitas? Vnde ut in illa solitudine carceris duret animus cõuictibus semper comitatibusq; letatus? Expecta tu, quem decet honesta patientia, laudabilis labor, qui tibi difficultatum reddis ipse rationem. Tu differis, luxuriosus redimitur. Quid uis? Prætuli illum, de quo soli tibi querebar, quem cum uellem castigare, reprehendere, te solebam laudare,

mirari

D
mirari. Exa
ditum uoca
patris, sed
liorem. Sea
est electio a
serimen illu
ter nos in al
epud quem
tibi prætuli
tas fuisse pat
bit alter, q
nerim, quod
neutrū red
Aeger electu
tas fuit. Par
ris: poenitere
esse est) ipsa
profecto, nõ
mines, quos
explices. No
Ille anhelat,
gias rursum
sacris nomin
lios amare, si
conditio ill
tatis ingenu
re. An fas sui
mines eius im
terentur eum
quod illum p
placuit hoc q
dore conditio

mirari. Exaggera quantum uoles uitia fratris, luxuriosum, perditum uoca, dum scias te sic magis probare non animum fuisse patris, sed de calamitate rationē. Ille elegit, qui recipit ante meliorem. Sed parce quæso iuuenis aduersorū interpretationi. Nō est electio alterum recipere, cum precium attuleris duorum: disserimen illud non ego, sed pirata commentus est. Quicquid inter nos in alterutro fecero, affectus est, quo duos amo. Et homo apud quem filius sola præualuit gratia calamitatis, non fratrem tibi prætuli, sed quod in te fratri prætulissem. Consilium hoc putas fuisse patris? Fortunæ est qua capti pariter estis, qua decubuit alter, qua nō conualuit redemptus. Cum propter duos uenerim, quōd in altero mihi pirata concessit, idem est ac si mihi neutrum reddidisset. Sed quousq; facti mei dissimulabo rationē? Aeger electus est, respōdete nunc, si uidetur. Luxuriosus, perditus fuit. Parcamus quæso memoriæ, reuercamur suprema cineribus: pœniteret me fortasse, si uiueret. Iterum ac sæpius (quod necesse est) ipsa criminis mei uoce defendar, a grū redemi. Nō habēt profectō, nō habēt discriminē liberi, nisi de calamitate: & inter homines, quos natura pietatis æquauit, differētiā nisi de dolore nō explices. Non cum usu nunc uestro, non cum moribus loquor. Ille arbelat, illius sunt lassā suspīria, ad illum serius ueni. Ex cogitasti rursus fortuna, quod supercresceret charitati, quod posset sacris nominibus accedere. Hic solus maior affectus est, quam filios amare, filij misereri. Me quidem Iudices si quis interroget, conditio illa non fuit uera, non simplex, habuitq; piraticæ feritatis ingenium. Aegrum mihi non licuit relinquere, licuit eligere. An fas fuisse credis, ut iuxta moriturum tu redderis, & homines eius immanitatis, ut possent liberos cum patre partiri, paterentur eum sibi relinqui, quem periturum ex hoc probabant, quōd illum pater non eligebat? Tentata est misera pietas, & placuit hoc quoque addi calamitatibus nostris, ut oneraret pudore conditionis partes non habentis. Cum in comparatione

sani eger offertur, ideo ponitur ut eligatur. Superest, nisi fallor, Iudices, ut cum sibi prælaturum fratrem queratur, ex istmetis utri tunc magis debuerit pietas nostra succurrere. Est quidem Iudices humana infirmitatis ista natura, ut ex omnibus accidentibus grauisimum putet quisq; quod patitur: & cum aliena cogitationibus, nostra dolore tractentur, necesse est apud impatientiam suam uel minora praeualeant. Languor est tamen, languor, cui merito cesserint cunctae calamitates, in cuius comparatione consolari se potest genus omne miserorum. Stringat licet manus saeva captiuitas, profunda carceris nocte membra claudantur, datur tamen colludere catenis, artus extrahere nexibus: & habet aliquid aequanimitatis, cum poena sua posse rixari. Saniunt regna tormentis, bella uulneribus, sed leuius afficit, quicquid uiribus ferax: & cum in plenum adhuc sanguinem aduersa ceciderunt, repugnantis roboris colluctatione uincuntur. Quos cruciatus compares, quem dolorem, cum penitus uisceribus immissa tabes cotidie aliquid ex homine praemittit in mortem? cum cibos, haustus, & omnia blandimenta uitae fames fastidit, & poscit desiderare asidentium officia, dehinc ferre non posse: grauari quos appetieris attactus? per totum cubile corpus uelut super ardentem exagitare flammam? Lux fatigatis luminibus grauis, uox sola de genitu. Cum ex duobus captiuis languet alter, una est inaequalitas patris eligere sanum. Retuli Iudices usque adhuc in penatibus suis iuxta parentes propinquosq; languentem. O carcer o morbi, quem uos non facitis agrum? Est non ille carcer quem seueritas legum, quem potestatum iustitia commenta est. Non possunt humani metus, humanarum cogitationum ingenia satis abundeq; concipere quae uidi. Iacet sub immenso rupis abrupto tristis, & ultra naturalem profundae caliginis noctem mersus piraticis artibus specus, quem tota circumfusi uastitatis maris, & undiq; minantibus scopulis illisa tempestas terrore ruiturae molis euerberat. Horrēt cuncta crucibus, squa
lent

lent circūc
spectus, &
li exitu dolo
redduntq;
ubi iacebat
sari, idem cu
manus, iacet
rae captiuu
tar, rursus in
nisi uelut u
iui exanguie
ter complor
ta prestaren
pares simile
nus aliquis i
tatem tantum
ille remittit
ad singulos
quocunq; m
diu renouata
mensura est.
ter. Insta nu
agrum potiu
cerim, putas
enim si respo
rat census? Q
rum? Cur sup
diuellantur a
demētia furo
cipue queron
bis putes tan
moriturum.

lent circūiecta naufragijs, nullus nisi in supplicia mortesq; pro-
 spectus, & ad infeliciū captiuorum metum præmissus de simi-
 li exitu dolor. Spiritus solus intus uiuit, quem uinctorum trahūt
 redduntq; gemitus, quem tot contulere languentes. Hoc erat,
 ubi iacebat æger, illud tot annorum ex quo cœpit pirata gras-
 sari, idem cubile. Corpus quod graualetur asidentium sedulas
 manus, iacet inter uincula, quibus instringat adhuc recētem pi-
 rata captiuum: & quamuis tenuata de nexibus membra laban-
 tur, rursus in modum stringentium tenent, quæ nullo suspensa
 nisi uelut uictō homine sederunt. Qualis erat ille sub ferro, cu-
 ius exangues manus uix leuia uelamenta transferrent? Quis in-
 ter complorationes gemitusq; somnus, quem uix silentia solici-
 ta præstarent? Ad quæ colloquia tristitia respiraret? Undique
 pares similesq; miseri, & ueteribus captiuus adiectus cotidie no-
 uis aliquis impatiens. Compara, si uidetur, huic ægro captiui-
 tatem tantum tuam. Tu quereris, quod cibos pirata non præstet:
 ille remittit oblatos. Te nuda humus, nudum cubile frangit: ille
 ad singulos ardentis corporis motus in sua uincula uersatur: &
 quocunq; membra lassata dolore transtulerit, in supplicium re-
 dit renouata patientia. Breuiter seuißimi langoris definienda
 mensura est. Non potest ex illo sanari, nec quem redemerit pa-
 ter. Insta nunc, si uidetur, ac subinde iuuenis interroga, cur
 ægrum potius elegerim. Reddi à me posse rationem cur hoc fe-
 cerim, putas? Ego uerò non possem: nec si te redemissim. Quid
 enim si respondere iubeas orbitatem, cur in exequias totos ege-
 rat census? Quid sibi uelit ipse ille funebriū longus ordo pōpa-
 rum? Cur super flagrantē iaceant rogos? Cur ardentium non
 diuellantur amplexu? Et ego dico, proclamo, fateor, erroris aut
 demētiae furor est, cū feceris. Hoc est ergo inquit, quod de te præ-
 cipue queror, moriturum mihi prætulisti. Quæso iuuenis, ne no-
 bis putes tantum inesse scitatis, ut illum potuerimus existimare
 moriturum. Vis nō sperem uicturum filium, quem tunc primū
 aspicio

aspicio, complector ægrum, quem pirata non recusat sibi relin-
 qui: Si persuasionem patris interrogas, quicquid est quo miser
 torquetur, afficitur: non læguorem credo, sed impatientiã, des-
 derium, dolorem. Hominis qui apud piratas languet, unum re-
 medium putes, ut redimatur. Sed non est, queso iuuenis, quòd
 hoc patrociniũ de tam calamitosa pietate cõcipiam, ut dicam,
 uicturum putavi. Exaggero quinimo inuidiam criminis mei. Re-
 demi fateor illum, qui dilationes, qui moras ferre non poterat,
 in quo mihi pirata uendebat breuia oscula, paucos dies. Si me-
 hercule uterq; fuisset æger, illum redemisset, qui prior languere
 cõpisset. Si duos pariter naufragia raperent, illi porrigerem
 manum, quem iam membrorum cõtentione lassatũ fluctus hau-
 rirer. Si uulneribus confectos remisisset acies, properantius ei
 clauderem plagas, per quem animam largior sanguis egereret.
 Ignoscite dij pariter atq; homines, nõ possum de liberis, possum
 eligere de miseris. Gratias quinimo Fortunæ, gratias ago quòd
 adhuc æger sentit, intelligit. Alioqui cadauer acceperã, & pre-
 cia duorum pro funere tantum, supremisq; persoluerã. Nescis
 quantum pudori, quantum adijciat affectibus meis inter tam im-
 pares æquata conditio. Aeger qui tantidem est piratis, plurius est
 patri. Velis tamẽ nolis infelix senectus, fatendum est quòd meri-
 tõ, quòd summa pietate factũ est, quàm difficile fecerimus. Que
 tunc mihi cogitationes, quis tẽporis illius animus fuit, cum inter
 duos liberos incerta miser electione discurrerẽ? Hunc diutius o-
 sculabar, illum putabã desperatione moriturũ. Lacrymas ad lan-
 guentẽ gemitusq; trãstulerã, & tu mihi uidebaris futurus æger,
 quoties catenas tuas soluturus: inuasi: sed mihi cõmendabat re-
 lictũ, quòd te prætulisset. Quàm frequenter iam laxata misero
 uinacula rursus imposui, dũ mihi tua potius sanitas placet: Dis-
 mulare nõ possum cõditionis illius secretas difficultates. Redimi
 debebat æger, ego te uolebam. Ponere uos Iudices uelut in illa
 necessitatis mee presentia uolo. Ecce infelix ad primũ aspectum
 patris

patris conat
 lum tanquan
 iam deficien
 tus ille circa
 stris terribil
 sua tenere p
 piam, luxur
 quisquis sol
 bus mentiq;
 est ex liberis
 gente filio
 luit, quòd fa
 te iam malui
 rigorem ul
 res est perde
 bus putatis a
 gabat. A Sid
 sum de lachr
 rante iam ui
 amplexus p
 anhelitus eg
 tibus miscui
 in pauca sim
 pater, quòd
 sus meos lan
 rem, ego lux
 minis huius
 rent, ut resta
 Sed si mora
 superstitis,
 tis, ne mesu
 minis, ad qu

patris conatus assurgere, illas pallentes sordibus manus paulu-
 lam tanquam amplexus erexit: nec usq; in ceruices meas spiritu
 iam deficiente perlatis, in suum miser iterum cubile deiecit. To-
 tus ille circa nos carceris populus obtinuit: & ne colloquijs no-
 stis terribilis catenarum stridor obstreperet, lassatos artus in
 sua tenuere patientia. Ego serius, grauis, hinc, si uidetur, inci-
 piam, luxuriose meruisti. Ignorat profectò paterni doloris æstus
 quisquis solatium putat, ut de languente filio queratur, ut mori-
 bus menti q; maledicat. Abite uirtutes, ignosce probitas, charior
 est ex liberis ille, qui moritur. Mihi uerò fateor hinc aliqua lan-
 guente filio uenisse solatia, quòd uixit infelix, quemadmodù uo-
 luit, quòd fuit hilaris ac læta breuis ætas. Crede iuuenis, & pro-
 te iam maluissimam, ut luxuriosus esses. Cui tu tempori, cui dolori
 rigorem ultionis, frontem castigantis iniungis? Impatientissima
 res est perdere filium, cui uidearis irasci. Corruptum me preci-
 bus putatis ambitu q; lachrymarum hoc uicit æger, quòd nõ ro-
 gabat. Absidebam misero, dimittebat oculos, interroganti respõ-
 sum de lachrymis tantum gemitu q; reddebat, agebat me delibe-
 rante iam uictum, cum repente miseræ manus uelut recidentis
 amplexus posuit in sinu meo. Et cum lassas suspiria per ardentes
 anhelitus egestis sepe uisceribus, cum diu collatis uterq; singul-
 tibus miscuissimus lassas sine uoce lachrymas, tandem spiritu uix
 in paucissima uerba collecto, Tibi quidem, inquit, gratias ago
 pater, quòd redempturus utrunq; uenisti. Non adeò tamen sen-
 sus meos langor hebetauit, ut exitum conditionis huius igno-
 rem, ego luxuriosus, ego perditus, nunc uerò super infamiam no-
 minis huius immorior. Utinam hoc saltem mihi serò facta prestæ-
 rent, ut residuum laboratis animæ in tuo poneremus amplexu.
 Sed si mora est longior properantibus expectare pereuntem, ite
 superstites, ite felices, has tantum reliquias commendate pira-
 tis, ne mersus profundo, proiectus in fluctus, exitum faciam ho-
 minis, ad quem non uenerit pater. Vnde enim sperare possum,

ut reuertaris, ut facias? Tunc super abrupta uerba tota deflectione conticuit, strictisq; uitalibus circa dolorem suum membra riguerunt. Exclamaui, fateor, Quid agis infelix? cur desperatione collaberis? Attolle paulisper oculos, confirma, dura, te frater elegit. Visa est post hanc uocem meam pacta conditio, continuo pirata detraxit catenas, uincula laxauit. Vultis elegisse me neges? Vultis in lucem diemq; productus carceri suo reddatur ager? Ego uero non habui uerba, quibus me deliberare, quibus nolle contenderem. Vultis scire quid pater, quid pirata praestiterit? Ego duos redemi, sed alterum accepi. Ut scias, inquit, agrum redimi non debuisse, defunctus est. Crudelissime generis humani, qui nos putas precium tuum perdidisse, audi quam multa nobis in morituro filio pirata reddiderit. Frater ille tuus inter uincula catenasq; deficiens, respirationem aliquid in toto, tandemq; liberis uinculis manus per totius lectuli spatia iactauit, post impiis carceris sordes illum cum ferali ueste squalorem exiit, paulisper ager uidit propinquos, adlocutus est amicos, mandauit, exegit: & quamuis suprema sorte collabens, prius tamen luce coeli libera satiatus est. Contulit mihi grande uelit nolit fortuna in orbitate solatium: filium, qui relictus mea fuit moriturus inuidia, non occidi, sed perdididi. Quid ais iuuenis? Ita si moriturum filium redimere non debui, non sufficit haec tibi de me poena, quod ille decessit: Irasci patri tantum fortasse fas esset, si uiueret frater: tunc alimenta querenti respondere posses, posce prelatum. Quantum intelligo, qui de mendicitate patris uindicaris, agri es redempti iuuenis inimicus. Nescis quid sit inuidiam facere patri. Melior erat tua causa, si mei miserereris. At quanto, dii deeq; alius fuit ille infelicissimi iuuenis affectus? Nuncio enim, & audiente, & tota ciuitate teste proclamo, tibi gratias agebat ille, dum moreretur. Credo mehercule hoc miserum dolore consumptum, quod sibi uidebatur precium suum mihi perdidisse. Non aliter igitur quam si te praesente deficeret, Per illum, inquit, si de-

ter opti

ter optime
tium, per se
hoc quod
nel satietas
do tibi senē
namina &
misset. Ego
dem quicqu
detractum,
se te putas i
ctio. Vnde
no potuit? I
nis scire qui
precium duo
mentum no
debeat. Itaq;
dicitis Iudic
te robustum
ego laborem
nis, ut uelis.
cumbam, ma
ram exhaust
miseri illius
lium. Quid
mus officium
rus sis, breui
berata uitali
omnibus gra
si. Non aut
sibi uult ha
iuuenis aspe
cundiam. Q

ter optime natalium nostrorum sacrum uenerandumq; confor-
 tium, per socias peregrinationes, per aduersa communia, per
 hoc quòd & tu languere potuisti, si te uel tua quãdoq; uirtus,
 uel satietas secura prædonum piratico carcere emiserit, cõmen-
 do tibi senẽ, quem facimus uterq; mendicum. Testor immortalia
 nomina & infernarum sedium deos, pascere patrem, si te rede-
 misset. Ego tamẽ, inquit, tibi debeo quòd reuersus sum. Nõ qui-
 dem quicquam uelim iuuenis de uirtutum tuarum admiratione
 detractum, audias tamen necesse est in hac pietate uerum. Euasis-
 se te putas ingratus? Dimissus es. Mea pietas istud, mea fecit ele-
 ctio. Vnde enim euenit quicquid antè captiuitas tua præstare
 nõ potuit? Iacta quãtũ uoles effractum carcere, ruptas catenas:
 uis scire quid negligentes fecerit securosq; piratas? Acceperant
 precium duorũ. Intelligit Iudices & ipse iuuenis, nõ esse se cala-
 mitatum nostrarum iustitiæ parẽ, & sic agit, tanquam alere non
 debeat. Itaq; transfert in hoc defensionẽ, ut posse se neget. Quid
 dicitis Iudices? Feretis hoc dicentem iuuenem corpore atq; ata-
 ter robustum? Non habes opes, sed membra, sed uires. Nam neq;
 ego laborem, nec difficiles posco s̄conatus, contentus sum iuue-
 nis, ut uelis. Cibos me poscere putas? Humeros posco, quibus in-
 cubam, manus quas eliso pectori apponam, sinus in quos ege-
 ram exhaustarum reliquias lachrymarum, ut sepelias, ut hæc cũ
 miseri illius mēbris ossa componas: Non alimenta quero, sed fi-
 lium. Quid quòd nec graue longumq; supremæ pietatis exigi-
 mus officium? Nõ diu uiuicrem, etiam si me duo pasceretis. Secu-
 rus sis, breui te gemitus mei liberabunt, assiduis planctibus euer-
 berata uitalia. Quid me remittis ad turbam? Quid facis rursus
 omnibus grauem? Consumpsi fletus, clementiam ciuitatis exha-
 si. Non aut̄ populus hominem, quem pascere filius debet. Quid
 sibi uult hæc aliena calamitatibus nostris, aliena uirtutibus tuis,
 iuuenis asperitas? Abstulisti mihi malorum quoq; meorum uere-
 cundiam. Quicquid faciebam, mēditas est, ex quo reuersus es.

Durat in suscepto rigore iuuenis, & ad misericordiam non memoria fratris, non patris contemplatione deflebitur. Exclamaret alius hoc loco, ex tua fide dignus quidem eras impotentissime generis humani, quem in tormenta mea doloremq; redemptem uincula rursus ac pœna carceris exciperet. Et insultes huic confessioni licet, allegare non possum. Quid mihi miseris ultionibus, quid triste monstratis auxilium? Faceret hoc pater, qui redimere nolisset. Agè nūc uiuacissima senectus, redeamus ad preces, quod solum uis paternæ pietatis agnoscit, hic quoq; rogamus. Per ego te iuuenis illos meos de quibus nunc quereris, uenios, per expertos tibi notosq; humanorum accidentium casus, per infelicis illius manes, cui nec hoc saltem contigit, ut te reuerso, te præsentem moreretur, pascere nunc quòd te redimere uolui, pascere quòd fratrem tuum redemi. Non ego lassitudinem tuam posco: Nunquam ocium meum, nec ut ipse securus quietusq; transigam diem, tuis operibus manus, tuis laboribus assigno sudorem. Iungamus mutue pietatis officia, par flebile, par omnibus ætatibus nominibusq; reuerendum. Est nobis negotium cum ciuitate mitissima. Quantò libentius dabunt, cum uiderint pariter unaq; miseros mutua sustentatione connexos? Et ego quidem rogabo qui soleo, sed in tuos sinus populus congerat stipes. Quicquid preces, quicquid impetrauerint lachrymæ meæ, accipe, tuere, dispensa, pro tua fama, pro tua sum pietate sollicitus. Ego mendicabo, tu pasces.

CORPORIS PROIECTI, IPSA EST

anus cæcæ.

ARGV M.

Qui in calamitate parçtes deseruerit, insepultus abiicitur. Qui habebat uxorem & filiū, captus à piratis scripsit domum de redẽptione. Vxor flẽdo oculos amisit, filius retinente matre profectus uicarijs manibus redemit patrẽ. Idẽ in uinculis decessit. Abiectus in mare, & appulsus ad littus patriũ, est eiectus. uultũ illũ sepelire pater, mĩ phibet.

Pro patre contra matrem.

6

Et si

omnes tam
ceteras sup
ad cœcitate
tio mei felici
alligari. ma
alligatus si
Indigna est
uideris. Sed
dilexit, &
rui, quod o
ceteris mis
gularis ex
na, senex o
ctum meum
littus orbita
tum mari, c
premo prob
etiam matr
lier & pira
meo cumulu
ignotus, no
bus nostris
mulier que
de ista cred
diumq; non
excœcata es
Ego sum, es
accedat gra

TSI Iudices in hac conditione fragilitatis hu-
 mana, in qua nemo propè mortalium impune ui-
 uit, hæc omnibus natura est, ut sua cuiq; calamitas
 præcipuè misera atq; intoleranda uideatur: inter
 omnes tamen hoc constet necesse est, infelicitatem meam tantum
 ceteras supergressam, ut prorsus hæc sit, quæ fieri debeat usque
 ad cecitatem. Quid enim passus sum tam leue, ut non compara-
 tio mei felices aliorum etiam miseras faciat? Graue est à piratis
 alligari. magis dicat hoc qui sciat, quàm citò capti moriantur.
 Alligatus sum, sed tamen miser magis queror, quòd solutus sum.
 Indigna est impietas in suos, quæ quãta uersetur in hoc iudicio,
 uidetis. Sed mihi hoc querendum est, quòd me & uxor nimium
 dilexit, & filius. Quid ego putarem in rerum natura posse repe-
 riri, quod orbitate acerbius uideretur? Non cõtingit mihi, quod
 ceteris miserrimū est, filium efferre. Parum est quòd iuueni sin-
 gularis exempli causa mortis sui, & tam pretiosa redẽptus ani-
 ma, senex odiosus morte filij mei uiuo. Parum est quòd mihi lu-
 ctus meum fluctus nunciarunt, & aliud agenti patri subito ad-
 litus orbitas appulsa est, quòd miserrimum iuuenem toto iacta-
 tum mari, etiam si nemo interpellasset, serò sepelirem: adhuc su-
 premo prohibeor officio, & ne quid solatij contingat, perdo
 etiam matris misericordiam. Inijcit erranti corpori manum mu-
 lier & piratis, & tempestate crudelior: atq; ut accedat dolori
 meo cumulus, quæ hoc facit, uxor mea est. Ne quis tamen erret
 ignotus, non est filij mei nouerca, sed mater. O facinus, o cladi-
 bus nostris mutata natura. Mater ignem ultimū filio negat, &
 mulier quæ maritum quoq; suum debilitata desiderat. Quis hoc
 de ista credit? Filium non flet funditus euersa: fulmen hoc gla-
 diumq; non sentit. Comparate dolorem, quantò minore causa
 excecata est. Huius iudices poenæ ab ipsa morte repetite crimē.
 Ego sum, ego & allegaui filium meum & infamaui, & ne non
 accedat grauissimū doloris comes poenitentia, in illum mortiferū

carcerem merſi. Quo fato parentes miſer ſortitus eſt, ut illi uita
 tam pater, ſepulturam mater auferret? Nam ut pietatem filij mei
 ſemel indicem, patrem redemit. Si quod ego redierim, uxor iras
 ſcitur, reddat rationem, cur acceptis literis meis fleuerit. Atqui
 miſerrimus iuuenis quomodo magis temperare potuit officiat
 Lex parentibus in calamitate ferre opem iubebat, uterq; parens
 erat calamitate deuinctus: unus autem ſuccurrere utriq; non po
 terat, inuenit tamen ingenioſa pietas, & utriq; ſubuenit diſpen
 dio ſui. Ipſe uenit ad patrem, me remiſit ad matrem. Hoc ſi de
 fendendum eſt, agnoſco partes meas, cauſam planctibus agam,
 ferre enim certè per legem licet. Alioqui diu laudare non ex
 pedit, diligenter defendere contrarium eſt actioni noſtræ, ut im
 petremus. ſunus moramur, dum nos litigamus, dum circa cada
 uer noſtrum orbi rixamur, dum agitur cauſa defuncti, dum ſe
 pulchro lege præſcribitur, dum dantur legitima decentibus tem
 pora, putreſcit interim corpus, nec totum in ſicco iacet. Cada
 uer ab incurſu auium ſerarumq; tantum miſerantium corona cu
 ſtodit. Conuenerunt etiam alieni plorantes. totus in ſpectacu
 lum populus effuſus eſt, & ignoto quoq; corpori publicas hu
 manitas quaſi quaſdam fecit exequias. Deſlent omnes homines,
 dolent, plurimorum tamen illa uox eſt, Iuuenis inſepultus iacet.
 Miſer, nec patrem habet fortaſſe, nec matrem. Iam hominis figu
 ram uetuſtas penè conſumpſit. Iam lenta tabes in terram deſtin
 xit. Iam ſoluta cute oſſa nudantur. Quanlibet duraueris anie
 mo, non ferres tamen iſta, ſi uideres. Sed audire certè potes. Ille
 eſt filius noſter, cuius ſpes ipſas amauiſimus, quem apud omnia
 templa & ſurdos uotis deos ſuperſtitem precati ſumus, à quo
 ſepeliri optauimus. Ille amabilis infans, ille blandus puer, ille iu
 uenis etiam ante hoc crimen piſſimus. Ille dum par fortuna pa
 rentum fuit, propenſus in amorem tui. Mentior, niſi cum pere
 grinatio mea nos diduceret, maluit eſſe cum matre. Me per om
 nia maria uolitantem, ut plus filio relinquerem, circumueniſſe
 niſi

niſi ipſo m
 carcere, &
 conſciam n
 ralis loci c
 da ſunt: alie
 ſcripſiſſe p
 manus. O d
 pſi, quod u
 me carius r
 pli, & pr
 illum pere
 nauſſet, filii
 ſtitia, aſſidu
 te futurum
 Ergo prof
 poterat occ
 eſt quæ dan
 nota ipſa u
 oppoſuit. C
 re conſuſa.
 quod ad ſo
 matris, ſubs
 uſq; ad red
 ualet, contr
 fuit, uicarie
 mo, nec ſe p
 nes manus.
 ga eate ſic
 im eſſet, teſ
 uide redim
 quid. Naui
 ſpumantes

in ipso mari latrocinium. Describam nunc ego pendentem fluctibus
 carceris, & catenas macie mea laxatas, & detrita lateribus meis
 consciam malorum carinam, & obrutam perennibus tenebris fe-
 ralis loci cruentam cecitatem? Ista uero, si quid pudoris habeo, tacenda
 sunt: alioqui quis mihi ignoscet, quod uicarium accipis? Etiam
 scripsisse poenitet. O literae fletibus tremulae. O parum alligatae
 manus. O delenda uxoris oculus epistola. Cur indicavi, cur scri-
 psi, quod uxor ac filius ultimum legerent? Ut incertum sit, utrum
 me carius redimat, an lugeant, Cognita clade rarissimi uxor ex-
 pli, & prorsus talis filij mater totos effleuit oculos, fontemque
 illum perennium lachrymarum tantum caecitas clusit. Si non te-
 nuisset, filium uicerat. Continuus inde planctus, incredibilis moe-
 stitia, assidua lamentatio fuit. Iuuenem nescio in me magis, an in
 te futurum impium, si non redemisset, quem tu sic desiderabas.
 Ergo profectioem apparat, ut quoniam reddere matri non
 poterat oculos, redderet uirum oculis chariorem. Sed uidelicet
 est quaedam ultima calamitatum rabies, & nouissimè in furorem
 uota ipsa uertuntur. Retinuit iuuenem, & epistolis meis legem
 opposuit. O uanae figurationes, & pectora hominum alto erro-
 re confusa. Nemo illam non putabat timere de filio. Itaque iuuenis
 quod ad solatiu pertineret credidit, commendauit amicis custodia
 matris, substituit uici cura suae propinquos. Neque enim aliter
 usque ad reditum meum caeca uixisset. Quicquid humana ratio
 uolet, contulit. Si potuisset redimere oculos matris, qua pietate
 fuit, uicarios suos dedisset. Ipse profectus est solo comitatus ani-
 mo, nec se putauit ire sine precio, quamuis ad piratas ferret ina-
 nes manus. Dicat aliquis, adeo domum nihil reliqueras, adeo lon-
 ga aetate sic uixeras, ut ne precium quidem tui paraueris? Si hoc
 ita esset, testor deos, de redemptione literas non misissem. Fuit
 unde redimi possem, iudices, fuit: sed illud totum filius matri reli-
 quit. Nauigat ergo per horridos fluctus, & gemetia littora, &
 spumantes scopulos, & quacumque miser relatus est, inauspica-
 tum

tum metiens iter, prorsus ominosè retentus, peruersis etiam uotis qui optaret alligari à piratis, quos uitare quoq; miserum est. Querit hæc omnia impius ille filius propter parentes, quod nō præsultisset frater fratri, non uxor uiro. Quid differimus ultra? non pater filio. Dij immortales cæli, maris, inferorum præsidēs, uni mihi adhuc omnes male experti, uos tamen solos habeo testes, quòd inuitus redemptus sim. Miserum me, perijt qui sciebat. Nam ut primum peruenit iuuenis ad piratas afferēs redemptionis meæ se precium, è ferali nauicula auidus exiliijt, uicarius oblaturus manus, strauit se ad genua singulorum, & ut cupiditas fecerat blandū, obsecrauit omnibus precibus, miserabili planctu, & lachrymis penè maternis: nemo nunquàm sic ut solueretur, rogauit. Nec sanè difficile fuit impetrare à piratis captiuum, maior illi pugna mecum fuit. Non dignum illud spectaculum latronibus erat, cum pater, filiusq; de uinculis contenderent, & sibi quisq; carcerem uindicaret. Ego iam usu defendebam meū, & in his annis iam maturam mortem asserbam. At ille contra, Ego te in calamitate deseram? Ego alligatū relinquam? Et quomodo ad matrem redibo, quæ misera desiderio tui dies noctesq; fletibus iungit, quæ uiuere sine te nō potest? Non dicebat tamen omnia: & cum assiduos planctus & irrequietas diceret lacrymas, adiciebat, iam penè cæca est: fortasse si redieris, uidebit. In summa non recedo. Fas est mihi etiam inuitis parentibus piè facere. Non recedo, si perseueras: demus piratis lucrum. Aut uicarius ero, aut comes. Quantum inter hæc fleuit, quandiu cecidit oculos suos. Si perseuerassem, duos ex cæca ueram. Obstupuerunt pietate tanta etiam latrones, & per immobiles antè uultus fletus cucurrit. Non tenuissent fortasse iuuenem, nisi redempturos parentes talem filium credidissent. Ipse in se transtulit ferreos nexus, & hilarior alligatus est filius, quàm solutus est pater. Supremum tamen, & nefas in æternum, me iam catenatis manibus amplexus, postquàm mei cura discesserat, Matrem, inquit, tibi

per

per hæc m
inque, sic
ris, non in
nauem filij
oculi deder
remensum
go. Miseru
tamen tua
fili, tu susci
ra est. Dum
interim que
ne, exemp
est, habes p
pirate, nisi
litore arce
Excepit mu
tum felicita
rum sepulc
sa, & nesci
tulerunt, m
meæ. Ego u
meis humer
uersus eum
runt. Quis
functo filio
es? Quid pi
tis nox est,
incubuit, a
num. Et ho
ijta legem r
ia tu istud
fuit culpa, u

per hæc merita commendo. Tu illam tuere, defende, ama, ne relinque, sic paria faciemus. Illic tu eris uicarius meus: si hæc feceris, non irascetur mihi fortasse mater, quod ab illa recessi. Sic in nauem filij mei male permutatus uector imponor, & quæ uisum oculi dederunt, ad piratas è puppe prospecto, curua littora, & remensum syderibus fretū, & turritos urbium scopulos retrolego. Miserum me, quandiu à piratis etiam nauigatur. Mandata nomen tua fili perago, asideo, sustento. Imò mehercule tu asides fili, tu susines, propter quem mihi etiam huius propensior cura est. Dum recedere ab uxore nolo, filium non redemi. At illum interim quotidie situs carceris strangulat, insidunt osibus catene, exemplum seculi in myoparone moritur. Mater iam satis est, habes poenas super legem, sepelissent talem uirum etiam ipsi piratae, nisi eos consciētia scelerum, metusq; poenarum ab omni littore arceret. Quod unum poterant secūdis proiecere uentis. Exceptit nutior matre tempestas, & (si qua dici potest calamitatum felicitas) prospero cursu cadauer tantum non ad ipsa maioram sepulchra depositum est. Narretur res seculo nostro diuersa, & nescio utra parte mirabilior. Filij corpus matri, maria reulerunt, mater mari. Magnam quidem partem agnosco culpæ mee. Ego uxorem adduxi, & ne miseram dolore fraudarē, ipse meīs humeris aduersariam meam usq; ad littora tuli. Et sanè aduersus eum prima uerba orbitatis animo ea æstimantem fefellerant. Quis autem non dolētis affectum putasset, cum diceret de sancto filio mater, Quid enim nauigasti? Quid maria ingressus es? Quid piratas petisti? Nam illa quidem uulgatissima orbitatis uox est, Filij cui me reliquisti? Etiam cum tota super corpus incubuit, amplexam putauī. Etiam cum iniicit tollentibus manum. Et hoc inquam solent facere matres, ut funus morentur. At ista legem recitat, & in cadauer filij perorat. Tace, tace misera, ita tu istud optasti? Sola scilicet calamitatibus nostris adhuc desuit culpa, ut cum seuitia nimie quoq; felicitatis turpis sit, proce-

dat

dat inauditum antea mōstrū misera, crudelis, siquid irati dii reliquerunt, si quid infelicitas oblita est, suis manibus perdere cupiat. Detracta est fortunæ inuidia, quando suo quoq; iudicio mater post amissum filium parum misera est. Lachrymas ipsas nouissime perdo, inanis domi libitina plāgitur, derisus designator redit, refertur rogos. Inter hæc omnia non gemitus ullus matris, non lachrymæ, non questus. Putes appulsum ad littus aliquam esse piratam? Vnde hūc illi animum? Si mala sua ideo nō sentit, quia non uidet, & hoc boni cæcitas habet, eruat aliquis oculos meos. Sed tenebræ corporis affectibus non obstant. Est ne hæc uxor mea? est ne ille filius noster? Liceat dubitare, si fieri potest, & sanè uix iam dignoscebā, speciē uetustas reliquit: sed atrite manus, & tumida uestigia uinculorū, & testis logæ captiuitatis macies, infelicia argumenta, cōsentiunt. Miserū me, certus luctus est. Filium agnosco, uxorē non cognosco. Ergo quoniā de iure longior pugna est nobis, festinandū est, sint primæ precum partes. Adeste uniuersi utriusq; sexus parentes, dum matrem in exequias filij rogo. Per matrimonium te uetus, & per mutuā charitatem quæ utriq; nostrum magno constat, adijcio per cōmune pignus, per annos pariter actos & beneficio filij plures, per meum in te obsequium, iam mei miserere, cuius soles. Crede mihi, hoc quod patior, carcere peius est, captiuitate crudelius. Mea ista pœna est. Quid tibi tantum mali feci? Quid offendit? Certe ego te non reliqui. Iam si totum affectum in hunc consumpsisti uirum, & omnis per oculos misericordia effluxit, tulerit sanè filius noster meritō pœnas, dederit spiritum supplicio, nihil de præteritis loquamur, quod postulauit Cicero etiam ab illo crudelissimo Siciliæ tyranno, mors sit extrema malorū. Quod quidem cum permissū non esset, pernoctabāt ante ostium carceris, precio redimentes sepeliendi potestatem. Quid tandem hoc M. Tullius patres matresq; promeruit? Tu uende saltem, quod sub Verre crudelissimum fuit. Certe ego filium redimam, nec mihi precium

pretium d
 & debilit
 di, narrari
 non potui
 Aut si par
 ne minus te
 alteram m
 num rotis
 stum uehic
 quoniam d
 precordia
 lacera dent
 Nempe cur
 Non sepeli
 aggeret, in
 mentia tum
 gnari, & e
 percussos se
 quam proj
 est) si perfe
 tur digna, q
 stum, qui c
 trones paru
 ciderit, & t
 si adeo non
 gratum ute
 quod tueri
 men, quod
 quam in ho
 propter ma
 orbitate per
 dolentem nece

pretium diu quarendum est, habeo manus. Nihil moueris nunc,
 & debilitatem tuam iactas? Singulare foeminae exemplum osten-
 di, narrariq; desideras, sepulturam filij maritus à te impetrare
 non potuit. Vade hercule si libet, & corpus in fluctus repelle.
 Aut si parum celebri loco uidetur abiectum, iniice manum, &
 ne minus te satiet alienum ministerium, ipsa potissimum trabe,
 alteram manum cadaueri impone, altera duc qua frequentissi-
 mum rotis iter est, & nigra limo uia. Proterat miserum onu-
 stum uehiculum, & sanctissimum pectus ungulae rumpant. Ipsa
 quoniam defeceris oculis, elisum caput, & oppressa ponderibus
 precordia manibus tuis pertracta: siquidem audeas, istis etiam
 lacera dentibus. Litigamus, consistimus, in diuersum abimus.
 Nempe cum uiceris, omnia paria habebimus praeter animum.
 Non sepelies? uide quæso, uide ne dum litigas, arenam fluctus
 aggeret, iniiciat humum misericors populus. Obstas? si cuius cle-
 mentia tumultum fecerit, effode: & cum talis sis mater, aude indi-
 gnari, & exclama, Magis amauit patrem. Cruces succiduntur,
 percussos sepeliri carnifex non uetat. Ipsi piratae nihil amplius
 quem proiiciunt. Mater (quanquam hoc nomē profanari nefas
 est) si perseuerat esse filij sui nouerca, ut hac crudelitate uidea-
 tur digna, quæ orbitatem suam non intelligit, si ultra hostiū affe-
 ctum, qui cæsos acie saepe tumularunt, ultra tyrannos, ultra la-
 trones parum habet non sepelire, nisi aliorum quoq; officia præ-
 ciderit, & tantum non petita ex fluctibus aqua restinguit ignē,
 si adeo non genuit filium, sed effudit, & illo infelici partu in-
 gratum uteri pondus exposuit, licet imputet nobis ut uolet,
 quod tueri non potest, singulare mariti desiderium, dicam ta-
 men, quod sentio: excusatius odisset uirum quam filium. Quan-
 quam in hoc mutæ charitatis affectu paria fecimus: illa oculos
 propter matrimonium neglexit, ego filium: uicem cæcitatatis
 orbitate persolui: tamen, quod inter hæc quoq; mala priuatim
 dolere necesse est, omnem illam quam contraxerat, perdit opi-
 nionem

nionem. Iam inimici mei triumphant, iam passim loquuntur, illa exempli mulier, illa seculi decus, uirum redimi noluit, nec filium sepeliri. Equidem Iudices ut sentio, neminem nō mortaliū fūcere hominis sepulture conuenit, quia hæc una res est, cuius exemplum ad omnes pertineat: ideoq; non nisi ab ultimo parricidio exigitur pœna trans hominem. Etiam si qua sunt iura quæ obstant, si tamen angustus saltem detur accessus, per quem intrare humanitas possit, uera clementia occasione contenta est. Siue omnis in defunctis sensus perit, et ad operiendam sceditatem subtrahendamq; dolori materiam mortui uiuentium causa sepelitur: seu cum ad infernas sedes anima migravit, unus hic luce uideus honos, & suprema face (ut uates ferunt) petitâ ulterioris ripæ stationem contingunt, quæ uera esse & credo miser, & opto, cito iturus ad filium. Certe rerum natura ut in generandis alendisq; hominibus quæ necessaria erant, ex se ipsa prospexit: ita cum rursus opus suum resoluit, corpora nostra quamprimum reducere ad principia festinat, ut desertis etiâ locis circa calauer tracta imbribus terra concrescit, aggerant puluerem uenti & liquefacta multa die membra paulatim humus bibit, etiam si nullus operit. At ipsa longo tempore in terrâ ossa desidunt. Nobis uero aduersus exanimis genuit non solum miserationē, quæ cogitationi nostræ subit, sed etiâ religionē. inde ignotis quoq; corporibus transeuntium uiatorum collatitia sepultura, inde iniecta ab alienis humus. Facinus indignum, cum hæc ita sint, sepultus esset filius meus, nisi incidisset in matrem. Et hæc Iudices nō ideo ego dico, ut affectu iura corrumparam, neq; uobis precipio, sed aduersaria exprobrio. Legem quidem istam quidni horream, cum id unum miserrimo iuueni sit obiectū, quod in calamitate, non deseruerit patrem? Sed quatenus luctus nostri in ius uocantur, & flenti disputandum est, & orbitati suæ mater irascitur: superemus, quam exorare non possumus. Equando duorum hominum miserrima uota uidistis, ut de his pater si uicerit filium

filium suum
Qui patrem
Omnis nobis
legis cōten
fide statuer
calamitate,
tam. Quid
modo legē
gio scripti
omnibus pe
neni iustas
satis plenu
differere co
uendus ado
scripti uolun
tate, incert
quoq; (si it
nis ambigui
prima statim
tes in calam
tur: non uti
proiectus e
modo uolo,
cūsimis au
& cum fili
lam unquā
in eo quod
non diu uer
ram. Neq; e
R. P. Legat
accipiet rat
eiusmodi ca

filium suum efferat: mater si uicerit, abijciat? Quæ tamē lex est? Qui parentes in calamitate deseruerit, insepultus abijciatur. Omnis nobis in hac prius causa Iudices de scripto & intellectu legis cōtentio est, utrum ius uerborū ambiguitate, an uoluntatis fide statutum sit. Pars enim aduersa id nititur, parentē fuisse in calamitate, eam quæ deserta sit: Cuius rei pœna est abijci insepultum. Quid tum fuerit in causa, quid sit postea consecutū, quomodo legē intelligere cōueniat, subterfugit dicere, neq; à uestigio scripti recedit, sed nuda recitatione contenta est. Nos neq; omnibus personis, neq; omnibus cæcis scriptā esse legem, & iuueni iustas ac necessarias recedendi causas: & cui rei semper ius satis plenum est bonum animum fuisse, postremò non hoc esse differere contēdimus, atq; eò causam dimittimus, ut nō sit absolendus adolescens, nisi etiam laudandus. Qui autem dubitat an scripti uoluntatē sequi cōueniat, is mihi uidetur quæstionē tenere, incertus qua de re. Ideo pauciora adijciam, quòd nobis quoq; (si ita pergitis) afferet quandam cauillationē ista sermōnis ambiguitas. ac uideri poterit omnem actionē partis aduersæ prima statim recitatione subuertere. Nam lex cū dicit, qui parētes in calamitate deseruerit: rursusq; cū dicit, insepultus abijciatur: non utiq; id significat, ut non liceat eum sepeliri, postquam proiectus est. Quare aut mihi quoq; permittite sic agere, quomodo uolo, aut quod magis uestrā religionē decet, indignā sanctissimis auribus uerborum captionē, ex utraq; parte præcidite: & cum filium singularis exēpli probauero, fortiter sentite nullam unquā à maioribus nostris pœnā scriptam esse pietati. Atq; in eo quod primū posueram, non ad hanc rem pertinere legē, non diu uersabor, neq; dubitatione, quam non habet, afferā moram. Neq; enim puto, si ætas impediēt infantem, ualetudo ægrū, R. P. I. egatum, dux militem, nihilominus obstricta crudelitas nō accipiet rationem necessitatis: & cū semel apparuerit patere in eiusmodi causis defensionem, potero planē esse securus: nec

ff timebo

timebo, ne teneri uideatur filius meus, si nō potuit omnibus succurrere, dum in ipsa lege occupatus est. Pater alligatus est, mater cæca est, unus utriq; filius, magna locorum distantia. Habet lex in medio debitore. Duc ad utrum mauis, ad utrunq; non potes, nisi hęc cōditionem misero imponimus, ut quicquid fecerit, proijciendus sit. Si exierit, mater sepeliri uetabit: si remanserit, pater. Non dubito fore dubium, quin ius in hac lege fuerit. Et mihi, nisi fortē (ut omnia inique iniusteq; cōquiritis) hic quoq; unius occasione uerbi aliud putatis iuuare parētes, aliud nō deserere. Id est, de hoc dubitare uultis, utrum parentibus ubiq; ferri oporteat auxilia, ut ego existimo: an uerō non mereatur adiutorium, nisi qui præsente filio miser est. Nam si deserere in calamitate, nihil aliud putamus esse quàm à misero discedere, duo simul scelera permittimus. Primum illud, ut etiam qui aderit possit impune nihil præstare: Si quidem absolutus est hac lege, qui secūdam miserū stetit. Quo quidem modo non adiutores calamitosi parentibus filios damus, sed spectatores. Dehinc accidit illud uel grauius, quòd cum rerum necessitas quotidie nos diuidat, si quedam fortuna parentes nos deprehenderit, quamuis exiguo diuisus spatio impune opem non feret, non succurret, ut hac saltem se calumnia defendat, Non reliqui, non abscessi: neq; pede, quod aiunt, uno à parente discessi: solutus erit omni auxiliandi necessitate, quādo uestra interpretatione absentia impietatis occasio est. Hoc uoluisse legum latorem putatis, ut natus ex nobismetipsis in rebus aduersis præsidium parenti labore atq; præstantia solueret, lucis usuram ubicunq; nisi fortē non sumus parentes, nisi palam. Quid est ergo non deserere? Opem ferre, non deesse. Omnia hæc eò spectant, ut auxilio liberorū tuti sint parentes. Quod cum ita sit, tam ad me lex ista pertinuit, quam ad matrem. Duo unum uocabamus, uideamus quò ire debuerit. Poteram quidem fortiter dicere, pater iussi. Hoc nomen omni lege maius est. Tribunos deducimus, candidatos ferimus. Ius nobis

uita necis
illam ad se
abductus e
sanè iura
cōparabo p
beat pater
dedi, quòd
sum. Non
sum est. Fui
inter duos p
uerit: Temp
tegra es, eg
defunctus in
go. Nempe
fientē conse
mirari, si te
Si quis quan
uicem por
Abstulerat
rum sensibu
bus alternat
quod sic stet
luptates, imp
nec ambitio
qua uincē da
do omne tor
cogitationē
otium & as
iustus damni u
auditus: qu
tamen maxi
tas. Donus

nitæ necisq; concessum est. Si nõ fecerit quod iubeo, non deserã
 illam ad sepulturam. Neesse habuit parère. Non deseruit, sed
 abductus est. Crede non contemptu tui uenit in carcerem. Sint
 sanè iura paria, sedeatq; medius inter duos filius, Iudices, non
 cõparabo persõnas, quamuis apud omnes gentes plus iuris ha-
 beat pater. sit sanè natura cõmunis: nõ imputabo, quòd nomen
 dedi, quòd familiã, quòd impēsas, quòd dum illa acquirõ, captus
 sum. Non indulgētiae discriminẽ excutiã, de qua iam lite conces-
 sum est. Fuerint quidem ista faciẽda, sed ego ius meũ reprimo,
 inter duos parètes cæcus affectus est. Exorabit, qui prior roga-
 uerit: Tempore certe uinco, antè miser esse cœpi. Tu adhuc in-
 tegra es, ego iam alligatus sum. Tu sana in domo, ego iam penè
 defunctus in carcere. Tibi adhuc non opus est filio, ego iam ro-
 go. Nempe calamitas tua nata est post epistolam meam: nisi te
 flentẽ consolari filius uoluisset, antè cæcitatẽ tuam exisset. Noli
 morari, si te gratia uinco, antè exorauì filium quàm tu rogares.
 Si quisquam figuratiõne quadam in hac malorum conditione
 iudicem ponat, fortuna quæso absit, cuius tanta calamitas fuit.
 Abstulerat quidem tibi oculos nimius affectus, & de quinq; re-
 rum sensibus pars una cessabat, & tenebras etiã salus lumini-
 bus alternans continua nox duxerat. Maius est tamen malum
 quòd sic fletur. Nam ut meritò queri possit ablatas uidendi uo-
 luptates, impeditos rerũ actus: tamẽ si nõ iniqui Iudices sumus,
 nec ambitiose miseri sunt, qui mederi possint, reserã, non solum
 qua uincẽda mihi, sed magis etiã qua consolanda es. Nam quã-
 do omne tormētum corporis abest, dolor mēbrorum, qui totam
 cogitationẽ in se rapit, feliciter cessat, superest ut cruciet nimium
 etiam & assidua quies, res si nõ sint necessitate iucundæ. Nam
 usus damnũ sarciniunt reliquæ uoluptates, odor, gustus, tactus,
 auditus: quibus tametsi deesse summam fatendum est, non est
 tamen maxime calamitatis loco numerãda parum plena felici-
 tas. Domus certe propria, lectusq; genialis, conuentus propin-
 quorum

quorum, sermo amicorum, ipsa (quod rarò contingit) honesta calamitas, & in quacunq; fortuna beata libertas, tot uoluptates obruere possunt unum dolorem. Nam lucis desiderium si malis meis compares, etiam delicatum est. Non enim aliquid reru natura genitura est spectaculo nostro nouum, ac nõ quicquid speciosissimũ pulcherrimumq; uisuri sumus, uidimus. Nempe quætidie nox oritur, & æquam temporum portionem inuoluit obscuritas, & ex parte sui ipsa quodam modo cæca natura est. Cui alienis oculis uti licet, audire, imperare, cuius ministerijs officia non desunt (non enim desuerunt) nisi se erigit, & fortune suæ rationem reddit, miser non est, præsertim in tam bona cæcitate conscientia, animi uitio miser est. Non debet dolere quippiam, qui potest gloriari. quanquam cuiuslibet & quacunque causa hunc incursum passæ, leuius est tamẽ malum fœmine. Non enim nauigatis, non legationem obitis, nõ frequenti peregrinatione uariatis affectus: non militaris uos, non fœrens ratio deducit. Alioqui semper estis intra domum, uno plurimum in loco, leuibus officijs affixa. Tuum quidẽ affectum si bene noui, nulla magis causa cæcitatẽ doluisti, quam quòd ad redimẽdum maritum ire non posses. Hæc tua calamitas erat, æstimemus meam. Nulli quidem grauior uisa est tibi, audi tamẽ quàm multa in illis epistolis non scripserim. O fili, in quibus te malis reliquie! iam illa principalis ac maxima dono deum concessa libertas, nec hominum solum, sed ferarum uolucrumq; sensibus fixa, & ingenua, primum spoliũ fuit. Me ipse perdidit, teneor uenale mancipiũ, & citius Romanus merces fio, & libertatem senex dedisco, & natus ingenuus uenire opto. Minimam est, quòd habitamus in fluctibus, hyberni nos feriunt uenti, non statio, non sedes, non quies, sed quod malorum meorũ maxima portio est, tam miseri sunt etiam domini mei. Sed citò prætereunda est memoria, propter me uxori grauis, mihi propter filium. Transeo hirsutos bostrum uultus, & immaniũ barbarorum feros fremitus, tantũq;

mihi

mibi quot
pirata pot
ex meis ui
optau. nam
pœbam, ne
petuo puer
lent, qui ip
dixerit, uel
positam nu
manus, allig
cere tenebr
fugellorũ,
acciperet, a
bo peristi. C
n, libertatẽ
Quò nos le
tios? Cæci ta
etiam si in
bauissent ha
quam tibi.
tur. Stultu
tu sanari no
cecidit, non
solicet lectu
neus filiu
est, alterius
sisset, & ma
quòd tibi nõ
ministrare,
factu est: me
in confesso
sic ago, tanq

mihi quotidie esse metuendum, quantum pati captus à uiolento
 pirata potuisset. Nihil est desiderio suorū grauius, timui ne quē
 ex meis uiderem. Nihil tē pestate minacius, quotidie naufragiū
 optaui. nam mortē, cōfitebor, senili inertia una causa minus cu-
 piebam, ne defunctum nemo sepeliret. Quā uestem relictam ca-
 ptiuo putas, nisi quæ præda nō erat: quales epulas cibosq; præ-
 bent, qui ipsi raptō uiuunt? Nam illa quidem satis digna quis
 dixerit, uduum carcerē, & inūdatam sentina nauiculam, & im-
 positum nuda trabe irrequietum latus, reuinctas post tergum
 manus, alligatos tanquā esset quā fugeremus pedes? Solæ in car-
 cere tenebræ iuuabant. Sæpe de auribus questus sum, quæ sonū
 sigellorū, gemituonq; caesorū, quamuis impexis obrutæ comis
 acciperēt, dura metus sui exempla. Miserum me fili, nempe mor-
 bo peristi. Compara terram mari, domum nauī, lectulum carce-
 ri, libertatē seruituti, desiderium oculorū totius corporis dāno.
 Quō nos longius ducit calamitatum nostrarum misera conten-
 tio? Cæci tamē litigare possunt, captiui nec uiuere. Verum hæc
 etiam si in æquo ponerentur, tum multum in alteram partē de-
 buissent habere momenti, quōd plus mihi poterant prodesse
 quam tibi. Ei labori incumbere oportet, ubi affectus promitti-
 tur: Stulta cura est, quæ spem non habet. Ego redimi poteram,
 tu sanari non poteras. Qualiscunq; ista calamitas inemēdabilis
 cecidit, non remedium accipere, non uicarium potest. Assedisset
 scilicet lectulo inefficax sedulitas, & acceptis epistolis meis iu-
 uenis filius nihil aliud quàm cū matre fleuisset. Quia profectus
 est, alterius tantum parentis calamitatis emendata est. Si reman-
 sisset, & matrem cecam haberet, & patrem captiuum. Adicio
 quōd tibi nō necessaria filij præsentia fuit. Assidere enim, cibos
 ministrare, manum porrigere quilibet poterat. Mentior, nisi
 factū est: me ab illis captū, tam dura cōditione uenale, quod utiq;
 in confesso est, nemo alius redemisset quàm filius meus. Et ego
 sic ago, tanquā hæc tantum filius propter me fecerit, quanquam

in hoc litigatu quodāmodo tibi ipsa excidisti, & quanquam id agas, ut merita tua iniuria uincas. Et quāquam nouum induisti rigorem, non prohibeo tamen testimonium: ad redemptionem meam filium ipsa misisti, cum sic plangeres, cum mortē precareris, cum te omni uiduātā uoluptate clamares, cū sepius gemeres captiuitatem meam quā cecitatem tuam. Non erat illi fratreum pectus, nec cor silice concretum, ut hæc pati posset æquo animo. Tu filium prima docuisti sibi nō parcere, potius quam plus flere, potius quā ipsam rescindere cecitatē. Profectus est, maritum tibi reddidit. O crimē graue. Si hoc antē fecisset, uideres. At retinere nō potuisti. Non dicam tibi, habet pietas impetum suū, nec ullum dominū nouit affectus: nec ille te potuit retinere, ne feres. Audi quod est uerius, aliud putauit. Nō erat credibile obstare te redemptioni meæ. interpretatus est maternum metū, & maris domui nostræ male experti periculum credidit, timēs ne si tibi paruisset, nemo nō uos putasset colludere. Ceterum me poterat nō redimere, cū tu clamares, Cæca sum, oculos desiderio uiri perdidit, solitudinem ferre non possum. Ita ille ad redemptionem meam excusatius profectus esset, si me minus desiderasses? Dubitabitur an tua causa fecerit? & filium & uirum habere non poteras, reddidit tibi quem magis amabas. Siste iam lachrymas, maritum reducem & incolumē accipe. Quid irasceris? Quæ tāta mutatio est? quis hoc crederet? Quereris discessisse quem odisti, cum eum redisse nolis, quem diligis. Atqui si (ut supra probauimus) is parentes in calamitate deserit, qui opem non fert, & (ut nunc ostendemus) optimus filius corpore suo adiutoria matri redemit, profectō opem tulit: id est, nō deseruit. Nam si, ut antē dixi, ne uestigio quidem abuisse à miseris licet, ne ipsorum quidem causa qui adiuuātur, discedere fas erit: nec cibos saltē petere, aut alia usibus necessaria parare continget. Si uerō dum adiuuatur parens, nihil refert ubi sit ille, qui adiuuat, quia presens cura exhibetur, quicquid tibi ego prestiti, ad

autorem

antorem n
Non affe
deniq; tot
na, mea cu
bent uider
dere, & cu
telligere. F
negere fi
reuoemus
satum scri
linguas, i
superabit,
libertatem
magis me
minimam p
mam est, a
gua, ergo
ne esse aliq
etiam scele
bas. Comp
cum uenie
fuitus est.
tis aut in n
dicendum
tatis etiam
Te quidem
plum tena
uirtus fere
lectulo ma
ocia imper
non redim
De quæ d

atorem muneris, id est, redemptorem meum transferendum est. Non assedi, non consolatus sum, non ministraui, non tuli, non deniq; totus tibi rediui. Verum fatendum est, si desertam te putas, mea culpa est. Sed iam tempus est ista quæ non excusata debent uideri, uerum pulchra atq; magnifica, animo maiore defendere, & cum iudicium agatur exempli, tandem causam suam intelligere. Hoc saltem habebis miserrime fili, quod honoratis cõtingere si. neribus solet, defunctus laudaberis. Omnia licet huc reuocemus præterita, & ad canendas unius laudes uniuersorum uatum scriptorumq; ora consentiant, uincet tamen res ista mille linguas, ipsamq; si sit aliqua corpore uno, facundiam materia superabit, etiam si nihil dixerò, nisi quod obiectum est. Lucem libertatemq; patri filius reddidit, & (quod antè inauditum est) magis me amauit quam uellè. Ingressus est maria, in quibus iam minimum periculi tempestas habet, & quod inter ista difficilimum est, amore mei uicit etiam matrem suam. Tace nefaria lingua, ergo tu ista laudas? Obtulit se captiuitati: quia sciebat graue esse alligari, malis patris successit. Subit libens pœnam pietas etiam sceleribus grauem. Tu melius uxor, quæ facturum retinebat. Comparete nunc, si quis patrem per hostes solus tulit, qui cum uenientia in patrè tela excepisset, simplici tamen morte defunctus est. Vnũ legimus, qui uicarias pro patre non quidè piratis aut in mari manus obtulerit, sed ubi redimi posset. Me miserũ dicendum est quod hoc ipso admoneor exemplo, in honorè pietatis etiam damnati sepeliuntur. Hac alij laudant, ego queror. Te quidem iuuenus omnia secula loquẽtur, & admirabile exemplum tenaci memoriæ traditum, in ipsa astra sublimem pennata uirtus feret. Sed mihi ista laus tua carè constat. Non erat satius lectulo matris incumbere, & in huius ministerijs deditũ securam occia impendere? Soli tibi contigerat, ut posses patrem excusare, non redimere. Me interim, ut cœperat, tabes lenta consumeret. Me quæ debebat sola, senem mors redemisset, & cum exanime

corpus in fluctus esset abiectum, si contigisset similis tempestas,
 quod æquius erat, tu me filii sepelisses. Efestiit te ingenitus hone-
 stis animis gloriæ amor, spes tibi perpetua laudis imposuit. Vbi
 uirtus? ubi pietas? peristi miser, & male audis. Non morienti pa-
 ter assedi, non ægri caput molliori sede composui, non fatigati
 latus mutauit, non spiritu excepi. Absens, extinctus, euersus, mor-
 tem tuam inueni. Nemo ægro uincula laxauit, nemo manus fero
 sordidas ad accipiendos remisit cibos. Tantum catenarum
 causa solutus es, neglectus, despectus. Quid: uilis senis uicarius,
 inter tot ardentissima febrium desideria, non habuisti, quem pos-
 sceres: quomodo te uincula composuerat, iacuiisti: matrem, patrem,
 propinquos tantum cogitasti. Nunquid indulgeo tibi, quod te
 puto inspirasse, in carcere meo? Nondum matri satisfactum est.
 Quoniam penas à cadaueribus exigis, audi sequentia tempora:
 mors ipsa filij tui naufragium fecit, per tot fluctus uolutatam cor-
 pus intumuit, tot illis scopulis, tam spatiosis tractum arenis,
 nunquam tamen infelicius, quam cum uenit in terram. O quam
 graue est mori: quanto grauius, quod ego uiuo superstes filij
 mei? uiuo omnibus dijs hominibusq; , sed ante omnes tibi &
 inuisus, & infestus, & uxoris quoq; pietatem perdo. In funere
 filij diuortium fecit. Video hæc rerum natura bona, quæ filio ab-
 stuli: Omnis me ætas mei admonet luctus: senectus, ad quam non
 peruenit: misera pueritia, quam nunc transiit: adolescentia, in
 qua perijt. Supersum, ut si felicissime cesserit, rogam meum uideam,
 & edaces circa corpus filij mei flammæ. Si hoc non contigerit,
 nigrum cadauer & deforme etiã ignotis spectaculum. Inter hæc
 mala, credetis, puto, si dixero, uelle oculos non habere. Quid nunc
 amplius? Ad te uxor preces conuertam irritas, male tentatas? Tu
 uerò perge, & bono tuo utere, felicem te, quod in hac fortuna
 irasceris. Ad hoc confugiendum est. Per communes casus, per ca-
 lamitatem meam, humane calamitatis exemplar, ita uos coniuges
 uestre ament, non sic desiderent, ita hoc orbitatis meæ ultimam

exom

exemplum
 sereni. S
 ces sunt, n
 quetur gr
 cam uicer
 tibus aue
 ponam. I
 circa sing
 pro tam m
 dicabo ter
 certe licet
 timale sec
 bet, ad bar
 iuebit sep

T O F
 Liber
 inimici. P
 lio reuert
 per in tor
 contradi

P

tum graui
 gentis alie
 hæc quid
 tas, percuss
 quis occid
 probation
 ciaturus in

exemplum sit, ita uobis habere tam pios filios nō necesse sit, miseremini. Si uicarium accipitis, me proijcite. Nō inuidiose preces sunt, nihilominus impro. Non leta sententiam uestram sequetur gratulatio, nō ad tēpla deducar, sed ad sepulchra. Etiam cum uicero, stendū est. Si uerō uincimur, ibo in littus miser, planctibus aues abigam, aut me corpori filij mei uelut tumulum imponam. Iacebimus duo insepulta cadauera: me feris obijciā, aut circa singulorum domus ad genua pratereruntium ibo, & recepto tam miseris more supplex non cibos petam, non stipem, mēdicabo terram, & collatas miserantium manu glebas: aut (quod certe licet) filium in mare proijciam. Iam crudeles aque, & uēti male secundi reddo uobis uestrum beneficium. Ferte quō liber, ad barbaros licet, ad hostes licet, ad piratas. Fortasse aliquis iubebit sepeliri, certe (quod sciam) nemo prohibebit.

TORMENTA PAUPERIS. ARGVM.

Liberum hominem torqueri ne liceat. Pauper & diues inimici. Pauperi erat filius. Nocte quadam pauper cum filio reuertebatur. Interfectus est adolescens. Offert se pauper in tormenta, dicens à diuite eum interemptum. Diues contradicit ex lege.

Pro paupere contra diuitem. 7

SENTIO Iudices plurimum detrabi calamitatis meis miserationis, quōd ad uos detulisse uideor nimium fortem dolorē, & tristissime orbitatis mihi quoq; accessisse nouitatē: quōd cum aduersus me tantum grauiā, & crudelia deposcam, patior inuidiā hominis ex gentis aliena tormenta. Non possum tamen uel in nobis approbare quid patiar, quōd mihi non est relicta miseri patris infirmitas, percussorē filij mei uidi, & miserior sum, quā si nescirem, quis occidisset. Fateor igitur Iudices, ipse miror unde ad hoc probationis genus repente cōfugerim. Veneram tanquam nuntiaturus indubia, manifesta: nec alium expectaueram publicariū

ff 5 suspi

suspitionum de filij mei morte consensum, quàm si percussorem
 uideretis omnes. Hic hic ut torquerer, inueni. Postquam satis nõ
 uidebantur explicare uerba quod uideram, cõfugi ad fidem do-
 loris. Quid faciam, si temeritates quoq; nostras conscientia reo-
 rum non potest pati? Intellexi miseratione factũ, qui ut torque-
 rer exegeram, ex quo me diues non putat aliud in quæstione dia-
 cturum. Neq; ego Iudices quenquam uestrũ dubitare credida-
 rim, ex qua conscientia, qua trepidatione descēdat, ut quis tor-
 queri nolit inimicum. Quos nunc putatis cruciatus diuitem pati,
 quem dolorẽ, quòd hoc mihi negat? quàm uellet ideo tantum
 filium meum non occidisse, ut mihi posset indulgere tormētã? An
 hoc creditis Iudices diuitem facere legum libertatisq; respectu,
 & reum pro exemplo esse sollicitum? Ille uerò nunc laceratur,
 & sic magis nostro dolore fruitur. Opera precium est inimico
 negare tormenta, cum feceris, ut uelit ipse torqueri. Illud igitur
 à uobis Iudices infelicissimus omnium mortaliũ peto, ne cū in-
 audita, incredibilia passus sim, misereri uelitis corporis mei: cru-
 delius, & indignius est quam torqueri, non impetrare tormen-
 ta. Est aduersorum meorum & ista nouitas, quòd necesse habetis
 ea mihi ratione succurrere, qua odissetis alium: nec quicquã
 est homine infelicius, pro quo tormenta sunt. Percussorem à me
 filij mei uisum esse contendo. Facinus est hoc uos non deprehen-
 dere, si mendacium est. Facinus hoc me non probare, si uerum
 est. Quòd ad me quidem Iudices pertinet, orbitatis meae repecto
 præsentiam, & noctem illam rursus ante oculos meos cogita-
 tiones reponunt. Iam mihi uideor & in tormentis esse confes-
 sus. Filium Iudices habui sicut erecti ac sublimis animi, ita qui
 nondum suos haberet inimicos, & quem nemo adhuc nisi causa
 tantum mei doloris occideret. O parentũ misera conditio, quam
 nouis inusitatisq; patemus insidijs? Nos exasperamus, nos offen-
 dimus, inimici tamen liberos nostros oderunt. Quis hoc unquam
 Iudices simulatũ timuisset ingenium, ut eodem aliquis excogita-
 ret

taret animo, & quòd parcat, & quòd occidit? Reliqua Iudices
 non debebam nisi in quæstione narrare. Felices illos in mei cõ-
 paratione patres, qui perijsse liberos suos nuncijs credūt. Ego
 sum inaudita malorū nouitate percussus, cuius unicus ideo tantū
 occisus est, ut uiderē. Reuertebamur nocte pariter, sicut omnia
 nos uitæ ministeria iungebant, & homines quibus non seruos
 præstabat fortuna custodes, tuebamur pauperē mutua pietate
 comitatam, inuicē sustinētes, inuicem nixi, nec nisi magna per-
 cussoris diligētia separādi, cum diues medio noctis horrore stri-
 cto mucrone profiliyt, & stupentibus attonitisq; miseris confõ-
 dit illam fortiorem: illum, qui fortassis aliquid in mea morte fe-
 cisset. Confiteor Iudices, nihil tunc oculorum meorum diligē-
 tia, nihil egit cura miseri patris. Percussor uoluit agnosci. Vos
 nunc ciues, uos omnes humani generis affectus, miserimus in-
 terrogo pater. Suadete quid faciā. Hunc quem uidetis circa me
 sanguinem, de filij mei uulneribus accepi. His manibus labentis
 uici mēbra sustinui. In oculis adhuc uultus illius moriētis, hæ-
 rent auribus uerba super cadauer habita inimici exultātis. Fidē
 tormētorum, quousq; percussoris filij mei conscius ero? Aperite
 pectus istud, & totum de uisceribus meis latronis egerite secre-
 tam. Vidi, & mihi non creditur. Vidi, ita possim & in tormen-
 tis idem dicere. Aut si compono, si fingo, urar, lacerer, & non
 probem. Si uidetur, torquēdus sum Iudices, ut hoc desinam di-
 cere. Nec me Iudices fallit quātam molem accusationis, etiā in
 manifesta ueritate susceperim. Diuitem detuli reum pauper ini-
 micus, occisi pater, & postulo ut mihi credatur testimonium in
 mea orbitate dicenti. Itaq; non deprecor quo minus mihi uelitis
 irasci: donec probem, torquete tanquam mētientē. Lex, inquit,
 liberum hominem torqueri uetat. Per fidem, Iudices, quis nō hoc
 cū respondere credat, cuius tormēta poscantur? Nemini Iudices
 credo dubiū, legem quæ torqueri liberū hominē uetat, hoc pro-
 pexisse tantū, ne quis torqueretur inuitus, et iura quæ nos à ser-
 uilium

uiliū corporum conditione fecernunt, impatientie tantū suca
 currisse nolentium. Omnium beneficiorum ista natura est, ut nō
 sit necessitas, sed potestas. Quicquid in honorem alicuius inuen-
 tum est, desinet priuilegiū uocari posse, si cogas. Cuncta si ui-
 detur iura percurrere, nusquā adeo pro nobis sollicita lex est, ut
 quod præstat, extorqueat. Dedit caeco talionis actionē, non ma-
 nus recusantis impellit: iniuriarum, cædis agere permisit, sed nō
 cogit inuitos. Adeo penē leuius est ultionē perire quam potesta-
 tem. Genus seruitutis est coacta libertas, & eadē iniquitas quic-
 quid de inuito homine facias. Vis scire quid lex ista prospexerit?
 Non exigo, ut torquearis. Quam multa dii deaq; nō minus
 sunt iusta, quam lex exigit, quarundam inuidia rerū, ut uinci se
 magnitudo patiat, & quicquid accidisse mireris, tantundem
 poscit in ultione nouitatis. Filius in cōspectu patris occisus est,
 torque te securi, nihil iniquius fieri potest. Ignoscāt persuasio-
 nes, si facinus istud omnium illicitarum rerum cōsumpsit inuidiā.
 Et unde tormentis salua iustitia est, plus est de quo queritur,
 quam quomodo querendum. Nullum debet inimicum uideri ge-
 nus probationis esse, quod solum est. Et quicquid potuit pro-
 desse seueritati, nunquā nocuit exemplo. Sufficit libertatis re-
 uerētia, quod torquetis inuiti, quod contra me nō alius inuenit.
 Liberum torqueri non licet. Hoc est Iudices propter quod filium
 meum diues corā me non timuit occidere. Filium igitur meum
 in conspectu meo occisum esse contendo. Quid dicitis? Ita non
 erat contra proclamationis huius fidem, si nunc agere possent
 quietum modestumq; miserum? Vultis cum hoc uiderim, tantum
 testimonium dicam? Mirum hercle, si scindo uestes, nudo cor-
 pus, ignes, flagelia depono. Insaniat necesse est pater, cū solus
 hoc sciat. Fallitur Iudices quisquis hoc quod postulo, contēptū,
 quisquis audaciam uocat. Filius urit, exagitat, & inter tormen-
 ta fugio dolorem. Si mētientis est uelle torqueri, inuenite quid
 facere debeat, qui uerum dicit, & non probat. Mentiris, inquit.

Bene

Bene qu
 Et quas
 percussor
 scio, &
 Decipi m
 ter redire
 potui, cur
 meum ali
 caso scili
 mihi genu
 accusatio
 deres filiu
 de alijs p
 eius inimi
 infelix ill
 putas, qu
 cuius occi
 doloris di
 nolo. Nil
 sufficit mi
 maledixit
 mihi possi
 me conte
 quod con
 question
 sublata est
 tuetur ult
 nia morta
 nem tamen
 fuixeris, t
 contra id
 ius ad equ

Bene quòd & tu fateris nò esse mihi sine quæstione credendum. Et quas per fidem mendacio meo causas diues assignas? Ignoro percussorem. Deinde te potissimum de quo quererer, elegi. An scio, & simultatibus nostris occasionem orbitatis indulgeo? Decipi me non potuisse manifestum est. Filius meus cum pariter rediremus, occisus est. An dignoscere percussorem nocte non potui, cum percussor potuerit eligere, fugere? Quid ais? Iuuenè meum alius occidit, & tu mihi solatium ultionis imples? Te acciso scilicet, ut interim nescio quis ille fugiat, euadat. Quod tu mihi genus furoris assignas, ut maximi sceleris ultio pereat falsæ accusationis incerto? Homo qui me uidisse contèdo, cum occideres filium meum, nisi de te uindico, non reliqui mihi, ut hoc de alijs probare. O te extra omnes humanorum pectorum affectus inimice sepositum, nunc qui me putas posse mètiri. Perdidi infelix illum chariorem pauperibus affectum. Succurrere mihi putas, quòd aliquando discedimus? Falleris, deciperis. Hominis cuius occisus est filius, unus inimicus est. Sanè possit aliquis hanc doloris dissimulationem mendacio perferre uerborum, torqueri nolo. Nihil est tãti nisi uerum: uidelicet inter ignes, ac flagella sufficit mihi, si dixerò: hic est inimicus animæ, qui nobis subinde maledixit, hic ille contumeliosus, ille impotens. Ego nescio an mihi possit in quæstione sufficere, quòd uidi, & quòd inimicus me contendit ideo uelle torqueri. Tormenta postulo. En ad quod confugiat homo, qui se sciat posse mètiri? Nulla est ratio quæstionum relicta mortalibus, si adiuuant contra ueritatè: & sublata est de rebus humanis necessitatis huius utilitas, si uiam tuetur ultro, explicatq; fingētibus. Hucusq; durant artis ingenia mortalium, ut sit aliquis secreti firmitate compositus, hominem tamen ultra non sequitur animus. Non uacat asserere, quæ fueris, tunc cum uix prodest & uerum fateri. Et nemo non contra id torquetur, quod dixit ante tormenta. Non refert, cuius ad equuleu nominis persuasionem, quas silentij afferas causas. In

fas. In quæstionibus tantum corpora sumus, & nemo nõ cor-
 tra aliquem torquetur affectum. Exigam quæstionẽ, aut recu-
 sem? Quid interest tormentis breui futurus similis homini, qui
 fateatur inuitus? Nouum Iudices inauditumq; rebus humani
 aperitur exemplum. Nemo unquam ideo torqueri non debuit,
 quia mentiretur. Sed si fas est Iudices dubitare de fide quæstio-
 num, alius debet esse suspectus, ille scilicet in quo seruilium pec-
 ctorum recessus, in quo uerniles excutiuntur artus. Quoties tor-
 tori est rixa cum membris, tum cruciatus agnoscit assiduis sup-
 plicij durata patientia: & homini non est noua res dolor cor-
 poris appliciti, quod scissa lacerataq; ueste primum ferre nõ po-
 test pudorem, quod nescit ad flagellorum uices mēbra compo-
 nere, nec ullo uerbera frangit occurso. Nos inquã sumus, quos
 leges superuacuum putauere torqueri. Vnde nobis inter ista se-
 cretum? In tormentis libero homini opus est paciẽtia, ut uerum
 dicat. Sed, inquit, ideo torqueri non debes, quia exigis, ut tor-
 quearis. Aliud sunt inimicæ tormēta, aliud uelle torqueri. Felices
 illos qui recusare uoluerunt. Meretur clementiam & fauorem
 quisquis ad illa tremēs exanimisq; perducitur, quẽ uix à geni-
 bus tortor abducit, cui iam scissas quoq; difficile possis eripere
 uestes. Ego quẽadmodũ uultis deprecari, qui uideor pronocasse
 tortorẽ? Ille ille sine ulla miseratione laceratur, cui ad singulos
 ictus dicitur, ipse uoluisti, quem non decet rogare, qui creditur
 fingere proclamationes, simulare gemitus, de quo primũ uiden-
 tur uindicada tormēta. Non inuenio Iudices, quid sperare pos-
 sit, qui mentitur, & exigis quæstionẽ. Homini qui uult torque-
 ri, diu nõ creditur, nec uerũ dicenti. Nec est Iudices quod pute-
 tis adeo mihi tristissimã orbitatẽ omnes humanorũ peccatorũ ra-
 puisse sensus, ut non intelligã petere me, quod diues possit eua-
 dere, & penẽ magis pro percussore torqueri. Sed quid me face-
 re uultis? Nõ debeo uideri posse mētiri homo, qui cũ filius meus
 occideretur interfui. Veritati tantũ præsto paciẽtiã, exigo quæ-
 stionem,

stione, in
 Scio, uult
 tormenta
 quæstio-
 nus est ta
 Quousq;
 Ego mag
 tu, cum u
 boratur
 corpus. C
 Affiro ad
 anima, qu
 hec quot
 ergo fing
 infirmitas
 re, si ment
 est genus
 rogat, qui
 res est pos
 probas? F
 bio diues
 & eras m
 Quis enim
 Aut de qu
 nisi de sol
 debet peri
 bationes,
 nox testem
 ta pauper
 fuit: & ist
 nẽ Et totu
 rent, qui fa

sione, in qua quid dicturus sim, nescio: quid debeam dicere, uidi.
 Scio, uultis post hoc argumentis, suspicionibus agam. Breuiora
 tormenta sunt. Non inuenio Iudices, cur renuat tantopere diues
 questionem, postquam supersunt adhuc incerta ac dubia. Faci-
 mus est tamen me non torqueri, si mihi torto utiq; credendum est.
 Quousq; me crudelissime mortalium metus simulatione deludis?
 Ego magis qui postulo tormēta, timeo: ego qui nihil facere po-
 tui, cum uiderem. Suspecta tibi est nostra patientia. Vides enim,
 hortatur nos contra dolorē primæ robur ætatis, solidum plenumq;
 corpus. Quam facilis, quam expedita res est torqueri miserum?
 Afferro ad questionem iam plañtibus membra liuētia. Quatum
 anime, quatum sanguinis orbitas traxit? Quātō imbecilliora sunt
 hæc quotidianis lamentationibus euerberata uitalia? Quicquam
 ergo fingere potest hic pallor, hæc macies, & iam torto simul
 infrmitas? Adijce quod nihil minus in quæstione diu possis dice-
 re, si mentiaris, quam quod oculis scias: et breuissimū cōfessionis
 est genus dixisse, quod uideris. Felices dices quos tortor inter-
 rogat, qui non habēt in sua potestate credētes. Impatientissima
 res est posse cum uelis, desinere torqueri. Quin potius, inquit,
 probas? Fiduciam hominis, qui scias hoc me uidisse solū. Sine du-
 bio diues multa te poterāt argumēta cōvincere, si deferret alius,
 & eras manifestissimus reus, si mihi percussor quærendus esset.
 Quis enim credibilior in cæde pauperis, quam diues inimicus?
 Ant de quo facilius cōstare posset scelere, quod causam nō habet
 nisi de sola ultione? Non inuenit multa uerba, uidisse. Nec mihi
 debet perire probatio ista, quia poteras et accusari. Exigit pro-
 bationes, cū facinus sic disposuerit, ne possit probari. Quē mihi
 nox testem, quos præstare potuit oculos nuda semper, incomita-
 ta paupertas? Tibi seruus à conscientia sceleris sum mouendus
 fuit: & ista ratione quis interesset, quem putares posse torque-
 ri? Et totum facinus in has angustias redregisti, ut illud soli sci-
 rent, qui faciebant, & cui non crederetur. Nunquid dubitaretis
 querere

querere, si alius sciret hoc scelus? Facinus est ideo filij mei peri-
 re uindictam, quia pater uidi. Ego uerò Iudices & ex hoc quod
 recusat diues questionem, partem probationis impleui. Accuse-
 toris tormenta nunquam timebit reus, nisi de quo credi potest
 & ante tormēta. Cur, inquit, si mihi causæ sceleris similitates no-
 stræ erant, non te potius occidissē? Vere crudelis, ego te hoc
 maximè argumento percussorem probo, quòd mihi pepercisti.
 Tuum fuit hoc inimice commētum, occiso filio seruare patrem.
 Parcendi tamen mihi uel hæc fuit ratio, quòd defendi non pote-
 ras, si duo perissemus. Audire mehercle mihi uideor illas cogita-
 tiones, illa scelerum secreta consilia: Quid mihi cum uulneribus
 quid cum cruore consumptæ, & iam penè abeuntis animæ? Oc-
 cidatur potius ille iam iuuenis, iam inimicus, de sene uindicabis
 tis me patris oculi. Vis mirer quòd me nolueris occidere? Queri
 mehercule te puto, quòd in senectute magni doloris uita breuis
 est. Pepercisti mihi, quo modo excogitat artes detinere supplicia,
 et de percūtibus magis seuitia eruitur dolore suspēso. Agno-
 sco noctis illius inimicæ clementiam, quòd me torqueri non uis:
 ex hoc euenit, quòd neq; occidisti. Tentat Iudices efficere diues,
 ut incredibile uideatur quòd occisum ab eo cõtendo filium. Dis-
 cturum nunc putatis, magis interesse securitatis, ut quis facinus
 sibi tantummodo credat, & id tutius esse inimico patre, quam
 conscio. Plus est quod affirmo. Filium in conspectu patris occi-
 dere, sic operæ precium est, si illud ipse facias: Perdit plurimam
 de secleribus uoluptatem qui mandat, & minus gratiæ rebus ex
 nuncio uenit. Occidet alius te iubente, sed uulneribus illis non
 fruentur oculi: sed plus est, ut singultibus abeuntis animæ, ut
 cruore satieris, ut collapsum palpitantemq; uideas, ut me uiden-
 te. Conuenit Iudices quòd ipse diues hoc fecit, & quòd ego uidi,
 ratio seuitiæ est, ut aliquis coram me occidatur, propter quæ
 occiditur. Fidem uestram Iudices, ne me ideo nō putetis uidisse,
 quia nihil feci. Seruulorum istæ liberorumq; dolor est, occiso
 homine

homine su-
 ram homi-
 percussor
 cientem
 profectio
 coram pa-
 quog; uel
 ne de scel-
 mentiri: e-
 tur, non p-
 est innoce-
 uerit: Orbit
 doloris au-
 equuleos,
 queri: ego
 pus, te faci-
 tu non ha-
 ret, qui oc-
 ante tormē-
 statum inte-
 tate primæ
 ena putetis:
 beo adhuc
 lor. Non re-
 sum, debui-
 nice torqu-
 nō potes n-
 non putas
 fuisse te put-
 hoc ignibu-
 gat, perfer
 proclamen-

homine statim scire quid faciat, exclamare, procurrere, fidē deo-
 rum hominumq; testari, postea cum lachrymis uenire. Vultis
 percussorem inuadam? Vultis fugientem sequar? interim defi-
 cientem quis excipiet? cui se morientis imponet infirmitas? Scis
 profectō percussor facinus ordinare, disponere: filium occidere
 coram patre secretum est. Misere mini Iudices igitur, ut hinc
 quoq; uelitis existimare diuinitis consciētiam, quōd contentus est,
 ne de scelere queratur: nō habet fiduciam hominis, qui me sciat
 mentiri: & quod non minus debetis attendere, quam si fātere-
 tur, non putat sibi saluum, ut iterum neget. Dissimules licet, non
 est innocentia metus cum timentur aliena tormenta. Quid ait di-
 ces? Orbitatem meam in tale genus usumq; conuertet, si paterni
 doloris autoritas facinus impingit alienū? Deinde nō ipse affers
 equulcos, nō ipse disponis ignes. Diceres me hercule te uelle tor-
 queri: ego scindo uestes, tu intremiscis: ego ad flagella nudo cor-
 pus, te facit pallor exanimem: ego equulcos, ego posco flammās,
 tu non habes in meo dolore patientiam. Rogo quid aliud face-
 ras, qui occidisset? Quid nunc agam miser: gratiam confessionis
 ante tormenta consumpsi. Scio quantō credibilius fuisset, si hoc
 statim inter ignes, inter flagella dixissem, & multum de autori-
 tate primae proclamationis amisi. Non est tamen quōd superua-
 cua putetis esse tormēta, quāquam dixerim quicquid sciebā. Hae-
 beo adhuc ex illo multa referre secreto, quae argumēta faciet do-
 lor. Non refert an me uidisse dixerim, tormentis hoc probaturus
 sum, debuisse mihi credi ante tormenta. O quantopere nunc ini-
 mice torqueris, quōd te coram iudicibus interrogo, quōd hoc
 nō potes mihi fateri. Sed si bene gaudij tui perspicio secretum,
 non putas te negare quia uidi. Arrogantissime percussorum eua-
 disse te putabas, quōd illud duo tantum sciebamus? Meis, meis
 hoc ignibus nega, & dum me per singulos artus tortor interro-
 gat, perfer saltem non credendi patientiam, cum ego me uidisse
 proclamem, tu nullam afferas innocentiae probationem. Non

potes aliter absolui, quin ut illud ego negem. Nec tamen Iudices putetis solo me calamitatum ambitu petere questionem, dabo propter quod torqueatis irati. Filiū meum illum singulis uobis uniuersisq; laudādum, iuxta quem felix, iuxta quem arrogās eram, occidit. Mea nimia libertas, ita ego te non equuleo effrā, non super ardentēs eximam flammās? Nunc me uindicas, nunc tueris. Modo coram me filium meum diues occidit fiducia tui. Concurrite omnes liberi, omnes parētes, urite, lacerate hos primum patris oculos, distrahite has manus, quæ nihil pro percunte fecerunt, hoc corpus, hæc membra, quæ de complexu latronis uulnera nulla retulerunt. Siue hoc pœnam, siue uultis esse clementiam, debeo tam miser esse dum probo, quam cum uiderem. Miserum me, si fas est in questione mentiri. Sine dubio diues hoc captauit recusando questionem, ne crederetur. Sed dura parumper anime, uidisti. Nunc infelix ad nos miserōs pietas redi, quod fieri in ipsa orbitate non potuit, & uires quas improuisus abstulit dolor, probatio restituet. Cum flammis urētur nuda uitalia, nox illa occurret: cum mēbra fidicula flagella laxauerint, rursus ante oculos sit moriētis unicus uultus, hereāt uerba percussoris, mandata pereuntis. Filium spectasse morientem longa presentia est. Nescis infelix senectus, quanta tibi opus sit ueritatis contentione, ut pœniteat diuitem, quod nō duos occidit. Tam nunc tamen uobis Iudices infirmitatem meam allego, commendō. Si me fortē fidicula flagella mutauerint, ego tamē uidi. Si nocem in equuleis ignibusq; perdidero, ego tamē uidi. Si totus undiq; dolor pariter admotus occiderit, ego tamē uidi. Alioquin nisi hoc animo meo, nisi licuerit oculis, morerer hoc dolore, quo puto me posse torqueri.

GEMINI LANGVENTES. ARGVM.

Gemini quibus erat pater, & mater, ægrotare cœperūt. Consulti medici dixerunt eundem esse languorem. Desperatibus reliquis promisit unus se alterum sanaturum, si alterius uitalia inspexisset. Permittente patre executi infans rem,

tē, & uit
remalax

tractant
orbitatis
non poss
sine cal
tij sui cō
to, si san
infelix p
sibi uide
stissim.e
te fuisse
borasse f
cet crude
tegere, n
Ex duob
tur illud
ideo dec
tantunde
lore pat
iuuenis a
tio matr
ditionis
uiroque
pietatis
lute tran
derit, cui

te, & uitalia inspexit. Sanato uno, accusatur pater ab uxore
remalæ tractationis.

Pro matre contra patrem.

3

QVAMVIS Iudices plurimum infelicissima ma-
tris aduersis miserationis abstulerit, quòd ex duo-
bus liberis pari desperatione languentibus alter
euasit, & plerisq; maximum dolorè prima fronte
tractantibus uideatur auiditas gaudiorum, ut modò ad totius
orbitatis reducta patientiam, iam non sit unius salute contenta:
non possumus tamen affectibus uestris non hanc primam tristis-
sima calamitatis allegare mensuram, quæ ex ipsa quoque sola-
tij sui cõditione descendit. Minus misera, quereretur de mari-
to, si sanari nec ille potuisset, pro quo est frater occisus. Nunc
infelix pater non est dolori, nunc non inuenit ulla solatia, ex quo
sibi uidetur filium perdidisse uicturum. Super impatientiam tri-
stissime orbitatis increscit, quòd inteligit illum non sine sanita-
te fuisse languorem, nec persuaderi misera potest perituro la-
borasse fato, in quo inuentum est quod sanaret alium. Captet li-
cet crudelissimus senex parricidij immanitatè metu maiore pro-
tegere, non inuenio unde colligi possit utrunq; fuisse moriturũ.
Ex duobus ægris non perijt, nisi qui occisus est. Ante omnia igi-
tur illud à uobis infelicissima mater petit, ne maximi sceleris
ideo decreseat inuidia, quia pati uidetur, & reus ex orbitate
tantundem. Non perdidit filium, quisquis occidit. Explicat à do-
lore patrem, quòd sibi uidetur fecisse rem maximã, & in locum
inuenis amissi substituit de uanitate solatium. Alia est, alia cõdi-
tio matris, quæ medico non credidit, apud quam scuisima con-
ditionis immanitas fidem non potuit impetrare tentandi. Pro
utroque timuit, pro utroque sperauit. Facinus est eum maioris
pietatis uideri, qui de morte filij putauit alterius uel certa sa-
lute transigere. Sic debetis odisse patrem, tanquam duos occi-
derit, cuius non interfuit uter occideretur. Est tamen sanctissimi

Iudices quod de crudelissimo parricida queri possit nō sola mater. Adiecit humanis calamitatibus ipsam sanitatem, & morborum languorisq; uiolentiam medicinae concessit. Filium occidit (si ipsi creditis) fortasse moriturum, & hominem cuius charitas debuerat ipsa desperatione creuisse, in hoc solum impendit, ut tantundem superesset incerti. Non exonerat Iudices inhumanitatem scruisimi patris, quod hac ratione credidit de languente filio. Rem inauditam, rem facere crudelem. unam rationem habet, si ipse sanetur. O tristior indigniorq; semper mensura calamitatum magna felicitas. Hunc cunctis fecit exitum illa modo ciuitate tota conspicua mater? ille indiscretus ab utroque latere committitur? ille gaudentium dulcis error oculorum? Quid mihi mortem nunciatis unius? Perdidit misera geminos. Passi sunt enim languorem miserrimi iuuenes, sine dubio pariter unaq; nō fraternitate, non animae corporumq; consortio, sed conditione fragilitatis humane, qua sic extranei quoque duo languere potuissent. Non negauerim morbum grauem, & parentibus utiq; metuendum: de cuius tamen adhuc, ut parcissimè dixerim, remedio que reretur. Quid refert an medici cōsenserint utrūq; periturū, cum eundem dixerint esse languorem? Manifestum est de duobus nō dixisse uerum, quos de altero constat esse mētitos. Iam tamē Iudices, de tam perditā pronuntiatione nō querimur, quod egros quos sibi uidebantur explicare non posse, parentibus crediderunt. Innocentior est simplicitas desperare, si remedia non noueris, & hanc ignorantiae malo probitatem, ut languorem quē nescias, tantum neges posse sanari. Maximi tamen uiuorū, & quibus artis suae soluendo non sit humanitas, si sciebant hoc genus curationis, & illud non indicare uoluerunt, uultis & illos mentitos breuiter probem? Desperauerunt de languore, cuius remedium (si patri creditis) alius inuenit. Siue enim Iudices uanissimus nescientū uidit hanc patris in periculo liberorū rigidā niamq; patientiā, & hominem in filiorum languore sollicitū de remedio

remedio generis humani: siue captauit ex hoc uultu quandā ar-
tis mutationem imitari, quando sanare non poterat, & ignoran-
tie pudorem tegere magno tentauit incerto: siue ut aliud uide-
retur dixisse quam reliqui, uerba desperationis incredibili uani-
tate uariauit, magnaq; miseros parentes ambage suspendens tu-
tissimum putauit promittere, quod deberet nemo experiri, cau-
sas quidem se dixit ignorare morborum, sed salutem spondit
minus, si licuisset alterum occidere, lacerare, perspicere. En cui
pietas patris, cui credere sollicitudo debuerit, dixit se scire reme-
dū, quod nesciebat. Vultis intelligere Iudices nihil impatientia
charitatis fecisse patrē? Nō retulit ad matrē, adacta est à morte
filij uel sanitate discedere. Nō propinquos cōsuluit, nō amicos,
sed sua tantum persuasione, medicūq; contentus, quod nocentius
est quam si ipse occidisset, alterutrum potuit eligere. Dicat nūc
parricida, quid fecerit illud, quod etiam de similibus tam paribus
egris in alterum desperatio illa praeualuit? Si medici non inter-
fuit, uter occideretur, constabit uiuere utrunq; potuisse: si inter-
fuit, constabit non eundem fuisse languorem. Qualis fuerit illa
curatio, quid passus sit iuuenis in morte, qua medicus paraba-
tur, omnium cogitationibus liquere crediderim. Ideoq; parcimus
auribus matris. Breuiter tamē longae crudelitatis explicanda scui-
na est. Ex omnibus quae pertulit, leuissimū fuit, quod occisus est.
Non est quod ueniam tristissimae curationis paret, quod uide-
tur in alio fratre explicata promissio. An alterum medicus sana-
uerit, fortuna uiderit: quod negari non potest, alterum medicus
occidit. Erumpit hoc loco mulier infelix, & tota libertate pro-
clamat, Redde mihi marite filium, quē tibi pariter medicoq; cō-
misi. Hic est ille uester insanabilis, recipe quē mihi credidisti, hic
ille moriturus, hic quē permiseras medico, si maluisset occidere.
Vide quid profecerint anxia uota pietatis, sollicitae preces. Dum
iam frigidi pectoris calorem superpositis reuocamus uberibus,
dam frigentia membra continuis osculis, & spiritu trepide ma-

tris animamus, dum labantes oculi ad nostras exclamaciones no-
 strosq; planctus admissa paulatim luce laxantur, dum multa mi-
 tior, multa promitto, & fratrem dico sanatum, respexit ad ni-
 tam, conualuit, euasit. Non tamen iacto pietatem, nō arrego mi-
 hi prosperæ curationis euentum. Quid hunc sanauerit, uis scire
 breuiter? quod potuit utrūq; sanare. Pudeat uos ò iura legesq;
 quod miserimi sexus dolorem his clusistis angustijs. Ita maritū
 quod occisus est filius, male tractationis uxor accusat. Perdidē-
 runt legis huius autoritatem, quæ ad illas uxorias querelas ma-
 trimoniorū solent deferre delicias. Ego illam datam miseris tanta-
 tum matribus puto potestatem, ab iniquo coniuge explicare di-
 uortium: & contra maritales tuetur iniurias, ubi nolis prestare
 patientiam. Illis succurrit, quas nefas est ab uiro discedere, quas
 in pessimi cōiugij durum perpetuumq; complexum, cōmunium
 pignorum nexus arctauit, quæ malos maritos pariter, & pa-
 tres nec relinquere nec ferre sufficiunt. Facinus est ideo euadere
 maritum, quia damnaretur, si de illo minore dolore quereretur.
 Itaq; impudenter facit quod pro detracto matrona cultu, nega-
 toq; conutatu, fastiditis noctibus, pulsataq; facie, filium complo-
 rat occisum. Sileo adhuc illa per quæ parricidij creuit inmani-
 tas. Occisum filium obijcio, putate, luxuriosum, perditum, nocen-
 tem: fingite hoc patrem ira, indignatione fecisse: quantum faci-
 nus sit filium occidere, nemo magis fatetur, quam qui uult uide-
 ri se illud fecisse pro filio. E quid Iudices, uel ex hoc totus ani-
 mus mariti, tota trisiissima coniugis calamitas perspicit potest,
 quod se negat matri communium liberorum debere rationem?
 Placet ergo mortales, ut de hominibus in quos plus ex harū san-
 guine, ex harum transit anima, non habeant partem, nisi tantū
 doloris? Solos ergo cōmunicabit misera planctus, & ab omni-
 bus consilijs, quibus ordinatur iuuentū, uita disponitur, extranea
 uoluntate, uilitate seposita, circa mærores tantū lachrymarumq;
 cōsortium orbitate iūgetur? Si mehercule fas est existimare utri-

plur

plus par
 sibi uina
 ligere no
 torum,
 minus lic
 adhuc iat
 parentū
 nitate, &
 tis amare
 licet, &
 grauitati
 mas, sup
 itis obui
 cecit, cap
 quod de
 tia, uel si
 tris inter
 das comm
 uos uita
 sione fir
 tas est, li
 cede nūc
 cus, hęc
 quid flag
 dulgeat.
 gatos re
 tineat af
 ab omni
 cōsentiu
 lium occ
 lium (si
 ferre nō

plarum parenti debeat ex liberis, non improbe totam potestatem
 sibi vindicabit affectus, quæ decem mensibus antè uestram incipit di-
 ligere noticiam, & cum uos patres gaudium primum faciat ocu-
 lorum, antè sunt conscientia matres. Facinus est ideo tantum illis
 minus licere, quia minus facere sufficiunt. Vos estis qui crescentes
 adhuc iam peregrinationes, qui iam adultos in castra magnorum
 parentum uanitate dimittitis. Erubescitis desiderijs tanquam in fir-
 mitate, & unde uelocissimus transitus est in rigorem, liberos uul-
 tis amare patientiam. Quam multa ideo tantum de filijs facitis, quia
 licet, & frequentius potestatis uestræ iactatione, tanquam aliquo
 grauitatis genere delinquitis? Non habet orbitas uestra lachry-
 mas, super ardentis rogos tenetis inconcussam rigidamque faci-
 em, itis obuiam consolationibus, & quod omnem modum feritatis ex-
 cedit, captatis in magna calamitate laudari. Quicquam ergo erit
 quod de communibus pignoribus, non pari mente, pari impati-
 entia, uel si necessitas postulet, pari rigore faciatis? Mali tantum pa-
 tris interest, ut matri minus liceat. Sanè cedat uobis circa regen-
 das communium pignorum mentes sexus infirmior, uos mores,
 uos uitæ genus, uos matrimonia, ceterosque actus uestra persua-
 sione firmetis: nunquid arrogas consortium, nunquid impotens socie-
 tas est, liberos communes esse languentes? Si quis imò pudor est,
 cede nunc tota potestate matri, illius sit in ægri toro proximus le-
 cus, hæc adhibeat fimenta, porrigat cibos, si quid impatientia, si
 quid flagrantium uiscerum possit infirmitas, mater neget, mater in-
 dulgeat. Illas quas imodicus ardor discutit uestes, hæc super sati-
 gatos reponat artus, illa iactatas toto lectulo manus sedulo con-
 tineat affectu. Frustra captas uideri ultionem magnæ charitatis,
 ab omni curæ ratione sepositus. Cum circa curationes liberorum non
 consentiunt parietes, curationis est culpa, non matris. Quid quod fi-
 lium occidit innocetem, cui nihil obijcere, nihil poterat transire? Fi-
 lium (si ipsi creditis) pro fratre mori paratum, cuius suprema
 ferre non poterat. Noui Iudices, & incognitum rebus humanis au-

dite facinus. Iam parricidium pietas, charitas, & impatientia
 bitatis admittit. Malo odium, querelas, execrationes, quam ut
 quis liberos affectu quo seruantur, occidat. Quid refert an per
 hoc alterius filij anima redimatur? Si parricidium fas est ullas ac-
 cipere causas, filius propter se tantum debet occidi. Adjicite Iu-
 dices immanitati, quod occidit egrum. Omnibus equidem mori-
 libus maiorem crediderim de languore uenire reuerentiam, &
 illorum quoq; quos inter supplicia percuntes auido spectamus
 assensu, iuxta ualetudines tamen morborumq; uiolentiam quo-
 dam innocetia fauore miseremur. In carceribus, & in illa pro-
 funda nocte poenaru irreligiosius ille anhelus pectoris pallor in-
 spicitur, non sic confundunt obuios grauioribus catenis colla stri-
 dentia & diutino squalore concreta facies: ut ille quem ad sin-
 gulos conatus, gressusq; labentem uix trahit impellitq; longus
 ordo uinctorum, & inter tot destinatos, totq; perituros, omnium
 tamen in se retorquet oculos unus a ger. Quid ais: tu illum quem
 nunc nefas est castigare, reprehedere, cuius auribus parere de-
 buerunt seuiora uerba, si quid negares, uidereris occidere, ser-
 ro, uulneribus aggredieris? Non potest hinc tibi uenire defensio,
 ut hoc sis pro alterius salute commentus. Inter duos liberos pa-
 ri desperatione languentes da bonum patrem, non preponde-
 rabit alterutrum, non eliget, sed ut incertum orbitatis euadat, ipse
 morietur. Tætat hoc Iudices crudelissimus senex excusationes
 meritis suæ de medicorum trahere consensu. Desperauerant,
 inquit, de duobus. Sed ut incertum orbitatis euadat, sepono pau-
 lisper immanitatem patris, qui credidit, & de arrogantissime
 persuasionis hominibus queri, de totius generis humani nomine
 uolo. Quam multas artes misera mortalium sollicitudo fecisti?
 Fato uiuimus, languemus, conualescimus, morimur: medicina
 quid prestas, nisi ut iuxta te nemo desperet? Diciturum me
 putas, non credo renunciantibus, non accedo cum deserunt,
 relinquuntq; languentes. Ego uero medicis non credo speran-
 tibus

tibus. Aff-
 roges, ill-
 ueritate u-
 tamen be-
 non dispr-
 per simile
 tione suc-
 nasse, mea
 tam dicit
 capiat, ut
 nunciet, q-
 sanare no-
 tur, spirat
 anime cor-
 fuerit inf-
 mus adim-
 quissimum
 na non in-
 inuidiam
 quam ut ff-
 inuentos t-
 tibus, plo-
 facinus uic-
 quenter ad
 conualuer-
 dios forta-
 uit despera-
 morbos, pr-
 latentesq;
 quam prop-
 uarie mor-
 ueritas, qu-

tibus. Aspicite maiorem partem generis humani, & si me inter-
 roges, illam robustiorem, illam adhuc in prima rerum natura
 ueritate uiuentem, nullos artis huius nouit antisilites, nec minus
 tamen bellorum uulneribus, morborumq; medetur incurfibus,
 non disputationum uanitate solerti, sed experimētis, & inuicem
 per similes dissimilesq; casus obseruatione ducente, tradita ra-
 tione succurrit. Non medicina sanat, sed quicquid uidetur sa-
 nasse, medicina est. Quo uultis animo feram, quod ars (quan-
 tum dicitis) inuenta pro uita, si dijs placet, autoritatē formamq;
 capiat, ut longē uentura suprema prospiciat, ut adesse fata de-
 nunciet, quæ nec timentur, & maxima scientiæ pars esse cœpit
 sanare non posse? Quisquam ne ab homine, qui adhuc loqui-
 tur, spirat, intelligit, sic recedet, quemadmodum relinquatur ex-
 anime corpus, & ibi finem uitæ putabit, ubicunq; scientiæ sub-
 siterit infirmitas? Si fragilitatem mortalitatis, incertosq; ueli-
 mus estimare casus, tantundem periculi habet omnis æger. Iniz-
 quissimum est desperationes uocari, quoties remedium medici-
 na non inuenit, & angustias siue artis, siue mentis humanæ, ad
 inuidiam referre fatorum. Nihil magis interesse omnium puto,
 quam ut spes pro homine tam longa quam uita sit. Vnde putatis
 inuentos tardos funerum apparatus? Vnde quod exequias plan-
 cibus, ploratu, magnoq; semper inquietamus ululatu: quid quod
 facinus uidetur credere tam facile uel morti? Vidimus igitur fre-
 quenter ad uitam post conclamata suprema redeuntes. Pleriq;
 conualuerunt negligentia bono, quosdam explicuit quicquid
 alios fortassis occideret. Hos indulgentiæ temeritas, illos adiu-
 uit desperationis audacia. Datur fortassis huic arti perspicere
 morbos, profutura meditari, sed unde sciet, quantū inter uiscera,
 latentesq; pectoris sinus, unicuiq; animæ natura concesserit?
 quam proprietatem spiritus, quam corpus acceperit? Non tam
 uarie mortalibus formæ, nec in uultibus nostris sedet tanta di-
 uersitas, quanta latet in ipsis dissimilitudo uitalibus. Inenarras-

bile, indeprehensibile est, quicquid nos alimentorum uaria compago formauit. Et prout in nos plura seu rariora de terrenis seminibus caelestibusq; coierunt, ita uel duramur tacita ratione, uel soluihur. An desperantibus credi debuerit, uos aestimabit. qui negauerunt aegros posse sanari, nec in hoc probauerunt, qui euasit, nec in illo quem non languor occidit. Iustas mehercule haberet mulier causas querelarum, si noua incognitaq; ratione uel utrunq; seruasset. Nunquam ex magno uenit affectu incredibilia uel profutura tentasse, & in re quae plus de incerto habet, temeritas experimenti solam probat desperationis audaciam. Quid refert cuius sit conditionis aeger, quantum adhuc spei, quantum uideatur habere de uita? Sacrosancti sint parentum metus. Dij non sinant, ut ex liberis uilior incipiat esse periturus. Medici desperauerunt. Quid istud ad patrem? Sperate, iube sperare matrem, tuis potius affectibus, tuis crede notis. Et hoc de parricidij facilitate est, circa filiorum languorem ad desperantes potius accedere. Fidem habes hominibus, quos mentiri alius affirmat, contra quos iterum credis uni praesertim. Pessime hercule de tua feritate sentirem, si in quacumq; filij curacione non adhiberes propinquos, non interrogares amicos, non respiceres ad matris animum: non hanc primam impatientiam, non hunc consulis timorem. De nullo filio minus debet soli sibi permittere pater, quam qui uidetur utiq; moriturus. Fratres, inquit, & gemini erant, ideoq; credibile est illis eundem fuisse languorem. Rogo quis in ullo mortalium ferat ignorantiam pariter & affirmationem? quisquis nescit quod genus languoris sit, non potest scire an idem sit. Nihil Iudices in rebus humanis uoluit esse rerum natura tam simile, quod non aliqua proprietate secerneret. Quid refert an ex iisdem prima illa duorum corporum animorumq; compago seminibus oriatur? Sibi quisq; firmatur, sibi quisq; componitur, & duo plures uel fratres nascuntur fato singulorum. Hanc ipsam uidi indifferentiam, qua

miran

D
mirantur o
tio dignos
rursus quo
sit indifere
incessus: se
& uita ge
genitorum
perate per
tulos & h
duxit etat
dissimile, q
ternis exili
tam putas
ritur, dum
xantur? Br
si terrena n
tum esse, q
hec coeli s
cursu, totie
cursus, diu
axe cosequ
pariter reb
momenta n
sunt una, n
quando in
doq; sit ne
non sic ac
eode fato l
bem, quan
singamus
nobis pate
ris, quos t

mirantur occurfus, ſtupent ciuitatis oculi, parentum tamē agni-
 tio dignoſcit, ſeparat notitia nutricum, & fallentibus notis, eſt
 ruruſus quod faciat ipſa ſimilitudo diſſimile. In plerique; quamuis
 ſit indiſcreta faciēs, inuenitur tamen alius oris ſonus, habitus,
 inceſſus: ſed ut ipſa conſentiant, diuerſa mens, contrarij mores,
 & uitę genera rixantia. Quid quod non eandem eſſe naturam
 geminorum probat etiā fortuna diſſimilis? Hunc percufſit pau-
 peritate perpetua, illum inſperatis opibus excoluit. Illius per ti-
 talos & honores, illius per ignobiles obſcurasq; ſordes totam
 duxit ætatem. Simile eſt, quicquid accipiunt ex homine gemini:
 diſſimile, quicquid ex fato. Nec enim tam pariter in lucē de ma-
 ternis exiluerē uicſcribis, ut illos eadē origo ſignauerit. Quan-
 tum putas interfuiſſe temporis, dum primum uteri pondus ege-
 riur, dum parum per exonerata uitalia altero ruruſus homine la-
 xantur? Breue fortasſis exiguumq; uidetur mortalibus oculis, ſed
 ſi terrena mēte perſpicere uelis orbis huius uasitatē, ſcies mul-
 tum eſſe, quod inter duas trāſcurrat animas. Voluitur ſuper nos
 hec cæli ſyderumq; cōpago, & ſol præcipiti per procliue de-
 curſu, totius diei noctisq; breuitate emenſus oriētis occidentisq;
 curſus, diuerſorum ſyderū in primo ſtatim ortu rotato ſe ruruſus
 exē cōſequitur. Hoc tu paruum credis eſſe ſpatium, quod diuerſis
 pariter rebus impletur? Quantum inter illa tranſcurrentis horę
 momenta neſcitur, perit. Igitur quando unquam peregrinati
 ſunt unā, militauere pariter? quid nō diducti ſeparatiq; fecerūt?
 quando illos languor, quando ſuprema iunxerunt? Et quan-
 doq; ſit neceſſe eſt aliter, ex geminis quod pariter languerunt,
 non ſic accidit quomodo fratribus, ſed quomodo duobus. Non
 eodē fato languere geminos, quemadmodū uultis, breuius pro-
 bē, quān quod nec uterq; occiſus eſt, nec uterq; ſanatus. Sed
 ſingamus hoc eſſe uerum, quod deſperauerunt medici: relinque
 nobis pater innocentiam calamitatis, ſalua ſolatia ſint de libe-
 ris, quos tibi uideris nō perdidiffe niſi fato. Quis ex parentibus
 neſcit

nescit hac se mortalitatis procreare lege? Sed indigni exitus sua
 pra orbitatē sunt. Ideo magis flemus illos, quos bella rapuerunt,
 hausit incendium, naufragia merferunt. Fortius feras inter asse-
 dentium manus, inter suorum officia labentes, cum se inuicem
 oscula, cum se sariauere sermones, cum data suprema mandata
 sunt, & se scit pietas omnia fecisse pro uita. Igitur uerum dixe-
 rim, illos mori credimus, hos perire. Non inuenio quem admo-
 dum excusationem pater de consensu possit accipere medico-
 rum. Hoc est quod omnem comparationem feritatis excedit.
 Filium pater propter hominem, quem non putauit posse sanari
 occidit? quod tu monstri portentiq; genus es? habes patricij
 patientiam, non habes orbitatis. Ita demum potes ferre filij mor-
 tem, si facinus adieceris. Tu occidis, quia desperauere medici.
 Quereres mehercule si reliquisses, si quid de continuatione me-
 re sollicitudo laxasset. Nihil ergo plus facies, quam illi qui nunc
 plures fortassis circueunt aegros, quos detrahit, quos auocat dia-
 curatio. Filios saltem committe uel matri, de fortuna queratur,
 dijs faciat inuidiam. Mulieri quae ferre non potest, quod uideris
 desperasse, nunquam ex hoc rationes reddas, quod occideris.
 Quis hanc Iudices impudentiam ferat? tentat pater, ut & huic
 rei credatis, quod desperauerunt omnes, & quod sperauit unus.
 Nostra quidem querela sufficit non conuenisse medicis: & cum
 inuentus sit, qui contra sensum desperantium genus aliquod sa-
 nitatis afferret, fas erat Iudices ut adhuc inueniretur alius qui
 letiora, utiliora promitteret. Hoc nunc me queri putatis, quod
 in re, de qua credere nec omnibus debuisset, accessit uni. Non
 interest an supersit remedium, quod tentare non debeat: & ubi
 tantundem periculi speres, quantum desperatio habet, melior exi-
 tus est, qui facit miseros innocentes. Quid inuidiam prioribus
 medicis paramus? Nemo magis desperat, quam qui se negat nos-
 se languore. Quid agis pater? Ita tecum quisquam sic audet agere
 de duobus filiis, tanquam de duobus agris? Tu ex geminis alte-
 rum

D
 rum occide-
 deres, si con-
 ratis captu-
 de orbitatē
 fundes? Par-
 ret unum, p-
 diuidere qu-
 re causas la-
 nec intellig-
 pater in ha-
 tas seruare
 profunde a-
 nit, & hon-
 curare breu-
 tumq; calig-
 languore m-
 languoris g-
 mittere a gr-
 fimitorum
 querire uita-
 lam excusa-
 ro paulisper
 facit non co-
 tendo nomi-
 est uelut de
 morte homi-
 sumit medic-
 inueniam u-
 occidam: dei
 facilius est n-
 lipime utili-
 non debuisse

rum occidendum dabis? Non ferrem, si separare expositurus au-
 deres, si contentus esses educaturus alterutrum, non ferrem à pi-
 ratas captum filium alterius uicaria seruitute redimentem. Tu
 de orbitate facies uices, & casum singulorum per utrunq; dis-
 fundes? Parricidium uocarem, si promittete medico quòd sana-
 ret unum, posses eligere periturum. Penè crudelius est geminos
 diuidere quam perdere. En scientia cui debeat credi: negat se sci-
 re causas languoris, deinde promittit quicquid licere nõ deberet
 nec intelligentibus: Occidam, inquit, deinde sanabo. Memineris
 pater in hac conditione prius esse, ut occidas. Non est tanta pie-
 tas seruare filium, quantum facinus occidere. Tu nũc hoc putas
 profundæ artis esse secretum? Verba tantũ desperationis inuol-
 uit, & homo cautiſſimæ uanitatis captat illam nouiſſimam cir-
 caire breuitatem. Vides quanta promissum suum experimen-
 tum; caligine medicus inuoluerit? nunquàm cõstabit, an fũcrit
 languore moriturus æger, qui aliter occiditur. Nõ noui, inquit,
 languoris genus. Post hanc uocem mehercule non deberes con-
 mittere ægros, etiam si uellet experiri potionis haustus, ciborũ
 fũetorumq; nouitates. Nescio, inquit, sed si permisseris alterius
 aperire uitalia, pectus effringere, remedium formæsis inueniam.
 Iam excusatus es medice matri, sperasti ne tibi crederetur. Diffe-
 ro paulisper quòd de fratribus, quòd de geminis, quòd pater hoc
 facit non consentiente matre, publico potius mortalitatis con-
 tendo nomine, nõ debere genus istud curationis admitti. Actum
 est uelut de genere humano, si nobis pro salute ægri opus est
 morte hominis alterius: & penè ratio sanitatis intercidit, si cõ-
 sumit medicina tantundem. Ego quenquam dicentem feram, ut
 inueniam uoletudinis causas, date mihi aliud corpus, alia uitalia
 occidam: deinde salutaria quæram, profutura meditabor? Ita non
 facilius est nosse languorem? Quæ hæc est impudentia crude-
 lissimæ utilitatis? Aegrum placuit occidere, ut inueniretur cur-
 non debuisset occidi. Nullum sanctissimi Iudices natura morbo-

rum genus solis uisceribus abscondit, & quicquid causas ualitudinis de uitalibus trahit, in corpus emanat. Inde pallor, inde macies, quòd ad interiorem dolorem superposita consentiunt. Non inuenio, cur hominem uulneribus exquiras, cur remedia quoq; uitalibus per corpus immittas, & in latentes meatus per hæc quibus tegimur, medicina descendat. Cur ergo non eadem ratione languor admittit intellectum sui, qua sanitatem producit. Abditos profundosq; morbos aut citatior clausit sanguinis cursus, aut crebrior anhelitus laborantis animæ indicat. Crede de his ante omnia sensibus, oculis tuis, & ipsos de quibus agitur, modò singulos, modò pariter interroga, cui potissimum pariter graue tacita pestis pòdus infederit, unde prorumpat in gemitus conscius dolor. Medicus qui per hæc non potest inuenire languorem, non inuenit nec remedium. Quid si aliquid sanato medicina potest præstare rationis? Sufficit quòd aliquando ià facta ex unius hominis inspectione, ad totius intellectum naturæ medicina proficit. Quid allaturus huic ægroto est, quod non tot seculorum, tot languentium experimenta deprehenderint? Vis tu potius hac audacia, qua secreta languoris exquiris, remedia tētare? Breuior uia sanitatis humane, propior nostræ salutis utilitas est. Si uiscerū nimius ardor stricta circa se membra durauit, adhibe remedia laxantia. Si fluitat nimis æger laboribus, præstò sint, per quæ pressis clusisq; uenis in nouas uires corpus are scat. Si parum prodest abstinentia, rursus ciborum qualitate frueatur. Si spiritus receptis premitur alimentis, ad puriores medietus ieiunio fameq; tenuetur. Contigit tibi magna experimentorum materia medice, ægri duo, & languor idem. Non est opus ut expectes quando super unius hominis patientiam explicet profuturorum magna diuersitas. potes experiri pariter eadem consentanea, diuersa, pugnantiã. Nulla ratio est uulnerum, sanguinis, supremorum. Quemadmodum sanari debeat alius æger, scire non possis, nisi ex altero sanato. Quid quòd etiam ut idem

sit ut

D
 sit ualetud
 sicut uarie
 quod de al
 ximū nefas
 rior causa
 nec depreh
 quicquid n
 ficat aut ni
 lor, aut nat
 citos meatu
 lis ferro uu
 bus, cum co
 ris meatus e
 diaturq; u
 data facit? u
 secretum, c
 nuatur. Q
 sibilis affe
 dum cõpon
 destituit? I
 ras quantū
 est omnes p
 consumitur
 ditur, ipse q
 hanc crud
 potest depre
 Interrogar
 an medicus
 alter perissi
 luit, probat
 ægri facili
 go cõparar

causas uel
pallor, inie
onsentiant.
cur remedia
meatus per
non eadem
reiu producit
nguinis cur
. Crede de
ibus agitur,
mum pari
in gemitu
uenire lau
sanato me
ndo iā factū
naturā me
od non tol
lerint? Vis
is, remedia
salutis uti
a duranti,
ibus, præ
corpus are
ualitate fi
ores mea
erimento
n est opus
n explicet
ter eadem
rum, san
lius aget,
n ut idem
sit ut

fit ualetudinis genus, necesse est tamen duorum corporum diuer
sitate uarietur? Nunquam in alienis uisceribus inuenias totum,
quod de altero quæras, & alius languor est, alius æger. Cur ma
ximū nefas alterius filij salute defendis? Homo in quo sola quæ
ritur causa languoris, propter medicum occiditur? Adijce quòd
nec deprehendi ex non sanato potest ullius causa languoris.
quicquid nos in uitia morborum à naturali sanitate commutat,
facit aut nimij sanguinis pondus exæstuans, aut superfluens ca
lor, aut naturalem modum humor exundans, aut spiritus per ta
citos meatus non solita laxitate discurrens. Quid horum, si uita
lia ferro uulneribusq; rescentur, saluum potest esse languenti
bus, cum compressi spiritus laborem protinus ille reserati pecto
ris meatus emittat, sanguis iisdem pariter deprehendatur, egre
diturq; uulneribus? An fas putatis, ut suam seruent uiscera nu
data faciē: ut nihil perdat ex priore natura illud pectoris uitæq;
secretum, cum admisit oculos? Plurimum in nobis etiam timore
mutatur. Quantum affert sollicitudo, gaudium, dolor, & aliquis
subitus affectus? Quoties dum ad curationē preparatur æger,
dum cōponitur ad sua remedia corpus, medentiu manus anima
destituit? Iam uerò ad singulos ictus, & longissimas uulnerū mo
ras quantū ex toto homine cōuertitur clamore, gemitu? Necesse
est omnes perire, quibus cōtinetur uita, causas, quoties uita ipsa
consumitur: & cū homine qui propter intellectu languoris occi
ditur, ipse quoq; paulatim languor emoritur. Differ saltē pater
hanc crudelitatem: quicquid ex filio facis, facies ex cadauere. Si
potest deprehendi languor, cum occidit, facilius cum occiderit.
Interrogare mehercule hoc loco libet, utrum ne periturū pater,
an medicus elegerit? Negauit sua interesse, quæ occideret: hoc si
alter perisset, probauerat utrunq; fuisse periturum: cum conua
luit, probat utrunq; uicturū. Ad seuisimam curationem potuit
egri facilius mehercule explicare, si esset unici pater. Sufficit er
go cōparare, decernere, num iterū ille tibi pretiosior, ille melior
incipiet

incipiet esse uicturo. Vbi est impatiētia patris, qua uix dimittitur cadauer in rogos? qua corpus ex anime detinetur amplexat Dij immortales quam seua, quam crudelis est ipsa cūctatio, dum deliberas, dum unumquēq; detractas, parricidiū in utroq; consumis. Duorū utilitate fit, ut ex fratribus possit alteruter occidi. Nunquā Iudices res tam horribilis, tam inaudite feritatis admissa est. Filium pater propter eum occidit, quem etiam ipsam poterat occidere. Transfert Iudices reus in medicū electionis inuidiam. Ille, inquit, aestimauit, ille decreuit. Ergo manifestum est non parem fuisse languorem. Ex duobus aegris plus habuit spem, propter quem debuit alter occidi. Recede paulisper mulier infelix, filij tui nobis restōda curatio est. Felices aegri qui languore moriuntur, qui supremos anhelitus inter suorū amplexus, inter suorū alloqa posuerūt. Vt erat iuuenis primo ipso cōparationis incerto, mox electione cruciatus, abacta est à perituro prima mater, & modo sedula ministeria seruorum repente mutata sunt in mortis officia. Detrahuntur tremantibus uelamenta membris, & ut grassaturas manus totum corpus admitteret, nudatur miserabilis ac deflenda macies. Toto deinde tenditur thoro, & ad immobilem rigidamq; patiētiā per omnia lectuli spatia duraturus exponitur. Accipit carnifex ille telum, non quò dextera statim totum uulnus imprimeret, sed quod leuiter paulatimq; descendens animā in consilio mortis ac uita librato dolore suspenderet. Hæc exhortatio, hoc fuit perituri iuuenis alloquium: Fortiter dura, patiēter admittite, sanabitur frater. Non est quòd exanimeris metu, dolore deficias. Caue uiscera exclamatione ne lapses, anhelitu gemituq; concutias, ne remedium pereat alienum. Passus est miser discurrentem per omnia referati pectoris improbum uagæ artis errorem. Contentum fuisse medicum toto homine discurrentem primo putatis aspectu? Egesta sepe uitalia, pertractata, diducta sunt: fecerunt manus plura quam frerum. Stat iuxta medicum pater apertis uisceribus inhiās, stillantem

tem anima
tatur: iube
tendit, affi
inflex clu
pore effri
miseruine
pernisit h
ter hac uel
sibus, detin
error, clud
tulit comm
et quærite
dum occid
quæsisse ca
rarissima i
quantum i
habuit ex u
egre miser
est. Inuēt
sanari. Ag
quod liberi
cūti medic
illud: aegru
manus, non
sus, & au
recensq; re
unde uener
Quātum, i
neo tristi
gnantis ua
roremq; re
sus, & uita

tem animæ sedem cruentis manibus agitantem: ne festinet, hortatur: iubet altius diligentiusq; scrutari, interrogat, dubitat, cōtendit, affirmat, & accipit de filij morte rationem. At mulier infelix clusis aduoluta foribus, cruentumq; secretum toto corpore effringens, uelut super busta, tumulosq; clamabat: Audi miserrime iuuenis, si quis adhuc tibi superest sensus, exaudi, nō permisit hoc mater, crede orbitati meæ, crede lachrymis, nec frater hac uellet ratione sanari. Inter hæc reficiebatur miser haufibus, detinebatur hostilibus alloquijs, comprimebatur residuus cruor, cludebatur aperta uitalia. Nemo unquam tam noua pertulit commenta seuitiæ. tanquam sanaretur, occisus est. Ite nūc & querite, an potuerit medico sanate uiuere, qui tandiu uixit, dum occiditur. Vos tunc putatis illius tantum languoris medicū que sibi causas? que sicut quicquid nesciebāt, & usus occasione rarissima in omnem uoluit proficere nouitatem. Dij immortales quantum infelix iuuenis animæ, quantum sanguinis, quantum habuit ex uita, qui pertulit ordinē longissimæ curationis? Vix egre misero licuit mori, uix à cruciatibus suis animā dimissa est. Inuētum putatis esse languorē? Inuentum est illum potuisse sanari. Agedum commento tuo senex superbus exulta, habes quod liberis, quod parentibus, quod imputare seculo possis, fecisti medicum parricida meliorem. Libet mehercule intueri paritū: egrum uidisses hominem, qualem nō salutare medentium manus, non ars inuenta pro uita, sed diri ferarum rabidiq; morsus, & auium fames satiata destituit, hinc alium in nouas uires recensq; robur reddito uigore surgentem. Vultis scire Iudices, unde uenerit tanta diuersitas? Illum pater curauit, hunc mater. Quātum, inquit, misera pertuli laborem, dum tam magnam foreo tristitiam? Non fuit mihi rixa cum morbis, nec cum repugnantis uoletudinis rigore contentio: totus in lachrymas mororemq; resolutus oderat lucē, respuebat cibos, fastidiebat haufus, & uitā parricidij pudore fugiebat. In omni proclamatione

gemituq; frater, ille diebus ac noctibus cogitationes, ille tor-
 quebat oculos. De quibus tu ægris impotentissima medicina
 mentita es? Non fuit, non fuit solo languore periturus, quæ
 non potuit nec mors fratris occidere. Quid igitur, inquit mi-
 ferrima faminarum, sciuissime senex ex hac recordatione tri-
 stissima orbitatis ad hos uultus, faciemq; conuerteris? Sine du-
 bio filius est, & post grauissimas denuntiationes redditus uita.
 Sed ignoscat natura, pietas, non est solatium matri unus ex ge-
 minis. Felicior ille dolor est, qui transigi saltem cum oculis po-
 test, renouatur, accenditur, & in his uultibus illum quoties
 putat uidere pereuntem. Sed & ipse gaudio redditæ uitæ leti-
 tiâq; non fruitur, nec se credere potest charitate prelatum, quæ
 medicus elegit. Sentit infelix cuius orbitatis unicus sit, quibus
 lachrymis perfundantur oscula, quàm magnis profundisq; sus-
 spirijs concutiantur amplexus. Misera uerecundia sanitatis in-
 grate, pretium sibi uidetur fratris occisi. Conuertitur hoc loco
 Iudices mulier infelix, & uelut ad quandam presentiam am-
 iuuenis, Siue, inquit, tandem securitate mortis explicitus, in ali-
 quo sedis æternæ pudore requiescis, siue exclusus ac uagus, &
 inter fabulosa supplicia metuendus adhuc laceratione, per stu-
 pentes horrentesq; manes umbra discurrens, audi miserime ma-
 tris iniquissimam complorationem. Non quidem licuit mihi in
 illud cubiculum conditorium tuæ mortis irrupere, nec super
 charissima membra prostrata meis uulnera tua tegere uisceribus:
 quod solum tamen potui, corpus quod medicus, quod reli-
 querat pater, hoc sinu misera collegi, ac uacuum pectus frigidis
 abiectisq; uisceribus rursus impleui, sparsos artus am-
 plexibus iunxi, membra diducta composui, & de tristi terri-
 biliq; facie tandem ægri cadauer imitata sum. Hoc est tamen
 quod de tristissima orbitate præcipuè ferre nõ possum, propter
 fratrem uideris occisus, nec tamen unquam constare poteris, ut
 tu sanaueris fratrem.

Gladia

Abdicat
 num filij iu-
 incidisset
 etus paup
 miler, qui
 munus pa
 deuitis filij
 ut uicarijs
 pauper pa
 et. Diuitia
 iam cepit

omnibus qu
 possit, quem
 iantis in me
 posse animo
 displiceret p
 nicias uulg
 ugor apud
 excusare po
 nex, & ille
 amissis in u
 Licet enim
 nu senẽ un
 amici nociu
 pe infelicit
 enim benefi
 crimẽ infelix

GLADIATOR.

ARG.

Abdicare & recusare liceat. Pauperis & diuitis inimicorum filij iuuenes amici erant. Filius diuitis, cum in piratas incidisset, scripsit patri de redemptione. Illo morate profectus pauperis filius cum amicum apud piratas non inuenisset, quia lanistæ uenierat, peruenit in ciuitatem in qua manus parabatur, sub tempus ipsum, quo pugnaturus erat diuitis filius. Pactus est cum munerario pauper adolescens, ut uicarius operis redimeret amicum. Petijtque, ut si egeret pauper pater, alimenta ei præstaret. Ipse in pugna occisus est. Diuitis filius reuersus egentem inuenit pauperem: patrem cepit alere. Abdicatur.

Pro filio contra patrem.

9

NEMINEM unquam Iudices intra tam breue ætatis suæ spatium plura terra marique perpesum, quam qua proxima peregrinatione uel tuli, uel timui, uel uidi, facili, ut opinor, fides est, cum ex omnibus quos nouimus mortalibus unus nominari me miserior possit, quem infelicem ego feci. Tamē in hac quoque omnia excogitantis in me fortunæ uolentia cōfiteor nunquam hunc me concessisse animo metum, ne post redemptum per alienas manus filium displiceret patri meo misericordia. Illas uerebar magis iam non tantis uulgi opiniones, quibus crudelitatis atque seuitiæ reus perogor apud plerosque sanctos et graues homines. Nondum excusare potui, quod redemptus sum. obijcitur mihi orbatu semen, et ille qui mihi modo saluo filio etiā contra diuitem steterat, censis in uno iuuenē omnibus bonis inimicæ domus supplex. Licet enim totas aduocemus in odia fortunæ uires, et egentem unā senē uniuersa gratiæ mole calcemus, cōfitendū est tamē, plus amici nocuimus quā inimici. Quin ipsa prorogatae quotidiana stipe infelicis animæ uidetur quodammodo maligna clemētia. Quod enim beneficium est, efficere ut uiuat orbis? Vñ tamē uel grauius crimē infelix hæc abdicatiōis meæ fortuna defendit, quod uix ad

hh 2 susti

sustinendum spiritum sufficientes cibos, profusus tantum moris impedimenta, auara manu dederim. Puto iam ignoscetis omnes, si plus prestare non potui inuito patre. Quamquam Iudices oboritur animo meo nonnunquam & illa suspitio, quod patrem non alimenta uni seni parce uiuere assucto, nec liberaliter data, nec diu danda, in offensam mei copulerint. Quantulum est enim facultatibus diuitis, quod sub patre sane tenaci filio familie superesse. Ac si forte maius forte momentum: quis tamen parens tam durum est, ut propter aliquam impensam carere filio uelit, quod a ipse celatus sit, quod non suae misericordiae pauperem commiserim, non rogauerim, praesertim qui quicquid unquam petij a patre, exorauis. Sed neque haec ultimo fulmine castigari meruit in diffidis precibus uerecunda cunctatio. Qui dum tempus opportunum, faciles aditus, hilariorum animu capto, interim uolui superesse, cui ignosceret. Neque inficior tamen fuisse me lentiorum quam oportuit, tamen si hoc praecipue habere uideor patris simile. Sed si ulla emendatio poenitentia est, hic in publico uobis adhibitis rogabo. Non ego aes alienum luxuria contraxi, nec profusus in uitia fortuna nostra male usus sum. Redemptionis meae precium debeo. Si impetro, intelligam uerum esse, quod quidam opinatur, ambitiosum patrem publicare uoluisse domus suae misericordiam, ne uideretur pauperes tantum uitam inimicis suis dedisse. Si perseuerat, ut porrectos egenti cibos mea fame repedit, & expulsus omnibus bonis filium similem faciat inimico, uereor ne iniquis existimatoribus inexpiabilis illius & saepe reprehensi odij culpa uideatur penes patrem, qui tam facile irascitur. Verum enim sic placet, fortunae magis moribus dissidere, quam suis, nam & paupertatis est proprium, quando alia desciunt, exercere libertatem, & dum contemptus fama uitatur, potentiores uel ambitiose offendere, & nata bonam conscientiam magna fortuna indignius impari aduersarium patitur. Ergo conseruit, ut solet, casus duratura longius a paruis initijs odia, dum cotumelia hu

militas

militas facil
 to (quae eni
 la ex diuers
 incendens ui
 fessionem ui
 uentis, sin en
 quod paupe
 quem amara
 rat nos ille p
 ur patres o
 tamen domo
 mibi in eo p
 tum intellig
 rasse causam
 tie uia, stare
 timuit aditu
 nobis obside
 certe nunqu
 nec contum
 ipserum
 mare iussus i
 patri, cur ho
 ego et si nese
 uitae. Felix
 nos tempe
 pericula tan
 captus barb
 pondere, in
 Quis non igr
 timuissent: I
 reptione J
 derer de pat

militas facilius intelligit, dignitas grauius. Neq; ulla fuit emula
 no (que enim esse inter impares potest?) sed fãto quodam simi-
 lu ex diuersis causis contentio. Hic irascendo pertinax erat, ille
 incendendo cõtumax. Quamquam nisi ultimã exprimere con-
 fessionem uicti utiq; placuisset, multa iam pridem signa dederant
 ueniz, sinemq; pugne petentis. Nam quò pertinuisse credimus,
 quòd pauper adolescens relictis omnibus solũ me quem coleret,
 quem amaret, elegerat? Sine dubio a primis ætatis annis iunxe-
 rat nos ille potentissimus amor puerilis, dum aut nulla erant in-
 ter parètes odia, aut à nobis non intelligebantur. Post diductas
 tamen domos perseverauit, imò impensius laborauit. Et siquid
 mihi in eo per̃fectum est, nihil horũ fecit inuito patre. Quan-
 tum intelligere potui, pauper sine dubio pudore cedendi, ne dãm-
 nasse causam suam uideretur, simul quòd nulla ipsi dabatur gra-
 tia uia, stare uisus in suscepto circuitu, tamẽ quosdam molliores
 tenuit aditus, & dum firma tandem pax interpretaretur, filium
 nobis obsidem dedit. Ac ne meus quidem offendi uisus est pater,
 certe nunquam reprehendit, nunquam prohibuit, nec clam feci,
 nec contumacem aduersus patris imperia unquam fuisse me uel
 ipse rerum declarat ordo. Nam quamuis infestum latronibus
 mare iussus intraui. Neq; dissimulauerim magnas fuisse causas
 patri, cur hoc mihi imperaret, quòd ipse facere non potuerat:
 ego etsi nesciebam, non interrogauit, satis plena ratio fuit patrẽ
 uide. Felix nauigantium conditio, qui procellas modo & sea-
 nos tempestatis incursus, & albentes fluctibus scopulos, aliãq;
 pericula tantum maris pertulerũt: ego miser naufragis inuido,
 captus barbaris manibus, nec tam nexu catenarũ uinctus, quam
 pondere, inundatum carcerem tuli, & uincula macie laxaui.
 Quis nõ ignosceret omnibus, qui post hoc exemplum nauigare
 timuissent: Ego qua una spe misera trahebatur anima, literas de
 redemptione scripsi patri (testor deos) soli. Quid enim sentire ui-
 derer de parètis affectu, si hoc incolumi redemptionẽ ab alio pe-

*in cædendo

tiuiffem? Nam quod unum mihi secundum patrem fortuna nie-
 debatur parasse praesidium, hoc sperare in illa sorte non poterit.
 Quid attinebat amico scribere, quem sciebam non habere, unde
 redimeret? Nunquam ne mihi dabitur liberum tempus conque-
 rendi apud patrem de amicis suis, qui proficisci uolentem retinere
 tentarunt, qui pie festinationi attulerunt moras? Profectus
 esset tamē uel inuitis omnibus (quis enim non hoc praestaret fi-
 lio pater?) nisi quod interim amicus anteceffit. Illum nō pericu-
 la maris, non infesti latronibus sinus, non uicinum mee fortune
 documentū prohibuit. Minus hęc miror de amico: illud est quod
 pensari nullis beneficijs possit, proficiscentē non retinuit pater.
 Imō siquid in subsidia uitae seposuerit parca frugalitas, id omne
 in impensas itineris contraxit & cōtulit. Infeliciissime senex, sic
 egere coepisti. Dicam nunc ergo per quos iuuenis praestantissi-
 mus nauigauerit fluctus, quos accesserit scopulos, quātos lustra-
 uerit sinus? Faciliora ista putant qui nunquam nauigauerit. In
 omnia praiceps, sine respectu sui, quem iam tum apparebat uitae
 non parcere, adiit, explorauit, & tamē ille quoq; qui tantopere
 festinabat, serō peruenit. Audite audite Iudices nouam captiui
 querelam, iam miser apud piratas non eram. Alebat deuotū cor-
 pus grauior omni fame sagina, & inter debita noxae mancipia
 contemptissimus tyro gladiator, ut nouissime perderem calamita-
 tatis meae innocentiam, discebam quotidie scelus. Hęc tamen om-
 nia sustinui, tuli: adeo difficile est etiam sua causa mori. Et iam
 dies aderat, iamq; ad spectaculum supplicij nostri populus cōue-
 nerat, iam ostentata per arenam periturorū corpora mortis sua
 pompam duxerant: sedebat sanguine nostro fauorabilis domi-
 nus, cum me, cuius, ut interiecto mari, nō fortunā quisquā nosse,
 nō natales, non patrē poterat, una tamen res faceret apud quos-
 dam miserabilem, quod uidebar iniquē comparatus. Certa enim
 aere destinabar uictima, nemo munerario uilius steterat. Pre-
 mebant ubiq; omnia apparatus mortis: hic ferrū acuebat, ille ac-
 cende

erdebat ig-
 omnes pira-
 libitine tho-
 motus, eru-
 tione dignu-
 mē nisi. E-
 tio, figuran-
 fierit. Nan-
 lapatis rec-
 cōscius aliq-
 bonestiora
 quam uideā
 feruilia ar-
 seris est fide-
 nihil peius
 illud tamen
 pambam. E-
 eruentum u-
 fierit, si eg-
 apparet, f-
 iam penē d-
 Obstupui,
 quam si ua-
 primū lux
 casu peruen-
 ille cōplexu-
 tus, & inte-
 nā uocē, &
 reddidit, &
 tibi pecuni-
 dite gentes
 circūstet,

cecidit in ignibus laminas: hinc uirga, inde flagella afferebatur,
 corones piratas putares. Sonabant clangore ferali tubae, illatisq;
 libitinae thoris ducebatur funus ante mortem. Vbiq; uulnera, ge-
 mitus, cruor, totum in oculis periculum. Si quid est in me abdicat-
 ione dignum Iudices, unum crimine agnosco, quod in hac amicum
 meum misit. Est quidem felicibus difficilis miseriarum uera aestima-
 tio, figurare tamen potestis qui tunc animus mihi, quae cogitatio
 fuerit. Namq; & natura redit in extremis tristis praeterita uo-
 lupatis recordatio, & mihi cum generis conscientia, cum fortuna
 conscientius aliquando fulgor, cum liberales artes, cum omnia quondam
 honestiora munerario meo, domus, familia, amici, caeteraq; nun-
 quam uidera in ultima mortis expectatione succurreret tenenti
 feruilia arma, & ignominiosa morte perituro, tum (si ulla mi-
 seris est fides) quod horum omnium ignari agerent propinqui,
 nihil peius de fortuna mea suspicantes, quam quod scripseram:
 Tandem tamen grauissimum, quod patrem qui tandiu non ueniret, captum
 putabam. Ergo tota cogitatione intentus in mortem, expectabam
 cruentum illum confectorem. Quis enim dubitet, quid futurum
 fuerit, si ego pugnassem? Ille quoque occisus est, qui inter nos, ut
 apparet, fortior fuit. His cogitationibus attonito, & in mortem
 iam penes demerso, inopinata subito amici mei species effulsit.
 Obstupui, totumq; corpus percurrit frigidus pavor, neq; aliter
 quam si uana obijceretur oculis imago, mente captus steti. Vbi
 primum lux redijt, laxatumq; est iter uoci, Quid tu, inquam, quo
 casu peruenisti huc miser? Nunquid & te uiderere piratae? At
 ille complexus ceruices meas, effusus in pectus meum lachrymis solu-
 tus, & intercepto propere iam spiritu, sero, iam trepidate me, pri-
 mam uocem, & diu solam edidit, Satis uixi. Ut uero causas itineris
 reddidit, & uenisse se ad redimendum indicauit: Et unde inquam
 tibi pecunia? nisi redistis in gratiam, & te pater meus misit. Au-
 dite gentes, audite populi, non solita iudicium nostrum corona
 circumstet, sed si patitur natura rerum, totus ad cognitionem talis

exempli orbis circumfluat. Tacete priora secula, in quibus tunc
 à primordio generis humani, paucissima amicitia paria admi-
 biliora fecerat longa temporibus nostris fides intercepta: quic-
 quid historiae tradiderunt, carmina finxerunt, fabulae adiecerunt,
 sub hac cōparatione taceant. Quis crederet (si dubitari posset)
 inter duos amicos, quorum alterum immunem malorum omnia
 fortuna fecerat, alterum piratis ac lanistae tradiderat, meliorem
 conditionem fuisse captiui? Si diues essem, inquit, pecuniam pro
 te attulisset. Quod unum pauperibus praesidium est, manus habeo,
 has piratis daturus fui, has pro te in pugnam uicarias dabo.
 Ignosce pater, quod nimia contentione affectus penè tibi
 orbitatis uulnus impresserim. Testor deos non per me stetit,
 quod uiuo. Neque enim ita me effererat ludus, aut in tantum dis-
 trauerat animum cedis longa meditatio, ut eum amicum uellem
 occidi, qui pro me mori poterat. Vindicabam mihi fortunam
 meam, et adhuc necessitatis gladiator depugnare etiam uole-
 bam, neque ullis precibus poteram euinci: quanquam se non su-
 perfuturum alioqui minabatur, idque unum affirmabat interesse,
 utrum uicarium mallet habere mortis, an comitem. Non uici.
 Quid igitur actum sit queritis? Duxit me ad munerarium Iudi-
 ces. Quas ego illius preces, quam pertinaces lachrymas, quam
 miserabilem obtestationem uidi? Nemo unquam sic rogauit misero-
 nem. Transferuntur in illum detracta corpori meo arma, et male
 aptatis insignibus festinatū par producitur. Quid me admo-
 nis supremarum amici mei precum, quibus haec alimenta caro empti,
 inopi patris senectae petita: adiutorium hoc ad causam putatis?
 Me pudet, quod rogatus sum. Per hanc, inquit, mihi lucem ultimam,
 per notissimam amoris nostri fidem, non sinas medicare parum meum.
 Sustineas, adiuues, praestes affectum: si mereor, tu sis illi uicarius
 meus. Nec plura dicendi tempus fuit: iamque suprema per galeam de-
 deram oscula, digressusque in diuersum ministris permixtus Mars
 erat. O quam sollicitus spectauit, quam attonita mente, quam simili
 corporis

corporis n
 me summi
 tio, o crud
 Fecinus in
 castris, no
 lege praem
 nam tanqu
 callide uet
 Nec diffic
 missionem,
 uulneribus
 stans perij
 caro cōsen
 uiam, iace
 tus perijt
 mors sibi
 etiam uiat
 luna nostr
 Iudices, pu
 bis ratione
 demptoris
 ti? Quod
 et cibos s
 non sentir
 cōtinuit
 impotentia
 inimicos fo
 sam, audite
 quidem sus
 care redem
 adolescens
 ex fortuna

corporis motu. Quoties ad infestū mucronē, quasi ipse peterer, me summissi? Quoties ad conatus erectus sum? O misera cogitatio, o crudelis natura metus, merito tu amice pugnare maluisti. Facinus indignum, illum animum, illum ardorem nō contigisse castris, nō bellicis certaminibus, ubi uera uirtus nulla pugnandi lege præmium scribitur. Qua ui prælium inuaserat, iratus etiā nam tanquam aduersario meo, ad omnes impetus excipiebatur callide ueterani gladiatoris astu, omnes conatus cōtra se erant. Nec difficilem tamen sub illo præsertim autoramento habuisset missionē, sed noluit gladiator uiuere. Igitur iam nudum corpus uulneribus offerens, ut totam propè mercedem semel solueret, stans perijt. cui licuit in patria, in domo, inter propinquos, securō cōfensescere æuo, cui trāquillam sine reprehensione agere uicium, iacet cōfelus uulneribus, & primo iuuetæ flore fraudatus perijt miser fāto meo. At ego qui debebar illi fortunæ, quem mors sibi destinauerat, emissus ludo nocentior, quā uenditus, etiam uiatico illius infelicis reuertor. Placeamus licet nobis fortuna nōstra pater, pauperi soluendo non sumus. Si qua est fides Iudices, pudet me contrā indicare mea beneficia, nec uideor uobis rationem posse reddere, quod mihi tam parū obijciatur. Redemptoris mei patri in pretiū meum orbo, egenti, quid præstiti? Quod pirata capto, quod lanista gladiatorī, exiguā stipem & cibos semper petendos. Quātulum enim dari poterat, quod non sentiret dominus tam curiosus? De hac re confedistis, hoc cōcinnuit istam iudicij scenā, panis datus mendico, & dilata hac impotentæ nostræ opinione uidebamur amicos ferro occidere, inimicos fame. Computemus totam istam meæ luxuriæ impensam, audite summam, & miramini, si hos sumptus ne diuitiæ quidem suslinent. Tanti constat patri captiuitas mea, cum tam carè redemptus sim. Quo tandem patereris animo, si delicatus adolescens præsertim splendidis opibus, uel ex ætate mores, uel ex fortuna traxissem, & tēpestiua cōuiuia, & peruigiles ludos

aduocata sodalium turba, solutus atq; affluens agere, tantumq; impenderem, quantum non posset te ignorante consumi, que tamen ipsa boni patres libenter annis remiserunt, cum abdicatione dignum putes, & ultimo patrie potestatis fulmine coerendum, quare mendico seni porrexerim, ut parcissime dicam, quod illi filius misit? Non redempta meretrix, non egestum cuiusvis foenus, non lenonum parasitorumq; chara adulatio in crimi uenit, cibaria senis nempe unius etate ac malis cōfecti. Hoc diuitias tuas concutit, hoc fundatam paternis auitisq; opibus domum exhaurit. Si tam auarus es, computa, adhuc de alieno iuri. At hæc fortasse quæ circumstat iudicium corona, & omnis ignara causa turba, magnum nescio quod & portento simile crimē expectat. Abdicas me pater tam citò? Modo tibi ex illa funesta peregrinatione insperatus reuertor, unde ut uenirem, uix optare potuisti. Nulla adhuc pro reditu meo soluta sunt uota, non percussæ dijs immortalibus hostiæ, redemptori certe gratiā non retulimus. At ego expectabam, ut desiderio incensus affectus uix posset expleri, ut post infaustam profectiōem uelut obiurgatus tanto periculo, nūquam me post hoc saltem peregre dimitteres. Vix salutatis laribus expellor, & apud plerosque dubitari potest, an admissus sim. An hoc agis, ne quid tibi præstitisse uideatur, qui me redemit? Sæuus enim credo & impius, & (quod maximum omnium uitiorū signum est) ingratus beneficia patris non æstimo. Fortasse cui uitam debeā, nescio: nulla est apud animum meum memoria meritorum. Miserum me quod non possum tantum soluere, quantum accepi. Quanquam causas abdicationis pater altius repetit, & ultra peregrinationem meam inquirat, idq; ratione duplici. Primum ut reum, quia premere atrocitas criminum non potest, turba confundat: deinde ut grauius uideatur iudiciū patris, cum is damnet, qui solet agnoscere. Cur, inquit, cum ego inimicum haberem pauperem, tu amicum filium eius habuisti? Volo Iudices omiſſa omni contentione scili

ne scilicet
& ignos
pit fides,
deq; poen
nelles, dat
tissimus d
bus meis f
ctus, & s
dit Parum
& (quæ
ptione ue
rum est q
ptorem il
tanquam
mori didi
melior an
peſtas, pa
pent, circ
mixtum n
iſta crimi
enim repe
stantius a
Nam prin
bus quan
trahere p
ſtris uario
uolentia t
cius, si om
nia, lites,
tunc acce
ſtis conue
omnibus t

ne scilicet sic agere, peccaui, ueniam peto, et errare hominis est, & ignoscere patris. Duxit me similis aetas, euicerunt officia, cepit fides, amantem odisse non potui. Nihilominus satis abunde; poenarum est, & si pietatem tuam bene noui, plus quam uelles, datum est. Quantumlibet peccauerim, quid amplius iracitissimus dominus exigeret? Ludo tibi satisfeci. Nullum ne cladibus meis finem dari placet? Parum est quod insanos pertuli fluctus, & seuis tempestatibus commissus, arbitrio uentorum pependit: Parum est quod in nefarias latronum manus praeda perueni, & (quae ultima malorum etiam seruatorum conditio est) sine exceptione uenalis? Inde me si uoluisset, emere potuit inimicus. Parum est quod me diu piratae in carcere retentum, quia redemptorem illis diuitem promiseram patrem, in ludum uendiderunt tanquam decepti? Quod quotidianae pugnae meditatione tandiu mori didici? Quod compositus, armatus, inductus perieram, si melior amicus fuisset, nisi me noua uelut in portu adoptata tempestas, paternis laribus extorret, & necessarij quoque uictus inopem, circum ad alienas mitteret domos? Pudet enumerare calamitatum mearum gradus, piratam, lanistam, patrem. Atqui pars ista criminis Iudices mei non defendi meruit, sed laudari. Neque enim reperio, quid in rebus humanis excogitarit natura praestantius amicitia, quid concordia contra fortunam maius auxiliu. Nam primum praeter caetera animalia induit nostris pectoribus quandam societatem, quae mutuo gaudere congressu, conseruare populos, condere urbes edocuit: & cum mentibus nostris uarios imposuerit motus, nullum profecto meliorem beneuolentia tribuit affectum. Quid enim foret humano genere felicis, si omnes esse possent amici? Non bella, seditiones, latrocinia, lites, caeteraque mala, quae hominibus ex seipsis nata sunt, fortunae accessissent. Id quia nimium deo uisum est, at certe honestis conuenire mentibus, fidem colere, amoris gratiam referre, omnibus temporibus, omnibus gentibus praecipuum, & quodammodo

modo sacrum fuit. Neq; enim nisi optimis mentibus contingit, ut aut sic amare sciant, aut sic amari mereantur. Hoc ego crimē expauescam? Scires quantopere gloriarer pater, si cum amico ego redissem. Nisi fortē similitudine flagitiorum ductus, turpime coniunxerā iuueni, quæ uita sine dubio nomen amicitiae non accipit, tametsi ad paria ducente natura uitia conuenerūt. Obijce mihi amicum, & habes maledicēdi materiam, gladiator fuit. Quare amicus illius fuisti? Ita opinor, poenitet. Effert te longius dolor, & nimia cōcitatus ira, quō progrediare nō respicis. Non sentis pater hoc te mihi obijcere, quōd uiuam? Quisquam de illa amicitia queri potest præter pauperem? At ego inimicum habebam illius patrem. Decuerat quidem similitates, quas maximū omnium mortalium esse uoluerē sapiētes, in his desinere in quibus nascerentur. Nam sic quoq; immodicas serit discordiarum fortuna causas, etiamsi non hereditaria subeamus odia, ac diutius inimicitiae maneant quā inimici. Tamen si quid aduersus te ipse commisit adolescens, sit hostis & meus. Si innoxius & omni uacans culpa charitatem mereri cupit, si nullius me amici filius ualidius amat, qui tandē uis pater respuam, & iratus obijciam manus? Tu quoq; non odishes pauperem, si te amaret. Inserit tamen se, & beneficijs certat. Noras adolescentem omnia ultro præstantem, & sic me amabat, quamuis tu esses inimicus patri. Adijce, si tanta in adolescente indoles fuit, quantam nulla unquam cognouere secula, si fides antiquissima, & cum decorū cœtu permixtis inaudita temporibus, si me semper habuit chariorem spiritu suo, etiam ne despicienda mihi rarissimi boni occasio fuit? At ego perpetuam quandam mihi gloriā reor, quōd ille cœlestis animus me potissimum quē amaret, elegerit, quōdq; ego sim probatus tanto iudice. Me quoq; igitur seret fama pergetes, & amici laudibus illustrior uiuā. Credet aliquis idem me pro illo fuisse facturum. Cur cum inimici nos essemus, uos amici fuistis? Aliud hoc loco crimen agnosco. Peccauimus enim fateor,

peccau

peccauimus
dices di
gam iam
canduit.
petis off
Sed si q
non reci
cum mil
tia, idem
confessio
nis alteri
lior certe
hic iam e
fensio de
ricordia
pro sum
Ergo si
taliū, q
cibo fort
animam
omnium
ne? Si h
piratis la
generi di
diam ali
sit, non a
tus, in a
crimine n
rationab
necessita
numeros
mentes e

peccauimus, quòd cū amici essemus, uos inimici fuistis. Hæc Iu-
 dices diutius exequerer, nisi absoluta esset ipso iudice patre. Lō-
 gum iam istius criminis tēpus est, nunquā obiecit, nunquā ex-
 canduit. Et quid hoc inter nos pater cōuenit nisi longiores re-
 petis offensas. Apud malignos uidearis me iratus non redemisse.
 Sed si quid ante cōmissem odio tuo dignū, potuisti me redēptū
 non recipere. Manifestū est ergo te patiēte, id est, te uolēte ami-
 cum mihi fuisse iuuenem. Et sane non solus in hac fuisti senten-
 tia, idem filio permisit & pauper. Atqui si pars hæc causa, quæ
 confessione longi silentij absoluta, hodie in accessionem crimi-
 nis alterius deducitur, potest apud uos impetrare ueniam: faci-
 lior certe sequentiū ratio est. Ille enim sanè fuerit inimici filius,
 hic iam est amici pater. Nec ignoro Iudices quā male ista de-
 sensio de humano genere mereatur, si adeò nihil est per se mise-
 ricordia, ut nisi ulterior aliqua necessitas pudori uim fecerit,
 pro summo crimine damnanda sit minus necessaria humanitas.
 Ergo si alienum & ignotum, tamen (quæ publica omnium mor-
 talium, quippe sub uno parente natura, cognatio est) hominem
 cibo fortè iuuissim, pœna dignum uideretur seruasse perituram
 animam, & ignouisse rebus humanis, & respectu communis
 omnium sortis, uelut adorato numini, & stipem posuisse fortu-
 ne? Si hoc crimen est, laudetur ergo crudelitas, nihil habeatur
 piratis lanistisq; prudentius. Ferantur sanè profutura humano
 generi duo exempla intra tam breue tempus, propter misericor-
 diam alter abdicatus, alter occisus est. Quod crimen si fatendum
 sit, non animum mihi ipse finxi, aut mea potestate regitur affe-
 ctus, in arbitrio formantis more omnium natura cōpositus, cum
 crimine meo natus sum. Nam siue cœlestis prouidentia, siue ir-
 rationabilis casus, siue assignata siderum cursu nascētibus nobis
 necessitas multa uarietate pectora nostra distinxit, nec minus
 numerosas animorū quā corporū dedit formas. Sunt quorum
 mentes etiā nocentium supplicia cōfundant, qui ad omnium san-
 guinem

guinem palleſcant, ignotorū quoq; miſerijſ illachryment. Sunt
 contra qui ne ſuorum quidem miſereātur. Mihi mite peſtus, et
 mollis affectus ad omnem calamitatum conſpectum tremūt. Noli
 me exiſtimare mea fortuna pater, non habeo gladiatoris animū.
 Utinam quidē mihi cauſa permitteret ſic gloriari, iuuenis cōce-
 ptus ſplēdidis parētibus, cū ſolum tam ſpecioſe fortunę crederi
 fructū poſſe prodeſſe, et cōtra uarios mortalīū caſus quaſi pote-
 tum benignitatis aperire, concupiui quandā humanitatis unice
 gloriam periturum hominē, ſiue illo naufragio ciectus, ſiue ſpo-
 liatus incendio, ſiue exutus latrocinio erat, nature patrięq; re-
 ſtitui. Paria tecum facio R. P. quę propter me unicū ciuē perli-
 deras. Hęc me magis decet impenſa quā uestis, quā argentū,
 quā ubi laus emitur. Vbi enim pecunia melius poni pōt, quā
 ubi ſcenus bonitatis extēditur? Magna conſciētia eſt felicitatem
 meruiſſe. Ignotus ſanē ſit et alienus: quid fuerit antē, non que-
 ro, poſt hęc erit amicus. Et hercule quō quiſq; plus poteſt, quoq;
 latius patet ad fortunę incurſus, hęc magis cogitare debet, atq;
 reſpicere, quantum in nos fortunę regnū ſit, quā inſtabili ſede
 humana cōſiſtant. Non me aurata laquearia nec radiantes ma-
 more columnę, nec graues cruſtę fecerint immemorē fragilita-
 tis. Multa ſępe et locupletibus accidunt, ſępe in imum ſumma
 decidunt. Ego uidi pauperē auxilia diuiti ferentem. Sed ſanē ſu-
 perbius eſtinet miſerias longa felicitas, et alienū caſum facile
 deſpiciat ſecurus ſui. Ego quoties auxilia calamitatis petere ali-
 quem uideo, non poſſum nō moueri fortuna mea. Succurrit mihi
 cōtinuō tempus illud, quo ipſe clementiā optabam. Ignosce pater,
 ſi penitus animo meo hic inſedit affectus: amare miſericor-
 diam miſer cepi. Sed inimicus, inquit, meus eſt. Nā quis nos tan-
 toperē laudaret pater, ſi hoc amico præſtaremus? Hęc eſt cele-
 branda uirtus, hęc animi ſuſpiciēda moderatio, uincere iram, et
 inter ſimilitates quoq; meminiffe hominis. Ut Fabio Maximo
 immortalē attulit laudē ereptus ex hoſtīū manibus inimicus, ut

Tiberiū
 prohibet
 Tuis eni
 inops ex
 hoc pulch
 uatoris cō
 ter, ut illa
 ſimilitate
 in melius
 penē cōci
 inimicus
 tutum, no
 et adhuc
 maior ult
 reamur. N
 panē cripi
 dus impos
 generoſio
 bes maior
 parūt. P
 niſi quod
 aliquid re
 humaniſſ
 nehercul
 lis ulterio
 liberos pe
 ctio, certe
 quoq; pati
 cus, et cal
 quomodo
 tiam ſerui
 tia ſuſtine

Tiberiū Gracchū admirata ciuitas est, Scipione in carcerē duci prohibito, te quoque similis animi magnitudo memoriæ dabit. Tuis enim opibus uiuit inimicus. Quicquid est istud quod senex inops ex nostra domo accipit, si nō irasceris, tu præstitisti, tibi hoc pulchrū atq; magnificum est. Nam ego si quid in patrē seruatoris cōfero, nō sum laudādus. Neq; expectaueris hoc loco pater, ut illa dicam, Semper odiorum honestus occasus est: & dum similitates nihil aliud habēt quā nocēdi cupiditatem, speciosa in melius animi mutatio est cū exēpli honore, iūct. e. q; ex hostili penē cōcursu in affinitatem manus. Vnde tantū misero boni, ut inimicus sit? Aspice solum egētem senē omnibus præsidijs destitutum, non ne contumeliam fortunæ tuæ facis, si hunc odisti, & adhuc tua putas interessē, ne uiuat? Nulla tibi contingere maior ultio potest, quā si talis est, ut illius etiam nos misereamur. Magna mehercule iam de uetere æmulo pœna superest patē eripere mēdico, & grauissimæ per se fortunæ manu pondus imponere. Age si perisset, cadauer calcares? Feræ mehercule generosiores iacētes trāscūt, & reseruati hostes restitunt. e. q; urbes maiora causæ exēpla sint, quod scio, uictis etiā gladiatores parcūt. Post orbitatem, post egestatē, quid amplius potest pati, nisi quod optat? Vltior ne tibi aliqua ultio querenda est? aut aliquid rerū natura peius capit? Quis nō te omnīū mortaliū inhumaniissimū putet, si hoc aduersus inimicū tuū saltē optasti? Si mehercule inexpiabiles odiorū causæ, & cōpositis quoq; fabulis ulteriores inimicitie fuissent, ausim dicere, si propter illum liberis perdidisses, accipiēda tamen erat à fortuna talis satisfactio, certe ad uitādam insolentiæ opinionē, quæ ferē immeritam quoq; patiētīā carpit, ne uagaretur per urbem inuidiosus mēdicus, et calamitates auctori causas uulgus egereret odiorū. Nescio quomodo omnis pro laborāte fauor est, nec ulla perpetuam gratiam seruat, nisi modesta uictoria. Nostra potissimum clementia sustineatur, ne illius alij misereātur. Facilis, ut animaduertere

uos spero Iudices, defensionis meae cursus est: antequam incipiam habere causam nimium bonam, hic iam conscientia trepidat, & ratio uelut inter binos deprehensa scopulos, cum aliud obijciatur, aliud defendendum sit, haeret in dubio cum beneficijs meis computare non audeo. Cognouistis expositionem causae, quanta quaque; excedentia fidem adolescentis optimi merita narrauerunt: haec mihi omnia sine dubio ille praestitit. Si quid interest, debitor delicatus sum. Quid in hac parte defensionis agam Iudices? Dicam, referre gratiam beneficijs uolui? Ita ne tandem aliquis medicare amici patrem a quo animo uisurus fuit? At ille me redemit, cui nihil retuli. Dicam me moueri supremis amici mei precibus? Gregia uero comparatio. At ille mihi praestitit, quod non rogavi. Vtrum me uertam? Tamquam honestum defendam factum, an tanquam necessarium? Alterum absolui facilius potest, alterum laudari rectissimum, opinor, ueritatis interest. Audi pater, alimeta ista quae donata egenti putas, quanti illi costent. Si accepto captiuitatis meae nuntio nullis precibus adductus, nullis epistolis uocatus adolescens ad liberandum me uinculis piratarum profectus esset, quibus tamen meritis pensarem, cum id mihi praestitisset, quod ego tantum a patre speraui? Intrare maria praesertim tam recenti documento timenda, & latrones ultro querrere, & cum praeter uicarias manus nihil esset, nauigare uoto captiuitatis, quis posset alius quam qui paratus esset pro amico mori? Magnum hoc per se ac seculo nostro uix credibile Iudices, illud uero omni praedicatione maius, ad redimendum me profectus est, cum medicaturum patrem suum sciret. Atqui sperare poterat futurum, ut sine ullo periculo suo redimeretur nihilominus amicus, cum habere diuitum patrem. Sed noluit ipsum itineris apparatus, & ne qua periret redemptionis hora, praecipit cucurrerit. Pro fidem deum hominumque, quem admodum ad redemptionem amici festinat, etiam cuius pater lentus est. Terentium, quem inter ceteros captiuos secundo Punico bello Scipio Africanus uinculis exoluerat

exoluerat, memoriæ tradidere maiores insigne receptæ libertatis pileo testantem in triumpho ducis esse conspectum. Et ille quidem maioris momenti accessione publicam senserat felicitatē, priuatum tamen debere se putauit uictoriæ beneficium. Quid me scire conuenit, qui per maria latrocinij infesta solus petitus sum, qui lucem, libertatem, denique quicquid patri debeo, non ignarus, ut primo natalis horæ tempore, sed uidens sentiensq; acceperim, nec solum donatus his bonis, sed summis periculis liberatus sum? Non ne me ex amici fide natum, & tenacioribus beneficiorum uinculis fatear esse constrictum? Miserrime, amice fidelissime ingratum me moriēdo fecisti. Et quātulum est quod adhuc loquor de mea infelicitate, de piratis? Leuis est ista fortuna, hæc etiam nunc recipit moram, solent expectare latrones redemptorem. In ludo fui, qua pœna nullam ulteriorem scelera nouerunt, cuius ad comparationem ergastulum leue est. Hoc si scisses pater, affirmo, promitto, cuius pietatis es, nemo te antecessisset. Illa, certum habeo, expectas ut dicam, morabar inter sacriligos, incendiarios, & quæ gladiatoribus una laus est, homicidas inclusos turpiori custodia, & sordido cellarum situ. Iamq; in eam ueneram fortunam, ut me uictum recipere nō posses, uictorem nolles. Aderat hora supplicij mei, qua nusquam morandum, iam præbendus erat iugulus, & fundēda uita cū sanguine. Neq; enim dubitare de euentu licet, exemplar fati mei uidi. Si me ab his imminētib; malis pecunia redemisset, beneficium tamen potius dicerem magis æstimādum esse quā precium. Sed apud malignos interpretes posset uideri uel spem secutus aliquā uenturi temporis uel præsentis uoluptatem. Hoc admirabile: & unitantum pietati referendum est, dedit beneficiū quod nūquā reciperet, & cum anicum quem redimebat habiturus non esset, nihil aliud emittit quā honestam mortis conscientiam. Trāstulit ergo in se fortunā meam, subijtq; nō solum fortiter, sed etiam libenter id, quod mihi miserū putabat. Res dictu incredibilis, gladiator

diator dimissus, redemptor occisus est. Recepti pectore aduerso
 ferrum. ut quasi quam emittebat animā, in meum pectus trans-
 funderet, & hoc uno tristis occiditur, quod amplius amicū uisus
 rus non erat. Eant nunc antiquarū conditores fabularū poete,
 & se ad exhortandā amicitiae fidem magna quaedā composui-
 se carminibus putēt, si dixerint aliquos per maria terrasq; aspe-
 riorem fortunā amicorum tantum secutos, aut principē Graeciae
 uirū in ultionē interfecti amici inauspicata bella gessisse. Nā in-
 ter fratres quoq; illa maxime admirabilis, tamē alterna mors est.
 Vna fingitur coniux, quae iā perituri uitam mariti uicaria mor-
 te sua redemit, adijciturq; miraculo fabulae, fecisse hoc eam quod
 non praestitisset pater. En indubitabile seculi decus, & fictis ma-
 ius, ut moreretur pro me amicus, suum reliquit patrem, meū ui-
 cit. Et sanē quid profuisset festinatio patris, etiam si ad redimen-
 dum me prior fortē uenisset? Hoc me precio nemo alius redemi-
 set. Neq; uerō plurimum fuit praestitisse mortem, nanq; interim
 specioso titulo bene uita p̄satur: illud uerō existimo grauius, no-
 men gladiatoris accipere, subire dominum lanistam. Minus te
 amice laudarem, si uicisses. An ille animus rediret in cellulam, fer-
 ret saginam, magistrum, personam denique sceleris? Mea depri-
 gnasti causa, tua peristi. Haec tamen omnia ultimae fortunae no-
 mina, ut mihi detraheret, induit sibi. Venit in arenam homo, nec
 sceleratus, nec infelix. E quando Iudices hoc audistis? Bonitate
 sua gladiator factus est. Utinam Iudices haec quae illi speciosa
 sunt, tam honesta essent & mihi. Quoties ad infelicissimum re-
 spexi senem, cuius orbitate uiuo? cum cōfectum cladibus, & tan-
 tum poenae suae residuum considero, uerum fatendum est, pudet
 me precij mei. Video senem meliore sui parte praesepultū, omnis
 etiam spei superstitem, orbem, destitutum. Illud tamen solatium
 est, quod nisi talem amicū habuissem, haec de te dicerentur. Huic
 patri inuidiosa quaedam, opinor, & quae beneficio mortis pense-
 tur, criminosa liberalitas contigerit egenti. Alioqui duo egētes,

& cir

& circa
 riter. Si q
 iuuenis fr
 caturō no
 pe satisf
 rissime, n
 fruntur.
 uicarias n
 tior quod
 duobus eg
 luero, for
 SEPVI
 Malce
 uidebat i
 incantau
 maritum

P

tribus ac l
 miserrimū
 blico gene
 que aut u
 occupare
 calamitatis
 filio iam a
 communen
 bat. Nam e
 iam timeba
 dorymisq;

et circa omnium uel ignotorum domos stipem rogabimus pa-
 riter. Si quis grandis natu parens est, miserebitur senis: si quis
 iuuenis filius, miserebitur adolescentis. Fortasse proderit mendia-
 caturō mihi, quod ipse aliquādo egentem pauperem alui. Acci-
 pe satisfactionem in quacunq; parte rerū naturæ es amice cha-
 rissime, non ex cidere mihi tua mandata, fortuna defecit, opes au-
 feruntur. Quod unum mihi relictum est, en polliceor patri tuo
 uicarias manus. Quid uis porro faciam? Agrestia opera delica-
 tior quod à fortuna non didici, et quotidiani quæstus operis
 duobus egentibus non sufficit. Miserum me, si exoluere fidē uo-
 luerō, fortasse mihi in ludum reuertendum est.

SEPULCHRUM INCANTATVM. ARG.

Malæ tractationis fit actio. Quæ amissum filium nocte
 uidebat in somnis, indicauit marito. Ille adhibito mago
 incantauit sepulchrum, Mater desijt uidere filium. Accusat
 maritum malæ tractationis.

Pro uxore contra maritum.

IO

QVAMVIS Iudices inter eos qui liberorum
 mortibus destituti, cuncta uota, et preparatas spes
 in senectutem ante se egerunt, id ferè acerbissimum
 certamen cōsolationis oriatur, ut unusquisq; lu-
 cribus ac lachrymis suis credat accedere quandam dignitatem, si
 miserimus esse uideatur: hæc tamen fœmina neq; nato, neq; pu-
 blico genere miserabilis, non impudenter inter cæteras matres,
 que aut unicos, aut iuuenes pios filios perdidierunt, eminare et
 occupare quandam mœrentium principatum differentia nouæ
 calamitatis affectat, quæ sola omnium supra fidem infelix in uno
 filio iam alteram patitur orbitatem. Priorem quidem illam ut
 communem cæteris, et fato accidentem, fortius utcunq; tolera-
 bat. Nam et de filio nihil aliud perdiderat misera, nisi dies, nec
 iam timebat ne ille, quo fruebatur, mori posset. Planctibus la-
 chrymisq; penè improbe dixerim, parcius utebatur, nec sibi

ii 2 per

permittere dolor lugere uenientem. Nunc destituta solatio per
 suasione fraudata, dum non putabat perisse, quem poterat uide-
 re, eripuit ingrata filio alterum titulum. Miser ille nisi teneretur,
 iam ad patrem uenisset. Tantum misera petit, ne minus per-
 didisse uideatur, quam ipsa desiderat. Non inani persuasione,
 nec cogitationibus ficta lugentis umbra ueniebat, nec agitabat
 incertos leuis imago somnos, ac ne confusi quidem tristi cinere
 uultus, et infernū fauilla caput noctibus suis obibat, sed filius erat
 qualis aliquando et iuuenis, et pulcher habitu, nec affici tantū
 uideri; contentus, uerum si quid desiderio creditis misera, que
 solā uidit, amplexus, et oscula dabat, et tota nocte uiuebat.
 Multum perdidit mater, si cōtingebat hoc illi, non minus si ui-
 debatur. Nūc tenebras inanes, et longas oculis flentibus noctes,
 iuxta somnum mariti peruigil, et tantum deserta metitur. Non
 desiderio fictus, aut fucatus habitu, nec ut somniorum uanitate
 conspicitur, sed experta non totum mori hominem, illud quod
 nec flammis uritur, nec cineribus extinguitur, nec urnis sepul-
 chrisque sacris premitur, expectat. Nunc ista carcere obseratam
 animā, et repugnantē magico iuuenē cogitat ferro. Infelicis-
 ma omnium mater plus aliquid esse quam umbram filium putat,
 postquam potuit includi: nec sua tantummodo pœna pro-
 prioque supplicio deserta consumitur rescissa orbitate: uel magis
 cruciatur, quod non licet filio uenire cupienti. Nunc barbaro
 carnine grauem terram totis noctibus pulsat, et impositum sibi
 sepulchrum, quod non possit euoluere, que solebat ipsos dis-
 scutere inferos, umbra miratur. Miser quem non tantum uerba
 clauserunt (nam forsitan per illa pertransisset) sed uincula fer-
 rea, solidi nexus ad mortē reduxerunt. Quomodo tenetur infel-
 ix, qui ne propter hoc quidē uenit, ut queratur? Misereor scæ-
 minæ, cuius inuidiæ totum facinus ascribitur. Maritus sic filium
 inclusit, tanquam se inquietari mater ista quereretur. Igitur Iu-
 dices nemo miretur, si ad tam crudelem, ac tam inimicem patrem
 umbra

umbra nō
 gultus, à q
 & dura p
 manius pa
 ne filio fru
 ne uiuente
 bita pietat
 sepulti pat
 paterni ui
 mor, non e
 utri promp
 ab huius o
 longum es
 gnore quo
 perditē mu
 tis infelice
 batur, nu
 deficiens,
 iobent star
 rorem? Re
 ter gemen
 misisse cur
 Moneo te
 quam peri
 lam gelid
 uenas, et
 iam desper
 rare mater
 lis misera t
 rat ignes,
 piebat. Et
 tus est, q

umbra nō uenit. Sciebat ubi lachrymas, ubi posset inuenire singultus, à quo magis desideraretur. Nanque isti ferreum pectus, & dura præcordia, nec sunt de orbitate sensus. Quid enim inhumanius patre, quid inueniri truculentius potest? Inuidit matri, ne filio fruëretur: nec hoc ideo fecit, quia uidere ipse malebat, ne uiuentem quidem adhuc & incolumem tam blāda, tamq̃; debita pietate prosequeretur, ut defuncto seruaturus affectū etiam sepulti pater uideretur. Tanto magis effusa mater, & suis ac paterni uicibus occurrens. Hæc pallidior ad metus, ad uota proximior, non diebus secura, non noctibus. Et ille miser intelligebat ubi promptior ex parentibus, & faciliior esset affectus. Itaque ab huius osculis, ab huius fœminæ ceruice pendeat. Et quia longum est officia præterita debita pietatis agitare, illo ipso languore quo filius caducum illud & fragile corpus amisit, quæ perditæ mulier, & usque in exemplum, modò super ora pallentis infelices lacerabat oculos, nunc siccata frustra ubera querebatur, nunc superstitem cædebat uterum. Notabat hæc ille deficiens, mandabatq̃; morti suæ, cui periret. Vbi sunt qui citò iubent stare lachrymas, quibus non placet longum agere mœrorem? Retulit umbra gratiam matri. Scio, intelligo, cum inter gementes cadauer iacet medium, & cum omnes uidetur remississe curas, tunc sentit, & intelligit, & inter suos iudicat. Moneo te orbitas, moneo effusius fleas, effusius efferas, nunquam perisse credas. Filij sui umbra cui non apparet, irascitur. Lam gelidi piger corporis sanguis omnes in mortem strinxerat uenas, & nutantium fulgor extremus uanescebat oculorum, & iam desperantibus medicis crediderat pater, adhuc tamen sperare mater uidebatur, & quamcunque corporis partem osculis misera tepefecerat, illi uitæ calorem redisse clamabat. Oderat ignes, oderat rogos, reponi corpus, & seruari membra cupiebat. Et nunc infelicem magis matrem poenitet, quòd sepultus est, qui poterat reuerti. Scitis ipsi quo exequiarum die

labore extracta sit, quandiu filium tenuerit allambentibus flammis. Vnde enim speraret, ut postea uidere contingeret, ut extra orbitatem haberet oculos? Iam magum misera querebat, ut umbra euocaretur. Reliqua mater infelix, tu ad Iudices referre debebas, & nisi orbitate, nisi lachrymis uox mutaretur in gemitus, noctes tuas quanto melius tuo ore lugeres. Ego utcumque poterero perferam. Satiare misera, satiare saltem memoria diei illius, quo exequias unici duximus. Iam planctus, inquit, lachrymarumque consumpseram, & tenebras ueluti perpetuas uenire gaudebam, iam fatigata propinquorum officia defecerant, iam plangorem familie altus sopor uicerat. Rogo nequis tam contumeliosus sit in matrem, ut per quietem contigisse filium dicat. Vnde misera tunc, unde somnus? Nihil de te marite nihil queror. Satis magnas dedisses poenas, si totis noctibus mecum flere uoluisses. Vidisses utique non quemadmodum tenues rerum imagines solent cogitationibus accipere corpus, cum uanae absenti animo cogitationes finguntur: sed ipsum uti filium, qualis blandissimus eras, & si admittatur, uidebo. Subito ante me diductis constitit tenebris non ille pallens, nec acerbo languore consumptus, nec qualis super rogos uidebatur & flammis, sed uiridis, & sane pulcher habitu. Nescio ubi totam reliquerat mortem, non igni torride comae, nec fauilla funebri nigra facies, nec uix bene cinere composito umbræ recentis igneus squalor. Proclanaret mater infelix etiam si talem uidere desisset. Primo tantum stetit, & se permisit agnosci. Ego tunc plurimum stupui non ausa oscula dare, non iungere amplexus: infelix primam perdidit noctem, dum timeo, ne suggeret. Hanc tu marite persuasionem putas, & uanum animi mei lugentis errorem? Quicquid est in filio, plus apud matrem sit, cum desinit. Vis denique scire, quid uxori tue detraxeris? ex defuncto filio non habet aliud, quod speret. Iam nox altera aderat, & primis statim tenebris præsto filius erat, non ille ut pridie procul, & tantum uidendus, sed audacius, &

propius,

propius,
iam nisi c
scibat ex
promitter
non erat,
net singu
scelerata t
quebat, &
ceperam
bamque iuu
tibi ingra
batur: hec
liebre, qui
gaude, fili
libus flam
nem uideb
mater sum
quaritis?
tre, cuius
nesque tor
nt exorati
tibus unde
chra prem
inquit, me
nocte nos
domum re
ueni uincl
gloria est,
Noxium,
urna præc
nuc & pu
bus et in a

propius, & ad matris manus tanquam corpus accedens. Nec
 iam nisi cum luce certa, fugacibusq; sideribus, inuitus ille uane-
 scabat ex oculis, multum resistens, sæpe respiciens, & qui se
 promitteret etiam proxima nocte uenturum. Iam mœrori locus
 non erat, mulier filium nocte uidebat, die sperabat. Quid atti-
 net singula referre? Nullis, inquit, destituta sum tenebris, donec
 scelerata tacui. Satiabar osculis, satiabar amplexibus, & collo-
 quebar, & audiebam. Misera plus perdidit, si nemo credit. Iam
 caperam tuam quoque marite crudelis agere causam, roga-
 bamq; iuuenem, ut paternis oculis quoque letus occurreret, &
 tibi ingræte dimidia nocte cedebam. Iam miser & ille pollice-
 batur: hæc me fiducia perdidit, ut confiterer. Rogo quid tam ma-
 lobre, quid tam maternum fieri potest? Gaude, inquit, marite
 gaude, filium fortasse nocte proxima uidebis, illum quem crude-
 libus flammis exuisti, ex quo cineres, & ossa supersunt, iuue-
 nem uidebis, & fortè etiam die speres. Ego certe totis noctibus
 mater sum, uideo, fruor, iam & narro. Exitum paterni affectus
 queritis? Filium uidere timuit. Sic magum protinus nescia ma-
 tre, cuius horrido murmure imperiosisq; uerbis dii superi ma-
 nesq; torquentur, excogitator iste mortis alterius aduocat, non
 ut exorati manes diducerentur, nec ut euocata nocturnis ulula-
 tibus undecunque umbra properaret, sed tanquam parum sepul-
 chra premerent, & tumulorum leue nimis pondus esset, filius
 inquit, meus non satis perijt, adhuc fulgore siderum fruitur, &
 nocte nostra. Nam cum dies occidit, imponit morti suæ finem,
 domum repetit, & maternos territat somnos. Inueni aliqua, ina-
 tem uincla uerborum, sed arte tota, sed labore toto. Magna tua
 gloria est, si retines filium, qui redit etiam à morte ad matrem.
 Noxium sepulchro circumdatur carmè. Tunc horrentibus uerbis
 urna præcluditur, tunc primū miser filius mors, & umbra fit. Ite-
 rum & putate uana fuisse matris solatia. Filium ista si cogitationi-
 bus et inani persuasiōe didisset, adhuc uideret. At quæ supplicia

sustinuit infelix illa statim nocte? Iam totam domum ac familiam
 quies prima sopiuerat, & tacentibus tenebris uenerat tempus
 dulcissimum matri, iacebat hæc in somnis, inquieta, cum diceret,
 Iam statim apparebit, iam statim ueniet, nunquam tamen tardius
 uenit. Miseram me fili, proxima nocte iam ueneras. Ecce iam
 medios sidera tenent cursus, indignor, irascor, ita demum mihi se-
 tis facies, si apud patrem fuisti. Miseram me, iam maligna mun-
 dus luce clarescit. Quando uenies? iam redire debebas. At post-
 quam alteram tertiamque noctem deserta uanis quæstibus duxit,
 tum tristiora lugubria, tum squalida magis placuere uestes, tum
 repetitis sanguinauere planctibus: iam conualescentes lacerti.
 Nihil est infelicius matre, quæ perdidit aliqd in filio, postquam
 extulit. Cum uerò cõperit noctes suas iuuenis necessitatibus ma-
 gicis ex cantato perisse ferro, quantum illa præfixum clausumque
 tumulum nudis cecidit uberibus, quo fletu sepulchra perfudit,
 quo gemitu audientem firsitan, & exire cupientem frustra uo-
 cauit animam. O natura crudelis, plus magum posse quam ma-
 trem. Vbi sunt qui acerbis mortium necessitates, & ferrea iura
 factorum, & inuictas nec ullo moerore mutabiles inanium leges
 querebatur umbrarum? Filium tuum mulier infelix non im-
 posita inferis clusere turres, nec spissa perpetuæ noctis caligo com-
 pescuit, non fabulosa uatibus palus multumque celebrati curru-
 to igne torrentes: hæc permeabat, hæc omnia nocte transibat,
 leuioremque mortem suam fecerat, quam si peregrinaretur, &
 abesset. Et nunc minus mali pateretur, si non sentiret. Ille qui
 non uenit in quendam carcerem translatus à tumulo, patitur
 ueneficia uitæ. Magnæ sunt ergo umbrarum catena, & quanti-
 quam uolatilem uaganamque imaginem morti stringunt, atque alligant,
 tanquam reum corpus animam. Ferro uerò ac lapidibus
 arctare, et ut solent bellicæ robur accipere porta, ipsam umbram
 iam catenis alligare, iam claustris, non dico crudele est, portena-
 tosum, nefarium utique; si hæc faciat, qui sensurum filium credat.

Et nunc illi
 scidisse m
 fix nostrat
 Irascimus
 telligimus
 infelix a d
 querelas,
 Non enim
 tenta est o
 pellitur, n
 tate compl
 lat contem
 bus cura e
 ris, nihil q
 quod publi
 obrymas. C
 tis? Sola m
 Ante itaq;
 tanta impa
 tenebrarum
 inuisum, i
 pateretur,
 tum, nec u
 uerum est q
 temere exe
 rigit lacert
 uberibus, m
 res osculet
 orbitas est.
 cur marite,
 Crudelis or
 deria con fi

Et nunc illos miserrima mater in corpus putat & in membra de-
 scidisse mucrones. O magis aëve, crudelis, o in lachrymas arti-
 fox nostras, uellem non dedisses tam magnum experimentum.
 Irascimur tibi, & blandiri necesse est. Dum cludis umbram, in-
 telligimus solum te esse, qui possis euocare. Videtur itaq; mulier
 infelix à dignitatis dolore secedere, quòd tam uxoris in forum
 querelas, & tanquam delicata matronæ desideria pertulerit.
 Non enim uestes, nec aurum, nec ambitiosos querit ornatus, con-
 tenta est orbitas sordibus suis. Ac ne pellicis quidem dolore com-
 pellitur, nec tacita gaudia mariti, impatiētia & muliebri uani-
 tate complorat. Sed nec relictum torum desertumq; geniale ue-
 lut contempta uilitas uxoris ulciscitur, alia longè, alia de nocti-
 bus cura est. Ne timueris, quæcunq; est dignitas, est magni dolo-
 ris, nihil queritur misera, nisi par orbitati, nisi matre dignum,
 quod publicos consumat oculos, quod ignotas quoq; exigat la-
 chrymas. Quantam enim à marito acceperit iniuriam, scire uul-
 tist. Sola mater filium perdidit, nec potest inuidiā facere morti.
 Antè itaq; quàm sciatis Iudices, quis dolor, quis ue mœror, quæ
 tanta impatientia eruperit, ut mulier aliquando dulcium oblita
 tenebrarum, clarum nitorem publicæ lucis, & diem etiam domi
 inuisum, in foro interq; leges notabilis & sepulchris abstracta
 paceretur, certum profectò habetis neq; audaciā, neq; impuden-
 tiam, nec uanitatem unquam querelas habuisse miserorū. Quàm
 uerum est quicquid exclamat calamitas, nec ab infelicibus ficti
 temere exeūt gemitus. Mulier quæ sanguinatēs ad Iudices por-
 rigit lacertos, quæ scisso lamiatoq; uultu, quæ liuidis profertur
 uerberibus, magno dolore cogitur, ut hoc potius agat, quàm cine-
 res osculetur, quàm complectatur urnam. Grauis testis querelæ
 orbitas est. Et antequàm ad genus illatæ iniquæ iniuriæ uenio,
 cur marite, quæ ex te filium perdidit, quicquam potest queri?
 Crudelus orbitatem feris adhuc alio dolore, tanquam parum desi-
 deria conficiant, quæ de unico gerit, non pateris animam ua-

care lachrymis suis tu, qui sinum debes, qui colloquia & ampli-
 xus. Quam misera est quæ queritur, & de solatio suo non con-
 iugis desiderijs large indulget, nihil asperere, nihil contra uolun-
 tatem. Habet priuilegium suum mater infelix, molles manus, &
 mutia fomenta magnis uulneribus admoueat. Quæ se adhuc sa-
 cari plaga permittit in summo est. Viri forsitan quo modo fire-
 tior sexus sit, & contra dolorem quàm imbecillis animus magis
 pugnat. Itaq; totum istud lugere fœmineum est: & simul ac or-
 bitas imbelles pectus inuadit, animus ille qui luctus suos sequi-
 tur, incipit indulgētiam sentire lachrymarum. Fidem tuam ma-
 rite, coniugi flere liceat, satiari gemitu, orbitati permitte quæ
 diu uelit flere. Odi patrem, patrem, qui cum filium & ipse per-
 diderit, putat nimis lugere matrem. Quid ergo queritur, in-
 quis? Hoc primum, filium non quomodo debes scelerate deside-
 ras. Magno animo orbis es, loqueris fuisse mortalem, & inter-
 pretaris nihil superesse post flammam. Flet iuxta latus & plangit
 uxor, tu siccos oculos habes. Illa totis noctibus funebres ex-
 ercet ululatus, tu graues somnos ac placidā quietem. Pater cru-
 delis, pater immemor, quid uis tibi amplius obijciamus? Ex quo
 perdidisti filium, nunquam sic desiderasti ut uideres. Quid
 quòd eripuisti matri solatium, puta uanum & superuacuum?
 Nolo iudices, nolo corripias: scires, quantum esset hoc, si tan-
 tundem doleres. Res indignior non est, quàm quòd tibi de co-
 postulas credi, quòd nō uidisti. Indulge sanè uanæ rei, ignosce,
 libenter se orbitas decipit. Magnas calamitates uana ratio sus-
 tentat, quòd indulgent mala persuasionibus suis. Quicquid ad
 miseros pertinet, crudelius eripitur, quo minus est. Clamat itaq;
 clamat mater infelix, si mihi aliquem imaginem filij mei, uel par-
 uuli, uel iam adulti, uel nouissimam iuuenis auferres, injicerem
 tamen misera tanquam corpori manū, illam similitudinem flens
 tenerem, illos oculos, illam gratissimā faciem, & ritus oris ex-
 pressos & adumbratos artificis manu uultus. Sed illum perdi-
 di,

di, unde in
 amisi quã
 cule notas
 succurre
 sunt, ego
 fuisse. Id
 leratius pr
 lium meum
 conditio n
 consecuta
 perdidit m
 ergo tibi e
 sum. Non
 cam morte
 bris. Quar
 set, non er
 tus & con
 sumebat i
 bebant se
 de luce po
 lier ac pra
 quem per
 testimonio
 nō uidere.
 ne tibi no
 Fili indul
 est, fixum
 tibi aufer
 la, nec ua
 beret opt
 ceptæ) co
 que das m

di, unde imago, unde similitudo, unde solatium. Fili plus hodie
 amisi quam cum elatus es. Post mortem te tuam uidi. Si meher-
 cule notas in corpore unici uestes subtrahere tentares, dicerem,
 succurre solatio meo. Hæc omnia apud me filij mei membra
 sunt, ego osculabor, amplectar, flebo supra. Non est ratio
 fortasse. Ideo quicquid rationem uicit, affectus est. Nihil est sce-
 leratius prudenti orbitate. Leuia, inquit, leuia loquor. Ego fi-
 lium meum uidebam. Quæ nam istum fortuna, quæ indulserat
 conditio naturæ? Non excludebat orbitas oculos tuos. Eras iam
 consecuta mater, ut iuuenem die absentem putares. Maximam
 perdidit mors acerbiter, si possis uidere quæ amiseris. Videre
 ergo tibi contingebat ò mulier uultum, habitum, corpus, incest-
 sum. Non crederem nisi te perdidisse sentires. Tempora ergo
 cum morte diuiseras, & supersitit filio fruebaris omnibus tene-
 bris. Quantum perdidideris hinc æstima, hoc tibi si non contigis-
 set, non eras tam improba, ut optares. Aliquis (ò pietas) sepul-
 tus & conditus, ceteri corporis cinis & fauilla, tamen corpus
 sumebat in nocte, & ad solita uiuentis membra reuocatus præ-
 bebatur se matris oculis, qualem non crederes recessurum. Nec queri
 de luce poteramus, quantum licebat, aderat. Videbas ergo mu-
 lier ac præsentia fruebaris. Videbam, inquit, & fruebar. Et ad
 quem pertinebat rogo, etiam si decipiebar? Sed quid ego utor
 testimonio tuo? Mago credo & tunc uidisse te filium, & nunc
 non uidere. At tu misera nihil crudelius ex marito timebas, quam
 ne tibi non crederet. Nemo, inquit, oculis meis fidem detrahat.
 Fili indulgentissime adolescens uidi te, nec semel uidi. Certum
 est, fixum est, eripi non potest. Quatenus impius pater & hoc
 tibi auferre conatur, ut te uenisse non credam? Nec illud garru-
 la, nec uana uoce uulgauit: uenire te nulli indicaui, nisi qui de-
 beret optare, ut hoc posses. Patri tantum tuo, patri (ignosce de-
 cepta) confessa sum, dum interrogo an te & ille uidisset. Ita-
 que das mulier infelix graues nimiasq; pœnas: effecit magus,
 ne fili

ne filium uideres, & solum apud te reliquit, ut meminisses, quod uideras. Totum tamen illud solatium tuum refer misera, si potes, & primum cōfiteri simpliciter, an soporis pondus illud, & nescia quietis uanitas fuerit. Apud me quidem satis misera, satis eras mater infelix, etiam si tale somnium perdidisses. Misere, inquit, melius de affectibus meis sentias. Non ego fatigata plantibus sensi uenisse noctem, uidere filiū peruigiles meruistis oculi, sed primum dum metuo, umbra processit subito: dii boni quod ego gaudium, quam uidi felicitatē. Constitit ante me filius meus, discussit tenebras, ita dimittatur aliquando. Prosilui protinus, & accessi, uultus, comas, ora perspexi, meus erat. Quam letum se, quam hilarem offerebat, quomodo persuadebat mihi, ne crederem morti? Scelerate nescis pater, quam similem uiuenti filium cluseris. Circumbant totum corpus oculi, non inueniebam, quid ignis egisset. Subinde dicebam, hunc ego extuli, hunc rogo impositui, ex hoc ego cineres & ossa collegi? Si talis est, quid habeo quod lugeam? Perisse filium meum hoc uno intelligebam, quod illum non poteram & patri ostendere. Confitebor, primē tamen nec ego credidi nocti, & tanquam uictis irascebar oculis, & erubescēbā misera, si quies fuisset. Ecce iterum iuuenis, ecce iam quotidie uenit. Quid habeo quod imprecer? Verum est utiq;, quod semper est. Nouissimē non tanquam umbra ueniebat, sed asidebat, sed amplexus dabat. Ego sentiebam & recipiebam. Quotiescunq; domus fuerat grato sopore prostrata, aderat ille, quales humanis se offerunt oculis propitij dii, quale latissimum numen est cū se patitur uideri. Sicut omnis religio templorum, omnis religio lucorum, cum tacere mortalia, & profani procul errauere sedibus totis, solitudine frui, & de suis dicitur exire simulachris: ita iuuenis meus noctibus totis agebat filium, & paterna domo ac penatibus suis fruebatur placidus ac mitis & matri propitius: ut numen & deus dilabi sideribus, & uenire de liquido puroq; aëre uidebatur. Quid imprecer sceleratissimo patri

patrie um
nis, quib
quam si f
piales, c
fisset iorn
Qui simu
reg; coëg
tis loquen
nis mors c
inuate me
illi irrog
est, quam
sumiorum
rumpunt
nis, asig
est tenebr
ipsam dic
cineres ue
tur, repug
gamus on
bene habe
test. An m
tes utiq;
debebant.
ros reuoc
& tristes
captantur
uisera ex
rat, nec r
funereus
pater, de
miserima

patri? umbram probare uoluit. Misere mini iudices, ut hoc faci-
 mus, quibus debetis, accipiatis animis. Maius parricidio, maius
 quam si filij sepulchrum funditus eruisset, & sacratos morte la-
 pides, etiam cineres & ossa religiose quiescentia fracta spar-
 sisset urna. Aduocatur homo, cuius ars est ire contra naturam.
 Qui simul ac ore squalido barbarum murmur intonuit, falle-
 reg; coegit superos, audire inferos, tremere terras, ut experimē-
 tis loquentium fama est, conslitit iuxta tumultum miserrimi inue-
 nis mors certior: Nunc opertæ, inquit, arcana mea tenebræ ad-
 inuate me digna, nūc omne per unum numen, & religio, quam
 isti irrogo, propius adeste, succurrite. Magis mihi laborandum
 est, quam cum sidera mundo reuelluntur, cum iūbentur hyberni
 flumiorum stare decursus, cum potentiore carminis ueneno uicti
 rompuntur in mea strumenta serpentes. Custodiendus est iuue-
 nis, assignandus est inferis, & densioribus transfuga claudendus
 est tenebris. Quanto facilius opus erat, si reuocaretur? Mox in
 ipsam dicitur incubuisse pronus urnam, & inter ossa & inter
 cineres uerba clausisse. Hoc tamen subinde respiciens confiteba-
 tur, repugnabat umbra. Itaq; carminibus non satis credo, præsi-
 gamus omne tumuli latus, & multo uinciamus saxa ferro. Iam
 bene habet, exspirauit aliquando, non uideri, non progredi po-
 test. An mentiar, scies proxima nocte. Omnes mehercule paren-
 tes utiq; qui liberos perdiderunt, ire in istos oculos, in ista ora
 debebant. Tu sic filium tuū clusisti, tanquam nocentes ad infe-
 ros reuocari soleant animæ, quæ inter languentium familiam,
 & tristes penatium morbos uagæ errantesq; magica uanitate
 capiuntur: Laqueo ne uitam damnatus eliserat? Noxium per sua
 uiscera exegerat ferrum? An ex conscientia uenena presumpse-
 rat, nec recipiebat se, nisi carmine inclusus? Quādo domū tuam
 sinereus & squalidus, quando te terruit? Crudelissime omnium
 pater, de filio tuo malam umbrā fecisti. Quas nūc putas uxoris
 miserrima esse cogitationes? qua materna uiscera persuasionem
 torqueri

torqueri? Nunc filius meus illic unde uenire cōsueuerat, iacet sicutus, alligatus, impatiēs. Queritur solito terram grauiorē, utiq; cum sentit uenisse noctem, quando umbrae feliciores dimittuntur ad matres. At uerò si qua inter manes colloquia sunt, & esse credo, non deest qui iuueni meo dicat, Quam uilis tuis fuisti, qui libenter te perdiderūt? Quid illa mater, ad quā ire consueras, has tibi catenas, hæc uincula pro merito reddidit? Infelicissima omnium mulier & si magus etiā recedat, hoc periclitatur, ne filius se putet uenisse ad inuitam. Agit iam hoc loco nobiscū maritus grauius, altius, sapientius, ut homo sine dolore. Negat ullos esse manes, contendit omnia perire cum corpore, nec remeare uiuentes à cinere sensus, nec tam uideri imagines hominum quàm cogitari, & oculos luctibus credere. Quod si ita est, magum ad quid aduocauit? Pessimus parentum, qui dum liberos suos sepeliunt, flere contenti, ut obiter ab rogo siccis oculis reuertantur, negat ad manes, negat ad umbras peruenire quod plangas, affirmat perire lachrymas, affirmat perire singultus. O sceleratum hominem, quisquis luget & timet, ne hoc perdat. Vana ergo sapientes persuasionē frustrati, qui constare homines & perfici corporeis alimentis animæq; dixerunt, corpus caducum, fragile, terrenum, ut sicca humidis, calida frigidis, resolutis astricta pugnaret, partim aut doloribus affici, aut nouissimis annis, aut senectute dissolui. Animam uerò flammei uigoris impetum perennitatemq; non ex nostro igne sumentem, sed quò sidera uolant, & quò sacri torquentur axes, inde uenire unde rerū omnium autorem parētemq; spiritum ducimus: nec interire, nec resolui, nec ullo mortalitatis affici fato: sed quoties humani corporis carcere effregerit, & exonerata mēbris mortalibus leui se igne lustrauerit, petere sedes inter astra, donec in alia fata seculo pugnante transmigret: deinde prioris corporis meminisse. Inde euocatos perire manes, inde corpus & uultus, et quicquid uidemus accipere, occurrere suis imagines charas, aliquādo & oracula fieri, &

nocturnis

nocturnis
& honor
sarius est
attonitis
duceres n
quod filiu
placidum
est, nunc p
sam, rem p
uio bland
dere libēt
cadauer. N
animum i
sunt. Itaq;
uile impiu
elatus est.
Ita ne es n
ret? Nec n
carrit: ide
nec factum
sibi gratu
carnine, n
terrogabo
me uenire
peraret an
quando n
do non er
tinetur. Q
promissera
tu cuius in
ribilis ul
modo scri

nocturnis admonere præceptis, sentire, quas mittamus inferias,
 & honorem percipere tumulorum. Rogo cū filius perit, nō ne
 satius est hoc credere? Tuæ tamen, inquit, hoc quieti præstiti, ne
 attonitis agitata terroribus, sollicitas semper ageres, suspensasq;
 duceres noctes. Ita parricida cōmune facinus fecisti: & imputas
 quod filium uidere desijimus? Somnum enim antè petebamus, &
 placidum soporem, crudelis. Nunc inquieta, nunc attonita mater
 est, nunc perdidimus noctes. Umbram ne tu filij rem formidolo=
 sam, rem plenā putasti esse terroris? Quid illa letius facie? quid
 illo blandius uultu? quid magis adulatur oculis? quid possūt ui=
 dere libētius lachrymæ? Nō magis metuēda est umbra filij quā
 cadaver. Neceesse est ut mors horrida fiat aliena. Sed aliæ forsità
 animum imagines territant, & tunc inferi uocātur, cum ignoti
 sunt. Itaq; prudenter si tantum ad suos ueniunt. Sceleratus ille,
 ille impius, quicumq; defunctum filium uidit, & meminit quod
 elatus est. Terrebaris, inquit, & sollicitis noctibus laborabas.
 Ita ne es marite crudelis? Tu cluiffes filium, etiam si ad te ueni=
 ret? Nec magus, inquit, inclusit umbram, sed persuasioni tuæ suc=
 currit: ideoq; putas nō uenire illum qui nec antè ueniebat, quia
 nec factum est aliquid in quo auocareris. Hoc ipso incipit mater
 sibi gratulari. Ita non tenetur, inquit ille, non prenitur, nullo
 carmine, nullo inclusus est ferro. Remouete ergo omnia & in=
 terrogabo. Ego autem scelerata tam citò credidi, ita non ille ad
 me ueniret solutus & liber? non ad hos oculos, nō ad hos pro=
 peraret amplexus? Quando enim me iuuenis ipse nisi flentem,
 quando non liuidū pectus & sanguinantes uidit lacertos? quā=
 do non erubuit matri fecisse terrorē? Arte cluditur miser, arte re=
 tinetur. Quid uis carmina tibi amplius præstent? effecerūt quod
 promiserant. Desinis erubescere iam quod filium non uides? At
 tu cuius in leges dij superi, manesq; torquetur, qui nocturno ter=
 ribilis ululatu profundum specus & ima terrarum moues,
 modo seruientium reuocator animarum, nunc idem crudelis
 & inex

et inexorabilis custos aliquando preces et matris admittit. Pa-
 ciscere quantilibet, totos lugentis posce census, non ut labores,
 nec ut horridum carnem exerceas: sed ut ferrum tuum refigas, ut
 uerba tua resoluas, ut nihil feceris, dimitte tantum, et euocasti.
 Nihil ipse crudeliter, patri scio paruisti, sed et huius etiam la-
 chrymis, planctibus huius indulge, consule fame tua. Excecrabi-
 lem te mage facies et inuisum, si facilius de filio exoraris, ut in-
 cludas. Nec tu marite, nec tu timueris, ne ultricis umbræ uanis
 exagitere terroribus, ullis imaginibus, hinc secuta dabitur quies,
 scit ad quam debeat uenire dimissus. Iuuenis piissime, iuuenis in-
 dulgentissime, nunquam matri tuæ umbra nec manes, si modo
 ueneficum pondus et terroribus omnibus uerba grauiora ma-
 go patiente discussis, ad me, inquit mater infelix, ad meas no-
 ctes, ad meas lachrymas, ad illos uiuentes mihi semper amplex-
 xus misere propera. Scio quid mihi nocuerit, scio quid me tor-
 serit. Fruar, et tacebo.

DIVES ACCVSATVS PRO-
 ditionis.

ARG.

Pauper et diues inimici, utriusque terni liberi. Bellum inci-
 dit ciuitati. Diues dux creatus, profectus est in castra. Rus-
 mor ortus est ab eo prodi Remp. Processit pauper in cons-
 cionem, et accusauit diuitem proditionis. Absente eo pos-
 pulus lapidibus liberos eius occidit. Reuersus diues est uis-
 ctor a bello. Petit ad supplicium filios pauperis. Pater se
 offert. Contradicit diues. Erant enim leges, ut proditor
 morte puniretur, et calumniator idem pateretur, quod
 reus, si conuictus esset.

Pro diuite contra pauperem.

II

EXPECTAVERAM quidem ut de inimici
 mei supplicio non quaereretur, nec me decipi pos-
 se credideram in ultione, quam mihi debeat ciuitas
 tam liberi doloris. Sed quatinus eorum malorum noui-
 tate perueni, ut in uindicta primum mea consulere leges ac iura
 uelletis, quaeso ne quis prodesse pauperi uelit, quod nec defendi
 potest.

potest sine
 creditis) de
 rmes calan
 pauper, po
 ram impati
 suorum sati
 relinquat. F
 cōtingit, bo
 pauper mal
 impudētia n
 deinde me c
 quem non e
 intelligit, q
 si passus su
 quēquam ca
 deberis aspi
 me fillit Iu
 uelle, et ho
 uita. Sed eg
 hūiſſem. Nu
 tipimus pat
 de sua pieta
 lus, quam qu
 capi innocē
 ruit, nescim
 odie inferior
 utilitate sun
 nulli charit
 esset abiect
 se meum di
 pertuli: in
 nec; occide

admitte. Pa
ut labore,
refugas, ut
euocasti
s etiam la
Excreabi
varis, ut in
bra uanis
itur quies,
iuuenis in
s, si modò
uora ma
l meos no
er ample
d me tor-

A R G,
lum inci
tra. Rur
r in cons
te eo pos
es est uis
Pater se
proditor
e, quod

II
e inimici
cipi pos
at ciuitas
m noui
s ac iura
defendi
potest

potest sine genere pœnæ. Plus meretur pati homo, qui (si ipsi creditis) debet occidi. Hoc est quinimo Iudices, quod supra omnes calamitates meas ferre nō possum, uidetur sibi satis uixisse pauper, postquam occidit liberos meos. Opera precii putat eam impatientia mea felicem consummare patrem, et gaudiorum suorum satietati hoc quoque adiicit, ut orbitatem meam liberis suis relinquat. Fidem uestram Iudices, ne pereat, quod ultioni meae cōtingit, bonus pater. Actum erat de solatijs meis, si liberos suos pauper mallet occidi. Illud planè Iudices etiam in hac pauperis impudētia miror, liberos meos pudore deceptæ ciuitatis occidit, deinde me crudelem uocat. Paruulos suos ostendit, allegat, tanquam non ego potius querar hoc de quoquam patre fieri, nec intelligit, quantum debeat ad impatiētiam nostri doloris accedere, si passus sum quod et in ultione miserum est. Facinus est Iudices quæquam calamitatum suarum inuidiam pati: sic ultionem meam debetis aspicere, tanquam et liberos suos pauper occiderit. Nec me fallit Iudices plerosque credere, callidissimum pauperem nec mori uelle, et hoc quod nudat iugulum, pectus opponit, artes esse pro uis. Sed ego illum non credo mentiri, ego qui scio, quid malissem. Nunquam hoc aduersus nos excogitasset, nisi impatientissimus pater: et hanc pœnæ meæ suppliciorumque nouitatem de sua pietate commētus est. Nihil magis de inimico efficere uelis, quam quod ipse ferre nō possis. Habet hoc mali Iudices principii innocētia, quod inimicos esse nobis, nisi postquam nocuerint, nescimus, et tunc omnibus patemus insidijs, quoties nos odit inferior. Homo qui omnem aduersus superiora rabiem de sui utilitate sumebat, qui genus libertatis putabat odisse maiores, nulli charitati, nullis implicitis affectibus, quod humilis, quod esset abiectus, in furorē se magnæ colluctationis exercuit. Primo se meum dixit inimicum. O dii deæque, cuius ego monstri artes pertulit in cuius feritatis colluctatione durauit? Inimicum habui, neque occidere cōtentum et mori paratum. Gratias ago ciuitati,

k k

quod

quod in illis necessitatibus, in quibus nihil adulationi, nihil praestabatis obsequijs, laudatus sum testimonio periculorū. Bellum mihi fatumq; publicae sollicitudinis credidistis. Sed neq; ego rem melioris ducis facere potui, quam quod sine liberis meis profectus sum. non reliquisset illos dux proditurus. Non puto Iudices adhuc quæri, unde illa falsarū sollicitudinum fabula repente proruperint, quis primus trepidæ ciuitatis aures rumore cōpleuerit, cum uideatis quis sic egerit, ut crederetis. Vidit hanc inter metus uestros occasionem, & quia semper apud sollicitos in deterius prona persuasio est, abusus est hoc, quod poterat mideri timere uobiscum. Igitur homo qui nullum conscientium meū, nullum mihi crimē obiecit, de mendacijs magnitudine fidem ueritatis captauit. Ciuitas deinde cui accusator proditam se esse persuaserat, fecit quicquid de me facere potuit. Liberos meos quos inimicus tota sua concione monstrauerat, occidit genere, quo pereunt nocentes. Feretis me Iudices, liberius aliqua dicentem? Rem pessimi exempli passus eram, etiam si prodidisset. Scio uos Iudices hoc loco mirari innocentiam meam. Ut primū enim mihi calamitates meas nuncijs in castra pertulit, non arma proieci, non stationes uallumq; deserui, totam orbentem meam in bella conuertit, tanquam liberos ibi perdidisset. Si unquam Iudices in me habuissent profana cogitationes locum, si patriam odisse uel pro liberis meis possem, proditorem me feceratis. Neesse est Iudices hoc primum reuersus exclamen, Ita pauper etiam nunc liberos habet? Adhuc inimici mei plena domus est? O miseræ cogitationes, o decepta solatia. Sic ego reuertebar quasi uindicatus. Quas ego legionum uestrarum indignationes, quem fortissimi exercitus compescui dolorem, dum omnibus promitto liberos suos, dum minus pro uindicta mea puto, quicquid ipse fecissem? Congerantur iam licet aduersus omnium mortalium nocentissimum cuncta supplicia, ego tamen maximum ultionis meæ solatium perdididi, quod pauperi uos
potius

potius deb
legibus ac
Quid sato
iudicari
Iudices cal
bis in ultio
dos, quo no
idem uocat
supplicijs,
sati quitam
rigoris ind
ut miserum
rus, totidem
nocentibus
sū, equitat
nus, una rati
matis quan
excesserit u
cari legis i
hoc solum
queri, & ta
quod patit
lesti? Grass
scuit noxiū
rapuit, eff
perferre pa
uindictæ, c
inspicias,
nestram I
reus, quia e
liberos suo
audita pass

potius debueratis irasci. Quoniam igitur adhuc cum paupere legibus ac iure consisto, liberos eius in supplicium patris peto. Quid satis imprecer homini qui fecit, ut quisquam deberet sic vindicari? Calumniator, inquit, idem patiatur. Permittunt mihi Iudices calamitates meae queri de hac lege, tanquam parum nobis in ultione prospexerit: contra nos inuentus est vindictae modus, quo non debeamus esse contenti. Quisquam ne mortalium idem uocat facinus & poenam? Tantum ne doloris uenire de supplicijs, quantum de calamitatibus putat? Nescit profecto, nescit quanta patientiam pater mœrori, quantum animo mœbrisque rigoris inducat, quod patiaris agnoscere. Innocentia opus est, ut miserum faciat dolor. Constat licet utrinque mortium numerus, totidem nobis ultio cadauera assignet, plus tamen est de innocentibus. Et quicquid patiuntur deprehensi, licet solatio idem sit, aequitate minus est. Ut idem sit supplicium nocentis & facinus, una ratione efficias, ut illud ferre non possit. Frustra aestimatis quam crudele, quam saeuum sit quod petimus, in quantum excesserit usitata genera poenarum. Explicata est Iudices, explicata legis inuidia, cum quis quod patitur & efficit. Quid quod hoc solum est poenae genus in quo non debeat nocens nisi de se queri, & tanto minus habeat esse miserabilis, quanto maior est quod patitur inuidia? Quid aequius excogitari, quid iustius potest? Grassatus aliquis est ferro, praebeat & ipse ceruices. Misceat noxium uirus, refundatur in suum facinus autorem. Oculos rapuit, effodit, reddat de sua caecitate solatium. In nullo mortalium perferre possum scelus sui impatientiam. Breuissima est iustitia vindicta, cum facinus mensura poenae est. Et si naturam ultionis inspicias, optime vindicatur quisque quomodo miser est. Fidem necraon Iudices, ne ideo tantum putetis iustum, quod exigit reus, quia ego recuso. Non ferretis me pauperis mortem petentem, si liberos suos obtulisset. Ex omnibus tamen quicunque incognita, inaudita passi sunt, nullos hac lege magis vindicandos puto, quam

quorū liberos aliquis occidit. Quid mihi pro hoc redditis leges ubi respicis ubi claudio gemitus? unde sumo solatiū? Bene, bene admones dolor, illos, illos liceat inuadere, qui nūc magis amantur, quos orbitas nostra cōmendat. Sic quoq; circumscribimur, nisi totidem sunt, nisi illis par est ac similis aetas, & ante omnia optimus pater. Deceperas me fortuna, deceperas, si mihi tam grande fecisset facinus homo, qui liberos nō haberet. Quid quod ex omnium scelerū comparatione nihil est detestabilius hominibus, qui leges ipsas faciūt nocentes? Vestro mehercule nomine calumniātibus debetis irasci, quorū nefas nō potest nisi per iudicum facinus imponere. Actum est de rebus humanis, si de criminibus nostris tātundem mēdacijs licet: nec ullus innocēs hucusq; felix est, ut diligentie fingentiū par sit. Quēquam ne mortaliū in re quam finxerit, quam composuerit, inuenire aliquid quod potest probationem uocare, & facinus explicare facilitate uerborum? Magis oderis mendacium, cum simile uero est. Quoties manifestum est aliquem perisse sine causa, calumniantibus irasci debeas, ut possis illis ignoscere, qui crediderunt. Adijcite huic execrationi, quod calumniatus est in bello, quod de prodictione, quod de duce, quod hęc omnia fecit inimicus. Nō est quod se publico tueatur errore, nec in excusationem afferat, tanquam crediderit & ipse fingētibus. Nemo sic decipitur, ut de inimico suo mētiatur. Rumor, inquit, fuit te prodidisse. Bene admones. Hunc primum calumnie tuę obijcio rumorem. Quis enim Iudices nesciat hanc fame esse naturam, ut sit primo unius hominis audacia? De nulla re locutus est continuō populus, nec quicquam adeō subito statimq; notum est, ut in illo pariter omnium sermo consentiat. Quam non possit mouere ciuitatem, quem non replere populum, si quod omnibus nobis narres, in nullo non coetu loquaris, & de re quam tum maxime fingas, iam dicas esse rumorem? Quanta tibi deinde mentiendi materia de periculis nostrorum occasione succurrit? Nihil est tam ca-

pax malig
sumperit
ris, accusa
nes, cuius
credere. S
proditor
legem qua
re quod fi
non hoc p
exitus, qui
aliud que
eo tempore
effici, ut o
amus. No
reip. me.e,
est liberos
quis illum
tiam uires
palus, secu
notam ni
illus animi
stum mou
mens, aut
singulorū
gligētiōr
fiducia fac
confunder
uester, add
hanc inim
flagrasset
nerē de nu
quid ciuit

pax malignitatū sermonumq; , quā bellum. Quid interest unde
 sumpserit rumor ortum? Quod negari non potest, tu cōciona-
 ris, accusas, tu crimē de fabula facis. In rumore, cuius probatio-
 nes, cuius argumenta non habes, calumnia genus est primum
 credere. Sed, inquit, mori debeo, quia lex qua te accusaui, hoc
 proditorem pati iubet. Poteram quidem breuiter respondere,
 legem quae calumniatorem idem pati iubet, eius poenam exige-
 re quod fecisset, non quod facere uoluisset. Fingamus enim
 non hoc pauperem captasse quod accidit, cui debet imputari
 exitus, qui de calumnie tuae fluxit errore? Vultis scire Iudices
 diuidi quae sitū quā quod lex qua mori iubebat? Accusauit me
 eo tempore quo nō poteram damnatus occidi. Dic nunc, nō ego
 effeci, ut occideretur liberi tui, & aude ciuitatis illud uocare fa-
 cinus. Non tamen ullis efficies artibus, ut non potius misere ar-
 recip. meae, nō minus & illa facinus est passa quā pater. Coacta
 est liberos Imperatoris uincētis occidere. Pallitur Iudices quis-
 quis illum facinus in rebus humanis publicū putat. Persuaden-
 tium uires sunt, quicquid ciuitas facit, & quodcunq; facit po-
 pulus, secundum quod exasperatur, irascitur. Sic corpora nostra
 motum nisi de mente nō sumunt, & otiosa sunt membra, donec
 illis animus utatur. Nihil est facilius quā in quemlibet affe-
 ctum mouere populum. Nulli cum coimus sua cogitatio, sua
 mens, aut ulla ratio praesto est: nec habet ulla turba prudentiam
 singulorum, siue quod minus publicos capimus affectus, siue ne-
 gligētior est qui se non putat solum debere rationem, & multi-
 fiducia facinus omnium. Quam non possit Rempub. turbare,
 confundere, si quis repente proclamet, Prodidit uos Imperator
 uester, addixit, & nunc ille liberos habet? Si mehercule post
 hanc inimice uocem templa monstrasses, sacrilegum continuo
 flagrasset incendium, si cōuelli simulachra uoluisses, fecisset ci-
 uerē de numinibus suis facinus audacia. Vis scire tuū esse quic-
 quid ciuitas fecit? Gloriareris illo, si prodidissē. Nō est Iudices

quòd uos à grauitate iustitiæ dolor ultionis abducatur, quòd mortem suam inimicus offert. Non petit illud, nisi quisquis ipse non debet occidi. Seposita igitur paulisper lege mei doloris, hoc tantum ab affectibus uestris omnium mortalium nomine peto, ne cui nocenti pœnæ præstetur arbitrium. Infinitam Iudices sceleribus aperitis audaciam, si pœnam licet eligere condemnator: nec iam ullam mortalium innocentiam trepidatione contineat, si patitur deprehensus quisque quod ipse maluit. Leuat omnes cruciatus, omnem dolorem, præparata mentem composuisse patientia. Fallitur quisquis humana tormenta sola nominum atrocitate metitur. nulla pœna est, nisi inuito. Non habemus illum, nisi ab impatientia dolorem, et ut aliquid crudele, seruum sit, metus facit. Supplicium quisquã uocat ad quod prosilitur, quod exposcitur, quod circa se non habet moras? Illo per fidem, illo trahite damnatos, quò non sequantur. Tunc est pœna, cum periturus trepidat, hæret, cùm resiringit supremo uincula conatu. Volo perituri prius uidere pallorem, audire genitus, uolo circumspiciat, uolo queratur. Fidem uestram Iudices, ne nocentibus supplicij sui cõtingat electio. Minus iniquum est ut euadat nocens pœnam, quàm ut cõtēnna. Mortem uero damnatis quisquis præstat, indulget, nec sunt alia beneficia pœnarũ. Fallitur quisquis illam uelut omnium suppliciorum summã putat. Occidit non est pœna, sed exitus. Neq; enim habet impatientiam aut dolorem, quod possis aspicere quasi fatum. Quòd si liberos relinquit, imò si serues, quàm felix exitus est plenusq; letitiæ? Lucrifacit mortis atrocitatẽ, quisquis laudatus occiditur. Me, inquit, occidite. Nõ habet liberos inimice, nõ habet, quisquis hoc te uelle miratur. Sæue, crudelis, ego tibi permittã mori? Ut quid iam mihi melius optem? Vides quantum feceris nefas? Idem pro liberis meis offerre non potui. Tu uero paruulos tuos tene, ut in isto potius moriantur amplexu. Tu nunc quoq; non euades, non effugies. Quacunq; te duxerit orbitas, sequar: effundam, si quod

ignod para
quofcunq; st
occis liberi
reor Iud
ratione tract
liberi quos n
eios nunc c
letitia. Faci
nferationem
beat odium
lat occidi. N
lus ego qui
alloguẽris, a
no promitt
numerabis.
ciam domu
st, quòd par
non idem pe
erit ultio m
quocquid fu
omnis infir
populus occ
dantibus s
pantis, quò
ad caduere
rituli, nec le
ego illum p
tuntur? No
triumphali
prios meo
occurrenti
ca me popu

siquod paraueris uenenum, subtraham omne ferrum, incidam
 quoscumq; strinxeris nexus, ab omni reuocabo precipitio. Etiã
 occisis liberis tuis, non idem patieris inimice, nisi iuxeris. Nec
 uereor Iudices, ne putetis utriusq; nostrum orbitatem simili esse
 ratione tractandam. Admouebuntur ecce cõtra lachrymas meas
 liberi quos nemo noscet. Patris innocentis occisi sunt paruuli,
 quos nunc circa templa ferretis, circa quos se celebraret uestra
 letitia. Facinus est Iudices minorem esse transactarum mortium
 miserationem. Non inuenio quemadmodum liberis prodesse de-
 beat odium patris. Perierunt etiam illi quorum nec pater debe-
 bat occidi. Me miserum, quòd sic quoq; multa habiturus es, qui-
 bus ego qui uindicabor, inuideam. Osculaberis antè perituros,
 ãloqueris, accipies suprema mandata, & moriturum te conti-
 nuo pronittes. Exonerabis genitus tuos, cum eorum sepulchra
 numerabis. Siccabit oculos, quòd meam nũc quoq; respicies ua-
 cam domum. Me miserum, pauperis tantum solatium futurum
 est, quòd pares sumus. Quid quòd in ipsa comparatione mortis
 non idem patientur liberi tui? occidentur uno fortassis ictu, &
 erit ultio manibus contenta carnificis. Paruulos meos occidit
 quicquid fuit tota ciuitate telorum, omnis sexus, omnis aetas,
 omnis infirmitas. Nihil est crudelius morte hominum, quos
 populus occidit: & solus hic exitus est, à quo non est nec ca-
 daueribus salua reuerentia. Hoc me nunc complorare tantum
 punitis, quòd non sum liberis meis antè satiatus. Miser ego nec
 ad cadauera accessi, non in sepulchra maiorum meis manibus
 intuli, nec licuit super ipsa corpora proclamare, nõ feci. Qualem
 ego illum patria perdi diem, cũ duces ab explicito bello reuer-
 tuntur? Non me lætæ cinxere legiones, non effusi obuiam ciues
 triumphali circa currus meos exultauere letitia, sequebar ca-
 piuos meos tristior uictor, mœstus undiq; clauderat exercitus,
 occurrentium lachrymæ propinquorum & erubescens cir-
 ca me populi timida solatia. O successuum quoque nostrorum

miseram conditio. Ergo ego uictoriam meam non narrabo sine fletu, nemo amicorum propinquorumq; coram me de bello meo loquetur? Nihil est crudelius calamitate, quam gaudia reducant. Quoties redierit ille letus uobis in supplicia mea dies, lugubres mihi ferre uestes, renouate seruuli planctus, parate solatia propinqui. Nulli liberè impatientius desideratur, quam qui propter patrem uidentur occisi. Sed uerum Iudices fatendum est, timeo mehercule ne par solatijs meis non sim, ne me iste quo pro liberis irascor affectus, in media ultione destituat. Sed adiuuate, miseremini propinqui, adiuuate amici, & si fortè defecero, tu ultionem meam popule consumma. Timeo mehercule ne cum carnis-fex propius accesserit, subito proclamem, iam malo patrè. Sed si quis est pudor, oculi differte lachrymas, abite gemitus, horridè, trucem deo preparare & miserum. Deprehède igitur omnium mortalium callidissime hunc, quem simulas, quem nunc imitaris affectum, tunc sciemus quo animo rogaueris, ut potius ipse morereris. Sed si bene noui capax omnium malorum scelerumq; peccatus, inimice uiues & libenter, & fortiter, & quasi uindicatus.

PASTI CADAVERIBVS. ARG.

Cum ciuitas fame laboraret, misit ad frumenta Legatum, præstituta die intra quam rediret. Profectus ille emit, & ad aliam ciuitatem tempestate delatus duplo uendidit, & duplum frumenti modum comparauit. Illo cessante corporibus suorum pasti sunt. Reuersus ad præstitutam diem Reipublicæ læsæ accusatur.

Pro ciuibus contra legatum. 12

QUAMUIS Iudices innumerabiles me indignandi causæ initio statim actionis stragulent, quia nec dicere uniuersas semel possum, nec gregatim erumpentes differre gemitus (leuior est enim dolor qui disponitur) primū tamen ille sibi asserit locū, qui est ex hoc iudicij tempore, & tam lentæ uindictæ dilatione ortus animi mei propè dixerim furor, quòd hominem tam sceleratū, ut nos quoq; fecerit

fecerit nocētes, legibus accersimus, quòd defendi patimur, quòd
 ut puniatur, precamur, quòd damnatus quoq; uel morte defun-
 getur, quam nos in illa funestissima fame, dum sepeliri licuit,
 optauimus: uel exilio, quod hic quantopere contemnat, apparet,
 qui tam lente in patriam reuertitur. Quàquã de quo exilio lo-
 quar? Quãtalibet ignominia dimittite domo notatũ, habet quò
 est. Non publicis manibus exeuntẽ discerpimus? non (quoniam
 semel consueueramus, & bona fide ferarũ esse ciuitas coeperat)
 hic primus, nobis ex tam tardo cõmeatu placuit cibus? Sic enim
 istam laniari, sic confici, sic consumi oportuit iure nostro. Quis
 credit? ego me ab hoc abstinere potui, cum & esurirẽ & irasce-
 rer? Sed frumẽto occupati sumus, nec quicquam aliud uidemus.
 O quanta es fames, quæ tam grandem iram uicisti? At ego etiã
 si talis ultio contigisset, si me à nefario grassatore reipublice nõ
 lingua, sed dentibus uindicasset, nihil tamen iræ, nihil uindictæ
 præstiterã, hoc & meis feci. Aestuant adhuc intra pectus sepul-
 cris uentribus nostris cognata uiscera, & tumescere intus atq; in-
 dignari uidentur, & sera poenitentia redundant. Iam enim ua-
 cat nobis lugere, iam cibos nostros effrimus, uiscera cremamus,
 nam cetera nobiscum sepelientur. O fames inaudita, in qua le-
 uis est, quòd esurimus. Ignoscite tamen uiolati manes meorum,
 hic uos alloquor, ignoscite quòd ora temerauimus, quòd ab ho-
 mine desciuimus. Non ut infelicem animam sustineremus, non ut
 inuisum spiritum produceremus, fecimus: una causa mortem di-
 stulimus, quòd si expirassemus, idem timebamus. Et ego quidem
 me consumptis excuso, qui mihi ipse irasci non possum: at ipse
 interim stat, ut uidetis, longa uia saginatus, & satur, atq; abun-
 dans publico comætu, ad mentionem ciborum nostrorũ plea-
 num fastidio uultum trahit, & exangues ac pallidos ad calcu-
 lum uocat, quasi ego non cõfitear illum etiam nimium multum
 attulisse. Tam pauci, rari per uias interlucent, & quamuis odio
 euersoris nostri euocatus è latebris suis populus, subsellia nõ im-
 plet.

plet. Pauci sceleribus passi, alienis mortibus salui, quod uiuunt ipsi sibi rei, graues, egra et tabida membra in publicum protulerunt. Hæ sunt ciuitatis reliquie, quas uidetis. Sic tabuimus, ut miseri nec uiuos habeamus, nec mortuos. Hic est populus, hæ uires, hæ spes, hæ opes. Nisi tandem ad uadimonium Legate uenisses, non multorum dierum comæatum habebamus. Quò nunc tantum frumentis quò classem commeatu grauem? Multum hercule negotiatione tua actum est. Frumentum habeo, populum nõ habeo, nusquam opus est, iam licet uendas. Dum tu salutis publicæ nundinator proximum quenq; emptorem dimittis, dum aut funera nostra uendis, aut scelera: dum populo tuo fame moriente alienæ ciuitati legatus es factus, nos interim cibos ex malis inuenimus, & fames se ipsa pauit, & miseriæ nostræ crudeles factæ sunt. Patiamur te defendi, si absolui saltem nos possumus. Hæc nunc Iudices ego solus queror: ad me magis pertinent: diquid proprie passus sum? non comunem dolorem accusator habeo cum iudicibus? Quisquam in hac uindicta alteri cedit? non publica inopia, non totius populi mēdicitas una fuit? Nisi quia funestas epulas, & nefarios inuenimus cibos, non putamus famem fuisse. In omnes gentes, in omnia uentura secula proscripti sumus, omnes hæc prodigia narrabunt, omnes execrabuntur, nisi qui non credent. Famem ipsam infamauimus, & (quod miseris ultimum est) miserationem quoque perdidimus. Adhuc tamē una defensio fuit, quòd uidebamur in hæc omnia istius opera impulsi. Si hic innocens est, nostra culpa est. Etiam ne publica mala narrabo, & miseris nostris cōiucium faciam? Exhibunt uerba? subsequetur sermo? non alligabitur lingua? Planè nihil non possumus. Exploramus ordinem cladis nostræ, & simpliciter omnia indicantur. Decet ista nostro ore narrari. Sed non minus, & nimium meminimus, iudex doceri non debet. opinor, reo indicanda sunt, qui à malis publicis absuit, qui hoc certe maximū debet patriæ suæ beneficium, quòd à fame solus dimissus est.

sus est. Aud
nobis cons
feralis anni
poris beat
in causa, cu
babuerit. S
effulsit lucr
possessione
dum uender
tinè consci
bamus. No
dij ab agr
mestis irritu
bi homini
sua sub ipsi
uere incurr
palluit. Nul
tis campos
maturitatē
uicerat, nam
fili agricol
exaruerit, p
rudes gleba
alere, pote
menti uend
uistrassent,
licuisset, &
tiores cibos
erā delicatu
bimus quo
numinibus
uare legati

sus est. Audi itaq; audi frumētum istud quod lucrificasti, quanti
 nobis constet. Aliquis fortasse Iudices miratur, etiam si huius
 fratris anni fructus cessauit, quod tamen illa superior longi tem-
 poris beata secūditas tabuerit, & secum iste dubitat, quid sit
 in causa, cur ciuitas opulenta quondam, nihil frumēti nisi in spe
 habuerit. Sic fit, ubi uicinis ciuitatibus uēdimus, & undecunq;
 offusit lucrum, sine respectu salus publica addicitur, in uacuum
 possessionē fames uenit. Etia si quid residui erat, ut carius qui-
 dare uenderent, ad annonæ incendium suppressum est. Tētor
 tēse conscientiam uestram, nō sumus quēsti quādiu duplo eme-
 barus. Non enim uulgaris illa labes frumenti fuit, qualis nec
 alijs ab agricolis accusari solet perfidia terrarum, & ingrati-
 metus irritus labor. Noua & inaudita, abomināda lues, quæ ni-
 hil homini reliquit præter hominē. Aut astricta citra conatum,
 facta sub ipsis tabuere sulcis, aut leui rore euocata radix in pul-
 uerē incurrit, aut perustis torrido sole herbis moribunda seges
 palluit. Nullus imber sitiētis soli puluerē tersit, nulla supra arē-
 tes campos saltē umbra nubiu pepēdit. Calidi spirauere uenti,
 maturitatē præcepit æstus, etiā sicubi forte iciuina herbæ solum
 uicerāt, uanis tantū aristis spem sefellērūt, & inanes culmos tri-
 stis agricola iactauit uētis nihil relicturis. Leuia queror, præta-
 raruerūt, perierūt frondes, germina nō exierūt, nuda terra &
 rudes glebæ, & aridi fontes erāt. Nisi hæc omnia inter sciētes
 dicere, poterā uideri falsò quēstus de hoc anno, quo tātum fru-
 menti uendidimus. Vtinam saltē nobis rudem uictum syluæ mi-
 nistrassent, & carpere arbuta, cōcutere quercum, legere fraga-
 licuisset, & quacūq; primi mortales ante traditos diuinitus mi-
 tiores cibos cōtra famē obiecerūt, pestifer annus reliquisset. Nō
 erā delicatus. Sed ô tristis recordatio, funesta necessitas, nihil ha-
 buimus quo uiueremus, præter famē. Nec tamē in totū queri de
 uinibus possumus, maria certe secūda experti. Si uoluisset ser-
 uare legatus diem, quem illi felicitas temporis dederat, potuit
 nobis

nobis frumentum bis asferre. Vt primum tanti mali sensus in
 ciuitatem percrebuit, cum iam urgente inopia quotidie malum
 arctius premeret, & presente fortuna prior tamen esset futuri
 metus, apparuit nullum ex propinquo esse presidium, cū fini-
 timas quoq; ciuitates incendium nostrum aduississet. Erat quidē
 aliquid in uicino adhuc frumētī, sed iam nemo uendebat. Ergo
 ut uidimus salutē publicam trans mare petendam, se in curiam
 quisq; cogunt. Vt arma bello, ut aqua incendio in clamari publi-
 ce solent: ita uno quodam consensu non etatibus expectatis, nō
 honoribus, pariter retulimus, probauimus, decreuimus, pedibus,
 manibus iuimus in sententiam necessitatis, nec ordo nos officio-
 rum moratus est. Legationē multi pollicebantur, nec innocen-
 tiæ iste beneficio uel autoritatis meritorumq; respectu electus
 est, una causa nos mouit, quōd se citō rediturum pollicebatur.
 Pecuniā sine numero infudimus, frumētum sine modo manda-
 uimus, quātum potuisset, asferret, festinaret modō. Hoc una uo-
 ce supplices acclamabamus, ac ne moraremur, ne hoc quidem
 diu rogauimus: una tantū uox fuit, quam iste pro quodam pra-
 iudicio amplexus est: Nihil agis asferēdo frumentū, si post illum
 diem ueneris. Nōstris manibus legatum in nauem tulimus, ac
 ne quid moræ esset, pro sua quisq; portione etiam commeatum
 dedimus, retinacula incidimus, & littus ingressi classē publicis
 manibus impulimus. Inde fugientia uela longo uisu profecuti,
 facilem emptionē, secundos uētos, placidum mare, non secus ac
 si ipsi nauigaremus, precati sumus. Quis credat hoc de tam mi-
 seris? Omnia à dijs impetrauimus, scilicet unum superest, ut
 pro aliena ciuitate uota soluenda sint. Citō peruenit, citō emittit,
 citō redijt quō uoluit. Quid prodest expectare? Alia ciuitas
 prior est, & sanē religiosus legatus diem expectat. Nos in-
 terim coacta primō ex agris pecora diripimus, & ne uentū-
 ro saltem anno prospici posset, non reliquimus qui ararent bo-
 ues. Iam seruis fugas imperauimus, iam procumbentes ante li-

mina princi-
 bus liberis I-
 est. Nihil to-
 aliuo pri-
 legatus nos
 superest (ni-
 respice patr-
 feri te misim-
 quid extrem-
 tibi excosus
 nec quicqua-
 laborantem
 gationem re-
 digni sumus
 Quatenus n-
 latus, tu sup-
 cumuectus o-
 ntes satoru-
 fram peregr-
 rentes habe-
 campos mo-
 fertius, ut si-
 tis cibis. Et
 scuis rixa ef-
 tiam pallid-
 git, corpus
 pecudum su-
 Crebrior qu-
 iam fames o-
 tum nefas f-
 nostram ma-
 prater nos

mina principum pauperes in ipsis precibus expirant. Ploranti-
 bus liberis Legatum promittimus. Iam tantum sibi quisq; cura
 est. Nihil tamē horum etiam nunc in inuidiam Legati queror,
 adhuc prior cursus est. Hactenus nostra mala tulimus, in reliqua
 legatus nos uicarius dedit. Si quicquam tibi humani sanguinis
 superest (nisi nimia saturitate alienæ fortunæ cogitatio excidit)
 respice patriæ casum, respice necessitatem grauissimam. Mi-
 seri te misimus, expectant pallidi, exāguesq; ciues tui, & quic-
 quid extremi spiritus adhuc superest, spe tui trahitur. Figura
 tibi exesos uultus, decrescētē populū, iam præmortuas uires,
 nec quicquam horū potes ignorare, si quid tibi credimus, fame
 laborantem ciuitatem uidiſti. Festina, dum supersunt, quibus le-
 gationem renunciēs. Festina, dum mori ultimum est, frumento
 digni sumus. Quid in nos conuertis etiā alienæ ciuitatis famem?
 Quatenus nobis computandum est, propter te duplum mali tu-
 limus, tu super frumentū publicum stertis, & omnes maris cir-
 cumuectus oras, littora portusq; cognoscis. Tu inter duas ciui-
 tates fatorum arbiter, alienæ conditor, tuæ euersor, salutem no-
 stram peregrinis admetiris, & secunda tempestate in patriā fe-
 rentes habens, cōtrarios uentos exoptas. Nos per arentes effusi
 campos morientium herbarum radices uellimus, eò quidem
 forius, ut si fieri possit, in uenenum incidamus, subeūtes insoli-
 tis cibis. Et sicubi forte uberius paulò pabulum contigit, de pa-
 scuis rixa est. Amaros fruticum cortices, & ramorū male aren-
 tium pallidas frōdes decerpimus, morbida quicquid fames coē-
 git, corpus admisit. Iam passim moriuntur: pestilentiumq; more
 pecudum subinde aliquis ex populo in ipsis pascuis prociabit.
 Crebrior quotidie interitus, & latior strages, & me miserum,
 iam fames desinit. Quos tester deos? Superos ne quos per tan-
 tum nefas fugauimus? An inferos, quos nobis permiscuimus? An
 nostram malam conscientiam, omnia nos antè fecisse, quæ nemo
 præter nos fecit? Pecora cecidimus, campos euulsimus, syluas
 destruxi

destruximus, nouissimè nihil relictum est præter esurientes, & mortuos. Si qua est fides, libenter hanc partem accusationis subinde differo, adeò ubi tantum nefas narrandum est, etiam exigua temporum lucra sectari libet, & necesse est reo indicare, qui à malis publicis absuit, quàm multis non ad diem uenerit. Ignoscite dii hominesq; sceleri quidem ultimo, sed tamè quod fecisse miserrimum est. Non habitant unà pudor, & fames, & cum semel intrarit impotès domina, feras etiã & ingètes belluas subigit. Terram moriètes momorderunt. Memetipsum, si nihil fuisset aliud, comedissem. Sed confitendum est, legati beneficio non defuit. Postquam omnè patientiam uicerat ignea fames, postquam spes quoq; quæ miseris ultima est, omnis abierat, & frumentum toties sibi frustra promissum animus iam ne cupere quidem audebat, subijt furor, & alienatio mentis, & tota sui arbitrij fames facta est. Animus malis diriguerat, os insolitis cibis stupebat, feris inuidere cœpimus. Primo tamen furtim, & intra suas quisq; latebras admisit hoc monstrum, & si paulò citius uenisses, potuisset hoc negari. Si quis ex strage corporum defuerat, sepultum putabamus, nec tamen indicauit quisquam, nec deprehendit aliquis. Nemo ut hoc faceret exemplo impulsus est, se quisq; docuit, omnes scire cœpimus, postquam omnes fecimus. Quoties tamen antequàm inciperè, in portum cucurri, quãdiu in altum intentus, siquæ essent in cõspectu naues, oculos fatigauit? Tibi Legate tempus differre facile est, qui tuam tantum partem non uendidisti. Tu quem habeas diem uideris, ego septimum expectare nõ possum. Ergo rabidi super cadauera incubuimus, & clausis oculis, quasi uisus cõscientia acerbior esset, tota corpora morsibus cõsumpsimus. Subit interim horror ex factis, & tedium ac detestatio sui, & planctus. Sed cum ab infamatis sumus cibis, urit iterum fames, & quod modo ex ore proiecimur colligendum est. Nunc mihi illa fœda uidentur, nunc abominanda, laceri artus, & nudata ossa, & abrepta cute intus cauum petus.

stus. Nun
pressum de
tulum enim
pus, siquæ
quod homin
imponere t
uerauimus
& tamen c
quàm nem
iam in posi
trò aguntur
cadauer cer
habuimus,
Perisse ciue
dentes timo
reducebant
turam. Vt
expectare
imctus, qu
si alienos u
quòd indig
plo uèdidit
Plena num
magis gau
poris excu
desertum n
nunc expe
rite non p
Confiteor,
mur, quòd
latera dura
ret, quãta i

Nunc occurrūt effusa præcordia, & liuidæ carnes, & ex-
 pressum dentibus tabum, & exhaustæ osibus medullæ. Quan-
 talum enim corporis fames relinquebat? Nunc illud horreo tem-
 pus, si quando aut manus incidit, aut facies, aut aliquid denique
 quod hominem propria nota signat. Nunc cibi succurrūt, quos
 imponere in mensam non ausus sum. Confitendum est enim, de-
 norauimus homines, & quidem auide, qui diu nihil ederamus,
 & tamen cœpisse difficilimū fuit. Postquam ius factum est, post-
 quam nemo erat in ciuitate quem confiteri puderet, tum uero
 iam in posteriorem prospicimus, & funera horreis condimus. Re-
 tro aguntur exequiæ, aut citrà, aut ad rogos pugna est. Hæres
 cedauer cernit. Nouum & incredibile, nisi nossemus, monstrum
 habuimus, sine rogis pestilentiam. Mortui ratio non constitit.
 Perisse ciues scio tantū, quia inter uiuētes nō uideo. Aegri asi-
 dentes timebant, & labentē animā supremis domesticorū oculis
 reducebant. Primo tamen nihil rogabant suos nisi totam sepul-
 turam. Vt maior urgere necessitas cœpit, beneficium factum est
 expectare dum moritur. Nemo adeo affinis fuit, nemo tam con-
 iunctus, quo pietas abstineret, nostros comedimus, nostros. Nam
 si alienos uellemus, nemo audebat, nemo cedebat. Nihil est tamē
 quod indignari uelitis, narraui uobis lucrū uestrū. Frumētū du-
 plo uēdidimus, & callidissimus legatus uicinæ ciuitati imposuit.
 Plena nunc horrea, bonæ rationes, onustæ naues sunt, & quod
 magis gaudeamus tanto bono, pauci sumus. Nam quod ad tem-
 poris excusationem pertinet, nihil est opinor quod æstuet, in
 desertum non incidit populum, nec sanè fuit cur festinaret, etiā
 nunc expectare poteramus. Sola est nostra ciuitas quæ fame pe-
 rire non possit. Dissimulaturum me putatis istius patrociniæ?
 Confiteor, uenit ad ultimum diem, attulit frumentum, gratule-
 mur, quod iam nulla ciuitas fame laborat. O si uires sufficerent,
 latera durarēt, aliquid ex aridis diu faucibus residuæ uocis exi-
 ret, quāta indignatione opus erat, ubi pro omnibus dolendū est?

Quod

Quod cum ita sit, uniuersi qui assumus, proclamemus, hæc tota concio in unam uocem cōsentiatur, non esset tamē futura pars criminis inuidia. ut omnes accusemus, quæ pars queritur? Secum quisq; reputet, quæ tulerit, quid admiserit. Planè immans belua est, & nō tantū necessitatis causa per nefas pastus, qui quod comederit hominē, non irascitur. Succurrite dolor & feri uominis, & ultrix pœnitentia. Ades longi ieiunij imperiosa necessitas, & uos intus implicite, si quid potestis, admonete anima, & à ferali uentre prorumpite, dum commissum nefas deuoto capite expiamus, & quasi lustrata urbe feralem uictimā uiolatis manibus mittimus. Decet nos tales hostiæ, in iudicium perduxit publicū scelus, & infamata ciuitati quæro uelamentū. Nemo non commisit aliquid, habetis tamē, si uultis, unum, & pro omnibus nocentem. Reip. læsa accuso. Mirari uos certū habeo hanc uerbi segnitiam, cum ciuitas tota consumpta sit, cum populus in se tabuerit, quo perstricta tantummodo patria, & leuiter (quod aiunt) manu offensa intelligi possit. Sed ferenda est, ut in ceteris, hæc quoq; rerum natura iniuria, quod non tam inmanibus factis paria uerba accommodauit, & fames nostra, fames dicitur, & cibi nostri, cibi uocatur, & Resp. nunc læsa. Nec scilicet nisi peracto legitimo ordine reus punietur. Omnia rogo scrupulose agantur. Videte ut iure irascamur, qui contra ius uicimus. Imò etiam, si libet, defensionem audiamus, & iam nunc nos morietur. Neget læsam Rēp. quia plusquā læsa est. Nō enim discusos alicuius operis angulos, nec recisas lucorū frondes, nec publicarū ædium dispersos parietes obijcimus. Ac si uidebitur, adijciet forsitan nō esse Remp. quæ perierit. Id enim superest, ut iam hoc nomē extinctum audiamus. Procedet eousq; fortasse, ut effurisse nos neget. Non inficior autē parū proprie hoc legis uerbo nefas istius signari non posse. Maiores enim ne Ledi quidem Remp. impune uoluerunt, ideoq; existimo etiam hoc esse comprehensum. Nemo autem uerebatur, ne absolui posset crimen lege

lege maius.
geste legat
crucem opt
nenta con
tamen scio,
iudicibus q
nō diluente
fis sine lapa
geste legat
nes, non tu
te rogos fra
est diuid qu
litror, la di
ne que cunq
hæc una leg
conditionem
sane, & qui
gesta iur a ex
malis stupeo
sileant, An
quibus si qu
pellares, nec
iudicatur, tu
est, aut reliq
dam, quom
maritam me
solum nobis
datur, extra
segetes, &
rant à fame
ta borrea in
campus uire

lege maius. Quid quod actionem Reip. lesa tentat in legē malē
 gisse legationis deflectere? Eligit reus crimen, hoc est, noxius
 crucem optat. Non susiineo iudices in tanto animi motu argu-
 menta conquirere, nec impetus iræ meæ in digitos descēdit, hoc
 tamen scio, non cadit in formulam publicus dolor. Nec si adeo
 iudicibus quid passi sunt exciderit, ut has ferant cauillationes
 nō diluentes crimen, sed differētes, populus quoq; impunitū ne-
 fis sine lapidibus prateribit, non prescribes. Te accusare malē
 gisse legationis possum. Agē porro, si occisos obiecerō homi-
 nes, non tu es causa mortium? Si uiolata sepulchra, non propter
 te rogos fraudauimus? Sed Legatus fuisti, quod tamē ipsū quid
 est aliud quam Remp. tractare? Rem autem quimale agit, ut ar-
 bitror, laedit. An existimas hanc legatis dari peccandi licentiam,
 ut quacumq; scelera in eo officio commiserunt, cum his omnibus
 hac una lege decident? O nimium inuidendam huius legationis
 conditionem, si tibi et famem remisit, et legem. Sed errauerim
 sane, et quia nullum in foro nostro iudicium fuit, desuetudine
 ipsa iura exciderint, quomodo legem meam effugis? Nam nisi
 malis siuideo, duo sunt omnino quæ in eiusmodi crimine quæri
 soleant, An lesa sit respublica, an ab eo, qui arguitur, lesa. In
 quibus si quid tibi fiducia fuisset, non à criminibus crimina ap-
 pellares, nec ad alteram poenam transfugeres, sed te ab hac quæ
 ineditur, tuereris. Dico Lesam esse Rempub. Oratione hic opus
 est, aut reliquorum more accusatorum hoc nunc mihi quæren-
 dum, quomodo res uerbis aggrauetur. Adeo infirmata est cala-
 mitatum memoria, quæ si posset excidere, non tamen narranda
 solum nobis, sed ostendenda erat ruina publica. Agedum, si ui-
 detur, extra portas prospicite squalida arua, et spinis obstitas
 segetes, et semesos arborum truncos. Viduis cultore agris, er-
 rant à fame nostra innocentes fræ, inanes uillæ sunt, et deser-
 ta horrea in ruinam procumbunt. Nullus inuersis aratro glebis
 campus uret, nullum solum opere renouatur. Iam et in sequē-

tem annum famem timeo. Redite in domos uestras, uidebitis noxios focos, & ignes tabo cadauerum extinctos, & testa mortibus grauiā. Cum maxime inferimus in tumulos ossa insepulta, ducimus opertas exequias, & ad sepulturā residua conferuntur, tandem cadauera igni permittimus. Vbi uerò uniuersas familias fames extinxit (quæ pars maxima est) inanes domus situm ducunt, iacent relictæ sine hærede sarcinæ. Inuenitur tamē interiuclusa domo conditus dominus, si cuius mors famē euasit, quæ rimâtes nō inuenere proximi, qui inter suos ultimus decessit. Quō uos mitto? Ipsam intueniui concionē, unius deficientis speciem tota ciuitas habet, cauum macie caput, & conditos penitus oculos, & laxam cutem, nudos labris tremētibus dentes, rigentem uultum, & destitutas genas, & inanes faucium sinus. Prona est ceruix, tergum ossibus inæquale, infernus imaginibus simile, facta etiā cadauera. At si quis talis non est, cōfiteatur se usq; ad saturitatem comedisse. Sua quisq; cōsulat misera præcordia, suam uentrem conscientia grauem. Dic nunc Legate, innocens sum, quōd ad illum diem ueni. At ego propter te nocens sum, quōd ad illum diem uixi. Quæ comparata nobis mala nō delicatas lachrymas habēt? Aliquem populum hostilis exercitus intra portas cogit, solet uenire ultima obsessis inopia, sed eueri certe licet. Victor captiuum aut occidet, aut pascet. Tormēta quidā piratarū tulerūt, felices quibus contigit innocentia. Mors certe finis est, nec seuitia ultra fata procedit. Aut etiam si quis adeo hominē exiit, ut ibi poenā querat, ubi sensus doloris nō inueniat, nēpe tamē cadauera feris obijciet. Circundati sunt quidā flāmis, ipsa tamē poenā habuit sepulturā. Nos incendij cinerem perdidimus, nostra etiā ruina tabuit, nostra mala non latent, nō ignis defunctos cremauit, non feræ lacerauerunt, non aues attigerunt, & tamē cadauera mortibus annumerare possumus. Citra spem cōualescendi afflicti sumus, imō etiam citra uotum. Grauior in dies facti poenitentia est, pudet uitæ, lucem ac sidera intueri non audeo

audeo, quocibus agit
 tis puto (a
 teria diffi
 raris diu
 gularius.
 Reipub. p
 cam dāni
 parari pos
 ama refici
 rampunt, t
 atq; etas s
 mas, triste
 multi in ci
 tio superes
 tis fuerūt. F
 silentia, se
 æpera uix
 poris tabes.
 sima malor
 dienis ped
 fregit, hæc
 egit. Adhuc
 tis diem, &
 lis subduces
 At non tua
 bantem str
 dimisa sunt
 Moram tu
 cio, ex quo
 tum, cædes
 m, fuerint t

iudeo, quotidie felices mortuos clamo, & male conscientie fa-
 cibus agitatus nihil fortunatius in aeterna sede utcunq; cōposi-
 tis puto (adeo mors placet) iam etiā cibis nostris in iudeo. Præ-
 terita differo, ipsa ex nimia cupiditate nocet abundantia, deside-
 ratos diu cibos auide haurimus, & lassam famem saturitate strā-
 gulamus. Morimur adhuc etiam frumento tuo. Atqui ceteræ
 Reipub. partes, quæ sunt ad usum populi cōparatæ, & leuiore
 cum dāni sensu pereunt, & facile remedium accipiunt, cum re-
 parari possit amissum. Opera restituā, ærarium replebo, naues,
 arma reficiam: hic uulnus altissime penetrat, hic ipsa uitalia se
 rumpunt, ubi populus ruit, ubi continuis funeribus omnis sexus
 atq; ætas semel sternitur. Exhausta est ciuitas & desolatæ do-
 mus, triste florentis quondam fortunæ indicium, laxi muri. Quam
 multi in ciuitate nostra perierint queritis? Minima quidē por-
 tio superest, sed etiā ex hoc intelligi potest, esurienti populo sa-
 tis fuerūt. Plurimum tamē interest quomodo perierint. Felix pe-
 silentia, felix præliorū strages, æniq; omnis mors facilis, fames
 æpera uitalia haurit, præcordia carpit, animi tormentum, cor-
 poris tabes, magistra peccandi, durissima necessitatum, deformis-
 sima malorum. Hæc ad humile opus nobiles manus mittit, hæc
 diænis pedibus mendicantes prosternit, hæc sæpe sociorum fidem
 fregit, hæc uenena populis publice dedit, hæc in parricidium pios
 egit. Adhuc tamen unum uidebatur remediū non expectare mor-
 tuū diem, & tabescentem quotidie spiritum superuenientibus ma-
 lis subducere: nam in fame nemo quidem mortis immunis est.
 At non tua culpa fames coepit: Sed uulneratum iugulasti, titu-
 bantem strauisti, fumantem incendisti. Ne quid inique faciam,
 diuisa sunt mala. Primam famem fortunæ imputo, ultimam tibi.
 Moram tuam itineribus separo. Deniq; ex eo inopiā tibi obij-
 cio, ex quo propter te tuli. Itaq; caritas annonæ, rarum frumen-
 tum, cædes ac direptio pecorum, fuerint fortunæ, fuerint an-
 nis, fuerint temporum. Aliam conditionem habent ciuiū mortes,

& cadauerū dira laceratio, & peiores inopia cibi. Hæc famem
 iam tua est. Puta me in præfenti nihil adijcere nisi hoc unū, tar-
 dius quàm potueras uenisti: nondum tibi obijcio duplicata tem-
 pora, nec remensum toties mare, nec graues ancoras: nondum
 tantam moram, quanta legationi satis esset. Si innocentes esse-
 mus, populum septem diebus perdidisses. Angustos humani spi-
 ritus terminos fames fecit, morimur, defcimus: festina miseri-
 cors, omnes excipe auras: etiam si tota secundis flatibus tetende-
 rint uelā uenti, tamen remis adiuua, salutem publicam uehis, spi-
 ritum populi tui reportas, omnium nostrum in ista classe nani-
 gant anime. Iuramus per tuum reditum, effusi per gradus tem-
 plorum uota suscipimus, tendimus manus, nam quas feriamus ho-
 stias non habemus. Quid spem publicam ad ancoras alligat? nõ
 stat interim dies, & plenis uelis mors uenit. Festina, merita tua
 non conditores æquauerint, non ipsi dij plus præstitierint. Tibi
 nos, tibi liberos nostros, tibi quicquid homini iucundum est, tibi
 debemus quicquid uicinæ ciuitati præstitisti. Non dico illa que
 poterā, puta cæruleus imber in naues ruit, classis inter fluctus læ-
 tet, nec inter canentes collisarū aquarum spumas uelā dinosci-
 mus, egerit ex fundo arenas mare, micant ignes, intonat cælū,
 scissis rudentibus tempestas sibilat, denique sidus hybernum cõ-
 ditur, tu tamen perseuera, frumentum uehis, nihil horum necesse
 est feliciter nauiganti, festina. Quererer si naues commeatu tar-
 dasses, dum uelocitatis ratio haberetur, malle accipere dimi-
 dium. Non delicati sumus, non luxuriæ queritur abundantia,
 sed unde spiritum sustineamus, unde mortem differamus in præ-
 sentia quantulumcunque. Si plus opus fuerit redibis. Sicce siu-
 ces sunt, eger anhelitus os ter dit. Iam frustra in sinu parentum
 liberi plorant, & nondum editi conceptus intra uterum famem
 sentiūt. Iam nemo diues est. Auras captamus, & rore uescimur,
 & iam sperare tormentum est, quotidie uires deficiunt. Iam nõ
 imus in littus, sed redimus, in editis scopulis populus sedet, dum
 naues

naues expe-
 unus aspectu
 Te, te expe-
 dunt. Quo-
 ties fractus
 les miseror-
 do nutant?
 pellitur, &
 tem uentos
 cimus, at ill-
 lucis odium
 Ne interro-
 Ergo in cer-
 uit. Saltem
 mus. Iam q-
 ni, bene est
 frunt, iam q-
 cogitat, dif-
 tem super si-
 flare capiti
 ploratio, q-
 at, si dijs
 Nos in ha-
 bus sumus:
 litorū ante
 lus amenu-
 et transitu-
 timoris ini-
 tis accusab-
 exponis. Q-
 dis. Frume-
 perimus.

naues expectat, in pascua non redit. Aquas ingredimur, & unus aspectantium rictus est, & cum defecerunt omnia, expirant. Te, te expectantes intentis oculis morimur, in mare mortui cadunt. Quoties sole percussa nubes refulsit, nauē putamus, quoties fractus uēto fluctus incanuit, uela interpretamur. O mobiles miserorum spes, ad unaqueq; solatia, ab unoquoq; quomodo nutant? Hęc certe nauis est, ecce uela panduntur, propius appellitur, & accedendo crescit, nostra est, suos in utranque partem uentos habuit, nostris uotis gubernati flatus sunt. Hęc dicimus, at illa interim transuolat. Fletus inde & desperatio, & lucis odium. Nihil enim grauius quam destituta spes torquent. Ne interrogare quidem licuit, aut querere, nemo applicabat. Ergo incerti omnium rerum pependimus, nihil quisquā cognouit. Saltem si scire licuisset ubi frumentū uēdidisset, ipsi petissemus. Iam quomodo ad singula momēta temporū mutabātur animi, bene est, serenus sol occidit, purus se dies tollit, ad nos uenti fruant, iam ueniet. Pendet interim fames, & illud quod iandiu cogitat, differt, ita tamen ut subinde cōputet, quot dies ad mortem supersint: nam quid proficit? Meministis, cū contrarij uenti flare cœpissent, & in altum fluctus à terra uolarent, quanta cōploratio, quanti planctus fuerint, retinebitur, stabit, laborabit. At, si dijs placet, legatus noster tum maxime bene nauigabat. Nos in hac fortuna, in tam graui casu, in eiusmodi cogitationibus sumus: Tu sinus maris circuis, & per omneis curuatorum litorū ambitus terrā legis. Sic fit ut te iuuet diu nauigare. Nullus amœnus prætermittitur portus, nulla celebris ciuitas inuisitata transitur. Mentior, etiam ad esuriētes applicas. Dein si quam timoris iniuriam quereris, non ferā te morantem. Quomodo satis accusabo uendētem? Spiritus nostros trāscribis, salutē nostrā exponis. Quē diu inestimabilis fuit, innocentia publicam uendis. Frumentū non naufragio perdidimus, non latrocinio, lucro perimus. Tempestas quoque aliquam nauem in mediam littus

impingeret, & ex classe numerosa omnes fluctus exhausisset. Perijt frumētum, quia classis uenit in portum. Ita nos alienae ciuitati Legatum misimus, & uilia ac deuota capita uicinarum delictijs morimur. Nobis nihil iam residui spiritus superest, nos in conspectu mortis stamus, nos Legatū frumētumq; nostrū ore aperto expectamus, classis nostra uecturam facit, & uicinarum ciuitatum copias introducit. Penē à conspectu nostro uela conuersa sunt, quantulo minus quam congesti frumenti puluere uidimus, tantum iam temporis transiuit ex quo pecuniā contulimus, Legatum creauimus. Iam dinumeratis tēporibus quae secundi uentū breuiora fecerunt, quotidie spero, & sanē propē est. At Legatus meus ad emendam modo proficiscitur. Tibi ergo tot ciuium mortes imputo, tibi stragem populi, tibi liberorum parentumq; miserimas poenas, tibi quicquid passi sumus, tibi, quod grauius est, quicquid fecimus. Et scilicet speras, ut tātam sceleris inuidiā ab animis nostris duplā pecuniae strepitus auertat? Nescis quā multa uendideris. Duplo uendidi. Ita ne infelicitas mea negocianti tibi lenocinata est? Quod fame perire ciues meos patior, quod ut uestram ciuitatem seruem, meam euerto, quod à tam uicinis littoribus classem torqueo, quod ad diem redire non possum, quod precium constituitis, quod occulto datis duplum, patrocinio meo quātulum lucror? At nos inepti ac uesani de fame queuebamur, grauis nobis inopia, intolerabilis, & misera; accersita mors uidebatur. Nūc agimus gratias industrie Legati. Respub. nostra locupletior perit. Sacrosanctus mercator opportunum, opinor, inuenit mercis exactum. Miror hercule, si tam bene negocium gesseras, quomodo nobis pecuniam nō retuleris. Duplo uendidi. Decepisti uicinam ciuitatē, circumscripsisti, itaq; quaeritur. Duplo uendidi. Hoc enim unum supererat, ut deuectam tantidem uenderes. Habita est itineris ratio, habita usurarū. Ego uerò malo quod tam magno uendidisti. Apparet enim te nihil coactum. Sed si semel ponis hastam salutis, si redemptores uita

admittis,

admittis, e
nibus hab
uocat, con
mur, libera
nia licet ea
tibi quod
plam, quaa
frumētum
stro partiri
mētū est. N
nocentia l
expectari.
tinui ne re
tu potissim
dices, si ull
cui nulla n
sua defend
ste. Ne nos
dient nostr
malus quar
metus tem
ne frumen
co ut max
raptorū li
rum naues
tū utiq; p
respiremu
patere. Fa
ceat. Res
differemus
inimica si
est, per al

admittis, & nos admone, melius uendes. Nos quicquid in do-
 mibus habemus, quicquid in templis, quicquid ciuitas suum
 nocat, congerere parati sumus. Frumentum pecunia remetia-
 mus, libertatem nostram addicimus, fines publicos tradimus: om-
 nia licet eadem uicina ciuitas polliceatur, plus nõ potest. Profit
 mihi quod apud negociatores solet, in antecessus dedi. Tri-
 plum, quadruplum, quantum poposceris accipe, & illa pecunia
 frumentum licet uicinis affras, si nobis nihil de comœatu no-
 stro partiris, nos uicina ciuitati uedemus. Liceat seruire ubi fru-
 mentũ est. Non exigua res est, pro uita, pro sepultura, pro In-
 nocentia licemur. Non potest hic comœatus tam care emi, quam
 expectari. Sed nisi uendidissem, inquit, fame laboranti ciuitati,
 si uis ne raperet. Et ita utiq; occupare uoluisti, ut nobis iniuriã
 tu potissimum faceres. Multum mehercule uos fallit opinio iu-
 dices, si ullam causam ita euidentem deferri posse in forũ putatis,
 cui nulla ne mendacij quidem uelamenta contingant. Opinione
 sua defenditur, & quæ res minime coargui potest, utitur se te-
 ste. Ne nos periremus, non timuisti, ne repetiti comœatus post
 diem nostræ mortis applicarentur, non timuisti. Nostris certe
 malis quanquam nihil poterat accidere inopinatum, tamen inter
 metus tempestatum, & ancipites incerti maris casus, confiteor,
 ne frumentum salua classe perderemus, non timuimus. Non di-
 co ut maxima uis parata sit, ut more inmanis latrocinij turba
 raptorũ littus premat, uel repugna, uel fuge, uel roga. Incensu-
 rum naues depressurumq; minuire potius, quam totum frumẽ-
 tũ utiq; populo pereat. Partire uel gratis, dũ nobis aliquid quo
 respiremus affras. Illud quo certe nihil asperius accideret, rapĩ
 patere. Faciat fortuna quod uoluerit, legatus à præcepto nõ re-
 cedit. Refer nobis saltẽ iniuriã nostrã, mitte nuncios, ita famem
 differemus, rapiemus furẽtes arma, & se in obsidionem ciuitatis
 inimicæ sine delectu populus effundet, uastabo interim fines, hoc
 est, per aliena prata pascar. Si qua in uillis deprehẽdero pecora,
 11 † diripiam,

diripiam, bellum me alet. Citius ad frumentum peruenimus, quam tu cum frumento redibis. Adiuuabunt pugnancem iusta sacramenta. Si cōtigerit æquum fortunæ iudicium, non meos tantum cōmeatus recipiā: si minus, certe dabitur bene mori. Licet & manum conferere, in acie conflagere, condant se postea licet muris, longius obsidio eat, interim certe hostium potius cadaueribus uiuemus. Sed nulla uis fuit, nulla exterior iniuria, tuū certum commeatum nemo rapuit, iure miser sumus, & ex stipulatu Legati nostri perimus. Vendidit quantū uoluit, quāti uoluit, et ut hoc ad nostras accederet moras, fortasse diu cōcionatus est. Omnis cum fide persoluta pecunia est. Hoc quī colligo? Qui quanti uult uendit iudices, potest non uendere. Nam per fidem, si rapere alienum frumentum & possunt, & uolunt, quid iam duplam pecuniam soluunt? Nam quomodo in magna inopia quicquid emi potest, uile est, ita cum possis habere gratuitum, duplo carum est. Sed mihi credite, color iste patrocinijs est, & diu in saturo ocio cogitata defensio. Nō potest similis usquam fames fuisse. Nos graue huius anni sidus afflauit, nostrum hoc fatum fuit, quos non tantum sata, sed etiam empta fallunt, qui nostra pecunia, nostra classe, nostro legato, nostro uento, felicissimo cursu, commeatum tamen perdidimus. Nos à frumento longius sumus, ad illam ciuitatē potuit frequenter accedere negociator, sepius applicari onusta classis: itaque nō misere Legatos, nullus illis cōmeatus longius petendus fuit, quòd felicissima annona, affluentibus copijs, fortunatis opibus contigit, nihil emerunt nisi deuetum. Quare nulla causa istius quem fingis metus fuit, nulla uitæ que uis. Forum legisi, & quia adhuc supererat tempus, obiter negociatus es. Rapturos putauī. Quid dicis scelerate? Et cū hoc timeres applicabas? Onustus uiator apud latrones hospitatus? Commeatum publicū annonæ in scopulos impingis, & plene frumento classis ancoras ad famē ducis? Non præcides medium mare, non uelut inhospitales Syrtes, aut uoracem Charybdim præter

præterueho
periculo si
aufert frum
tam reliqu
ctus uendit
neciam est
state, in qui
ius uotis au
uigasse, qu
bina itinere
secundos? S
hanc spem
pestatem: C
tum. Nec l
ris, duplum
tosq; funes.
& quod mi
stas in unum
deflectere.
raptores, est
tempestate
deuicta pro
In portu n
didimus. Eg
lices, rump
& famem
quod medi
infundet in
dialis tarde
Nausi ago
est, infunde
auerunt. C

præteruehèris? non tota in fugam uela torquebis? Nusquam est
 periculosus legationis tuæ naufragiū. Tu ut cogi posses, tu ut
 asferri frumentum posset, effecisti. Tantū habituri sumus, quan-
 tum reliquerit pudor esurientium. Quid te duplo frumentum ia-
 ctas uendidisse? Potuerunt nihil soluere: quod refers, alienum be-
 neficium est. Alterū confingitur hoc loco mendacium. Tempe-
 state, inquit, appulsus sum. Ita planè infelix nauigator es, & cu-
 ius uotis auræ non respondeant. Nescimus te duplo melius na-
 uigasse, quàm speraueramus? Nescimus singulis commeatibus
 bina itinera confecta? Nescimus in una legatione uentos quater
 secundos? Sat erat uerbo negare, quod uerbo ponitur. Remoue
 hanc spem eludende mēdacio ciuitatis. Quo damno probas tem-
 pestatem? Quid amisisti? Frumentum certe totum uenit in por-
 tum. Nec laborasti, tanquam nimium onustas naues simulauere-
 ris, duplum asferre poterant. Non uexata armamenta, turba-
 tosq; funes, aut scissos uelorum sinus quereris: classis statim exijt,
 & quod magnum integræ signum est, cita redijt. Porro tempe-
 stas in unum agebat angulum, nihil potuerunt obliquata uela
 deflectere. Non potes ultrà procedere, citrà applica. Effuge
 raptores, effuge non dimissuros. Si aliud fieri non potest, cum
 tempestate decide, naufragio in desertum litus impinge. Quid
 deuicta procella prodest? quid subducta nubibus inuijs classis?
 In portu naufragium fecimus, & frumentum ad ancoras per-
 didimus. Ego uerò, inquit, attuli, & quidem duplum. O nos fe-
 lices, rumpamus saturitate præcordia, pascamur in præcritum,
 & famem cruditate pensemus. Frumentum attulisti. Quid
 quod medicina mortuorum sera est? Quid quod nemo aquas
 infundet in cinerem? Quid quod extincto populo etiam nouen-
 dialis tarde uenit? Quid quod iam ego frumentum nō desidero?
 Naufrago tabulam abstulisti, mortuo applicas nauem. Duplum
 est, infunde in sepulchra, & admetire tumulis, ibi sunt qui man-
 dauerunt. Quid aliud effecisti asferendo frumentū, quàm ut nos

quod adhuc fecimus, poeniteret? Nunc me magis pudet, nunc cibos meos obiurgo, potui heri non comedisse. O nefas, in quo me scelere commeatu deprehendit. Siccine paria fecimus? Adhuc nihil habuimus, sed nunc licet reponamus. Quis autem unquam pensabit necessaria superuacuis? Duplum attulisti, sed illis qui perierunt nihil. Sed non possumus iam non fecisse quod fecimus: plerumque sera pro nullis sunt: sed et temporum ista momentis aut preciosa sunt, aut uilia. Vis scire quantum inter hoc tempus et illud intersit? Tenta igitur forum tuum, totum hoc non potes dimidio uendere. Superest adhuc unum patrocinium, in quo spes omnis profligata causae consistat. Ad diem ueni. State hic certe iudices, nam ferri non potest, exundat altius dolor. Pudorem publicum quamuis proiectum et iam olim sepultum hucusque protrahis? Cur non expectauimus? Cur famem non ad constitutum distulimus? Cur ad tantum nefas accessimus? In hac lance publica causa iudices pendet: aut iste tarde fecit, aut nos cito. Hoc uidelicet expectasti, et ne captiosum esset officio tuo maturius rediisse, ex industria tempus triuisti. Non tempestas in causa fuit, non uis ulla uicina ciuitatis. Vna ratione moratus es, nondum erat tempus. Adeo ne nobis miseriae publicae exciderunt? Adeo in sperato frumento obstupuimus, ut haec audienda sint? Vltimum omnis memoriae reum una uox innocentem facit: Populatorem euerforemque ciuitatis nisi ad supremum damnabo, absoluetur. Publicus reus redijt. Illum respondet diem dedimus. Tu tamen si interpellatus tempestatibus serius uenisses, excusares mare et ambiguos flatus, et tibi bonam causam habere uidereris, cum diceres, ante non potui. Et nos hoc cogitauimus, his casibus amplia uimus tempus. Nos illum tibi diem dedimus, sed quia illud citius emisti quam sperauimus, supra uotum nostrum nauigasti, ad proximum littus mature classis applicata est: ego tibi possum satis irasci? Felicitatem nostram perdidisti. Ergo quantum in te, tempus consumptum est, dies excessit, peius pati nihil possumus, sed

sed pessima
candam m
frumenti u
tamlibet ue
num conte
tarde a uici
fenditur, e
Istud ego i
est. Alioqui
hi negotiat
proprium s
ut primo lu
dende ratio
mentum luo
quam grati
ciuitate sua
habuerit. M
ego nihil in
causa perdi
endi quae p
menta nosti
ramis cibos
corporibus
habuit. No
tis omnib
dentia scela
uiscera ani
Credibiles
Omnes qu
audiet occi
mentitus e
uirginis lat

sed pessima diu patimur. Imputa nobis propitios uentos, & se-
 candum mare, & ciuitatis opulenta liberalitatem, quæ tantum
 frumenti uendidit, quantum duobus populis satis esset. Quan-
 tumlibet uelocitate tua glorieris, cõputa, si placet, quando pri-
 mum conterminos portus onusta classe comprehenderis, quàm
 tarde à uicina ciuitate uenisti. At etiam, si dijs placet, animo de-
 fenditur, & quam causam uexandæ ciuitatis habuerit, querit.
 Istud ego interrogare debueram, non ubiq; iudices morandum
 est. Alioqui si quid requirere uellem, multa occurissent. Solent
 hi negotiatores, præter hæc aperta pretia, priuatim aliquid ac
 proprium stipulari, utiq; cum alienam rem uendunt. Potest fieri
 ut primo lucrari uoluerit pretium, serius deinde subuenerit red-
 dende rationis, dicendæq; causæ cogitatio. Veniit fortasse fru-
 mentum lucro, redemptum est patrociniò. Potest fieri ut ali-
 quam gratiam sperauerit à ciuitate seruata, occulta quædam in
 ciuitate sua odia, quæ plerunq; ex inanibus causis oboriuntur,
 habuerit. Multa succurrunt, sed (si qua est iudices dicenti fides)
 ego nihil inuidiosius reputo, quàm quòd ciuitatem suam sine
 causa perdidit. Quæcunq; ratio, quodcunq; propositum fuit,
 audi que passi sumus, postquam redire potuisti. Transeo tor-
 menta nostræ inopiæ, maciem corporis, uulsos terra desirictosq;
 ramis cibos, quòd aris altaria non imposuimus, quòd populus
 corporibus suis uias strauit, quòd mendicus quem rogaret non
 habuit. Non obijciam tibi famem. O tristis recordatio, o tormen-
 tis omnibus conscientia grauior, rumpe ferreum pectus, & ar-
 dentia scelera uiuentesq; intus epulas excute. Luctantur intra
 viscera animæ, & uterum funeribus grauidum mortes agunt.
 Credibiles fabulas fecimus, felices miseria, scelera innocentia.
 Omnes quas cunq; clades fama uulgauit, solatia hinc petant, hic
 audiet occisos sine sanguine, sepultos sine ignibus cibos. Si quis
 mentitus est Cyclopas, Lestrygonas, Sphingas, aut inguinibus
 uirginis latratum Siciliæ littus, & quæcunq; miser didici domi,
 comites

comites quæro, hinc argumentum, hinc fidem accipiant. Quædam planè falsa sunt: Sol in ortu suo non occidit, nec ad humanorum uiscerū epulas diem uertit. Vidit nos uulneribus passos, & ad euiscerata corpora illuxit. Publice monstra cōmissa sunt, & inexpiabile nefas uno ore ciuitas fecit. Pœnis nostris iam ne fames quidem satis est. Hoc non omnes fræ faciunt, & quamuis sensu careant muta animalia, pleraq; tamen innocentibus cibis uescuntur, uti quæq; consuerunt. Inter homines etiam, si qua alienis membris imprimunt dentem, mutuo tamen laniatu abstinent, nec est ulla super terras adeò rabiosa bellua, cui nō imago sua sancta sit. Nos quibus diuina prouidentia mitiores cibos concessit, quibus sociare populos, mutuo gaudere comitatu, sidera oculis animisq; cernere datum est: uisa non ante nos fecimus, nigros fame dentes pallidis cadaueribus impressimus, & inter horrorem ac famem restrictis labris morsus abruptimus. Cadauera rogis deuoluta sunt, & ad funera tanquam ad naues concurrimus. Deficit aliquis extremo iam spiritu pendēs, tamen durat, quia prius moriturum alterum putat: inuicem expectat, & si spei figuratone tardius cadit, morsibus pugnat. Nō in omnibus morteis expectatur, pater liberos esurit, & oppressa decimo mense mater sibi parit, redit in uterum laceratus infans. Cludūt domos, ne quis funus eripiat. Solæ sunt diuitie mortuum: uelut infastæ aues supra expirantes stamus. Secreta miseripetunt, in solitudinem fugiunt, & ubi nulla spes uitæ superest, mortes suas abscondunt, iam morituri ad feras confugiunt. Des hisce terra, & hanc noxiam ciuitatē (si hoc saltem fas est) haustu aliquo ad inferos conde. Cœlestes auras contaminato spiritu polluimus, & sideribus ac diei graues & inuidiam seculo facimus. Nullas iam spero fruges, propitios deos nō mereor. Quomodo me à scelere meo diuellerem? in quas ultimas terras, quæ inhospitalia maria conderem? Meum sanè consciētia urunt animum intus scelerum faces: & quoties facta reputaui, flagella

mentis

D
mentis son
conuerti, o
ctore meo
pant graui
cibus elusio
fime maior
dam. Nobis
causis urn
quoq; uiscer
litore inh
sunt, an me
bus suis um
aliquo terr
excunt. Illu
ge mora e
dicat, ad di
rerationem

Damn
agro uicin
flores, pau
ab apibus
transferen
nes perier

tatis, in tan
nena non h
leui docum
feci. Sed n

mentis sonant, ultrices uideo furias, & in quācumq; me partem conuerſi, occurrunt umbræ meorum. Habitat nescio quæ in pectore meo pœna, & ne morte saltem hos metus effugiam, occupant grauiā apud inferos supplicia, uolucris rota, & fugacibus cibus elusus senex. Adeo ne apud inferos quidem ulla pœna est forme maior, & ille hæc patitur qui hominem apposuit epulandam. Nobis immunet saxum, nobis stridunt ferreæ turres, nostris cauis urna iam stetit, nobis uiuax ipsum creſcit iecur, quia illic quoq; uiscera tantum aues laniant. Excipiunt nos in proximo litore inhumatæ nostrorum anime. Miserrum me, uerā ne hæc sunt, an mens aspicit? Laceros uideo manes, & truncas partibus suis umbras. Quid hoc est? Non de sepulchris insurgunt, nō aliquo terrarum hiatu procedunt umbræ nostrorum, de populo exeunt. Illum tedis incendite, illum anguibus petite, & tam longe moræ exigite rationem. Vobis dicat, duplum attuli. Vobis dicat, ad diem ueni. Ego si huius pœnam uidero, possum reddere rationem, quod uixi.

APES PAUPERIS.

ARG.

Damni per iniuriam dati fit actio. Pauper & diues in agro uicini erant iunctis hortulis. Habebat diues in horto flores, pauper apes. Questus est diues flores suos decerpi ab apibus pauperis. Denunciauit ut transferret. Illo non transferente, flores suos ueneno sparſit. Apes pauperis omnes perierunt. Reus est diues damni iniuria dati.

Pro paupere contra diuitem. 13

REDO ego iudices plerosq; mirari, quod homo tenuis, etiam antequam quod habebam perdidit, pauper, ausus sim iudicio laceſſere diuitem utique uicinum, eumq; notæ impotentiæ, expertæ crudelitatis, in tantis fortune uiribus perniciosum inimicum, etiamsi uenena non habeat. Neq; ipse hoc periculum ignoro, expertus non leui documento, quanti steterit mihi quod semel imperata non feci. Sed neq; illud iudices damnatum tolerabile est pauperi, cum

tam paruis etiam diuites moueantur. Et mihi quanquam propè
 nihil iam relictum est quod perderem, si tamen ista impune sus-
 tinenda sint, solatium erit iram potius quam contemptum pati.
 Nec sanè uitæ causa iam superest, si ad cæteras humilitatis nos-
 stræ contumelias hoc quoq; accedat, ut si habemus aliquid, mi-
 grandum sit: si perdidimus, tacendum. V num oro, ne cui minor
 dignitate uestra uideatur causa litis meæ. Ante omnia enim non
 debetis expectare ubi pauper magna perdididerim, sed quantu-
 lum est quod abstulerit mihi diues, minus est quod reliquit. Et ta-
 men quis indignatur apes formula uindicari, cum uenenis etiã
 flosculi uindicentur? Quod tamen iudices (quanquam euersus,
 & ab omni spe tuendæ paupertatis exclusus) æquiore animo to-
 lerarem, si cuius culpæ, etiam si iniustam pœnam, meritum tamè
 iram tulissem. Sed circumspectanti omnia nihil mihi obijci potest
 à diuite, nisi quod uicinus sum. Est mihi paternus iudices agel-
 lus, sanè angustus & pauper, non uitibus consitus, non framen-
 tis ferax, nò pascuis latus, iciunæ modo glebæ atq; humiles iby-
 mi, & non late pauperi casæ circumiecta possessio. Verum mihi
 uel hoc fuit gratissima, quod non fuit digna quam diues concu-
 pisceret. In hoc ego uitæ meæ secreto remotus à tumultu ciuita-
 tis ignobile eum agere procul ab ambitu, & omni maioris for-
 tunæ cupiditate constitui, & dum molesta lege naturæ transiret
 ætas, uitam fallere: Hoc mihi paruulum terræ & humilis tugurij
 rusticum culmen æquitas animi regna fecerat, satisq; diuitiarum
 erat nihil amplius uelle. Quid prodest? Sic quoq; me latentè in-
 uenit inuidia. Nec ab initio iudices uicinus diuitis fui, pares cir-
 ca me habitauere domini, & frequentibus uillis concursus uicinia
 paruos limites coluit. Quod ciues pascebat, nunc diuitis unus
 hortus est. Postquam proximos quosq; reuellèdo terminos ager
 locupletis latus inundauit, æquatæ solo uillæ, & excisa patria
 sacra, & cum coniugibus paruisq; liberis respectantes patriam
 larem, migrauerunt ueteres coloni, & latæ solitudinis indiseret
 amittas

amittas fact
 Namq; eg
 bus subegi
 nonnihil
 nis in prom
 bore senect
 tiam. Circ
 curæ, succ
 te tueri, se
 ad gressus
 nullo diuit
 inde uinet
 animal qu
 Paræ, fide
 bat occasio
 nis ad ortu
 ex proxim
 aquis, utri
 uiridis pat
 sedes, und
 ramo gra
 quod fluen
 peritatis im
 quod aduer
 egerem. In
 ediuus ar
 biantes rin
 mella, aut
 iactatum
 gere uoluc
 seruari ap
 sas texeret

mites facta est, postquam ad apes meas diuitis fundus accessit.
 Namq; ego iudices dum fortius opus permisit etas, terram mani-
 bus subegi, & difficultatem labore perdomui, & inuito solo
 nonnihil tamen fecūditatis expressi: cito labitur dies, & procli-
 uis in prouum fertur etas: abiere uires, sensus meus, defectaq; la-
 bore senectus, magna pars mortis nihil mihi reliquit nisi diligē-
 tiam. Circumspicienti quod conueniret opus inualide senectutis
 cora, succurrebat sequi pecora, factūq; placidi gregis paupertas
 tē tueri, sed ex omni parte circumiectus diuitis ager uix tenuem
 ad gressus meos semitam dabat. Quid agimus? inquam. Vndique
 nullo diuitiarum clusi sumus. Hinc hortuli locupletis, hinc arua,
 inde uincta, hinc saltus, nullus terrae datur exitus. Queramus
 animal quod uolet. Nā quid apibus inuenit natura praestantius?
 Parca, fideles, laboriose, o animal simile pauperibus. Et sanè da-
 bat occasionem mihi opportunitas hortuli mei. Est namq; posi-
 tus ad ortus solis hyberni, apricus, omnibus uentis medius. Fusus
 ex proximo fonte riuus, crepitantibus inter radiantes calculos
 aquis, utrinq; ripa uirente praeterfluit. Satis consiti flores, &
 uiridis paucarum arborum coma nascentibus populis prima
 sedes, unde ego frequenter confertum nouae iuuentutis agmen
 rano grauescente suscepi. Nec me tanta capiebat uoluptas,
 quod fluentia ceris mella conderem, quod ad sustinendas pau-
 peritatis impensas deferrem in urbē, quod diuites emerent, quam
 quod aduersus omnia lassae tedia etatis habebam senex quod
 agerem. Iuuabat aut lenta uimina uernis fortibus texere, & ne
 estiuus ardor aut hyberna uis grauidam penetraret aluum,
 biantes rimas tenaci linire fimo, aut fessis apibus ultro praebere
 mella, aut fugiens examen are terrere, aut bella sedare pulueris
 iactutum ne quid periculi saltem singulis esset, audias longe fu-
 gare uolucres, & arcere parua dictu animalia, reclusas interim
 scrutari apium domos, ne per uacuas aluos foeda pestis insidio-
 sas texeret plagas. Dederam laboribus meis iustam senex misio-
 nem,

nem, habebam quæ pro me opus facerent. Quò non penetras liuor improbe? Quid uè scabræ malignitati clausum est? Inuidit pauperi diues. Cum euocasset me subito trepidum, totoq; fortuna suæ strepitu circūdetisset, Quid tu, inquit, non potes impedire apibus tuis intra priuatum uolent, ne hortorum meorum floribus infideant, ne in meo rorem legant? Remoue, transfer. Impotentissime tyranne, quò? nunquid tam latum possideo agellum, ut illum apes transuolare non possint? Neq; tamen tantum inerat pectori meo robur, ut non perturbarer denūciatione noctæ impotentia. Volui relinquere auitos lares, & conscios natalium parietes, & ipsam nutriculam casam, iamq; pauperem faccum, & fumosa tecta, & cōsitas meis manibus arbusculas transferre destinatus exul decreueram. Volui iudices decedere, uolui, sed nullum potui inuenire agellum, in quo nō mihi uicinus diues esset. Nec tamen licuit diu quærere. Forte serenus pura luce fulserat dies, & hilaris matutini solis tepor ad quotidiana opera letius solito agmen effuderat. Quin ipse spectator operis (præcipua nanq; hæc mihi uoluptas erat) processeram, sperans sire ut uiderem quemadmodū aliæ libratae pennis onera conferrent, aliæ deposita sarcina in nouas prorumperent prædas, & quamquam angusto festinaretur aditu, turba tamē exeuntium non obstaret intrantibus, aliæ militaribus castris pellerent uulguis ignauuum, aliæ longum permensæ iter fatigata anhelitum traberent, hæc ad æstiuum solem porrectas panderet pennas. Miserū me, ignoscite modo gemitibus meis. Non flosculus perdidit, nec caduca folia proximo lapsura uento. Apes cum uolarent, suffugiū tenuitatis meæ, solatiū senectutis amisi. Nunquam me aliās pauiperem putauit, triste me excepit, expectatq; silentium, & inanis aluei inchoata tantum opera, & rudes cere. Vos iudices æstimate quatenus recipiatis hunc affectum meum. Libenter bibissem, si inuenissem uenenum. Hoc mihi damnū non brumæ glaciatis penetrabilis rigor, non suppressi longa siti flores iuduxerūt.

Ieiunam

Ieiunam
reseruantis
dibus suis a
perdidi. P
possit & d
cis, & in u
tem, & qu
sissent. Ille
lucem uoca
ctus humor
celestes aq
beret. Hic
feriūdam. I
nata gustu
nitura pasta
primo statim
bus exanim
adhuc per t
distulit mor
in globum
figurare po
ria leti gen
expositione
rium, & de
laceffere di
fortibus uen
iam expert
nires, uel su
mula mere
uetat, ineni
ibi innocēt
quidem pr

Teinam miseris famem non auuiditas iniusta domini nihil mellis
 reseruantis, non aqualis seſſas morbus inuaſit, non damnatis ſe-
 dibus ſuis auiaſ fuga petiere ſyluas. Apes pauper miſer in opere
 perdidit. Parauit homo nefarius ante omnia tatum ueneni, quod
 poſſet & diuitis hortis ſatis eſſe, & liniuit flores maleficis ſuc-
 cis, & in uenenū mella cōuertit. Sparſit omnibus floribus mor-
 tem, & quanto plura interim corrupit, quā qua apes abſtu-
 liſſent. Ille ſtudio quotidiani operis excitata, ut primū aurora
 lucem uocauit, in aſſueta miſeræ paſcua uolant, ut antequā no-
 ſtis humorem radij Solis ebiberent, matutinos legerēt rores, &
 caeleſtes aquas ad horreum ferre poſſent, nec ſibi, ſed operi bi-
 berēt. Hic triſte ſpectaculum, & tantū non ipſi qui fecerat, mi-
 ſerandum. Illa ad primum ſeralis ſucci hauſtum inſolito cōſter-
 natus gultu fugit, ſed fugiſſe nihil prodeſt. Illa longiores expe-
 ctura paſtu in altum tollitur, uitamq; in aura relinquit. Hæc
 primo ſtatim ſtoſculo immoritur. Illa rigeſcētibus morte pedi-
 bus exanimis, ſicut hæſerat, pendet. Alia defecta niſu uolandi
 alioſ per terrā languide repit. Si quas tamē uſq; ad ſedem ſuā
 diſtulit mors lentior, ſicut ægræ ſolent, ſub ipſis pēdere portis,
 in globum nexas & mutuō amplexas mors ſola diuiſit. Quis
 figurare poſſit, quis dicere quā multas mali formas, quā ua-
 ria leti genera fecerint tot mortes? Semel ut ipſe triſtem finiam
 expoſitionem, dicēdum eſt, omnes perdidit. Celebre illud aluca-
 rium, & domino ſuo notius, ad nihilum recidit. Audete nunc
 luceſcere diuitem quibus uitæ cauſa ſupereſt, exerite libertatem
 fortibus uerbis, ſi quid offenderit, & quod difficilimum fuit,
 iam expertus eſt uenenum. Quōd ſi mihi fortuna uel ingenij
 uires, uel ſuas dediffet, crimen iſtud nō priuatam taxationē for-
 mule merebatur. Venenum leges habere, emere, noſſe denique
 uetāt, inuētabilem peſtem occulta fraude graſſantē. Male hæret
 ubi innocētia, ubi in poteſtate eſt ſecretū ſcelus, uelut uenenū, et
 quidem præſentancū, inuentum, cōpoſitum, datum eſt. Quātū-

lum interest quis biberit? Homo dedit, & homini dari potest. Non adeò desunt odiorum causæ, ut iam rara simultas sit: & ut uideatur aliquis nihil magis quam malos odisse, libebit aliquando longius manum porrigere, et indulgere animis. Credite mihi Iudices difficilior est uenenum inuenire, quam inimicum. Sed me conscia mediocritatis infirmitas intra meas tantummodo continet querelas, nam damnum id est Iudices grauissimum. Pauper uulnus accepi, quod mihi diutius deslendum apud uos quam probandum est. Nam coarguedis quidem criminibus quis labor est aduersus confidentem? Habent diuites hoc quoque contra nos contumeliosum, quod non tanti uidemur ut negent. Porro qui confisum defendit, non absolutionem sceleris petit, sed licentiam. Longius ista quam tui quæstio peruenit, non de præterito tantum litigamus. hoc agitur ut etiam si quid forte reparauero, iterum diuiti liceat occidere. In duas enim quantum animaduertere potui quæstiones diuidit causam, an damnum sit, & an iniuria datum. Negat esse damnum, quod animal liberum, & uolucrum, & uagum, & extra imperia positum perdiderit. Negat iniuria datum, quod in priuato suo, quod eas quæ sibi nocerent extinxerit, postremo quod sparsa tantum per flores ueneno ipsæ apes ultro ad mortem uenerint. Ut mihi esset quod his possem respondere, æquum erat inter uicinos sic agi? Sed excutiam singula, nec prius meis argumentis nitar, quam diuersa repulero, quoniam quidem queritur an damnum sit perdere, quod lucrum est habere. Liberum animal puto, non dico factus meis manibus exceptos, & in tutum conditos sedem, & reseruatim ad supplementa generis fauis examen uernaculum. Quoniam quidem tyrannorum iura defendis, natos in priuato meo, puta me uel inanis arboris trunco, uel cauis inuentos petris, domum fauos retulisse, multa nihilominus quæ libera fuerat, transeunt in ius occupantium, sicut uenatio & aucupatio. Nam ut cætera animalia hominum causa finxerit Prouidentia, quod omnibus nascitur, industrie præmiu est. Quid autem

tem

tem non lib
quitas in p
eadem nec
tura ullis,
insidet: Cu
usam uesti
guine & e
rantur, nat
est, ut quic
prium sit h
feritur, ut u
ditibus cell
sospio est, &
illa impossi
quibus cusi
quod perin
potest. Ne
mancia.
exire, & a
re militiam
laboris sui
conditur, &
sit earum
runt, conclu
Quomodo
meum est?
commercio
ma. Tame
ria fugam
feditio ad
ducis rese
ri totus in,

tem nō liberū natura genuit? Taceo de seruis, quos bellorū ini-
 quitas in prædā uictoribus dedit, iisdem legibus, eadem fortuna,
 eadem necessitate natos. Ex eodem cœlo spiritū trahunt, nec na-
 tura ullis, sed fortuna dominū dedit. Cur infranatis equis uictor
 infidet? Cur iniusto quotidie iugo bouum colla deterimus? Cur in
 usum uestium sæpe pecori lanæ detrahuntur? (taceo de san-
 guine & epulis per mortem paratis) Si omnia quæ libera gene-
 rantur, naturæ demus, desinitis diuites esse. Si uero hæc conditio
 est, ut quicquid ex his animalibus in usum hominis cęssit, pro-
 prium sit habētis, profecto quicquid iure possidetur, iniuria au-
 fertur, ut uolucres mites, & aliæ quæ per rusticas uillas, quæq;
 ditibus cellis saginantur, in quibus tamen domini ambigua pos-
 sessio est, & uaccæ, & armenta, & omne pecudum genus. Sed
 illa impositus cohibet magister. Peius ne domino in ijs ius est,
 quibus custode non opus est? Nam si hoc dicitis, nihil esse nostrū
 quod perire possit, ex nullius animalis damno hæc edī formula
 potest. Nam & errare pecudes solent, & fugere quotidiana
 mancipia. Si hoc in cæteris non obstat, uagari tu nolles, in opus
 exire, & ad quotidianum censum laboris assidui non detrecta-
 re mūltiam. An non ipsæ domum sua sponte reuolant, finemq;
 laboris sui sole metiuntur, & omnis intra solitas domos turba
 conditur, noctemq; modesto silentio trahunt? Age porro, ut non
 sit earum certa possessio dum uolant, nempe quia cum remea-
 runt, cōcludi, trāsferri, donari, uenire possunt, in potestate sunt.
 Quomodo autem potest sine damno meo perire, quod quotidie
 meum est? At extra imperia positū est. Mirum hercule, si negato
 commercio sermonis humani, sunt in cæterorū animalium for-
 mā. Tamē quam dominus dedit incolūt sedem, lasciuientē luxu-
 ria fugam tinnitu cōpescimus. Etiam si diuersis regibus coorta
 seditio ad bellū inflāmauit iras, exiguo puluere, uel unius pœna
 ducis resedit omnis tumor. Illa uero admirāda sedulitas, q; ope-
 ri totus infumitur dies, in dominorum reditus ablata supplētur.

Age si obsequi possent, quid amplius imperares? Intelligo huius uanis ultra necessitatem esse responsum. Si non sunt apes mee, ne id quidem quod his efficitur meum est. Atqui nulla unquam inueniri potuit impudentia, quæ fructus mellis in dubium uocaret. Hoc ergo fieri potest, ut quod nascitur, meum sit: quod generat, alienum? Age si mihi alui furto abessent, utrum nulla daretur actio? An uiminis modo uilisq; texti pretium formula taxassem, & perinde agerem, quasi inanes perdidissem? Nisi fillor, esset æstimatio & apum. An tandem quas surripere non liceret, liceat occidere? Non est damnum, quod exutus sum, quod reditus perdidit, quod annuos fructus præsidia paupertatis amisit? Nō est damnum id perdidisse, quod (ut proximo utar argumento) si habere uoluerō, emendum est? Quid ergo tibi opus est maleficis succis, cum liceret palam trucidare, & plenas uel cremare igni, uel aquis immergere aluos? An est aliquod animal quod non liceat nisi uenenis occidere? Vt damnum sit, inquit, iure tamen feci in priuato meo. Per fidem uestram Iudices succurrite exemplo, non sufficit his partibus unus rusticus pauper, obuiam publice eundem est & obijciendæ aduersus nascentem licentiã cōsensu manus. Credite mihi maior lite quæstio est. Hoc uobis hodie iudicandum est, ubi scelus facere non liceat. Nam cur non hoc idem de homicidio respōdeat, cur non de latrocinio? Non enim iure ista, sed modo differunt. Aperitur ingens funeri uia, & oblucentia diu legum uelut claustris scelera libera porta prorumpunt. Si in priuatum iura non ueniunt, & in manifestissima quaq; noxa non de facto quæritur, sed de loco, non æqua portione cum sceleratis terras diuisimus. Vbi enim non iam diuini priuatum est? Parum est proximos æquare terminos, & possessiones suas uelut quasdam gentes fluminibus montibusq; distinguere. Iam etiam deuios saltus, & syluas uasta solitudine horridas occupant totas, atq; intra paucorum umbram latent, è finibus suis populus excluditur, nec ullus procedentis finis est, nisi

nisi cum e
transfeunt
bantur, i
ces admo
cet, aut in
yia ultio
pensatio, q
rorum mo
citate sum
gistratus l
doloris iua
crimē inu
nos iure u
& institui
succedit. Pr
nio subiect
peribus in
his latius. P
si mihi uiu
dani attuli
aliqua dare
lato & gyo
quod diues
quid intelli
didi, si etia
tu illos in
tam tuū ap
Nanq; d
flore. Pa
bentes acc
tanicis in
eorū uidet

nisi cum & in alterum diuitem incidere. Adduc tamen spolia transeuntium, & abacti pecorū greges, sub hoc titulo defendebantur, iam priuati ueneni trāscriptio est. Iterū ac sepius Iudices admoneo, considerate, discite, aut nihil usquā contra ius licet, aut in priuato omnia. At enim aduersus inferentē damnum ista ultio iuit. Dicam nunc quam iniqua sit inuicem iniuriæ cōpensatio, quamq; nō solum legi aduersa, sed etiam paci? Barbarorum mos est populorum, quos procul omnis iuris humani societate summos proxima bellus natura efferauit. Nos ideo magistratus legesq; a maioribus nostris accepimus, ne sui quisque doloris iudex sit, & assidue scelerum causa se resellant, si ultio criminē inuitabitur. Damnū accepisti. Erant lex, forū, iudex, nisi si nos iure uindicari pudet. At mehercule iam ad arma mittimur, & insituitur perniciofa nocēdi contētio, & in uicem legis ira succedit. Premetur quidē obnoxia infirmitas, & paucorū dominio subiecta plebes triste seruitium perferet. Est tamen & pauperibus interim dolor, & ut facilius nobis noceri potest, ita uobis latius. Postremō placeas licet tibi opum tuarū fiducia diues, si mihi uiuere non expedit, pares sumus. Quid ergo? Si quid tibi diem attulissent apes meæ, non mihi auferretur ratio, sed forsitan aliqua daretur & tibi. Nūc uero quid quereris? Credo depopulatos agros, euersosq; reditus. Non enim debet leue esse damnū quod diues ferre nō possit. Decerpebant, inquit, flores meos. Ecce quid intelligitis Iudices quanto dolore dignū sit, quod ego perdididi, si etiam hoc damnū est, flores auferre? Ita planē. Alioqui tu illos in uetustatem reseruabas, & durarēt adhuc, nisi ad horam tuū apes uenissent. Cuius rei inueniri potest breuior atas? Namq; dum immaturos exterior alligat cortex, nodum dixeris florem. Paulatim deinde uiuidiore succo tumescit uterus, & albentes accipit rimas, necdum tamē flos est. At cum se ruptis iam tunicis in patulū capita suderunt, & uelut fissa in orbem, iamq; eorū uidetur maturitas, & ignotus occasus est, et iam sine uentis

quoq; soluta natura, labitur gratia, nec quisquam est flos nisi nouus. Quare si dicerem, abstulere peritura, & quæ protinus humi iacissent in usus hominū conuersa, inauditus tamen liuor uideretur etiam apibus inuidere. Nunc uero differendū mihi est quāu momentosa sit huius animalis rapina. Nescimus qua pernicitate plerunq; uix cōtactis floribus reuolet, discurratq; per singulos uelox experimēto, quāu etiā ubi immorabantur, libratim pendeat alis. Quis unquā quod ferentē apem uiderat, ubi deesset inuenit? Quantulū uero est, quod ex his manu cōsitis floribus legant? Prata syluæq; uel mature fructibus uites, & fragrantes thymo colles (quantū coniectura suspicari potest) pabulum ministrant. Non ex omnibus floribus carpunt utilia operi suo, sed in omnibus querūt. Præsens & quidē protinus illa reditur merces, quod omnibus quibus insedere, odorē mellis inspirant, & breui cōtactu uim sui relinquunt. Hoc tu damnū intelligis, hoc ueneno uindicas, quod mehercule inhumane etiā fimo prohibuisses. An nō te solus uicinus colui? Nō frugū mearū primatias omni uere misit? Nō si quis ceris nouis cādidior incidit factus, tuis reseruatū est mensis? Cū paruis mediocritate munusculis ista semper adijceretur cōmēdatio, Hoc tibi mittūt apes mea. Puto relata est mihi gratia. Admonui, inquit, & ut trāsferres denūciaui. Idcirco cōtumacē merito punisti. Non enim uideo quid aliud patrociniū tuo cōferat hæc denūciatio, superuacua si non licuit tibi facere q̄ queror, iusta si licuit: iusta autē ultio sine ista, aut ne cum ista quidē ualeat. Pudoris uero quod uelamentū est male audere, culpam defendi superbia? An tandem tuas pecudes quāuis diffusa stabula nō capient, tibi omne armētis mugiet nemus, tu gregibus arua sulcabis, et ad excolēdos agros p̄det ignota etiā uillicis familia, tuis horreis populi annonā p̄debit, nec tamē inuidebimus, nec quisquā tā graue putabit sibi istud fortuna tuæ p̄odus: nos si paucas apes intra angustias pauperis horti cōposuimus, quæ tamē uobis mella faciūt, id prorsus indigne ferendum

dam est: & per molestū quoq; uestro quicquid gignimus, equidē delam nō liuorē diuitis patrum uestram manū enim, inquit, tu uenenū guem, si hoc si uenenū cula. Si peruenisse clam culpa contemni in crimis diuitis tute perierit sit imputantiam uestra religionem tur? Tenet quædam in fiam mater non possunt mun meum quot perierit indigne qui possit i fructibus n asidui ne d detur mihi

dam est: & quod nunquā fādo cognitū est, uicinus diuitis pau-
 per molestus est? Adeo parū est plurimū possidere, ut cum seruis
 quoq; uestris habere peculium liceat, inuidiosum nobis putetis,
 quicquid egestatis nomē excesserit? Tanto ne his, in hac, ut pu-
 temus, & quissima libertate, legibus uiuimus, ut nobis habere me-
 delam nō liceat, uobis liceat habere uenena? Postremō quidem
 diuitis patrocinio nō putauī Iudices respondendum, nisi rideri
 uestram maiestatem contumeliosa defensione non ferrem. Vltro
 enim, inquit, ad mortem uenerunt apes tuæ. Ita planē. Alioqui
 tu uenenum floribus dederas. Impudentiæ ne Iudices eius assi-
 guem, si hoc mihi apud uos obtinuerit, an stultitiæ si sperauit?
 Si uenenum homini dedisset, diceret ipsum labijs admouisse po-
 tula. Si percussorem posuisset in saltu, ipsum in insidias ultro
 uenisse clamaret. Si telum obiectasset in tenebris, nō illatum sua
 culpa contenderet. Ego Iudices quid dico? Duo esse sola quæ
 omni in crimine spectanda sint, animum & cūctum. Quis ani-
 mus diuitis fuit, cum uenenuū sparsisset ut apes perirēt. Quis cū-
 ctus perierunt. In summa Iudices quis dubitet, quin damnū ei
 sit imputandum, sine quo nō accidisset? Intellego neq; pruden-
 tiam uestram desiderare plura de causa, neq; uestram fidem ac
 religionem egere exhortatione uere iudicādi. Quid moror igitur?
 Tenet me dolor, & assuetæ uoluptatis desiderium. Sunt
 quædam in hac causa, quæ sarcire pœna non possit. Maior for-
 sitan materia uideatur affectus. Si pauperes amare nisi paria
 non possumus, & necessario nobis pretiosa quæ sola sunt, ani-
 mum mecum extinctæ unius horæ momento tot animæ mouent,
 quot perierunt de me bene meritæ. Quin ipsum leti genus ad-
 dit indignationem, ueneno perierūt. Quis hoc ulla satis prose-
 qui possit inuidiæ Apes ueneno. Hæc illis gratia refertur, quod
 fructibus nostris inuigilant, quod quotidiana statione laboris
 assidui ne dāno quidē summoctur: Nam et cætera animalia ui-
 detur mihi natura usibus nostris genuisse, hæc etiā delicijs, cū eo
 m m 4 quod

quòd in illis quæ uel sciendendo solo uel maturando itineri cõ-
paramus, multus ante relictus insumitur labor, & cum perdo-
manda, cum alenda sint, nihil tamẽ possunt sine homine, & tan-
tum coacta profunt. Apes faciunt iniussa fauos, sine ullo rationis
humana ministerio totus fructus ulro uenit. Adijce quòd cæ-
tera animalia, aut satis incurrunt, aut uitibus nocet, primaq; , ut
fama est, hostiæ causa pecudi fuit laesa fruges. Harum ita inno-
xius per prata syluasq; , discurrit labor, ut tantum factum opus appa-
reat. Quæ satis digna prosequar laude? Dicam animal quodam-
modo paruû hominis exemplar? Hoc humana excogitare non po-
tuit solertia. Etiam ratio nostra, quæ sub terris lucrum inuenit, quæ
maria inquisitione sua sideribus immiscuit, hoc tamẽ efficere, cõ-
sequi, imitari non potuit. Venena potius inuenimus. Iam primum
future laudabilis uitæ digna principia, non illas libido proge-
nerat, donatrixq; , omnium animalium Venus, utq; homines in excu-
satione sui fabulis tradiderunt, etiam decorum posteritas has regnis
suis excepit. Abest inimica uirtutum uoluptas castis sine labe cor-
poribus. Sole omnium non edunt foetus, sed faciunt. Ipsæ paulatim
sicut stipatae sunt per mella uiuiscunt, & ut oportet animal la-
boriosum, ex opere nascuntur. Inde ut adoleuit iuuentus, & ad
similes labores ætas roborata conualuit, relinquitur liber paren-
tibus locus. Et ne coacta in angustum multitudo noua turba
laboret, quasi habita uerecundiae ratione, cedit populus minor,
suspensumq; proximis ramis examẽ humanas manus expectat.
Acceptas cum fide colit sedes. Et cum ingenia nostra, quæ nos
scilicet ambitiosi nostri astimatores proxima diuinis credimus,
ad percipiendas disciplinas multo labore desudet, nulla apis nisi
artifex nascitur. Quid credas aliud quam diuinæ partem mentis
his animis inesse? Quid præcipuum referas? Non ut cætera ani-
malia per pastus uaga incertum quieti capiunt cubile, noctis
arbitrio semper habitatura, sed tutas sedes continent, urbes
tectis, turba populos imitantur. Non ut feræ uolucres, non ut
presen

presen-
reponitur u-
cum ad hum-
tendunt, &
antè, quam
iungunt; n-
sus est, tan-
nitio in pro-
& commun-
re gustu, pri-
porro tantu-
congerant e-
castiganda in-
stites, nec d-
dere. Iam si-
nata cursus
pectorum t-
tenq; hones-
longior, aut
riorq; oper-
fiores? quid-
ris precipu-
ram, & sed-
componitur
tenacibus
mne parten-
pariu est, q-
te opus esse
bus tantum
spem capia-
tuò uincit
textis ne u-

presentis modo cibi memores in diem uiuunt, duraturus hyemi
 reponitur uictus, & repletis uere cellis tutus annus est. Etiam
 cum ad humanos usus opera subducta sunt, reparare amissa cō-
 tendunt, & labor damno incēditur, & nunquam deficit animus
 ante, quam locus. Quid quōd inter animalia quæ nō uerba cō-
 iungunt, non uerba rationis inuicē negāt, tantus operis cōsen-
 sus est, tanta difficilimæ rei laboris concordia? Non humano
 nitio in proprios quæq; usus lucrum ducit, in publicū uiuitur,
 & communes opes congeruntur in medium, nec fas est deliba-
 re gustu, priusquā plena horrea securos spondeant mēses. Quis
 parō tantus ardor operis, quæ ue officiorum partitio, ut alie
 congerant onera, alie accipiant, alie linant? Quæ seueritas in
 castigāda inertia? Multa dictu uisūq; mirāda, præuidere tēpe-
 states, nec dubio se cælo tradere, nec ultra uiciniam nubilo ten-
 dere. Iam si leues iniquior aura rapuit, ad dirigendos in desti-
 nata cursus modico lapilli pondere librare pēnas. Illas maiorum
 pectorum totis pro rege castris procurrere, & inire bella, mor-
 temq; honestā pro duce oppetere. Adijce, quōd si quas aut etas
 longior, aut morbus oppresit, effruntur prius corpora: poste-
 riorq; operum quam funerum cura est. Quid illigare cruribus
 flores? quid ore succos in publicum ferre? Me tamē ipsius ope-
 ris præcipua admiratio subit, non est temere, nec fortuitam figu-
 ram, & sedes modo reponēdis cibis quæsisse credas, rudis cera
 componitur, accedit usibus inenarrabilis decor. Nam primum
 tenacibus uinculis fundamēta suspendunt, tum ab exordio in o-
 minē partem opus æqualiter crescit, nec quicquam ex inchoatis
 parū est, quod nō sua portione perfectum sit iam, nec alia par-
 te opus esset. Gemina frons ceris imponitur, & cum foramini-
 bus tantum spatium detur, quātum ad generanda examina purā
 spem capiat (ipsi enim sibi inuicem anguli hærent, & ita mu-
 tuo uinciuntur, atq; alligantur, ut quod uoles id medium sit) his
 textis ne uniuersi mellis effluat pōdus, inter septa onera cludū-

tur. Quis non stupeat hoc fieri posse sine manibus? nulla interueniente doctrina hanc artem nasci? Quid non diuinum habent, nisi quod moriuntur? An uero autorem uini Liberum colimus, primitiæ frugum Cereri referuntur, inuictrix oleæ Minerua narratur: mella genuisse minus est, et interponenda gustus uoluptate tantum effecisse, quantum ne ipsa quidem rerum natura per se potuit? Ad plurimarum incursum ualitudinum remedium est, et presentissima medicina. Nam quod ad cibos quidem pertinet, diuites uiderint. His animalibus aliquis insidiari potuit, et insidiari quare mella facerent? Hæc pestiferis succis exquisita per fraudem morte confecit, et quod sit indignissimum, quod facilius deciperet, fortasse uenenum melle permiscuit. Quæ tam inhumana crudelitas? Quis tam inauditus liuor? Nihil enim est quod utrisque trocinio tuo diues, paucorum damno foliorum doluisse te simulas. Dum meas apes occidere uis, flores tuos inuites fecisti.

ODII POTIO.

ARGVM.

Meretrix amatori suo pauperi dedit odij potionem. Adulescens desijt amare. Accusat illam ueneficam.

Pro iuvene contra meretricem. 14.

SENTIO Iudices hanc quoque calamitibus meis accessisse nouitatem, ut uobis nondum uideat odisse. Nec me præterit plurimum perire de nocentissimæ potionis inuidia, dum me putatis adhuc impatientia priore miserum. Quæso tamem uel hinc totam delati sceleris probationem grauitas uestra prospiciat, quod dolori meo querelamque non creditur, nec amo qui accusare possum, nec odi qui amare malle. Quid est aliud quod bibi quam uenenum? Licet igitur nocentissima fornicarum rideat quod acciso, et in manifestissimi sceleris confessione per ludibrium malorum euadere tentet meorum: non hoc est quod hodie me torquet ac lacerat, quod a deterrimæ mulieris charitate discessi, sed quod remedij mei patior dolor. Fidem iustitiæ, fidem seueritatis humane, ne

mere

meretrici
Pro me for
est, ut inui
blica peto
bis asperu
sanitas me
diumque; se
amator ex
ponat, tan
suam tantu
homini, ni
mi uiri, ut
Perdidi in
cessitatem
animum su
effusus. It
gitationes
incommod
dimissura
uerfatis i
odisse cog
me, festina
tius gemit
quod amat
quidem eg
effluentes
in amore l
cessi: gaud
tantum, et
per eadem
cusat, o qu
ram simpl

meretrici proſit, uel quòd præuacatione uideor explicatus. Pro me forſitan fuerit, ut amare deſinerem, contra me inuentum eſt, ut inuitus odiſſem. Hoc primum itaq; Iudices à clemētia publica peto, ne quòd uidetis triftē habitu, dirumq; cōſpectu, uerbis aſperum, contentione terribilem, mores putetis. Hæc eſt illa ſenitas mea, ſi omnium in hac corporis mentisq; dierum notiamq; ſeritate, ille modo lætus, ille (ſi creditis) nimium remiſſus amator excandui. Miſeremini Iudices, ne uobis uenefica ſic imponat, tanquam hoc mei charitate commenta ſit. Suum animum, ſuum tantum ſecuta faſtidiū eſt. Odij potionē cōtra ſe nemo dabit homini, niſi quem oderit. Quæſo itaq; obteſtorq; uos ſanctiſſimi uiri, ut calamitatis meæ penitus uelitis æſtimare menſuram. Perdiidi infelix quòd quãdoq; potui amare deſinere: patior neceſſitatem rei, quam breuiter utiq; noluiſſem: excogitatur contra animum futuramq; rationem, ne quòd relinqueretur meus eſſet affectus. Iterum cum meretrice compoſitus ſum, rursus in ſe cogitationes meas, rursus retorſit oculos, et hominem quem ab incommoda charitate uel ſatietas, uel ætas, uel fortuna ſuæ fuit diſmiſſura conditio, ad perpetuam impatientiam uiribus nimie diuerſitatis implicuit. Hoc ſolum inſanabile genus mortis eſt, ut odiſſe cogaris. Feſtina ad cōplorationem præſentis doloris anime, feſtina, ſed te à prioribus malis recens abducit indignitas, altius gemitus, altius querela repetenda eſt. Cum meretricis ſit quòd amator odi, cuius putatis eſſe quòd pauper adamauit? Non quidem ego Iudices ex illis unquam fui, quibus nobiles opes, effluentes indulſit fortuna diuitias, quorū felicitas capere poſſet in amore luxuriam. Habui tamen unde ad uitæ neceſſitates, conſeſſe gaudia parca mediocritate ſufficerent. Ideoq; meretrice tantum, et quæ certiffima eſt in uoluntate frugalitas, una fui ſemper eademq; contentus. At iſta ſeria, grauis, quæ nunc amari reuoluſat, o quam uoluit amari, quibus artibus, qua calliditate miſeram ſimplicitatem meam ſolicitaui primū, deinde tenuit, donec

quam

quantulancunq; substantiam in huius sinus credulus, iamamq; securus amator egerem. Iam frustra captauit uideri miserari conditionē in quam nos ipsa detraxit. Breuiter totū nocentissimae mulieris accipite facinus, pauperem me fecit, deinde ferre nō potuit. Siue enim Iudices communium, quae ad corrūpendas expugnandisq; mentes excogitant ingenia, meretricū placuit experimentum, & in me tentatum est quantū quis amare, quātum quis posset odisse, seu mulier omnibus exposita mortalibus uanitatē fastidio mei despectuq; captauit, ei fama inde quaesita est, ut à solis uideretur amari debere diuitibus. Non erat profectō quod paulō antē patiebar, iam tunc noster affectus, quōd scortorum foribus hārebam, quōd (si istis creditis) paupertatē in lupanarium obsequia transtulerā, pallor & deformis macies inde ueniebant, unde nunc quōd excandescō, quōd fremō. Nunquam hoc tantū meretrix scit, quemadmodū non ametur. Quod negari igitur Iudices nō potest, uirus homine firmitus, mente cōstantius, quod immodico ardoris aestu, & exundante impatentia possit etiam recusantis animi dolorē compescere, diris utiq; carnibus, & feralium percantationum terrore permixtum, lenitate uultus, & blanda porrigētis dissimulatione protectū, iam perustus, iam laborātibus uisceribus infudit, & hominē solatijs potius ac mollium remediorū ratione tractandum exasperauit ira, dolore concludit, magnaq; miserum conuultatione renouauit. An fecerit Iudices, ut amare desinerem, uos existimabitis, fecit ut amare mallem. Explicitum me putatis, & ab incōmodo hilariorē dimissum? Nunc nunc me fateor debere sanari. Habet aliud quod solatium quisquis in amore miser est, quōd abstulit fidem. leuior est calamitas, cui blanditur aliquid de uoluptate latita. Nunc infelix uxor ac laceror, nūc me retinere, nunc regere non possum. Crudelius est odisse meretricem. Veneficij ago. Seposita paulisper Iudices noxie potionis inuidia, nō ne uobis uidetur implere sceleris fidē, quōd abstulit fidem conditio personae? Veneficium

nescium
ram putan
mētes cura
pori cred
quemadmo
rentia quo
quem expl
quam pute
moda desid
consumat,
emplexus,
fritiam pra
medicamen
tum remedi
uidiam non
nisi quod o
facinus plu
bris? E ode
quodque ex
alibuc pro
gratia tui,
per quod n
uenum mē
camentum
tra se utere
tione uene
dit. Et sicut
tota ueloci
detinet, ita
uidia, & si
uirus nisi q
sola rapere

neficium Iudices tota uita meretricis est. Parū se lenocinijs, pa-
 rum putant agere mendacijs. Et cum omnis ad expugnandas
 mētes cura collata sit, non sufficit tamen, ut de sui charitate cor-
 pori credant. In hoc noctium dierumq; sollicitudo consumitur,
 quemadmodū de libidinibus fiat affectus, qua ratione transcur-
 rentia quotidie desideria teneantur: ne cui prosit offēsa, ne
 quem explicet pudor, ne quem satietas aliquando dinittat. En
 quam putetis ignorare quibus uincatur oculis, quæ per incom-
 moda desideria flagrantes mentes corrumpat primum, deinde
 consumat, cum sciat quibus oscula, quibus artissimū rumpantur
 complexus, quæ pro lætitia dolorē, pro blanditijs gaudijsq; tri-
 stitiam præcipiti uelocitate substituunt. Infinitum est quantū ex
 medicamento deprehendi possit notitia peiorum, nemo scit tan-
 tum remediū. Tentat Iudices mulier impudentissima sceleris in-
 uidiā nomine potionis effugere, & uenenuū negat esse tantum,
 nisi quod occīdit. Facinus est Iudices euadere nocētes, quia iam
 facinus plura deuitat. Quid refert, animo noceat aliquis, an mē-
 tris? Eodem scelere porrigitur omne, quod non licet. Vnum-
 quodque ex his quod datur, uenenum est. Excusatio mehercule
 adhuc pro sexu tuo, pro conditione mulieris, sed ut illa nosses,
 gratia tui, desideriumq; posses ingerere nolentibus, excogitasti
 per quod maritos à coniugum charitate diducas, per quod iu-
 uenum mētes abiungas ab alijs fortasse meretricibus: odij medi-
 camentum nunquam ideo tantum meretrix habuit, ut illo con-
 tra se uteretur. Me quidē Iudices si quis interroget, in cōpara-
 tione ueneficij de quo queror, minus odisse debeat, quod occī-
 dit. Et sicut ex ipsis quoq; mortiferis mitiora sunt, quæ statim
 tota uelocitate grassantur, & dolorem inter exitū uitamq; non
 detinēt, ita crudelius quod sic ordinatur, ut corporis parcat in-
 uidiæ, & sit tantum animi uenenum. Quid ais? non est noxium
 uirus nisi quod occīdit? Quid ergo uocaremus illud quo lumina
 sola raperētur? quo pars aliqua membrorum debilitate langue-
 sceret

sceret? Tu te uenificā negas, quæ potes pōtione facere tantum
 offense, quantum ira, quantum dolor? Amabit cui permiseris,
 execrabitur ille quem iusseris, accipiet à te desideria nostra or-
 tum, finem, modū. Sanè & amor, & odium naturalis uideatur
 affectus, ueneficium sunt cum iubentur. Quid quòd non potest
 non habere uim ueneni, quod contra uoluntatem homini datur?
 Video cur sibi medicina permittat corporum uitia mēbrorumq;
 morbos infusis medicaminibus expellere, & sine anime spiri-
 tusq; contagione, quæcunq; extrinsecus accidunt, potione uin-
 cuntur. Non potest ullus affectus sedibus suis per uirus expelli,
 nisi totorum cōcussione uitalium: & cum anima constet ex sen-
 sibus, quæcunq; auferre tentaueris, illa statim prima nostri parte
 corporis retenta, cōfectoq; quod petebatur, reliqua quoque mi-
 ribus uicina tabis expirāt. Quædam formæ medicamina possunt
 aliud uocari, quàm uenenum: dare quod non licet, non est aliud
 quàm ueneficium. Quantum nefanda de pœnis humanis excogitare
 potuisti? Innocentius mehercule fuerat, ut amaret aliqui
 inuitus. Potionem excogitasti qua bella cōmittere, qua se totum
 humanū genus posset odisse. Potes efficere ut non amet liberos
 parentes, ut propinquitas, ut fraternitas, ut amicitia se collidat.
 Odij potionē nemo accipit, nisi cōtra hominē quē non debet odi-
 disse. Tētat hoc loco nocentissima foeminarū de scelere suo face-
 re beneficium. Meretricem, inquit, amaueras. Differo paulisper
 Iudices affectus huius excusationem. Dij deæq;, quantum in hoc
 contumeliæ est, quòd sibi meretrix uidetur adamata? Tu tibi cui-
 usquam affectus censoria grauitate præstabis? Tu tibi asima-
 re permittes, quàm frequenter aliquis lupanar intret? Tu cui
 non licet excludere debilitates, fastidire sordes, exposita ebria-
 tatibus, addicta petulantia, & quæ nouissima uilitas est, nos-
 tris tibus populoq; concessa, mores iuuentutis emendas? Aequio-
 re animo feras, ut meretrix uelit adamari. Eras, inquit, ama-
 tor & pauper. Volo Iudices sic apud nos paulisper agere, tan-
 quam

quam in
 delictis n
 per illicit
 aliquid q
 pora ista
 sola quæ
 scat, opus
 tuerati uic
 piscendi,
 coalescun
 mulier ob
 debet ama
 potionē. C
 pentē nob
 dia potio
 tia priore
 tantum no
 est, detur
 Quinimo
 to prouid
 labentem
 tus in par
 quo parit
 accipio o
 sed esse al
 uera sunt
 nō sentiūt
 qualitate
 quod sem
 cam licet
 tria dimi
 interest q

quam in hoc me affectu propinqui amiciq; castigent. Non ego
 alienius matrimonij corruptor inuigilo, nec efferas cupiditates
 per illicitos duco complexus. Inuētas credo meretrices, ut esset
 aliquid quod liceret amare pauperibus. Nullam ego circa cor-
 pora ista consistere impatientiam puto. Diliguntur immodice
 sola quæ non licent. Vt in furorem charitas aliqua conuale-
 scat, opus est difficultatibus. Breuis de concessis, sed statim sa-
 tienti uicinus affectus est. Non fouet, nō nutrit ardorem cōcu-
 piscendi, ubi frui licet. Et quæcunq; in mentibus circa permissa
 coalescunt, non sunt desiderij, sed uoluntatis. Hoc ipsum tibi
 mulier objicio, quòd nos in fabulas sermonesq; misisti. Solus
 debet amare meretricē, quæ meretrix oderit. Pauperi dedit odij
 potionē. Quid illam putatis dedisse diuitibus? Si mehercule re-
 pente nobis contingerent opes, iterum nos in sui charitatem
 dia potionē reuocaret, & ista nunc seria, grauis uellet impatiē-
 tiæ priore retinere. Meretrix pauperem amatorem propter se-
 nitium non potest pati. Amanti, inquit, dedi. Hoc si remedium
 est, detur scienti. Prima pars sanitatis est, ut libenter accipiat.
 Quinimo cur non potius datur amaturo? Quanto melius, quā-
 to providentius, & minore bibentis dolore constabit, ut adhuc
 libentem aggrediaris animū, ut tum adolescētis ardoris impe-
 tus in paruis extinguatur elementis? Eo tempore das potionē,
 quo pariter duos patiar affectus. Aliam impatiētiam paras, &
 accipio odium, quia iam amorem ferre nō possum. Non desino,
 sed esse aliud incipio, nec emēdor in amore, sed transferor. Illa
 uera sunt remedia, quæ fugatis morbis causisq; lāguoris postea
 nō sentiūtur, & ea tantū innocēter dabuntur, quæ potētia suæ
 qualitate consumpta desinunt cum profuerunt: tu mihi dedisti
 quod semper exasperaret. Perpetua res est odisse sine causa. Du-
 cam licet uxorem, te tamē odero: in peregrinas expeditiones pa-
 tria dimittat, te tamen cogitationes sermonesq; respicient. Quid
 interest quemadmodum possederis animū meum, quæadmodum
 mihi

mibi à te non liceat abire, discedere? Fecisti ut te ubiq; persequar, ut meis fortassis manibus inuadam, uelim dare uenenum. Qui meretricè odisse nō desinit, amator est. Sed infelix miseraris mei. Quid ergo sanitate tam rigida? Paulatim potius rationē cōpescce, misceātur consilia, blanditijs ueritas tēperetur. Alioqui non est quòd abigas, quòd expellas. Exasperant necessitates, & in amore cōtentio semper accendit. Adiuuabit te interim libertas ipsa qua fruuar, tempus, satietas, & fortasse amator alius admonens cōditionis. Sed inter oscula, inter amplexus, paupertatem non tanquam exploraris, sed tanquam miserearis allegas, quanquam quid opus fide? sine curer ut desinam, si quantum affirmas, inuitum miseraris ac diligis. Amatori unum remedium est, amari. Si tamē necessariam putas emendationem, quàm multa sunt amantium remedia citra uenenum? exclude, dimitte, frustidium posset quantum non posset prestare paupertas. Fac ut me potius ipse castigem, ut erubescam, ut aliquando desperem. Is tantum in amore sanatur, qui quòd desinit, sibi debet. Homo igitur qui meritò indignarer, si hoc tantum fecisset aliquis, ut diligere desinerem, quāto iustius queror, factus cum iam sum alius infelix, alia patiens? Decipiunt nos rerum falluntq; nomina, & ille qui odit, de amore miser est. Non refert animi quid nimium uelis, & inter sanitatem languoremq; nihil interest, si utrunq; ferre non possis. Frustra mihi quisquam blanditur remedio, citius patior tormenta, cruciatus. Aliud est ut amare desinas, aliud ut oderis. Recepsisse nunc me tantū putatis ab amore meretricis? Ablatus est mihi ille hominis melior affectus, per didi miser quicquid est, unde gaudium, unde uenit uita tota Letitia. Amor ille per quem rerū natura sacra primordia totiusq; mundi elementa creuerunt, qui tenet nunc figitq; rixantia, & de cōtrarijs depugnantibusq; seminibus molem perpetuæ societatis animauit, fregatus eiectusq;. Non habeo infelix affectū, quo quādoq; possim ducere uxorem, amare liberos, appetere amicitias, sperare cōi-

aus. Qui
sed amar
miseribu
bi miser
quod erat
rabies. O
labor, per
berniam
semel in u
deiorq; q
facere illu
diffundat
in quod d
liquos stri
mam licet
sit. Respe
amore frui
patior, qu
fuerat san
tia. Inueni
fugiunt, a
cebat pud
ror, assiste
ror, ostend
tior miser
dicta, com
suram. Od
to Iudices
cruciatus,
quam pau
affectus, e
putatis est

Huius. Quisquis odij medicamentum biberit, unū fortassis oderit,
 sed amare neminē potest. Dij immortales, quid ego hausi, quale
 uisceribus uirus ingestum est? Nō fuit illud unum uenenum, bi-
 bi miser execrationis quicquid totius mortalitatis ira cōtulerat,
 quod erat omnium animalium furor, omnū serpentū congesta
 rabies. Odij medicamentum quid aliud est, quā assiduus animi
 labor, perpetua tristitia, & homo ab omnibus gaudijs in contu-
 bernium doloris abductus? Fieri nō potest ut uirus tā impotens
 semel in uiscera receptū sit, & in unū tātummodo sensum, man-
 deturq; quousq; dominetur. Ecce iā mulier odi, qd tamen adhuc
 facere illud in uitalibus putas? Paulatim se necesse est per totum
 diffundat animū, & quāuis primo statim haustu illud expugnet
 in quod datur, breui tēpore in nominis sui potentiā omnes re-
 liquos stringit affectus. Medicamēti cui tantū contra animū pri-
 mum licet, prima fortassis uis erit odium, exitus iste, ut uenenum
 sit. Respondere Iudices illis libet, qui me paulò antè dicunt in
 amore fuisse miserabilem. Quanto crudeliora, quanto grauiora
 patior, qui dicor explicitus? Modestior cum amarē, & quietior
 fuerat sanè pallor in facie, sed ipsa quoq; comis, optanda tristi-
 tia. Inueniebam colloquia, merebarq; sermones, nunc me omnes
 fugiunt, auersantur, oderunt. Tum frequenter à lupanari dedu-
 cebat pudor, abijciebat occurfus: nunc publica detinent, conque-
 ror, assisto, conuittior. Prò miseranda conditio, rideor ubiq; nar-
 ror, ostendor. Ego sum tota ciuitate meretricis inimicus. Sic pa-
 tior miser illas lupanarium insultationes, illa corriualium male-
 dicta, conuicia: non possum satis tormentorum exprimere men-
 suram. Odi, nec unquam uisus sum magis anasse. Intelligitis pu-
 to Iudices hominem, qui tantum ad uos detulit animi mentisq;
 cruciatus, & pro uita queri. Sed potio infelix, quicquid est, per
 quam paulatim proficiscitur ad mortem, assidue mecum rixatur
 affectus, & breui necesse est consumar. Quotidie uincor. Quæ
 putatis esse tormenta, quem dolorem, cum mens uetatur oculos

nn

sequi,

sequi, cum à luminibus suis animus abducitur? Quod non proficit, hoc superest, ut occidat. Me infelicem, si uenenum istud non habet mortem, si mihi inter hos dolores lōgior uita ducenda est. Cur ergo post hoc animi uices commentaq; prospicio? Si meretricis impotentia omnia licent, hoc erit remediū, ut amare rursus incipiam.

ODII POTIO II.

Ex superiore argumento Declamatio.

Pro meretrice contra iuuenem. 15

HT SI Iudices ita à natura comparatum est, ne sit ullus iustior dolor, quàm beneficij sui perdidiffertionem, nihilq; grauius afficiat conscientia bonorum, quàm quotiescūq; nulla merita ceciderūt: nō efficiet tamen nefandum præsentis reatus indignumq; discrimē, ut misera puella non gratuletur sibi, quod illam pauper accusare iam potest. Ti nuerat infelix, ne remedio suo sic repugnaret pauper, ut magis amaret, ne iuuenis in omni genere animi contentiosus ac pertinax, potionē illam dolore coactæ sanitatis expelleret. Bene quod & terribilis, & minax est pauper, quod pernam nostrā, quod sanguinē petit, nō expectes, ut statim gratis agat, qui sanatur inuitus. Nobis tamen iudices hodiernā pauperis mentē non prima fronte tractātibus miserrimus iuuenis nōdum uidetur explicitus, & si bene prioris ardoris impatientiam noui, quod maxime facit, ira, nō odium est. Alioqui si proficisset remediū, & à pristino furore iam liber animo intellectū sanitatis admitteret, omnem adhuc puellæ uitaret occusum, nō sibi crederet ultionem, & ipsum quoq; iudicij timeret adire complexum. Deprehensa est puto nouissime potionis superuacua persuasio. Amat Iudices, amat qui queritur quod nō ametur. Quid agam Iudices hoc loco? sub quo tēperamento defensionem periclitantis aggrediar? timeo ne si cœpero simplicissima puellæ laudare

mores,

mores
enim
tem uo
amat
matrim
stodire
bata co
hausfas
uit. Tē
ris affe
quod a
ne suæ
sumptu
adamat
mentem
nari no
puellæ
brijsq;
tamē co
affectus
quicqu
prona
tingere
profici
clufit.
nis cōd
menta
ne nō p
audit i
minē, a
cunctis
pauper

mores, referre probitatem, amare rursus pauper incipiat. Siue enim iudices malignitas est persuasionis humana formā uacantem uocare meretricem, seu miseræ nomen id imposuit aliquis amator, cui cum corporis bonis fortuna non dederat unde seueri matrimonij castitati sufficeret, laborauit necessitatū suarum custodire probitatem: nullius unquam per hanc matrimonij turbata concordia est. Nemo questus est pro filio pater. Nemo exhaustas facultates in auidissimos sinus poenitentiae dolore defleuit. Tētet licet ingratisissimus iuuenis inuidiā miseræ facere prioris affectus, non poterit obijcere meretrici, & quod amarit, & quod anare desierit. Ne quē igitur accusator hac prima fortuna suā cōploratione decipiat, tanquam meretricis charitate cōsumptus sit: securi estote pro innocētia nostra, talis incidit, talis adamauit, nec habuit quod perderet in tā immodico ardore, nisi mentem. Vidistis enim notissimū tota ciuitate miserū. Cum lupanari noctibus diebusq; deseruiens, & quamuis indulgentissimæ puellæ simplicitate frueretur, modo tamen maledictis opprobrijsq; uulgi, modo crebra riuialium contentione pulsatus, abigitamē compeficiq; nō posset, mouit mitissimā puellam hic infelicis affectus. Laboranti primo sui uoluit facultate succurrere, sed quicquid indulserat, fouebat ardorem, quæq; in hac impatiētia, prona persuasio est, quia nihil præstanti meretrix tam sæpe cōtingeret, amari sibi uidebatur. Postquam nihil miseratio, nihil proficiebat humanitas, tētauit asperitate discutere. Poposcit, excludit. Non defuerunt misero preces, adhibita sunt ex ipsa iuuenis cōditione cōsilia. Sed ista uincebat, & uires amoris impedimenta perdebat, donec intelligeret hominē, qui explicari ratione nō poterat, necessitate seruandum. Puto iudices frustra male audit in immodico pauper ardore. Meretrix magis amauit hominē, a quo noluit amari. Cōsumptis igitur optima fœminarum cunctis indulgentiæ seueritatisq; consilijs, dum apud omnes de pauperis sui amore conqueritur, incidit remedium, quo iā dice-

batur alius amator explicitus. Quæ prima igitur medicamenti pariter ac dantis integritas est, non negatura porrexit, adiuuit, deinde quod dederat, imperauit sibi nequas admitteret amplius preces, ne querelis assistentis, ne lachrymis moueretur, exclusit. Vultis scire Iudices ubi sit medicamenti quod obijcitur totus affectus? Quisquis odiū dedit, omnia post hoc facit, ut debeat amari. Quanto iuuenis hoc melius in forum aliquando uenisti? Incipis agere seruum, graue, iam leges, iam iura loqueris, conuiciaris, maledicisq; meretricibus. Hunc tu animum modo inter libidines ac scorta perdebas, macie notabilis, pallore deformis, solaq; impatientiæ tuæ fabula notus. Perieras infelix, nisi bibisses uenum. Veneficij agit. Credam mehercule Iudices ad subscriptionem huius immanitatis expectasse publicæ se ueritatis aures. Quodnam seculo nefas nunciaret hic gemitus, quæ prosiliret orbitas de nouercalibus quæsitura cõmissis? Quæ pestiferis heredem medicaminibus enectum tristis comploraret affinitas? Non pudet ergo quod uacatis lupanarium querelis, & ad uos defruntur amantium rixæ? Videtis hunc accusatoria fronte terribilem oscula poscit, destitutos queritur amplexus. Vultis uos abire potius in uestra secreta, ibiq; gaudia querelasq; mutata conuersatione consumere. Non agnoscunt leges ac iura miseros. Hic audiuntur seræ calamitates. Non est ultione dignus, de quo potest efficere meretrix ut queratur. Et quando unquam Iudices audistis de ueneficio uiuum querentem? facinus hoc semper ex moribus cepit inuidiam. Si latrocinium probes, cruore, uulneribus; si sacrilegium spolijs numinum, prædâq; templorum: ita ueneficium si arguis, oportet ostendas putre liuoribus cadauer, inter esseretium manus fluens tabe corpus. Vt iam istud obijcere possit & uita, debet aliquid esse passa, quod inuidiam mortis imitetur. Veneficium uoca quod cecitate grassatur, quod in aliqua deprehenditur debilitate membrorum. Profer agedum corporis notas, in quas se noxiæ potionis uagus seruor effuderit, ubi de-

pasta

D
pasta sen
ribus corp
actibus, a
qui te mo
uigor, in
tans. Bibi
fiteretur.
tudinem d
le audied
quicquid
leges, quo
num est u
medium. S
ne, nec eff
lîris quæ
crede iuue
tionem. R
tus, seralis
das cogita
tre supero
tari, et am
non potest
Vides uene
tationes, si
hoc collata
dio subind
tas amanti
nat amari
ptione dep
bus? Vene
Cuius per
quis senex

pasta senectus uisceribus sauitura confederit. Aspicio par labo-
 ribus corpus retinere sua ministeria, sufficientem animum scrijs
 actibus, accusatoria firmitate robustum. Crede iuuenis omnibus
 qui te modo noueram, nunc acrior erectiorq; recedit in sensus
 uigor, in membra sanguis, uiribus uelut nouæ iuuentutis exul-
 tans. Bibisse te medicamentū probare non posses, nisi meretrix
 fateretur. Quod si permittitis Iudices, ut quicquid extra cōsue-
 tudinem datur, ad huius uulgi referatur infamiam, beneficium ma-
 le audiēdo uitetur sanitatis, statimq; merebitur sceleris inuidiā,
 quicquid profuerit inuito. Illud tantum noxium uirus uocauere
 leges, quod non admitteret interpretationis incertū. Iniquissi-
 mum est uenenū uideri, quod in potestate bibentis est, an sit re-
 medium. Sentit Iudices iuuenis crimen quod detulit, nec nomi-
 ne, nec effectu scriptionem legis implere, itaq; ex uocabulo mu-
 lleris querit inuidiam. Meretricem, inquit, accuso. Nescis, mihi
 crede iuuenis, sceleris, quod detulisti, qualē mihi debeas proba-
 tionem. Rem expecto mehercule, ut sit ante omnia minax uul-
 tus, feralis habitus, horreant squalore crines, rigeat super nefan-
 das cogitationes efferrata tristitia. Facinus quod dicitur inque-
 rere superos, sidera diris agitare carminibus, tumulos, busta scri-
 tari, et amputatis cadaueribus ipsas in scelus armare manus, fieri
 non potest, ut autorem suum non statim primo prodat aspectu.
 Vides ueneficæ nō horridos uultus, placidamq; faciem. Si cogi-
 tationes, si consilia pertractes, sola cura de forma est, omnis in
 hoc collata meditatio, ut sollicitet aspectu, sermone detineat. Au-
 dio subinde exactas mero noctes, tua mulier conuiuia, perdi-
 tas amantium rixas. Meretricis unum ueneficium est, ne desi-
 nat amari. Nunquid inique Iudices in tanti sceleris subscri-
 ptione deposco, ne nominibus reos uelitis aestimare, sed mori-
 bus? Venefica tua quid prius unquam, quid simile commisit?
 Cuius per hanc expugnatus animus? Quis queritur iuuenis,
 quis senex, quis pauper alius? In te ergo solo uenefica, in te

tantum aliud ista quam meretrix. Vultis integritatē puellae breuiter probem? Hanc quam nunc detestatur, accusat, amare mallet. Omnia Iudices facinora (nisi fallor) causas uel de cupiditate, uel de simulatibus trahunt. Quod odiū de amatore meretrici? Quae praeda de paupere? Odium, inquit, accepi. Ecquid Iudices? Satis me cōtra infamiam ueneni uel solū medicamēti nomen absolueret. Nec inuenio, cur debeat idem uideri, quod non potest idem uocari. Agedū iuuenis potionis imple huius immanitatem, dic odiū accepi contra coniugem, contra liberos meos, ut à sacris auocarer affectibus, ut pignora sancta despicerem. Illud odium in meretrice facinus est, quo utitur in sui charitatem. Ita uel hoc solum sufficit excusationi, quod illa contra se tantum dedit. Odium, inquit, accepi. Nunc te hīc reposco iuuenis inuidiam, quam fortunae nostrae paulō antē faciebas. Dic, meretrix dedit, prostituta porrexit. O quā timuerā, ne diceres, amatorū sui. Consurge agedū iuuenis, et totis corporis animūq; uiribus imple susceptae accusationis horrorē. Est quod audiente tota ciuitate proclames, Misere mihi mei, adiuuate, succurrite, bibi medicamentum crudele, seuum: desij pauper amare meretricē. Iam iam non inquietis noctibus uagus uilissimi cuiusq; perditos patior ictus, nō exclusus ante lupanarium fores postērū diē peruigil amator expecto. Possum nauigare, colere terras, sufficio militiae, redditus est mihi animus, quo fierem maritus, quo senectuti liberisq; prospicerē. Quantum dij deaq; remedium conditioni bibentis ualuit, fecerat te potio ista felicem, si diuitem puella. Ita uel hoc non solum Iudices innocentissime puellae pro defensione sufficeret, quod nihil fecit sua causa? Amatorem dimisit, explicuit illa, quae captare dicitur, ut ametur, quae sollicitat, quae corrumpit affectus. Ingrate quanta de te potuerit gratia frui. Non quidem confers precia, non stipēs, sed asides, sequeris, haeres, praestas comutatum, fauorē, laudas, ubiq; miraris. Hinc ergo iratus meretricibus, quod illas etiam pauperes amēt, quod facile cōtingant,

D
tingant, q
nt diuites
cium. Vt
Quid at
daret, pre
lum puel
quod hoc
ruina quo
randis q;
boninum
per inter
magis de
uenit. De
reat nefā
castigati
tas poter
quis odium
tilitas, si
fusa poti
gratiā su
lud contr
dica cupi
Cuius ho
in amore
non senti
cat felicit
in lupana
tu lachry
stat euen
Finge te
pauper s
guoris o

hngant, quòd laboribus exorētur adeūtium facies, hinc amator
 ut diuites ament, in crimen maximum captas transferre benefi-
 cium. Vt aliquis amare desinat, non nisi ab amante præstatur.
 Quid ais iuuenis? Ita bibisti potionem, quæ finem cupiditatibus
 laret, premeret ardorem, desideria restingueret? Abi, recede,
 dum puellæ publico generis humani nomine gratias agimus,
 quòd hoc fieri posse monstrauit. Furor ille qui (si credimus) nu-
 muna quoq; detracta sideribus misit in terras, qui de sacris uene-
 randisq; pignoribus monstra commentus est, ardor qui miscuit
 boninum firarumq; concubitus, ferrum, ignes, claustra laxabat,
 per interiecta late maria fugiebat, uetatur, perit. Accipite, quod
 magis debeatis stupere quàm mirari, remediū amoris mulier in-
 uenit. Desinite nunc incestum timere mortales, nulla pietas hor-
 reat nefandæ cupiditatis instinctum: quicquid nō parentū miræ
 castigationes, non serij propinqui, non paupertas, non necessi-
 tas poterat efficere, haustus breuis, facilis, unus extorquet. O si-
 quis odium posset omnium bibere uitiorū. Felix profectò mor-
 talitas, si reliquos lapsus incōmodosq; mētis errores fas esset in-
 fusa potione cōpescere. Facinus est, quòd maximum remedium
 gratiā sui, autoris uocabulo perdit. Miraremur hominē, qui il-
 lud contra meretricem dedisset. Tibi tamen ultra omnes immo-
 dica cupiditate flagranti, tibi præcipue succurrendum iuuenis.
 Cuius homo conditionis adamaueras? Diuitijs opus est, ne simus
 in amore miseri: & impotentissimi mali difficultates illi fortasse
 non sentiant, quos contra fastidia cæterosq; contemptus expli-
 cat felicitas magna pereūdi. Felix profectò qui nō nisi facultates
 in lupanari effudit. Tu perdis animum, ille æs, tu bibis uxoriam,
 tu lachrymis rogas, pallore blandiris, & quod ad pessimum spe-
 ctat euentum, miserabilis sis oportet, ut amator esse uidearis.
 Finge te nullum huius affectus sentire cruciatum, id amare te
 pauper saltem nō pudet? Homo cui nō uacaret agere longa lan-
 guoris ocia, ægrumq; non deceret totarum noctium quies, ex-

cufare non poffis, fi tantum perdideris dies, cuius census ex manibus, ex laboribus fubftantia, quæ quotidie pofcit ultra rationem indies demenfus, amentiam pateris, felicitum ofcula tantum amplexusq; meditaris, & unde tibi calamitatis huius non poteft nec uenia contingere, de uoluptate mifer es. Expectandũ uidelicet quãdo te fames, inopia caftiget, fed inter ifta cœpifti. Quid iam facere poteft ratio, confilium? O dio fanandus eft, quem non explicat, quidd pauper adamauit. Nõ tamẽ intelligere poffumus tecum folam fuiſſe paupertatem. Iterum, non opes tantum tibi, non facultates defuerunt: non erant, quãtum uideo, propinqui, non amici, alioqui illi te potius noſtra potionẽ fanaffent: uel fi ignoraffent huius graminiſ uires, uinculis nexibusq; tenuiffent. Quid blandis affatibus impotentiffimum eludis affectum? Datum eſt remedium dolori, qui ſæpe egit in laqueos, in præcipitia compulſit, qui cruciatus laborantis animæ uulneribus emiſit: Quantum amori in hominem liceat, illi magis ſciunt, qui amãt. Iunge nunc cum fortuna tua conditionem mulieris adamatæ. Incideras quidem mifer in puellam minimẽ ſuperbam, minimẽq; difficilem. Quafdam tamen non poffumus circumire meretrices. Quãm multa pro illis exigit ſexuſ, ætas poſcit, ſemper neceſſitas petit corporũ, cultuſ poſcit, ſtationis triſtiſſimẽ impatiẽtia. Totos infelix dies lupanariũ foribus impendis, ut quando prostituta pauperi uacet. Cõtentione munerantium dilatuſ, excluſuſ ocium meretricis expectaſ. Negatur tibi complexuſ, indignatione perſequeriſ. Contingit, uerũ felicitate corrupere. ſpem gaudia parant, aduerſa contritionem. Ex utraq; fortuna deſideria coaleſcunt. Nobis crede qui uidimus, quiſ tibi uni fuit corporis habituſ, quiſ pallor, quãm miſerabilis, quãm pudenda triſtitia? Quoties tu uenenum bibere uoluiffi? Nõ eſt igitur iuueniſ, quodd tibi querariſ illam mitiſſimam partẽ humanæ mentis ablatam, non charitatem, ſed impatientiam: non uoluptatem, ſed tormenta: non amorẽ, ſed quod amaueraſ perdidiffi.

(ſi ſa

(ſi ſapien
 te naturæ
 ditatibus
 ſeã noctis
 Hic uero
 alibuc æta
 ribusq; ar
 coniugij
 ſfram nur
 conceptuſ
 nam ſuiſ
 grantes, n
 ditatiſ on
 extorquet
 amore ſan
 propter q
 preces, co
 ſanat ada
 poſſeſ, ſi
 te repoſc
 lam indi
 Mulier e
 pro te co
 aliqua re
 autem ſp
 ſi querat
 runq; lan
 buſ, uuln
 ſent mala
 compara
 bilareſ a
 ſaietiaſ,

(si sapientiæ sequamur autores) antiquissimum numen, & cui se naturæ debet æternitas. Sed ille mitis & seriùs honestis cupiditatibus & uiribus sacræ charitatis exultans, ut qui cuncta præse noctis operta caligine diduxerit primum, deinde miscuerit. Hic uerò quo perditis uisceribus adhaeremus inquieti, lasciuientis adibus ætatis instinctu tumultuosus ac petulans, telis funereis fabricatusq; armatus. Præstat igitur ille mortalibus liberos hac usitata coniugij pietate. hic incesta, libidines, adulteria, meretrices. Reffram nunc fabulosas immodici furoris prodigiosasq; nouitates, conceptum nescientibus oculis ignoti hominis aspectum, formam suis in se luminibus ardentem, uirgines patrû senectute flagrantés, mortalium ferarumq; uultus usq; in monstrosa fecunditatis onera perlatos. Ex omnibus tamen quæ nobis patietibus extorquet affectus, hoc sæuissimum patimur, quòd nemo uult in amore sanari. Ego tamen, inquit, amare mallet. Hoc est ergo propter quod opus odio fuit. Nihil agebant castigationes, nec preces, consilia perdebantur. Odio debet amator explicari, quæ sanat adamata. Interrogare te hoc loco libet, nunquid accusare posses, si quod fecit medicamento puella, fecisset animo. Licuit te reposcere quàm numerare nò poteras, fastidire, contènerè. Iam indignaris, quòd te maluit remedio, quàm dolore sanari? Mulier cui ad dimittendum amorem sufficiebat, ut odisset, ipsa pro te commenta est, ut illam tu potius odisses. Finge te tamen aliqua remedij tui sentire tormenta arrogantissime miserorû: tu autem sperabas ardoris immodici felicem statim sanitatè? Quid si queratur æger abstinentiæ dolore sanatus? Excussa sunt plerunq; languentium uerberibus redemptaq; debilitate uitia: ignibus, uulneribus interdum profutura grassata sunt, & quæ fuissent mala sanitatis, in gratiam remediorum de maioris periculi comparatione redierunt. Vix mehercule contingere potest, ut hilares ab hac impatientia lætiq; discedant, quos pudor, quos satietas, quos pœnitentiæ ratio dimittit. Nec sine aliquo morsu

*recideres

resiliunt à malis, quæ uoluptate tenuerunt. Iterum materia amoris est desinere, nec queri. Opus fuit pari diuersitate, uiribus quantis adamasti, ne * respiceres, ne frequenter in media sanitate subsisteres. Quale tibi remedium debuerit adhiberi, uel ex hodierno sentis iuuenis affectu. Pro homine qui post odium queritur, quod non amet, parum fuit, si amare desineret. Audi igitur ingratisissime, quatenus ad publicas aures secreta nostra proferre uoluisti. Dedi, quid enim, inquit, facerem, quæ remedia tua multa perdidderam? Ferre misera non poteram, quod te iam ceperunt omnes ridere meretrices. Repete agedum illarum colloquia noctium, quibus te frequenter alterius, & fortasse diuitis amoris iniuria receptum inter oscula amplexusque monui. Quid miser cum fortuna, quid cum mea conditione rixaris? Parce necessitatibus meis, duo pauperes sumus. Sed & tu quoties in sinus meos lacrymis fletuque resolutus exclamasti? Sentio furorcm, sed impedire oculis, sed animum regere non possum: quam libenter te mulier odissem. Non est igitur ingratisissime mortalium quod beneficium nostrum nomine potionis infames. Remedium bibisti, sed illud odium tuum est. Quid? quod furis, conuiciaris, exclamas, non est haustus illius affectus, sed amor. Talis fuisti. Aliud sunt, aliud illi, quos in uoluptates superfluentium facultatum mittit secura felicitas. Improbius pauperes amant. Sic tumultuabaris admissus, sic moras, sic impedimenta ferre non poteras. Male dicebas populo, conuiciabaris intrantibus. Cuius unquam felicius commutata fortuna est, si tunc omnes oderas, nunc unam pauperem odisti? Quin potius iuuenis admittis consilij rationem? Quid agis infelix? Cur redditam modo sanitatem rigore nimie contentionis exasperas? Prædico, testor, consumis odium, nondum totam mentem uis persusa possedit, adhuc circa te duo maximi rixantur affectus, adiuua potius, adiuua potionem. Contradic agedum quicquid est aliud quod tumultuatur, exæstuat: totumque sanitas componat hominem. Tunc te sciemus amare desisse, cum desieris
odiff

diſſe. Et innocentiam quidem puellæ ſatis, ut ſpero, defendimus,
 magnitudo periculi uocet preces. Coſurge agedū miſerrima ſœ=
 nariū, reliquā deſenſionis tuæ partem tuere lachrymis. Accu=
 ſator quid ſperas? quid expectas? Ad genua tua nō mittimus eā.
 toto licet inſelicē terrore conuenias, non exoſculabitur manus.
 mortem, ſuprema denuncies, te nō rogabit. Fruſtra tibi aliquid
 de periculo noſtro metuq; promittis. Neſcis, puella non habet
 dij remediū. Sanè tamen uiribus potionis effectū ſit ut accuſa=
 eris innocentē, ſufficit ultioni uidiſſe pallentem, ſatis eſt audiſſe
 uenitū, memineris hanc eſſe quam tu non iuuenis odiſti. Quid
 eſt etiam ne perferres illud pronūciationis anceps, illud huma=
 ſalutis incertum? Numerabis ergo ſententias, & ſi damnaue=
 re, exultabis neſandè, gaudebis? Puto nō adamaſti. An & ſeque=
 dum carnifex trahit? Intereris dū hos oculos occiſura cōtin=
 tu manus, dū hæc amplexibus tuis nota ceruix ad ſupremos nu=
 tur ictus? Non exilies, nō pectus oppones, nō fidem hominum
 eorumq; clamabis? Accipies percuffam ſuper palpitantia mem=
 bra conſiſtens? Potes hoc uidere? potes hoc ferre? Sanatus eſ.
 Quod ſi quid trīſtius iudicij huius attulerit euentus, dij rapide
 creuntium beneficiorū ſemper ultores, dij quos iſte crudelis in=
 amplexibus puellæ frequēter mœrere, lachrymis, aut ſinè amo=
 rogauit, aut mortē, date nobis iuſtam de ingrato iuuenē uin=
 iſtam. Non imprecamur debilitates, naufragia, morbos. Pauper
 amet quancunq; meretricem, & amare non deſinat.

AMICI VADES.

ARG.

Duo amici, ex quibus uni mater erat, peregre profecti,
 ad tyrannū appliciti ſunt. Mater cognito quod filius hæ=
 beretur à tyranno, flendo oculos amiſit. Oblata eſt à iuue=
 nibus tyranno cōditio, ut dimitteret alterum ad uiſendam
 matrē, ad diem præſtitutā reuerſurū, ita ut niſi occuriſſet
 ad diem, de eo qui reſtiterat, pœna ſumeretur. Et iureiurā=
 do aſtrictus eſt. Venit iuuenis in ciuitatem. Mater detinet
 ex lege, qua parentes in calamitate deſerere non licebat.

Pro iu

Pro iuvene contra matrem.

16

S I sanctissimi uiri olim omnes uideor humanorum pectorū affectus in solam amicitiam contulisse, & patior inuidiam hominis, qui sibi non reliquerit, ut amaret & matrem: quoties tamen uniuersam pietatis conscientiam intueor, in qua minimum est, quòd uideor bonus amicus: non possum non hanc primam electionis nostrae complorare fortunam, quòd mihi necesse est, aut amicum relinquere, aut matrem. Facinus seuerissimi uiri, facinus fit impatientissimis affectibus meis, quòd succurri non potest duobus. Excedit omnem querelae meae complorationem, quòd tam diuersis meorum conatibus aduersa conueniunt, ut uidear eligere. Quid non darem miser pro luce matris, qui ut illam uiderem, amicum dedi? Fidem uestram Iudices, ne inter maximas necessitates pereat usus hominis, qui paratus est duobus impendi. Iam hic est tota ratio clementiae, ne ibi me detineatis, ubi non profum. Nec dissimulo sanctissimi uiri perferre me cū maximū, tum incredibilis exempli fidem, ut non immerito possim uideri cum matre colludere. Ego uideor excogitasse istum colorem, & hoc quòd detincor, amicitiae uocatur infirmitas. Miseremini Iudices, tentate me & dimittite. An uoluerim reuerti, scire nō potestis, nisi reuertor. Illud sanctissimi Iudices, illud affectus meos torquet ac lacerat, quòd sim ingenti expectatione deceptus. Speraueram futurum, ut hoc loco rem magnam faceret & mater. Paraueram apud tyrannum hanc iactationem, ut me crederet remissum: & genus ostentationis adamaueram, ut miraretur hominis fidem etiam in orbitate. Quo uultis hoc animo ferā, quòd etiam ut reuertar, amico meo mater imposuit? Et quantum ad hanc pertinet, maximum iuuenem decepit, illū qui meos crediderit affectus. Non possum iudices litis huius dissimulare facinus. innocentiū fuerat, ut ego nollem reuerti. Viderint sanctissimi uiri,

16
 iri, qui receptas nominum persuasiones uelut aliquam seruitu-
 tem charitatis attendunt. Me si quis interroget, nullos affectus
 illum nasci puto. Et si quis omnia uera ratione respiciat quic-
 quid liberos, fratres, propinquos inuicem tenet, amicitia est. Ho-
 mines igitur, quos cum maxime incredibilium rerum loquitur
 inuidia, sumus sine dubio eiusdem pars animæ, non eiusdē pon-
 deris uteri: & quanto minus in causis, tanto plus in affectu est.
 Admirabilior charitas in quam coimus uiribus nostris. Non pu-
 tet Iudices hanc fateri persuasionem, minus debetur homini,
 nisi aliquē ideo tantum amat, quia necesse est. Ita est Iudices, ita
 est, a primis statim ætatibus in eandem coire uitam, habet aliquē
 eternitatis affectum. Sic effectum est, ut nos statim fama com-
 mitteret, & tali certamine coimus, ut siquid accidisset uni, debe-
 re alteri exemplum. Inde est quod & pariter reuerti con-
 sumpsimus, & quasi facilius esset inter fidos, placuit sub incerto
 magis coherere. Nec tamē uanitate, nec discursu putetis extra-
 nos, magnas & inexplicabiles nauigandi fuisse causas, uel hinc
 potestis existimare, quod nos non detinuit hic mater. Vtrum ne
 putetur Iudices sumere de nobis etiam nunc uoluit experimētum
 ista amicitia, & parum fortuna credidit hominibus adhuc tan-
 tum feliciter amatibus? An hæc est magnæ semper opinionis in-
 uicta, nec ulli unquam tam plena confessione laudantur, ut illos
 non ipsa quoq; amicitia tentare uelit? Littoribus appulsi sumus
 homines, quorū omnia casus, fama custodiebat, consumimur ter-
 ræ, qui parentibus statim cecitas est. Hinc illud euenit, quod
 coimus pariter alligati. Sic magis aduersus solutum carcer inuen-
 tus est. Pudet Iudices fateri, iam in hoc uictus, iā inferior recessi,
 et duobus magis amatur, quem tyrannus paratus est alligare.
 Quantum tibi amice debeo? Non potuit nos diuidere nisi ma-
 gis. Tibi primum cecitas nunciata est, tuus hic affectus fuit, quod
 hoc crediderit tyrannus. Quid ille non fecit, ut Rex desiderauit
 tuum uicarium corpus? amplexus est catenas. Sponderi sibi uoluit
 hominem

hominem rediturum per maria, per matrem, repromisit de incertis tanquam de animo suo. Quis hominum pro se tam multa fecisset? Præstitit inquam amicus, præstitit rem quam uidebatur ideo tyrannus indulsisse, ne fieret, & hominem qui in rebus humanis hunc esse nolebat affectum, decipimus, dum tentamur. Ego nõ inuenio, cur horreat mater carcerẽ, quid sibi uelit quasi destinatas operire ceruices. Non odit me tyrannus, cuius nõ interest an alium occidat. Misere mater (si quis magnorum meritum pudor) querere quòd unum de cæcitate impatientius ex nobis amaris semper absentem. Cui tu fortunam, quibus necessitatibus iniicis manus? Me ad amicam meam admitteret alterius catena, & tyrannus nunc mihi portas aperiret, subsidio nauigium pirata præstaret. Si mehercule antè morerer, ire deberes mater ad diem. Misera non intelligis quantò te magis & plus obligauerit amicus? plus debes homini, qui me tibi remisit, ex quo pati non potes ut reuertar. Libet mehercule Iudices, libet misereri hominum, qui me laudant reuertentem. Amicus mihi credidit, ut redirem. Ita nunc ego facio rem magnam, ego sum ille bonus amicus, ille mirabilis, ille narrandus. Si qua dicentis fides est, facinus mihi uidetur, quòd scio me non esse periturum. Sentit Iudices & ipsa mater rem se facere turpissimam, si necessitate detineat. Itaq; mulier quæ adhuc de affectu cuncta fecerat, ad legem subito cõuertitur. Pessima Iudices causa matris est, in qua plurimum lex potest, Liberi parentes in calamitate ne deserant. Facinus est Iudices hoc dici homini reuerso. Ita nunc ego contemno matrem, ego despicio cæcitatibus obsequia, homo qui omnium calamitatum mearum ambitum in hoc consumpsi, ut redirem, qui inter supremas sollicitudines nõ pro me rogauit? Mihi quisquam contumacium supplicia liberorum, mihi neglectæ pietatis minatur inuidiam? Bone Iupiter, quanti mihi constitit, ne malus filius uiderer. Imputem tibi necesse est mater, quòd meum amicum propter te reliqui, ad quem facinus est non reuertit. Nondum

Iudi

Iudices n
tendo tu
sunt par
gibus, ne
homines.
linquar.
quem lex
est tanqu
tere reuo
dimittere
ploratio
fringeres
turi filij i
gè est lex
tam intel
parentes,
illud excl
nos nesci
meros. Iu
ciuitatis u
cesse est p
facit ista l
quòd rec
nus sit rel
qui ad
dignus su
stri benefi
test, si cre
citiæ, qua
possit tot
nes admir
rat ad inc

Iudices necessitates meas, nondū amici merita refero, interim cō-
 tendo tunc esse tantum legis huius usum, cum in calamitate soli
 sunt parentes. Magnam partem mortalium fortuna dimisit à le-
 gibus, nec ulla iura tam trīstia sunt, ut ea in diuersis patiantur
 homines. Ego cū me necessitas rapit, sic habeo queri, quasi re-
 linquar. Excusatae sunt parentibus liberorum calamitates, & si
 quem lex ista deprehenderit, in alterius fatum transeat necesse
 est tanquam orbitatem. Quid enim si detinente matre alter è la-
 tere reuocaret, & si bella militem poscerent, si Legatum patria
 dimitteret, ueluti ad propriam descendam necessitatis meae cō-
 plorationem? Si me damnatum poena cōstringeret, uidelicet ef-
 fringeres carcerem mater, iniiceres carnifici manum & peri-
 tūri filij iugulum autoritate iuris operires? Dij de aq̄, quā longē
 est lex quae retinet hominē, qui poenae non uenit. Nescis quā-
 tum intelligo mater, quantam inuidiam debeant facere liberis
 parentes, à quibus relinquuntur. Mater quae se deserit queritur,
 illud exclamet, Filium meū ciuitas peregrina sollicitat, ut amoe-
 nos nescio cuius recessus orbis petat, debilitati meae subtrahit hu-
 meros. Iuuenis meus abducitur amore meretricis, & ab officijs
 ciuitatis uitijs abstrahitur oculorū. Eiusmodi genitū filium ne-
 cesse est persequaris, ut quōd detineor obiter & poena sit. Non
 facit ista lex ad liberos, qui misericordia detinentur. Ut turpe sit
 quōd recedo, in eo tantum est ad quem reuertor: & ut faci-
 mus sit relicta mater, non faciunt nisi causae relinquendi. Homo
 qui ad tyrannum reuertor, si malo animo relinquo matrem,
 dignus sum qui detinear. Non est itaq; quōd subinde nominis ue-
 stri beneficia mater opponas, non est quōd utilitati tuae fieri po-
 test, si credimus esse in rebus humanis & alterum affectum ami-
 citiae, quam mihi uidetur natura excogitasse, ut coire inuicem
 possit totum hominū genus, quae ideo nondū circa se tenet om-
 nes admirationes, quia tota non contingit, quae tamen peruene-
 rat ad incredibilem fidem, nisi illam uos impediretis. Amicitia
 pluri

plurimorum corporum, unus animus, uicariae manus, fortior quam
 matris affectus. Rogo quid refert, quid uocetur ille, qui sic amat?
 Quid interest ex quibus magna merita descendant? Vultis scire
 quid de hoc affectu sentiat mater? Et amicum meum putat malle
 ne reuertar. Finge me positus paulisper meritis, quibus obligatus
 sum, hoc tantum dicere: Amicus alligatus est, ire uolo mater ut
 redeat, ut consoletur, ut dominum rogem, ut si tyrannus exegerit,
 uicarium corpus opponam. Quid detines? quid moraris? Hoc est
 tempus propter quod coimus. Nescias an diligat, cuius non habet
 experimenta nisi sola felicitas, & si uita praestes omnia se-
 cunda, amicus otiosa res est. Dicturum me putas, hoc expectat
 alligatus, expectat totum imò genus hominum, & nos in hanc
 fidem persuasionis receperunt, ut si hoc faciam, nemo miretur.
 Vis scire mater quem affectum, quam reuerentiam in calamita-
 tibus amico praestare debeamus? Nullam legem timuit, ne relin-
 queretur. Differo interim causam amicitiae, agere paulisper om-
 nium libet, & tyrannus mihi credidit, uolo reuerti. Nulli unquam
 mater plus commisit fides, neminem magis obligauerunt expe-
 ctationes. Credidit mihi homo, cui res fauorabilis contingit, si
 decipitur, qui sibi excogitasse contra omnes amicos uidetur, ut
 illi imponeremus. Non est quod mihi supplicia, quod omnem mor-
 tis apparatus mater opponas. Facinus est, id tantum hominibus
 bene credere quod expedit: & actum est de rebus humanis, si sola
 seruatur utilitatum fides. In finitum est, quantum mihi crediderit
 tyrannus, si me occiderit reuersum. Intelligit Iudices & ipsa
 mater, quantae reuerentiae locum amicus obtineat, quae incipit
 contendere affectu. Nisi fallor igitur, cum ego sim materia litis,
 hoc primum existimare debetis, uter in ea calamitate plus fece-
 rit. Ante omnia permitte mihi de hoc affectus tui genere mater
 queri. Quid tibi tam rabido, tam praecipiti dolore uoluisti?
 Quid aduersis tuis praestare faciem, & in oculos tuos accipere
 nuncium? Non reliquisti tibi, ut redimeres, sine dubio adiecisti
 ad ma

ad matris affectus. oculos in media orbitate fudisti, sed illud non
 laxat catenas, non explicat corpus. Quid mihi prodest iste qui
 se cōtra filium cōsumpsit affectus? Plus fecisset mater, quæ isset
 ad tyrannū. Alligatus sum, tu nunc sic flebis tanquam soluar in
 lectulo, tanquā in tuis manibus expirem. In quibusdam calami-
 titibus desperatio non est summus affectus, & quisquis orbitatē
 statim credit, festinat ad impatientiæ securitatē. In similes licet
 mater tantæ pro me impatiētia, tam incredibilis affectus, amicus
 rem difficiliore fecit, quod seruauit oculos suos, ut alligaretur.
 Dij de aq; quantū ille præstitit, qui mihi inuidit pœnam meam,
 nec recessit. Ille, ille terribilem carcerem facit, qui inde procedit.
 Nam non corpori nexus hærebat, nec aliud quam resederat pon-
 dere catenæ, consumpti longo squalore uultus, concretæ nocti-
 bus diebusq; super ora lachrymæ. Misere mini Iudices, ne per-
 dat autoritatē meritū quod ultra expectationem est. Ponite sub
 oculis alligatos, quorum alterum amicus redemit, alterū mater.
 Rogo uter plus fecerit. Bone Iupiter quā auide, quā fortiter
 uincula nostra tractauit. Quibus ille precibus exegit, ut sibi cre-
 deretur. Accipe, inquit, has manus, hæc membra, si fieri potest, ut
 amicum matri remittamus. In totū explebo, si uideatur, uicaria
 pœna locum recedentis. Vel si uis utiq; tibi dimissa membra re-
 stitui, spondeo quencunq; iusseris aperto iugulo diem. Fidē deo-
 rum hominumq; quid non factum est, ut amicum meum pœnite-
 ret? Ingestum est misero illud carceris tenebrarumq; secretum,
 grauioribus uinculis opus esse carnifex dixit ad bonū amicum.
 Accedere ad illud cubile iussi sunt homines nocētes, & subinde
 dictum est: Vide tamen amicus si tanti est. Vna uox, unus miseri
 gemitus, urite, lacerate, distrahite, ille tamē reuertetur. Misere re
 mater, magna res agitur, amicum meum reliqui contendentem
 cum tyranno. Excuso me uobis humani generis affectus, &
 tibi ante omnia mater excuso, quod hoc fieri passus sum. Vlla
 ergo in rebus humanis necessitas tanti fuit, ut illum amicum

meum in carcerem ipse deducere, ut squalorem meum, meas catenas in membra festinatim exuerem, ut tam abrupti commeatus diem contra tot incerta promitterem? Testor te misera conscientia, & si quod nos in illa necessitate numen aspexit, quantum finis rixati circa catenas, quam omnia fecerim, ut ille potius ueniret ad matrem. Fateor Iudices unius cogitationis pudore uictus sum, quod tanti beneficij difficultate ab amico non accipere, affectus uidebatur hominis, qui non credidisset. Miserere mater, ne me solutum putes, amicum alligavi. Hæ sunt catenæ quæ regunt membra, quæ per maria, quæ per infinita terrarum spatia restringunt. Sic non potest carcer effringi. Inuideo tyranno, scit alligare amicos, scit tenere dimissum. Iterum ac subinde proclamem necesse est, ego amicum meum alligavi, & ut te uiderem, poenam meam altero homine impleui. Scio quo hoc amicus præstitit animo, sed ego rem feci hominis non reuersuri. Interrogo hoc loco impatientiam tuam mater, interrogo quid faceres, si nos ad te uidentem deduxisset alligatos aliquis satelles, si barbarus aliquis? Fruereris osculis? Fruereris amplexibus? Non est quod te ista tanquam leuior, tanquam expeditior conditio decipiat. Quid putas esse, quod me dimisit solutum ire quod uelle? Crudelis artifex non reliquit nobis, ut imponeremus. Superuacuo igitur hoc uos in matris causa mouet, quod caeca est, hoc quod nobis inuidiam facit uulneribus oculorum. Nolite detinendi putare causas, idem uidens faceret. Nec plus est quod non potest cæcitas ferre, quam mater: ut aliqua filio carere non possit, nonnunquam calamitas facit. Quod si Iudices in persona mea, nec affectu, nec meritis inferior est amicus, quid aliud iustitia uestra debet attendere, quam uter plus patiat? Iam satiavit dolorem mater, egressus astus, effudit impetum, iam non desiderant oculi, cum cadunt. Adijce quod hanc qualencumque fortunam inter amicos tenet, inter propinquos, habet omnia ministeria sua debilitas, suas cooperationes. Vis scire quantum intolerabilius sit quod patitur

amicus

amicus? H
quos carn

V

Filius
tempore
Interrog
se mori u
Accusatu

ferre pati
to, ne mir
ductus su
quam ut r
igitur Iu
qua satis
Filius m
Videtur a
citra sup
absolutio
quo me a
non bibe
Iudices d
Obijcere
dubio tor
iussit, nec
est quod
minibus r
facinus o
ees depre

amicus? Excœcauit te, quòd ego sic tenebar: ille accipit cibos, quos carnifex, quos tortor apponit.

VENENUM EFFVSVM. ARG.

Filium ter abdicare uoluit pater, uictus. Inuenit quodã tempore in secreta domus parte medicamentũ terentem. Interrogauit quid esset, cui parasset. Ille dixit uenenum, & se mori uelle. Iussit pater bibere. Ille effudit medicamentũ. Accusatur à patre parricidij.

Pro filio contra patrem. 17

ASSATVS per diuersos miseræ mentis æstus, & eundem dolorem, dum me ab utroq; animi genere semper quod impulerit abducat, & in pertinaciam desperationemq; neutram mihi liceat perferre patientiam, hoc primum à notissima clementia uestra peto, ne miremini quòd inter tam uaria tristissimaq; facta cõsilio ductus sum, nec pro malis meis quicquã melius inuenire potui, quàm ut morerer, nec pro innocentia, quàm ut uiuerem. Nouo igitur Iudices inauditoq; genere discriminis utriusq; animi reus qua satis calamitates meas comploratione, quo deslebo gemitus Filium mori uolentem penè occidit, quòd interuenerat, pater. Videtis adhuc illa secreti nostri cõtentione rixantẽ. Quicquid citra suprema, citra exitium est, contumaciam uocat, quantum absolutionem aspicit, uictus. Quis post hoc querat ac dubitet, quo me affectu iusserit uirus haurire, qui parricidiũ uocat, quòd non biberim? Fermannus fuit, si bibere uoluissẽm. Quæso itaq; Iudices delationis hodiernæ penitus uelitis perspicere causas. Obijcere putatis parricidiũ patrẽ pro se? Necatur, uritur, sine dubio torquetur uita. hoc enim non potest ferre, quòd mori filiũ iussit, nec coëgit, & scit facinus fuisse in imperio, si innocentia est quòd recusauit. Siue quid crudelitatis est, uel ab inuidia se criminibus meis defendit, excusat, & ne uocẽ illam tanquã peractũ facinus oderitis, substituit pro malo patre miserũ. Hic est Iudices deprehensæ impietatis æstus. Nemo unquam uolet innocẽ-

tem filium uideri, quem uoluerit occidere. Illud quoq; Iudices à grauitate publica peto, ne quis me mori uoluisse non credat cōtumaciter. Adhuc prioris cōstantiæ meæ more defendor: alia est mihi ratio cum uici, & fortior sum reus quàm absolutus. Sed tunc tantum par esse non possum calamitatibus meis, cū me cōstare cœpit nihil aliud esse quàm miserum. Bene quòd rursus uocauit in forum, iussit integritatis agere causam, fecit ut mihi uidear perdi disse mortem. Si poenitet patrē, quòd me bibere iussit uenenum, ego ferre possum, quòd effudi. Licet igitur immittissimus senex cōfundere publicos conetur affectus, querelarum fronte mutata, nō sumus noui uobis accusator & reus, nec nos modo pietatis euersæ recens asseruit immanitas. Parricidam me olim uocat. Ita est enim Iudices, ita est, iam pridem hominū nefandorum solis nominibus accusatur. Sic mihi illa prima patris maledixit asperitas. Hic est ille, quem desinere iam iusseratis, qui semper ad uos recurrit, & uincitur. Fallitur quisquis illam de moribus senis lassitudinem uel patientiam sperat. Patri qui abdicare non potuit, minus est filius nocens, quàm absolutus. O' pertinacissimum accusatorum genus, uicti parētes. Dum auctoritatem nominis uestri fortius imperiosis asseritis affectibus, & ne pudorem poenitentiamq; fateamini, contumacia uindicatis errorem, calamitatibus meis accessit, ut ter absolueret. Nanq; ut erat in superuacuo odio mei senex prima luce deprehensus, ferre non potuit, quòd reddebar inuito: & quia à iudicibus nō impetrauerat, ut abdicaret, apud se tenuit, ne desineret hoc uelle. Credidit tamen aliquid profuturum querelarū errore repetito, & sperauit iuxta contentionem suam, ut laceraret aliquādo pro me iusta miseratio. Quid facerem igitur? quò uertērem iam fatigatam innocētiam? Nec exire me decebat ex domo, ne uiderer quicquid uos non credideratis agnoscere, nec expectare poterā, cum mihi rursus aliam seriē malorum minaretur, quòd me iam cœperat pater contētionē qua uobis irascebatur,

odisse

D
odisse. T
teritus p
omnem
rare du
gitauit, u
desinere
quam m
ri. Erat
reuerteb
quem se
imponen
deprehe
lunt pu
cessi. Ne
aut quo
nima si
nenū pa
bam mis
statione
præcipi
quòd su
in obitu
renunti
nocenti
pereunt
tuq; per
aliquid
terroga
fingi, ni
patris n
pallor,
solet, il

odisse. Tandem infelix misertus mei, misertus patris cū de præteritis prospicerē iurgia tam longa quam uitam, captui fateor omnem occisum, quē mihi uidebar exasperare præsentia, exorare dum morior, & tanquam nouissimum ambitus genus excoGITAU, ut me in honorē sui reuerentiamq; pereuntem, sic odisse desineret, quomodo parcere solet ira cedenti. Non habet alium quam mortis exitū filius, qui nec recōciliari potest, nec abdicari. Erat in domo nostrā locus, in quo sedebā semper reus, in quē reuertebar absolutus, querelis meis lachrymisq; iam conscius, in quem se ferant. In hunc querens non tanquam custodie patris imponerē (nam quid possit inueniri, quō non captantis aliquid deprehendere cura sequeretur?) sed sicut solent qui immori uolunt pudore, nō ira ab omnibus quæ uidebantur auocatura, secessi. Nam nec placuerat exitus genus querulum, tumultuosum, aut quod faceret inuidiam. Sed quid mihi tecum est integritatis nimia simplicitas? Non putat se posse deprehendi quisquis uenēnū parat ipse poturus. Totus oculis animoq; cōuersus herēbam miser in opere moriendi (nec dissimulo) cū quadam cunctatione, cum mora sicuti bonæ conscientie lenta mors est, nec præcipiti per suprema trepidatione festinant, quos hoc solum quōd sui miserentur occidit. Abijt per tacitas cōquestiones mēs, in obitus contemplatione posita, & haustusur potione, qua renuntiarē rebus humanis, totam apud se repetebat. animus innocentiam suam, cum pater secretum quod per impatientiam pereuntis impleueram (quantum credo) lachrymis meis genuitūq; perductus, intrauit. Non potest uideri iudices suspicatus aliquid de parricidio: quid tererē, cui pararē, nesciebat qui interrogauit. Nuntio uobis sanctissimi uiri, nihil à morientibus fingi, nihil uita laborante simplicius. Ad subitum interuentum patris nō tanquam deprehensus obstupui: facinus me tacēte nō pallor, non est confessa trepidatio: nec sicut accidere nocētibus solet, illa obuia semper errantium patrociniōrum uerba ua-

riam, cum me repente interrogatione subita auocauit, abduxit, quæsiuit quid tererē, cui pararē. Sed ego sine cunctatione, sine tarditate respondi, & me mori uelle: eadem ueritate & confessus sum uenenū esse, quod terebatur. Date Iudices patrem qui filiū mori nolit & credit. Quis habeat Iudices dicēti fidem? Venenū filij quod inuenerat pater, non ille potius effudit: stetit quinimo intrepidus, arrogās iuxta orbitatē quam uidebat, & mihi mortem, quam promiserā, quā minabar, ingessit. Bibe, inquit. Quis post hoc Iudices, expectat, ut continuo paream iubenti? Ita deum mihi nō est aliud relictum, si patri parui. Audite nunc dii pariter atq; homines, quid post tres abdicaciones, & querelas toties iudicum grauitate percussas, uelut attonitus, amens nuntiet seculo pater parricida seuius, parricida crudelis. Non bibi uenenum. Hoc est totum facinus meum, uiuo, respondeo, nō fugio iudicem, non cedo criminibus. Iam non miror quid sit circa quod impatiētia deceptæ crudelitatis exæstuet, plusquam orbitatis gaudium, quod modo perdidit senex: sperarat ut occidere me posset meo ueneno. Sed quatenus inuenisse se putat quod crederetis, ut contētionibus subinde damnatis autoritatem de nouo dolore circundaret, inusitata commentus est. Quæ sola mihi superest ratio uiuendi, facinus ea simplicitate, ea fide denego, qua confessus sum de ueneno. Parricidij agis. Abstulisti quidem mihi partem, ut exclamarem hoc loco, fieri non potest. Scio quātum defensionis meæ difficultatis adiecerit, quod iam pridem in domo nostra humanorum pignorum ratio non constat, sed pronuntiatum liquet utri ex nobis facilius sit impietas, uter iuxta alterius languorem suprema non fecerit. Tu unicum quotidie proturbare conaris è domo, uelles inopiam meam, uelles aspiciere squalorem. Ego osculor illas expellentis manus, ego abijcientis genua teneo, & ad patrem qui me tam notabiliter odit, non habeo cur uelim redire, si non amor. Præualeret nominis tui fortassis autoritas, si contētio nostra cœpisset à ueneno. Consumpsisti

p'sisti quicquid est, quod parentes ab omnium scelerum suspi-
 cione defendit. Non habet pater unde parricidium de filio cre-
 dat, nisi quem posset occidere. Me quidem pater infelicis huius
 persuasionis simplicitatem si quis interroget, nec à te parricidiū
 fieri posse credo, nisi meo ueneno. Facinus tamē in omnibus in-
 credibile pignoribus, nullis difficilior quā liberis puto. Vos
 adhuc in suprema nostra præcipitat autoritas, qui filium occi-
 dere uocatis plerunq; grauitatem, sicut abdicationis emenda-
 tionem, sicut reliqua supplicia nostra rationis fronte protegi-
 tis, cunctosq; prærigidæ mētis affectus uocabulo molliore leni-
 tis. Nos nec felices facinus istud possumus concipere, nec misere-
 ri. Non perueniunt ad nefas istud nec necessitates. Omnis citra
 desperationem dolor, ira languescit. Et quantò dij deaq; diffi-
 cilius si pararetur sine conscio, sine ministro, totumq; facinus,
 & animum filij poscat, & manus. Memento cuius obijcias im-
 manitatis horrorem patrem occidere uelle. Hinc tantum accipis
 uires, ut mori possis deprehensus. Ut sciatis, inquit, uerum esse
 quod obijcio, & abdicare uolui. Non potest pater efficere ge-
 nus querendi, pertinacia probationis. Tu cum dicis, filius me
 uoluit occidere, uideris tibi facere prioribus iudicibus inuidiam,
 exclamare, uos faciles, uos misericordes, hunc mihi redditis. Sed
 iniquissimum est, ut abdicatio, quæ nec in sui ualuit effectum, fi-
 dem maiori crimini præstet. Non sum reus inexplorati pudor-
 ris, nec anteacta uita meæ sub hodierna primum lite tractan-
 tur. Felicior innocentia est citra suspiciones, certior post rea-
 tum, & quantum infamiae præstant obiecta, dum nutant, tan-
 tundem autoritatis absoluta restituunt. An scilicet superatus est
 gratia pater, & apud senes, & apud parentes autoritate præ-
 ualuit? Uiderint qui calamitatibus suis sic blandiuntur, ut sibi af-
 fuisse credant misericordiam, fauorē: filius à patre delatus nun-
 quā poterit superior esse nisi causa. Sanè tamē seramus, ut pri-
 ma abdicatione non egefferis totum dolorem, multa tibi de cri-

minibus meis uerecūdia querendi, multa paternæ pietatis abstulerit infirmitas, quid non implet repetita delatio? Reuersus es in forū iam ad Iudices iratos. Quanto terrore cuncta pertulit pudor ille iam uicti, & redeuntis in damnatam colluctationem? Acrior semper ex uerecundia dolor. Sed & iudicum cura quāto malignior circa rediturum reum? Quā multis placet illa de similitudine pronounciationis autoritas, & seuerior uideatur diuersa sententia? Tertia uero abdicatio diu immortales quem apparatus, quem mouit ambitum? Ego miror, quod mihi licuit audiri, quod me nō statim primus querelarum tumultus oppressit. Quid post ista noui pater obijci potest? Inter leges, inter iura consenui, non habeo in moribus meis, quod non melius Iudices sciant. Scilicet capit natura rerum, ut futurus parricida non præmiserit notas, nullis antè sit maximi sceleris immanitas tumultuata flagitijs, & quandoq; culeo, serpentibus expianda feritas, sub placida mente primam pertulit aetatem. Aliud est miserorum genus quod clementia, quod succurrendi fauore dimittitur. Absoluerunt me, qui sciebant non profuturum mihi quod non abdicarer. Proclames igitur licet, subinde detuli, sæpe questus sum, ter abdicare uolui: hoc tamen res ista debet efficere, ut tibi oporteat credi, quicquid aliud obieceris. Non enim sequitur pater, ut me tuis criminibus accuses, quod nocentē tuis moribus probes filium. parricidam nō facit seueritas uestra, nō seuitia, non terror: ad tam grande facinus nō ira opus est, sed moribus: non dolore, sed mente. Omnes iniuriæ leuius exasperant, leuius oderunt, innocentis filij ultio est mori. Quod si manifestum est, nihil tunc in moribus fuisse meis, quod posset esse suspectum, existimemus, unde postea traxerim parricidij causas. Vos libet interrogare hoc loco Iudices, quis magis debet innocentiam amare? Vici patrē, omni nunc solitudine, omni labore custodiam illam gratiam, illum ambitum meum, quo remuneror aduocatos, quo persoluo iudicibus illud, propter quod

audeo

adeo domum reuerſi, propter quod non timeo caſus, non ſubi-
 pro patre, non maligna fata. Fidem non capit, ut me tres ab-
 ſolutiones, & innocetem probauerint, & effecerint parricidã.
 præterea pater quàm infirmum me, quàm trepidum reddit ipſa
 iſtoria? An ſcilicet ignoro, quòd me reuerſum circumſtat to-
 tus domus maligna cura, quòd uiuo inter homines, quibus apud
 gratiam parat, ſi de nobis aliqua mentiantur, fingant? V ide-
 licet hoc nos in facinus præcipitat, impellit, quòd aliquid ſpera-
 mus de teſtamento tuo. Quid ego non ſentio, quòd ſimili ſcele-
 re miſſus in domum, à charitate tamen exclusus, abiectus ſum?
 Rogo qua fiducia facinus paro toties delatus, & paterna con-
 ueſtione petitus? Quod uis patrociniũ ſperem pro parrici-
 dio meo? Defendi non poſſem, ſi bibiſſes tu uenenum. Finge me
 parricidij uoluntatem, finge habere cauſas, unde occaſionẽ, un-
 de fiduciam? Ego nec mori poſſum, niſi ut deprehendar. Vene-
 num paro, qui non miniſtrum, qui non inuenio conſcium. De-
 ſpicior à liberis, contemnor à ſeruulis, euitant ſermonem meum,
 colloquia fugiunt, & charitatem tui ſimulant odio mei. An ui-
 delicet ſpero poſſe fieri ut ipſe porrigam? Eſt enim mihi ad con-
 uictus tuos facilis accessus. Venenũ mehercule putabis quicquid
 uiderint hæ manus. Et uirus præſentaneum paro, quòd ſtatim,
 quòd ſubitò corripiat? At quemadmodum mihi ſuperſit ulla de-
 ſenſio? An lentum & quòd tarda peſte cõſumat, ſcilicet ut non
 ſtatim exclames, ut te meum uirus bibiſſe non credas? Rogo, cui
 parauĩ uenenum, quòd dare non poſſum niſi mihi? Ita, inquit,
 parricide argumentum eſt & hoc ipſum quòd habuiſti uene-
 num. Omnibus Iudices, quibus ad ſclerum conatus adiuuatur
 deteriorũ quotidiè focunda mortalitas, non hanc ſolam poten-
 tiam natura conceſſit, in quam malis mentibus, & nocentiũ du-
 cuntur ingenijs: ſed illis uſus ex animo eſt, totumq; quòd ſa-
 ciunt, de conſcientia poſſidentis accipiunt. Quid enim ſi latro-
 nem gladio tantum probes? Sic munimus & ſomnos. Excute
 pere

peregrinantium sinus, hærent tela sollicitis. Non uentant ista læges parare, prospicere, nec instrumenta prohibent, sed existimant usus. Finge me uelut in media prosperitate uitæ proclamare: Venenum paravi, ad quod incerti casus, ad quod languor, dolor, ad quod confugeret improuisa debilitas. Miramini, quod hoc fecerim homo, qui circa me fortunam, qui discrimina humana lassavi, cui nescio quid adhuc paret toties uicta delatio? Debit habere in sua potestate mortem, quem pater potest occidere. Non est, inquit, credibile ut mori uolueris absolutus, qui reus noluiisti. Poteram quidem dicere pater, uixi, dum spero fas esse, ut incipias aliquando misereri, ut te squalor meus frangat, mitigent lachrymæ, pallor exoret, sed ignosce innocentiæ, tunc me decuit pertinax, & rigida defensio. Uixi, ne me uideretur expulisse de seculo profundorum scelerum deprehensa trepidatio: ne super cadauer meum proclamare posses, certe merito timui, merito prædixi uenenum, qui uiuendi non habebat audaciam. Ne supremis meis cõuiciareris, ne quid posses obijcere iam non negaturo. Verum tibi de impatientia mea fatendum est, eadem mente nolui mori, cum abdicares, qua non bibi, cum iuberet. Sed fruiere iterum, fruiere sapius confessione tam misera, & quia oculos spectaculo non licuit implere, satientur aures, uolui mori. Adijce, si uidetur, hanc malis nostris contumeliam, ut interrogares, quare abdicare me subinde uoluiisti. Quid ais rerum naturæ pietas? ita iustiores causas habet impatientia, quam corporum damna, quam facultatû tristis euersio? In suprema præcipitat me pater. Ita non hæc uana uox complectitur omnes calamitates? Non uidentur nunc uobis uniuersos audire miseros? Possumus fortassis aliorum accidentium sperare finem, non habent proximorum odia regressum. Quæcunque nexus accipere naturæ, & quæ sanguine uisceribusq; constricta sunt, non laxantur diducta, sed pereunt. Quæ de primo tenore nascendi uix in contrarium uicta deflectunt, diuq; prauitatis suæ rigore durata,

larata, mox in pristinum cursum remissa non redeunt, sed quò
 totum pondus omnesq; uires inclinata traxerunt, uigore quo
 sibi permessa creuissent, in ipsius uitij robur adolefcunt. In hoc
 est tota difficultas, ut incipiat non amare filium pater: hoc cum
 fronte confessionis accipit, reliqua precipiti furore decurrunt:
 credituris charitatibus obstat, quicquid obstiterat odijs. Semel
 sibi parentes liberiq; mutantur, semel auferuntur. Felices qui
 habent in conscientia sua, quod debeant emendare, corrigere.
 Illa demum potest ira desinere, quæ coaluit ex uitij liberorum.
 Ego quid facio, cui non luxuria, non est mutanda petulantia,
 cuius abdicatio non de meis, sed de patris moribus uenit? Fru-
 stra mihi exhortationes, frustra blandientur uana solatia. Ho-
 minis quem pater odisse nõ desinit, unus exitus est, ut se oderit.
 Et quantum habet de toto dolore nostro ille quo uenitur ad
 iudicem dies? Ego cum dico, pater me odit, illud exclamo, om-
 nes sine me sunt festi dies, omnis lætitia sine filio, non allo-
 quitur mœstum, non asidet ille languenti. Gratissimus quisquis
 nobis tristius aliquid attulerit, quisquis maledixerit, conui-
 tiatus absenti. Ego si hoc possum ferre, merui. Alia sunt aduer-
 sa, quæ de continuatione sui paciẽtiam parant, quæ durat assi-
 duitate, firmanq; mentem. quòd te pater oderit, quotidie nouũ
 est. Minus fortassis urant inuicem simultates, & mutuis dete-
 stationibus inuisa respirent. Odium is tantum filius perferre
 poterit, qui & ipse oderit patrem. Vos nũc Iudices, uniuersos
 quinimo mortales infelicissimus iuuenis interrogo, quid me fa-
 cere uultis. Explicuit nos sine dubio de criminibus exitus, quòd
 absolutus sum: tamen non hoc effecit, ne mori uelim, sed ut mihi
 liceat & uiuere. Victus sum enim mehercule, uictus sum Iudi-
 ces absolutionibus meis, & (quæ certissima est animæ laborãtis
 infirmitas) misera felicitate defeci. Quẽ mihi uultũ domũ reuer-
 so, quẽ suadetis animũ? Nõ decet gaudiũ meũ, ex aspero hilarita-
 te: nõ decet mœror, offendo tristitia: capto sermonẽ, inuisus sum
 tanquam

tanquam arroganter insultem. Doloris causa dicor, si propius
 aspiciar: uideor, si recedo, cōtemnere. Quousq; uincemus? Ne-
 sciunt prorsus abdicationibus mederi, qui nō statim cedunt, qui
 cōscientiæ suæ rigore nituntur. Non uincitur pater, nō sum ab-
 solutus, cū domum ueni, nemo me diligit, nemo reueretur. Iam
 ad nos de penatibus illis non pertinēt nisi secreta, nisi latebræ.
 Non exuo, nō depono sordes, & mihi quotidie senex tanquam
 accusaturus occurrit. Attendo, quid faciam, quid loquar, qualis
 aspiciar, & (quod malignissimū est solitudinis genus) me ipse
 custodio. Satiasti me uita, satiasti, & cū felicibus quoq; ueniat
 ex nimia prosperitatis cōtinuatione fastidium, quod tedium pa-
 ras, lassitudine miserorum. Consumpta est in lachrymis, in pre-
 cibus ætas, exacti sordibus dies, anxietate noctes. Quid mihi cō-
 tra tam indigna, tam grauiā promittat integritas? Abdicari de-
 bet, quæ nocentem pater odit: mori, quem innocētem. Sed ut cre-
 damus, inquit, uoluisse te mori, cur potissimum ueneno? Possis
 quidem pater hęc de omni supremorū genere litē facere moriē-
 tibus: & quia rerum natura uarias fatōrū uias indulsit animæ,
 in nullo nō exitu simili ratione reprehendas quicquid electum
 est. Sic super strictum nudatumq; mucronem proclamares, cur
 nō ueneno? Sed nihil est delicatius exitu, quem nō supplicia, nō
 metus, sed collecta de calamitatibus commēdat infirmitas. Mi-
 hi tamen præcipue cum hoc mortis instrumento propria con-
 cordia est, nō spargit cruorē, nō truce cadaueris relinquit aspe-
 ctum, placida est, quieta est. Ingratissime senex, ego & hoc sic
 moriēdo prospexerā, ne me occidisse alius uideretur. Te nūc ap-
 prehendo, te interrogo pater, ita parricida sum ego, qui uenenu
 afferro in domum tuā imparatum, rude, terendum, cui tam multa
 restāt antequā dari possit? Ita parricida sum, qui iuxta te quæ-
 ro secretū, qui de potione tibi incerta, quam nemo detulit, quam
 simpliciter, tam facile respōdi? Secedo in medios penates, nullos
 ab introitu præpono custodes, non euito trāsitus, non excludo

uenturos. Rogo utrū hæc omnia sunt occidere uolentis, an mo-
 rum. Venenum quod tibi pararetur, inuenisses absconsum, recon-
 sum, multum circa illud palloris attoniti, cōcisa uerba, trepi-
 da suspiria, & me negantem. parricida deprehensus effudisset
 uenenum, ne fateretur. Cur ergo, inquit, si tibi paraueras, non
 abiisti? Breuiter pater & secundum naturam cōditionis huma-
 ne respondeo, nihil aliud esse in potestate miserorum, quā ut
 mori uelint. Ego cum dico mori uolo, non hoc dico moriturus
 sum. de animo meo respondeo, non promitto de fato. Miraris
 quod quamuis iam teneam uenenum, multum tamen adhuc ca-
 reus incertisq; superest accipere? persōsis plerunq; uisceribus
 uitam tamē ab ipsa desperatione redeuntem? Strictos circa colla
 queos, aut nexus, aut ipsius corporis ruina decepit, rotatos
 & abrupta molis iactus explicuit. Tam cōsentaneū est, ne mo-
 ratur qui uelit, quā quod morimur inuiti. Sed malo sicut cœ-
 ci, simplici tecum ratione consistere. Nihil æquē pater impetu
 existat, quā mori uelle, nec quicquam res humanæ impatiētius
 habēt percuntis affectu. Hunc si retinere nolles, sufficit ut mo-
 reris, & rationē quoq; homini mortis eripiet, si quis abstule-
 rit ardorem. Frāgit animum, quisquis interuenit, abducit, auo-
 cat, quisquis alloquitur. Ambiuntur cuncta moriendi spatia pro-
 uita. Ideo nos mehercule crediderim eiusmodi exitū eligere se-
 cretum. Minimum est quod confundat hominē infirmitate mo-
 rentem, & exiguis causis opus est, ut displiceat obitus, quē mi-
 sero suasit integritas. Quid si interueniat aliquis, qui gaudeat,
 qui uindictam se putet, si testes adhibeat oculos, quibus inuidē-
 tum sit? Statim mehercule arrogās uita simulabitur, statim cō-
 tamax dolor cum deprehensa morte dissentiet. Nescis quantū
 tibi hæsitationis* putaueris, cū interrogas, dum respondere co-
 gis. Sed quē & reddere, iterum litigare, defendi. Me uero tūc
 pariter omnes tenuistis affectus, indignatio, pietas, reuerentia,
 dolor. Ego propter patrem mori possum, coram patre nō pos-
 sum

*paraueris

sum. Adijce nunc quod & dixisti, bibe. Si mehercule saucium palpitantemq; iussisses adigere ferrum, premerem cluis uulneribus animā: si stringere aptatos ad colla nexus, conarer abrupto desilire laqueo: si uero inijceres manū ad præcipitia properāti, flecterem in plana cursum. Merito prorsus anima secretū solitudinemq; captaueras. Interuenit pater, actum est, perijt ille susceptæ mortis ardor, & utroq; nos resoluit affectu: mori non debeo, si uetuerit: nō potero, si iusserit. Bibe, inquit. Nondum quidem potioni uirus aptatum est, sed me ideo deprehendisti, quia adhuc terebatur. Multa tamen mihi pater antè faciēda sunt. Volo prius cōuocare seruulos, contrahere libertos, cōplorare, conqueri, mandare, defendi. Bibe. Mihi uerò tunc adiecisse uisus es, teneris, heres, eamus ad Iudicem. Bibe. Sed hoc iubes tanquam negem uenenum. Interrogare uos uelut in illa secreti nostri præsentia libet, quem mihi post hanc uocem animum datis. Dicit hoc accusator, dicit hoc uictus, dicit secretò, dicit sic ut possit negare si bibero. Bibe. Ego quidem uolo, & hoc quàm maxime paro, sed totum hūc animum senex tua auuiditate mutasti. Bibe. Quid restat aliud quàm ut recusantis ora diducas, ut infundas per oppositas manus? mihi uerò tūc excidit quid uelim, quid pararim. Vidi truces loquentis oculos, uultus parricidali ardore suffusos, iuberi mihi uidebar, ut biberem tuū uenenum. Nescisti pater pertinaciam meam seruare, nescisti. Filium propter te mori uolentem deprehendisti. Vis occidere? ueta, inuade poculum, ne hauriam, bibam. Exclama, temerarie quid facis? Iam desino irasci, iam reuertor in gratiam. Prope-rabo, ut hoc secum aures ferant, ut impatientia tua fruatur oculi. Tibi imputes quòd in me retorsisti, quòd ablata sunt sacramenta pereundi. Innocenti facilius est mori, si rogetur ut uiuat. Fidem deorum, in quam me contumaciam pater, in quem tunc impulisti contentionis ardorem, cum diceres bibe. Nec uiuere mihi libuit, nec mori. Ereptus sum miser animo meo, &

impro

improuisa uoce percussus, steti sine affectu, sine negatione attonitus, amēs, & me penē aliter occidi. Nihil est profectō impro-
 uisorum dolore torrentius, & fractæ malorū contentione mentes ad inexpectata caligant. Non querelas post hoc inuenio, nō
 uerba, non lachrymas. Ad nullius rei conatū sufficit mori alterius animo, & suo ueneno. Licet igitur noua me reatus mole cō-
 uenias, non poenitet tamen illum fixisse, illum non poenitet spiritum rigoremq; pereundi. tanquam parricida moriebar. Pater
 qui queritur quōd non bibi, iam nunc diceret deprehensus erat, negare non poterat. Essem nunc ter abdicatus, & me contenderet ad Iudices meos redire non ausum. Bene quōd sic effudi, tanquam rursus uita placuisset. Venenum quod uideretur deprehensum, nemo ideo bibisse crederetur, quia sibi parauerat. Dic nunc, non fui passurus si bibere uoluisses. Deinde hoc sic probas, ut me hodie quoque coneris occidere. Non eras passurus. Quando per fidem iniicis manus, potuit eadem, potuit peragi breuitate qua iusseras. Non eras passurus. Deinde non timuisti, ne mihi animum pereundi uel hoc faceret, quōd putabam me iuberi? Facinus est si morior, ut postea queratur, an uolueris occidere. Tu licet inuidiam uocis illius alterius mentis simulatione defendas, occisuri tamen fuit ipsum experimentum. Non interest rigoris, quædam patiaris, an tentes. Nunquam mouebit patrem filius hoc, quōd moritur, quem non mouit hoc, quōd paratus est mori. Quid nunc faciam Iudices pertinacissimo rigori? in quod me componam patientie genus? uidetis hominem quem nullus animi mei status mutat, quem constantia nostra, quem offendit infirmitas, uiuere nolo, perturbat, expellit. Mori conor, interpellat, exagitat. Iam fortassis aliquid (si nobis hodie quoque clementia uestra succurrerit) parauit, inuenit. Quis finis, quis exitus incredibilium malorum? de filio absoluto fecit ut mori mallet, de moriente ut uiueret. Vos uerō sanctissimi uiri, quo iam ambitu, quibus possem conuenire precibus?

Ille uester infelix, ille uester absolutus, flere ueritus est. Non habet gratiam suam toties genua complecti, & ad fatigatam misericordiam noui discriminis p̄odus attulimus. O mors semper imparata miseris, negata cupientibus, quādo succurres? Me infelicem, perdidisti uenenum. Sed quatenus aliquid pater expectationi tue repromisi, nolo desperes. Fruere quinimo ante suprema, ante exitum meum hac uoce, uicisti. Nescio quidem quod rursus eligam obitus genus: an placeat reparare uirus infelix. Sed praedico, testor, quaecunq; sederit traditio leti, miserere, ne iubeas, miserere, ne cogas. Facilius me occideret gemitus tui, lachrymae tuae. Et ne mihi putes illam secreti nostri excidisse uocem, uenenum quidem te iubente bibere non potui, quandoq; tamen hoc occidet, quod bibere iussisti.

INFAMIS IN MATREM. ARGVM.

Malae tractationis sit actio. Speciosum filium infamem tanquam incestum cum matre committeret, pater in secreta parte domus torfit: & occidit in tormentis. Interrogat illum mater, quid ex filio compererit. Nolentem dicere malae tractationis accusat.

Pro muliere contra maritum. 18

ITSI Iudices callidissimus parricida facinus suum sic ordinauit, ut uobis matrem faceret inuisam, siue dissimularet misera mortem filij sui, siue quereretur: tantaq; monstrorum nouitate circūdatam eō perduxit, ut sibi uideatur infamaturus iterū uel patientiam nostram, uel dolorem: matri tamen in cuius calamitatibus, ne minimum sibi uindicat orbitas locum, ideo ad uos fugiendum fuit, ut sciretis non illi praestari, quod tacet maritus. Laudo Iudices, laudo miseram, quod interrogare noluit domi, quod nihil fecit & ipsa secreto. Hic corā ciuitate, corā liberis ac parētibus, & (licet dissimulare parricida uideatur) coram rumore mater inquirat, quid tormētis unici quaesierit, quid morte cōpererit. Respon
deat

deat saltem reus, fateatur iratus, cur in peracta crudelitate mode-
 stie fronte substitit. Nec uxori potest uideri parcere, de qua sci-
 re uoluit, an esset incesta: nec filio, quem tanquam sciret occidit.
 Ante omnia igitur Iudices mulier infelicissimi pudoris hoc ab-
 offensaibus publicis petit, ne uobis accusare uideatur. Reã se ince-
 sti, reã parricidij putat. Exhibet populo cõscientiam suã, & ad-
 uersus quencunq; sermonem, quodcunq; secretũ, marito, famãq;
 prestat interrogandi potestatem. Vellet innocẽtiam suis proba-
 re uisceribus, uellet in equuleos, in ignes hanc miserã præcipitã-
 re pietatem. Ignoscite Iudices impatientie, quæ cõtra callidissi-
 mam dissimulationem libertate doloris exaestuât. Incestũ proba-
 retur silẽtio patris, si taceret & mater. E quidẽ Iudices tã cõtra-
 rios affectus senis satis admirari, satis stupere nõ possũ. In rumo-
 re tã suspicax, post tormẽta patiẽs, modo ad fabulas uulgaresq;
 sermões pronus ac facilis, in orbitate, in parricidio, reatus quoq;
 dolore, cõticuit. Quò repentẽ reuersus est? in quam modestiã de-
 sperationemq; defecit? torsit tanquam dicturum: tacet, tanquã di-
 xerit. Fidẽ igitur uestrà Iudices, ne cui præstet magna seuerita-
 tis autoritatẽ non posse defendi, ne' ue ideo suspicari nefanda ma-
 litiis, quia se parricida miratur. Parcere nunc illum cuiquam tacẽ-
 do creditis? loqui se tum maxime putat. Et si bene artes & pro-
 funde mētis consilia perspicio, respõdere sibi uidetur plus, quàm
 mater interrogat. Fallitur quisquis hunc esse credit inexplicabi-
 lis doloris aestũ, & inter silentij confessionisq; causas miserũ pu-
 dorem. Alium exitum nõ habet, quàm ut respondere nolle uidea-
 tur quisquis filium occidit, & probare nõ potest propter quod
 debuerit occidi. Coniungat quantum uolet nocentissimus senex
 cum rumore populi silentium suum, & relatura ordinem tri-
 stissimæ sortis collata malignitate cludat ora, compeecat aditus,
 securi tamen estote mortales, fas est innocentissimæ matri uelut
 in templis, uelut apud ipsos proclamare superos, amauit filium
 meum. Matrõna Iudices cuius puellares annos, primam rudẽq;

coniugij mentem nulla libidinum resperfit infamia, cui impudēs rumor, suspicax maritus nihil unquā potuit obijcere nisi filium, quæ pudentiæ prima fiducia est, edidit partum, quem maritus agnosceret, non timuit ne supra furtiuosq; concubitus paruuli uultus, aut crescentis infantiæ similitudo detegeret. Natum de se continuo (si quid ipsi creditis) impatientius complexa quam reliquæ parentes, non in nutrices nec in ministeria seposuit, suis aluit uberibus, suo fouit amplexu. Nunquid & hos annos paricida, nunquid & pueritiam miseri iuuenis infamas? Actum est de sacrorum nominum fide, si ut uideatur innocens mater, etas tantum filij facit. Accendebat hanc erga unicum optime matris impatientiam rigidus pater, asper maritus, & sibi uidebatur parum implere, quem pro duobus conferebat affectum. Rarus hic nanque ad oscula, difficilis amplexibus, & qui unicum aspiceret animo quo quādoq; posset occidere, fecit ut notabilior esset charitatis matris. Omnis igitur miseræ sermo cum filio, omnis in publicum pariter egressus. Gaudebat etiam quod laudatus occurribus, quod omni frequentia cœtuq; conspicuus, populo iam ipse fateretur, quod plus amaretur à matre. Misere mihi Iudices, ne nefandis suspiciones maritum ex ullius traxisse credatis iudicij, suum rigorem, suum tantum secutus est animum. Filium si non ames, uideatur tibi mater adamasse. Questurum nunc me Iudices putatis de licentia sermonis humani? Ego uerò iuxta hunc patrem non accuso rumorem. Quæ materia fibulæ tam impudentis, quis fuerit autor, iste probauit, qui credidit. Facillimum fuit, ut loqueretur populus de incesto, de quo mirabatur patrem suspicari. Hæc sunt Iudices quæ mater fecit securè, simpliciter, palam, coram marito, coram ciuitate. Refrat nunc suum iste secretum. Iuuenem (quæ integritatis prima simplicitas est) nihil timentem in partem domus, qua nulla proclamatio, nullus poterat genitus audiri, rapuit, abduxit. Ibi uerberibus, ignibus, omni crudelitatis arte consumpsit. Quis unquam Iudices peius

de inno

de innocentia temporum, de sacris meruit affectibus? torsit filium, ut probaretur incestu, occidit, ut crederetur. Ponite nunc ante oculos Iudices duorum parentum confessionem. Mater exclamat, filium amavi: pater dicit, occidi. Nefas est utrunque putatis innocentem. Iam quidem nocentissime senex grande deprehensa feritatis indicium est: quod cum filium occideris, ut interrogaris expectas. Non erumpis ab illo secreto tuo terribilis in publicum, & homo filij cruore persusus non proclamas, non deos hominesque testaris, non occidis & matrem. Scilicet modestia te scelerum tuorum quam maxime decet, & ideo tibi relinquis unde sis quiete patientie. Miser parcis uxori, conjugales deos & lectuli iura reuereris? O quam non habet nec quod mentiat. Male tractationis agimus. Placet ergo Iudices, ut illa uoce quam matrimoniorum conquerimur iniurias, gemitu quo corporum contumelias, danna, cultus, & negatos in publicum deflemus egressus, orbicatas ac liberorum suprema plangantur. Quid tamen facere uultis miserum dolorem, si non habet aliam sexus hic legem, si intra iuris huius angustias omnis nuptiarum querela costricta est? Mater que de morte filij maritum male tractationis accusat, non uindicat, sed probare contenta est, quod non debuerit occidi. Omittamus paulisper Iudices orbitatis tristissime doloris, & in parricidio male tractationis reddamus aliunde causas. Ita non iuste quereretur uxor, si diceret: adulterum de me facile suspicatus es, cito credidisti? Matronalis pudor tutelam non ex sua tantum innocentia habet, infirmitas huius sexus non potest totam improbitatis existimationem debere tantum moribus suis: omnis in feminas uenit maritorum predicatione reuerentia, omnes sermones origine de uestris pectoribus accipiunt. Tristior uultus, querela, fastidium, fatum est conjugij. De pudore pronunciat, mittit in ora populi, mittit in fabulas, hoc proxima ministeria narrant, hoc exteri putant. Nemo peiore exemplo temere de uxore credit, qui cui omnes credituri sunt. Sane faciat uos pronos ad suspicio-

nes nimia charitas, & ex impatientia diligendi plerūq; descendat, ut credas facile quod timeas. Furtiua supra, raptosq; concubitus objiciat uel falso maritus, fas est, fieri solet, parcius tamen si iam sit & mater, si in fidem castitatis uxoriam fecunditate profecerit. Quid si sit iam iuuenes quoq; filio seuera, iam rurū nepotesq; prospiciat? Miseremini temporum, ne alienae innocentiae interpretationem de suis quisq; moribus trahat. Incestum posse fieri pater hoc solo uult probare, quod filium potuit occidere. Rumor, inquit, fuit. Est hercules cui contra rerum naturam, contra patres liberosq; credatur. Rumor fuit. Hoc ergo sic audimus, tanquam si diceret, cōscius detulit seruus, nūciauit ancilla, impromissus astiti, dum nō timeor adueni. Rogo Iudices utrum credibilem putatis, incestū de matre, an de rumore mēdaciū? Rem impudentissimam populus loquendo fecerat, nisi pater credidisset. Pessimum Iudices humanarū mentium malum est, quod semper auidius infanda finguntur, nec usquam se maius operae precium putant maligni facere sermones, quam cū incredibilia quasi deprehensa narrantur. Necessesse est contentiosius loquaris quod probare non possis, & affirmationem sumit ex homine, quicquid nō habet ex ueritate. Est tamen hoc iniquissimū de loquacitate populi, quod plerunq; famam accendit contentio nō creditū. Materia miraris rumoris, de qua nemo nec sibi credit, quam qui narrat assignat alij? Rumor res sine teste, sine indice, res ex incertis improbissima, maligna, fallax, & similis silentio tuo. Quid & ipse de rumore senseris, uis breuiter probem? Tormentis querendum putasti, an uerum diceret. Sanē sit aliqua publici sermonis autoritas in illis, ad quae fas est populi peruenire notitiam. Video cur adulteria proferantur in fabulas, explicantur per ministeria, per conscios, habent inconsulta gaudia. Pars uoluptatis uidetur esse iactatio. Facinus uerō cui si fas est, ut illud humanae mētis capiat audacia, circūdatur undiq; nox profunda, densior caligo tenebrarum, quod nocentes suis quoque

oculis

oculis uix fatentur, non seruo, non creditur ancilla. Quid internitijs, quid opus est ministerijs? Sufficit animus duorum, explicat omne filius materq; secretum. Incestum tanto incredibile est, quanto & de illo plures loquuntur. O misera conditio sexus, cuius ipse plerumque uirtutes, fabulas parant. Cur ista nullis in publicum gaudet egressibus? Vnde aduersum omnes tam rigida conuersatio, tam seuerus affectus? Nihil concupiscit, nihil ergo desiderat? Filius possidet cuncta tempora, uniuersos occupauit affectus. filius matris tota iactatio est. Rogo nunquid adamauit? Mibi credite, non est nefandorum ista simplicitas. da ut sit hæc inter matrem, & filium conscientia, parent osculis palam, abstinebunt coram patre complexibus, omnis familiaritas substringetur in publico, sermones, occursum coram seruulis libertisq; uitabunt, & maximi sceleris ardor captabit affectare grauitatem. Elige parricida quod uoles, incestum diligens suspectum non erit, negligens deprehenditur. Sed quid ego sic ago, tanquam inauditum, incredibile scelus locutus sit populus? Teneo in hoc sermone facinus unius mali mariti. Non interest incestum de uxore fingat, an credat. Quid iste, ergo non timuit tam nefandæ rei famam, nec ad aures patris peruenire rumor erubuit? Dissimules licet, a te malignitas accepit ortum, te secutus est quisquis hoc ausus est narrare, proferre. Da bonum patrem, bonum maritum, dicturum me putas, non credet? Nesciet esse rumorem. Ite nunc Iudices, & adhuc dubitate quis famæ fuerit autor, cuius pater agit causam. Speciosus, inquit, fuit. Non magis hoc facinus in matre est, quam crimen in filio. Speciosus fuit. Vt hoc obijci possit, ut debeat, adijce & adulter, et raptor, in illa matrona maritali dolore penè percussus, in illa uirgine publica subclamatus inuidia, quanquam hæc quoque intra notos discurrunt iuuentutis excursus. Quid uis? ab incesto libidines cœperunt? hoc primū unquā iuuenis admisit? hoc solum argumentum sumis ex forma? Dic potius, de-

prehendi iuuenem mihi uenena miscentem: in necem meam conscientia sceleris est armatus. Infinitum est quantum debeat ante fecisse filius, ut de illo incestum pater sibi credat. Speciosus fuit. Quis enim non est formosus filius matri? Amant debilitates, amplectuntur illum morborum suppliciorumque pallorem, & in uires charitatis accrescit ipsa miseratio. Non impedit ægræ pietatis animum deformitas, pulchritudo non auget. Amare liberos unus affectus est. Liberi marite, liberi non amantur oculis, non complectitur mater ore, non uultu, sed est in filio matri nescio quid homine formosius. Possit forsitan nouitas sollicitare uisus, expugnare mentes, in matris aspectu coalescit infantia, pueritia cõsurgit, iuuenta surrepit, speciosum suum quotidie uidet, miratur, amplectitur. Quæ tandiu amauit, quando incipiet amare desinere? Non est opus nocentissime senex ad hoc nefas charitate, sed amentia, sed furore. Vt in iuene suo mater possit concupiscere quod formosus est, oderit oportet quod filius est, & adeo sacris affectibus non adiuuatur in facinus, ut ad illud nisi per oliuionem sui transire non possit. Quid? quod & incredibile est, quod parem duorum poscit insaniam, & ad incestum opus est ut admet & filius, non ut admetur solus. Ab utro deinde uultis incipere preces, uenire sermonem? Audebit hoc rogare filius matrem, mater hoc impetraturam se sperabit à filio? Hunc animum tuum senex, quo cum maxime taces (si non est callida, non maligna simulatio) de fide tanti sceleris interrogo, an potest mater admittere, quod loqui non potest pater? Speciosus fuit. Libet interrogare hoc loco omnes humani generis affectus. Placet ergo ut si filio obtigerit indulgentior facies, uultus erectior, refugiat mater amplexus? Si uirginem usque ad notabilem speciem natura formauerit, timeat oscula pater, horreatque contactum? Dij deæque male perdant tam impudentes sollicitudines, tam nefarios metus. Propè est ab incesto, timere ne fiat. Malo simplicitatem, quæ non uereatur infamiam, malo nu-

dos affe

dos affe
dat poss
est, ut an
rite si q
uerint,
stere, co
cesserit,
cibus: n
tiari. H
stum no
cule Iuo
ad uerb
bet cred
occider
Ita tu n
quitur t
lare uir
ge comp
credere
huc suff
tanti sco
nium d
tibi cum
portet
ta cruda
re scruc
tulante
ricidio
tam nef
filium
dices in
piunt,

dos affectus, inconsultamq; pietatem. Nihil de se fingi, nihil credat posse narrari. Teneat insatiabiliter, auide. tanti fama non est, ut amet filium mater solitudine pudicitiae. Me quidem mater si quis interroget, omnes matres liberos tanquam ad amantur, anant. Videbis oculos nunquam à facie uultuq; deflectere, comere caput, habitumq; componere, suspirare cum recesserit, exultare cum uenerit, conserere manus, pendere ceruicibus: non osculis, non colloquijs, non praesentiae uoluptate satuari. Hoc est ergo in tam nefanda suspitione scissimum, incestum non potest fingi, nisi de optima matre. Execraver mehercule Iudices, si crimen istud clarius obiecisset filio pater, si usq; ad uerborum processisset amentiam. Nemini minus fas esse debet credere incestum, quam qui propter illud paratus est filium occidere. Quid quòd non credis tantum nefande, sed quereris? Ita tu non times monstri huius agitare secretum? Populus loquitur incestum, sed tu nega. Ciuitas infamat, tanto magis osculare unicum, & coniugem tene, pariter duos circa tuum stringe complexum. Prò inaudita feritas, ita patri non sufficit non credere incestum, quod non potest probare? Ferrem tamen adhuc suspiciones tuas nefandissime senex, si dissimulanter indicia tanti sceleris agitasses. Obserua sermones, secreta custodi, omnium dierum noctiumq; momentis sagax scrutator insiste. Quid tibi cum abruptis? quid cum supremis? Incestum iam credas oportet ut torqueas. At tu, prò nefas, uerberibus, ignibus, & tota crudelitatis arte scrutaris rem, de qua non deberes interrogare seruos, de qua uernilium quoque corporum patientiam petulanter excuteres. Laminas accendis, equuleos moues, & paricidio suspicaris incestu. Nescis quod praecipis, quod abruptum tam nefande diligentiae furore commoueas? Pater, qui de incesto filium torquet, non est neganti crediturus. Omnium quidem Iudices incestorum suspiciones pessime semper à corporibus inciunt, nec bene de cuiusquam moribus illam partem hominis

interrogas, quæ non animo, sed dolore respōdet. Nondum dico quem torqueas, quis inter equuleos ignesq; ponatur, cuius arguta prius indicia præcedant, nouissimū debet esse, quicquid torquet & punit. Eidem hominum decorumq;, ne grauitatem putatis à nouissimis ultimisq; cœpisse. Non habet probationem facinus, de quo pater nō potest alium torquere quam filium. Video qua possis ratione defendi, si omnia antè fecisti, ut incestū aliter erueres. Quid ais? Interrogasti seruulos, non potuit conscius inueniri? Exquisisti ancillas, non apparuit ministra flagitijs? Non obscœna literarū commercia, nō fatentis deprehendisti nefandæ blanditijs? Nihil iuuenis maritus, dominus pater? Nunc & dic scisse rumorem, sed ut torqueas, ducatur tamen quæstio per cōiugis ministeria, per filij seruulos, in illa potius uilitate descuiat. Prius est ut repudietur uxor, ut diuortio fiat in domo grande secretum. Excedit omnem immanitatem, filium ideo torquere, ut sciat an innocens torqueatur. Vnicum pater ignibus uerberibusq; interrogas, rogo quid facturus si pernegauerit? Videlicet ut laudes, deinde dimittas: ut amplectaris perusta uitalia, & laceri pectoris uulnera pietati rursus admoueas. Solus superest pudor homini, qui torsit unicū, ut torquere debuerit. Faciat te necesse est res ista pessimum patrem, & oderis oportet filiū, cui satisfacere nō possis. Iamiam malo uenena, ferrū, subitos ictus, improuisamq; mortem. Incestum qui non credit, torquere non debet: qui credit, statim debet occidere. Quòd si tormenta etiā filij placēt, si præstanda est satisfactio tam nefandi rumoris, exigo ne perdas quæstionem: in media ciuitate, in ipsa cōstitue fama, aduoca illos malignos, illos loquaces, & seculi rē exquire audiēte populo. Coram omnibus torqueri debet, de quo loquuntur omnes. Interroget quisq; quod uolet, suis credet oculis. Cur in abditam semotamq; partem iuuenis abducitur? Secretum quæstionis nec incesto filio debetur, nec innocētī. Dabo adhuc inter secretum publicationemq; temperamentum. Aduoca propinquos,

adhibe

D
adhibe a
stratus, a
bes aut t
negauit
tem, effu
agunt co
rum dan
posita in
bet filiu
dere. No
cedat, &
bertis au
adhiberis
uestes sci
nouauit
quod iam
tibus pat
filius, feci
co uideor
tre torqu
Adhibe ff
excipe, l
sum est, te
me tum n
properan
ignes, qu
fecisse de
tum dolo
tinaci cru
audieris n
diri. Mir
tum potu

adhibe amicos, circumpone iuueni serios senes, intersint magi-
 stratus, adsistant quibus habere possit ciuitas fidem. Præstare de-
 bes aut tibi ut probare possit, si confessus fuerit: aut filio, si per-
 negauerit. At tu nefande, crudelis tollis quæstionis alteram par-
 tem, efficis ne possit amplius innocens esse qui tortus est. Quid
 agunt contra populum tormenta secreta? Prædico, testor, ite-
 rum dantur malignis alimenta sermonibus, & à quæstione se-
 posita in maius reditur incertum. Coram omnibus torquere de-
 bet filium pater, & qui uult absoluerè, & qui est paratus occi-
 dere. Non uultis Iudices ad facinus indignissima quæstionis ac-
 cedat, & quòd ipse torsit filium pater? Adeo ne non potuit li-
 bertis aut seruulis necessitas ista mandari, non carnifex potius
 adhiberi? Pater in tormentis filij non auersos tenuit oculos, ipse
 uestes scidit, uelamenta lacerauit, manibus flagella concussit, re-
 nouauit ignes, & mori filium cõtentione non fuit, diduxit os,
 quod iam suprema claudebant, fouit animum, ut longis crucia-
 tibus patientia sufficeret. O dignum patrem, cui dicat innocens
 filius, feci. Non mehercule improbe mihi proclamaturus hoc lo-
 co uideor, hominem qui torquetur in matrem, debere coram ma-
 tre torqueri. Cur excluditur infelix à sua causa, à sua quæstione?
 Adhibe speciosi cruciatibus hanc nimis amante: huius gemitus
 excipe, huius suspiria oculosq; custodi: si quod facinus admis-
 sum est, torquebis quidem filium, sed fatebitur mater. Irrumpere
 me tum maxime puta in illud tuum parricida secretum, in iicio
 properanti quæstioni manum, inhibe ictus, subtrahè paulisper
 ignes, quicquid est quod eruiisti, profer in medium, memento te
 fecisse de filio propter quod tibi non debeat credi. Quid spiri-
 tum dolore præcipitas? Quid misera interualla patientiæ per-
 tinaci crudelitate continuas, si frustra tibi sufficere credis quod
 audieris nunciare, proferre? Incestum ut credatur, ipse debet au-
 diri. Mirabar & ego Iudices si tam nefanda quæstio alium exi-
 tum potuisset habere, quam mortem. Hic est parricidij pudor,

sic desinunt, quæ incipere non debent. Facinus questionis operis scelere maiore, exire tibi uideris per orbitatem. Scimus unde uenerit ista contentio, nihil extorsit scuitia misero. Vincit torquentem qui occiditur. Iamiam non miror, quod post ista non habes uocem, uerba non inuenis. Vnicum sine teste lacerasti, unicum occidisti, soli tibi deinde notum uis uideri celare facinus, & in paricidio queris aliunde tristitiam. Præpostera res est filium occidere, deinde erubescere. Fas non est non esse notum, propter quod se parricida putat innocentem. Eligas utrum uoles, aut tormenta damnes necesse est, aut silentium. Quod non debet indicari, queri non debet. Possis uideri fortassis crudelissime senex silentium filio præstare, si uiucret. Consumpta est paterni nominis religio, omnis pietatis sublata reuerentia. Si hoc ille meruit, parum in questione, parum ultionis in morte est. Vindicare uis confessionem: induc cadauer, & super illa uulnera omnes pone causas. Non est eiusdem fati cur torseris, & tacere cur occideris. Quid ais scruissime parricida? Filium consumpsisti per flagella, per laminas. Potes agere, uiscera de tuis concepta uitalibus, sanguinem qui de tua fluxit anima, non insania, non furore, sed (quantum uis uideri) consilio, grauitate lacerasti. Potes tacere, super uulnera unici, super exutos artus metuendus assistis, & causas querente matre, querente populo, hoc solum dicis, occidi, contenta esse debet incerto. Interrogari nunc te marite credis à matre sola? causas mortis illius reposcit sollicitudo generis humani. Stant circa liberos attoniti parentes, horret inuicem se charitatis fraterna complecti, rupta est illa osculorum inter soceros generosque simplicitas. Quousque nos cum silentij tui interpretatione committis? Si nihil factum est quod debeat erubescere temporum pudor, quid sibi uolunt uerba media, suspensa? Si nefas prodigiosis simile fabulis deprehendisti, miserere, ne sis una morte contentus. Incestam grauius odisse debes: quod & uenit in forum, quod audaciam innocentis imitatur, & tacenti uidetur irasci.

Cum

Cum filii
 deris, no
 dices im
 bil parte
 rus. Non
 trabis al
 deficere,
 cis affert
 rei matre
 queris, q
 discutere
 non uoc
 infamiae,
 tis. Qui
 tus est. M
 quæ cou
 Quis un
 nium? qu
 quod no
 ta patris
 efficies, i
 complecti
 primere
 custodite
 si, fatebe
 perustum
 inuidia,
 trem ult
 perituru
 hi uideo
 se de gau
 tibi, inq

Cum filium propter rumorem torseris, propter tormenta occi-
 deris, non est media res, ut neutrum sciamus. Mater quidem lu-
 dices innocentissima hoc cōplorat, hoc ferre non potest, quod ni-
 hil parricida respondet. Sed nobis uidetur iamianq̄; esse dictu-
 rus. Non fallit nos nefāde quid captes, hoc quod supra silentiū
 trabis alta suspiria, quod prorumpenti uideris exclamatione
 deficere, mendacio paratur autoritas, & in fidem eruptura uo-
 cis affertur, ut fateri uidearis inuitus. Dic tamen, par est huic
 rei matris integritas, ut mentiaris. O quanto nunc dolore tor-
 queris, quod instantem non potes aliqua truci proclamatione
 discutere. Non uerba tibi contra miseram, sed argumēta desunt:
 non uoce, sed probatione deficeris. Quod solum datur, relinquis
 infamiae, & nos cum perpetua sermonum malignitate commu-
 nis. Qui interrogantem nec damnat, nec absoluit, rumore contē-
 tus est. Modestiamariti pariter & patris accipite. De muliere
 quae cōuinci nō potest, sufficere sibi putat, ut incesta credatur.
 Quis unquā tam nefādas artes, tam cruentū deprehendit inge-
 nium? quia nō potest probare quod dixerit, captat ut credatur
 quod non dixit. Dissimulas, taces saue, crudelis inuenisti tormē-
 ta patris. Audi quid misera simplicissimo dolore proclamet. Nō
 efficies, inquit, callidissime parricidarū, ut non audeā cadauer
 amplecti. Ego uerō incesta sum, si possum moderari gemitus, cō-
 primere lachrymas. Coite in finus omnes liberi, omnes parētes,
 custodite plāctus meos, obseruate suspiria, si quid feci, si qd admi-
 si, fatebor. Ecce supra lectulum effusa feralē, laceros artus &
 perustū complexa corpus exclamo, teneo unicum meū, uelit nolit
 inuidia, meū misera formosum. Hoc erat quod infelicissimā ma-
 trem ultra solite charitatis exagrabat affectus, anabam marite
 periturum. Infames quantumlibet hanc impatientiam, ego mi-
 hi uideor defuisse, cessasse, multum de leticia, multum perdidis-
 se de gaudijs. Nemo unquam filium nimis amauit. Excuso
 tibi, inquit, iuuenis innocentissime, quod supremis tuis nondum
 praest

præstiti misera comitatum. Viuere quidem te defuncto continuo
 nõ debui, sed mori marito tacente non potui. Rumpam tedium
 lucis inuisæ, sed prius licuerit coram ciuitate manibus tuis iusta
 persoluere, cum damnato supra callidissimum silentium parrici-
 da, nihil te dixisse constiterit. Ignosce quòd ad iudicium istud
 orbata durauit. Timui ne si ad exitũ impatiẽtia, si præcipiti pie-
 tate properassem, faceret aliũ parricida de mea morte rumorẽ.

INFAMIS IN MATREM. 11.

Ex superiore argumento, Declamatio.

Pro uiro contra uxorem. 19

DEBEBATVR quidem tristissima orbitatis
 misero pudori, ut iam taceremus omnes, & post
 tam prodigiosas rerũ sermonũq; nouitates, oportu-
 erat hoc esse nouissimum de malis infelicissimæ
 domus, quòd occidi filium pater. Sed quoniam mulier immodici
 semper affectus, supra cuncta quæ uel passus sum paulò antè,
 uel feci, reatus quoq; me dolore concussit, ueni petiturus à uobis
 ne me scientem silentiũ contentioni præstare credatis. Non quia
 occidi filium taceo, sed occisus est ut tacerẽ. Vtinam Iudices ne-
 gare possẽ quòd occidi, utinam totum misere necessitatis ordi-
 nem fas esset intrare, & oris huius premere secretum. Miratur
 hanc aliquis patientiam meam? Ardor ille qui me modo impe-
 git in filiũ, ipsa sui immanitate consumptus est. Quicquid erum-
 pere posset in proclamationẽ, parricidio peractũ est, in orbitate
 conticuit. Non habeo affectum, nisi quo cuncta tantum patiar,
 audiam, feram. Vtrunq; de filio fieri nõ potest, ut & occiderim,
 & fatear cur meruerit occidi. Quapropter Iudices satis admira-
 ri, satis stupere non possum, quòd mulier cuius præter optimam
 sanè conscientiam, sexus quoq; maiorem malis nostris pudorem
 præstare debebat, tacere nõ potest silentium meum. Nouo quin-
 imo fabulosoq; secum impatiẽtiæ genere dissentit. Queritur
 de populo quòd loquatur, de patre quòd taceat. Nec contenta
 confes=

confessione mariti, nihil se dissimulare, nihil scire reatus auctori-
 tate testantis, mauult de silentio meo facere secretum orbitatis.
 Istud amētia sit an innocētia, perditus dolor uiderit. Ipsius ani-
 mus potest scire quid filius meus dixerit, quae me putat habere
 quod dicam. Fidem igitur uestrā Iudices, ne uos orbitatis mise-
 ratione confundat sola mater, ne ue maxime calamitatis ibi tan-
 tum putetis resedisse sensum, unde uos lachrymae gemitusq; cō-
 ueniunt. Mei magis debetis in uxoris comparatione misereri,
 qui filium & perdidit, & occidi. Ego sum infelicioꝝ ex parenti-
 bus duobus, qui quicquid Iudices ista complorat, & patior, &
 feci. Felicem ignorantiae conscientiam matris, qua sufficit inter-
 rogare. Maior me impatientia, maior urit affectus, cur filium
 occiderim, indicare non possum, nec poenitet quod occidi. Infe-
 lix senectus, misera patiētia, sic quoq; quam multa dicēda sunt?
 Fuimus quondam, Iudices, fuimus felicissimi parentes, cū adhuc
 nudis unci nobis blādiretur infantia, durauitq; domus tota pro-
 speritas, quandiu pariter fruebamur, pariter dileximus, quādiu
 ciuitas de nobis hoc solum poterat loqui, filium nos habere for-
 mosam. Vt uerò in eam adoleuit aetatem, in qua corporalibus bo-
 nis iuuentus insolenter exultat, superbus atq; arrogans, in nullū
 uite genus, non in priuatos, non in publicos actus florētem du-
 xit aetatem. Dij immortales quantus qualisq; circa iuuenem ru-
 mor ingemuit? omnium maledictis succlamatus, omnium denun-
 ciatione damnatus est, donec & ipse consensum circa se publici
 doloris agnosceret. Inde rarus in publico, & tanquā patris oc-
 cursus, tanquā ciuitatis ora uitaret. Non est leue concipere uer-
 bis, in quantam ciuitatis execrationem, in quantam culpam iuue-
 nis inciderit. Dictus est occidere posse patrem, dictus est dignus,
 quem posset etiam pater occidere. Quid facerem Iudices infeli-
 cissimus senex? iam iam non cuitabat fama nec patrem, iam meis
 auribus nemo parcebat. Interrogare non audebam, dissimulare
 non poteram. Fallitur quisquis me putat quicquam fecisse con-
 silio

filio : impetus , ac temporis ipsius nescio quis ardor explicuit. Præparari filio tormenta non possunt. Est in miseris penatibus pars remota, seposita, profunda tenebris, tristis accessu, omnibus apta flagitijs, & in qua audeat facere facinus & pater. Illò facteor dum me uaria cogitationes per totius domus spatia circū agunt, quātum intelligere licuit, impronius adueni. Et ille quidem ad conspectum meum tanquam deprehensus obstupuit, refugitq; trepidus, puto ne quererem causam. Irrumpo festinanter, auide, sine liberto, sine seruulo, sicut me deprehenderat temporis illius fatum, manibus, ictibus, & quæcūq; ex obuijs dolor in telorum transtulerat usus, ultra uires senectutis aggressus, ignes ex proximo raptos, uerbera quæ casus obtulerat, non diuiso dolore, non per partes, non per interualla suspensio, sed semel, sed pariter inuado. Pars secreti fuit, ut ipse torquerem. Dijs immortales, quæ contumacia, quæ fuit illa patientia, cum domi torqueretur à patre, non inuocare matrem? Non repugnauit iuuenis, non opposuit manus, nullum implorauit auxilium. Mer sis tantum deiectisq; luminibus tanquam unquam flagella sustinisset, tanquam meis torqueretur oculis, omnes ictus excepit in faciem: uerberibus, ignibus, laudatos uultus uelut illis irascere tur, opposuit. Reddo testimonium nouissimum pudori, cum iam mori uellet, occisus est. Laudo Iudices patientiam matris, cum & ipsa semper plurimum esset domi, & ab illo secreto fortasse non longe, interuenire noluit, interpellare non ausa est. Sed & manibus meis gratulor, quòd non propinquus aliquis non amicus irrupit, occidisset quisquis me tunc ausus fuisset interrogare pro filio. Sepeliui tamen lacera membra, funus indulsi, ossa collegi. Non iniicit uxor lectulo manū, non inter exequias placentibus elisisq; uberibus mihi fecit inuidiam. Vnde in hanc impatientiam prorupit, exiuit? domi me nihil interrogauit. Possum iam mater infelix coram liberis ac parentibus, possum audientibus dijs hominibusq; clamare, & ego amari filium meum, non

osculis,

D
osculis, n
tientiā. V
uassēm: s
rum par
quod imp
non me p
tibi par
ne lucrif
si irascere
nores acc
matre sep
uocas nu
Perdidi e
cut quæ
indigniu
& æquan
nobis arb
filium oc
cit, quia
potes nu
tanti iuu
terribile,
ter non
malorum
filium oc
tigare in
spondere
clamatio
summoru
ter non a
fectusq; p
sanguine

oculis, non infirmitate, non lachrymis, sed uiribus, dolore, pa-
 tientia. Vnicum quem si acie clausisset hostis, uicaria morte ser-
 uassem: si subitum cinxisset incendium, extulissem relicta meo-
 rum parte membrorum, eripui malignitati, abstuli famam. Habeo
 quod imputem tibi naturæ pietas. Rem difficilimam feci, quod
 non me potius occidi. Male tractationis accusat. Adeo ne uxor
 tibi parum uideor dedisse pœnarum, post periculum & labores
 ne lucrificiat pater, quod occidit filium suum? Non pudet ergo,
 si irasceris parricide? Quid tibi cū lege, quam uos propter mi-
 nores accepistis affectus? Querelas habet ista, non gemitus, &
 matre seposita solam complorat uxorem. Rursus ad populum
 uocat miserum pudorem: materiam noui rumoris accendis?
 Perdidisti ergo rationem secreti mei. Sic omnia feceram, ne quid
 aut queri posset, aut dici. Iam uerò quid impudentius, quid
 indignius, quam cum sibi de liberis credunt licere tantundem,
 & æquum ius patris ac matris esse contendunt, quasi nesciant
 uobis arbitrium uitæ necisq; commissum? Non est priuilegium,
 filium occidere cum fieri potest, nec quisquam tantum ideo fe-
 cit, quia liceret. Viscera unci lacerare suffeci. Ignosce, si non
 potes mihi credere, nemo filium suum occidit odio, non erit
 tanti iuuenis inuisus. Illud est in patribus usque ad parricidium
 terribile, quod amant, quod succurrunt, quod sibi uidentur ali-
 ter non posse misereri. Non est quod uos ab existimatione
 malorum meorum mollior sexus abducat. Maioris affectus est
 filium occidere, quam uindicare. Desine igitur me mulier fa-
 tigare interrogationibus tuis. Ita tibi non uidetur omnia re-
 spondere pro filio, qui dicit, occidi? Et licet comprimantur ex-
 clamations, ora claudantur, nihil negat, qui hoc fatetur. Atqui
 summorum facinorum ipsa inmanitas innocentia est. Filium pa-
 ter non demens, non insanus occidi. Hominem extra sensus af-
 fectusq; positum quisquis nunc miseratur, occidit. Vides senem
 sanguine suo fluentem, laceratis exustisq; illis sanctioribus
 chario

charioribusq; uisceribus super exanimis unci corpus cruentis manibus iacentem? Horreo cadauer, & uelut corpora quæ cælestis exanimauit ignis, adire propius timeo. Ad quædã facinora sufficit claudere oculos, uultus auertere, tacere, mirari, & incredibiles calamitates relinquere suis causis. Miserere, ne quid amplius quæras, nequid interroges. Dicturum me putas, parce seculo, parce marito, parce patri? Tu uerò parce illi qui occisus est. Nouum Iudices uxoris in maritum crimen audite. Silentium est de quo queritur. Solebat indignatio uestra conuitia nostra ferre non posse, & matronalis indignatio dicere uidebatur, non parcis erga me marite uerbis, nullam habet nostri tuus sermo reuerentiam: facile prorumpis in opprobria, facile quod libet obijcis, exclamas, & dum nimium libertati uocis indulges, potest populus aliquem de me facere rumorem. Tu mulier obijcis mihi rem quæ nulli unquam crimini fuit, sola in nostris moribus innocentiam uoce reprehensam tuctur taciturnitas. Vide cur manus, cur uerba peccare uideatur. Illis infamamus, his torquemus, occidimus. Vis scire quam non possis queri de silentio meo? Felicissima fueras si idem fecissemus omnes. Finge me paulisper sepositis silentij causis, hoc tantum respondere, non prodo secretum. Ex omnibus Iudices, quibus humana pectora serijs grauiibusq; complectuntur affectibus, nullam difficiliorem quam silentij credo uirtutem, adeoq; promptissimo sermone facile delinquimus, ut constantiam tacendi neq; in alijs ferre possimus. Crimen hoc in me mulier uocat, quod in priscis illis morum mentiumq; rectoribus fuit prima sapientia, quod quosdã totius uitæ pertulisse patientiã magis illa misera miratur antiquitas, quam quod temporum uices, siderum cursus, & profunda nature uelut conscia ratione sanxerunt. Quæ per fidem impotētia est infringere rigens sacra dissimulatione pectus, euoluere animum, quem super sua secreta compositum non letitia, non dolor, non necessitas, nō fortuna laxauerint? Quisquis de tacente queritur, multo

Valla sic illa
ad posteri⁹, hæc
ad prius dicta
refert.

multo minus ferre poterit loquentem. Nec adeò cõiugali societate cuncta miscentur, ut nihil sibi aduersus hanc concordiam proprium relinquat animus. Est aliquis etiã à sanguine suo secretus affectus, genusq; reuerentiæ, ut tacenda minime uelis scire charissimos: quædam non possis uerberibus, equuleis erucere, & plerosq; uideas fortiter super sua secreta moriètes. Agedum (si uidetur) utrumq; sexum, omnem conditionem, omnem seruemur ætatem, nullum sine cõscientia peccatus, nulla uita sine causis tacèdi. Si te interrogaret omnia maritus, haberes aliquid & tu quod non fatereris. Et quanto silentium grauius est in senes, uerecũdus in marito, sanctius in patre? Pudeat nos mulier infirmitatis. Vicit nos modo iuuenis ille constantia, mori uoluit, ut uiceremus. Vides mulier quibus* interpretationibus præstes tuum* imprecatorum? Diceris ideo me interrogare, quia scis omnia me potius pati malle, quàm loqui. Quis enim in hac ciuitate nõ nouit nocturnitatis meæ rigorem? Quis ignorat, qua cuncta soleam ferre patientia? Ne occisurus quidem suspiria gemitusq; præmisi. Nihil feci, unde erupturum quãdoq; in orbitatem patris animũ aut tu præscio timore sentires, aut ipse periturus. Hanc nũc me iactare cõscientiã putas, quòd nihil in publico, nihil in ullo mihi permisi proclamare conuentus? Ego uero non sum questus de uicene nec tibi, nec captui, ut illum mecum & mater odisset. Frustra te putas extorquere accusatione posse, quod mihi non ipse calamitates, nõ dolor, nõ meditatio orbitatis expressit. Vras licet, durabo, perfrã, passus sum iam, quod erat difficilius, occidit. Torfit, inquit, filium meum. Breuiter iudices ratio reddatur: infamẽ. Quid refert an innocentẽ, si illud omnibus liquet? Iuuenem cunctis pignoribus inuisum, omnibus affectibus grauẽ maligni fecere sermones. Quid agimus animus? quẽ admodum effugimus, euadimus? In tanta insanãia nihil facere, credentis est. Vis me circumire singulos, reclamare populo, cum rumore rixari? Tuæ fortassis infirmitati conueniat negare: me tantum fortior

assertio unici decet. Eripiendus est non contentione uerborum, sed ut ciuitas stupeat, ut erubescat. Torquere me filium putas? Inuidiā facio populo. Videor mihi illis uerberibus lacerare famam, illis ignibus increpare rumorem. Quæstio de infami filio unam rationem habet, ut probes innocentem. Dij mala prohibeant, ut noueris illum dolorem, quo potest torquere filium pater. Nihil est infelicius homine, cui de unico suo mors sola non sufficit. Iuuenē in cuius animo perdidērāt nomina nostra respectum, quem quotidie necesse habebamus excusare rumori, qui inter nos formosum malebat agere quā filii, uerberibus ignibusq; consumpsi. Vis, uis scire quanta tormentorum ratio fuerit? Debit etiam tortus occidi. Si tamen utiq; mater uis scire causas, leniter audi. Prospiciebam miser in grande quādoq; facinus prorupturum, quod ocio uitam, quod desidē domi perdebat ætatem. Non peregrinationibus excolere mentem, nō experiri militiam, non tentare maria, non rura colere, non administrare rempublicam, non ducere uolebat uxorem. Præterea traxerat ex frequētibus castigationibus tedium patris, & in execrationē mei, conscientia qua non emendabatur, exarserat. Timebat occursum, non audebat adire: colloquia, oscula, cōuictusq; fugiebat. Breuiter perditissimæ mentis definienda mensura est. Oderat me filius, & timebat. Filiū igitur totius ciuitatis estimatione dānatum, quē adhuc uiuere mirabātur homines, torfisse me putas? Ego uero occidi tarde diu. Quæstionē illud uocas? Pœna, supplicium, & malorum meorum exitus fuit. Nulla ratio est interrogādi hominem, cui non est fas nisi negare. Quanta tamē mihi fuit & in quæstione moderatio? Non enim præcipiti raptus impulsu exilui repēte, subito, nec captus dolore cæco impatientiæ meæ uelox uulnus induxi. Non potest nō ratione occidi filius, cum antē torquetur. Dedi moras, spatium, tempus indulsi. Vides quātam hic malignitatibus potuerim præstare materiā? si in illo secreto, gladio tantū, si uulneribus egissem, exitum

exitum
mibi faci
occidi. Se
cidium.
se, cui iam
lignos se
neq; in o
mea tibi
non fuit
a singuli
dum est,
ne se ipse
sue nec q
rit, quid
ter impa
quā qu
menta no
quid iuue
nihil me
dem com
ricidij m
facias in
iam poss
patrem.
quicquid
deatur o
stram mo
secreti il
beam reu
tui solus
interrog
quid ille

exitum fecerat iuuenis deprehensi. Non est igitur mulier quòd
 mihi facias duplicatæ quæstionis inuidiam, id est, quòd torseri, &
 occidi. Sola est huius necessitatis ratio de morte. Illud est parricidium,
 filium torquere uicturum. Putas iuuenē uiuere potuisse, cui iam non
 poterat nisi morte succurri? Quem contra malignos sermones asserere ca-
 peram, non reddidi rursus infamæ, neq; in oculos, & ora uulgi de se-
 creto patris emisi: prouidentia mea tibi quoq; mater, ne in hunc interrogetur, eripui. Ille uero
 non fuit post tormenta laturus uitæ pudorem, ut interrogaretur
 à singulis, ut negaret. Verum mulier affectibus tuis renuncian-
 dum est, ad totius domus nostræ pertinere innocentiam credidi,
 ne se ipse potius occideret. Sentit iudices mulier ad ius querelæ
 suæ nec quòd torserim, nec quòd occiderim pertinere. Ita quaerit,
 quid mihi dixerit ille, de quo nescit, an dixerit. Quid ais ma-
 ter impatiens? ita in morte filij tui nihil aliud ad te pertinet
 quàm quid locutus sit? Ita si respōdero remittis parricidiū, tor-
 menta non obijcis? O inconsultam muliebrem semper amētiam,
 quid iuuenis in tormentis dixerit, tanquam ignoret, interrogat:
 nihil me comperisse non credit, tanquam sciat quid dixerit. Fi-
 dem communis sanguinis, fidem cōmunium malorum, neq; par-
 ricidij me uelut agitare secretum, ne calamitatibus nostris grauē
 facias innocentia tuam. Viderit, quid meruerit iuuenis ille, ego
 iam possum suprema reuereri, & post exitum unci reuertor in
 patrem. Maior defunctis liberis præstanda reuerentia est, nec
 quicquam minus cōuenit affectibus patris, quàm si insultare ui-
 deatur occiso. In gratiā me cum filio reduxit orbis, iram no-
 stram mors seuera composuit. Quinimo recogitanti mihi totum
 secreti illius ordinem, subit tacita miseratio, quantam ego de-
 beam reuerentiam filio, quem potui torquere solus, quem po-
 tui solus occidere. Perseueras, cogis, instas? Inuicem te mulier
 interrogo, cur si tantopere uolebas scire, quid interrogarem,
 quid ille loqueretur, non irrueris in quæstionem, quam nullis

ministris, nullis custodibus uallauerat pater? Quāto melius mater ipsum adisses, quanto fortius interrogasses una, quanto tibi plura dixisset? Quis te mulier affectus abegit, tenuit, exclusit? Agnosco uerecundiam tuam: timuisti, credo, ne si in illo secreto fuisset omnes, occidisse filium diceretur & mater. Instas tamen, & miseri senis ora diducis. Puta me hoc solum dicere, ex maximi facinoris cunctatione ueniens, quid audierim, nondum scio, totus adhuc sum in parricidio meo, & post mortem unici omnia quibus laceratus, occisus est, in animum meum tormenta redierunt. Est quidem difficile, ut aliquem pati pudorem parricida uideatur, uerūtamen stupore, amentia, & silentio in orbitate defeci. Ablata est mihi omnium uerborū fides, omnis sermonis autoritas, nec habet causam loquendi, cui non potest credi. Desine mulier interrogare. Filium quem occidit pater, nec absolueret, nec accusare iam debet. Quid, inquit, dixit cum occideres? Miseram parricidij innocentiam, quod hoc me non potestas, non magistratus, non propinquus aliquis, non amicus, non ille semper loquax populus ac malignus interrogat. Quiescitis, tacetis. Me infelicem nunquid scitis omnes? Puta me mulier hoc tibi respondere, non habent incredibilia uocē. Quaedam maiora sunt, quā ut illa capiat modus sermonis humani. Tu uero crede nihil aliud fuisse quā furorē, insanisse me puta, uidebam, quae non fiebant: audiebam, quae nemo dicebat. Hoc solum non insipientis habui, quod tacebam. Finge me respondere, nihil dixit, nihil locutus est, non credis? Atqui multo minus creditura quid dixerit. Accipe mulier breuē ueramq; rationē, cur in questione iuuenis occisus est. Torquebam, nec interrogabam. si qua ad aures tuas ab illa quamuis remota domus parte perlata uox est, meus gemitus fuit, meorum uiscerum dolor. Queris cur nihil dixerit? quia non habuit quod scire uellem, quod audire deberem. Nihil aliud quæstio illa captauit quā silentiū, quod præstare uita non poterat. Quisquis in tormētis occiditur, ideo

tortus

tortus est
qualis ue
uebam a
ter sedib
xaret. C
animum
mitus, ten
ab homin
uene pat
quā ut
rogantib
ut obijci
sum, non
modo lib
deprehen
abdicaue
lisse cont
misit affe
quem me
iuuenē d
restatis a
bam iudi
& feci. I
existima
ricidij:
ctus est t
infamian
unici mo
Scilicet f
ne hoc ca
uero me
medius p

tortus est, ut occideretur. An tu quæstionem illam fuisse credis, qualis uernilibus corporibus adhibetur? ideo enim equiuolos mouebam artifex senex, tenebam fidiculas ratione seuitia, ut leuiter sedibus suis remota compago per singulos artus membra laxaret. Consumptus est spiritus silentio sui, & uerbera ignesq; animum pariter uocemq; cluserunt. Videbatur mihi premere gemitus, tenere suspiria: & sic nihil dixit, tanquam torqueretur ab homine, qui sciret. Miraris hanc in filio contumaciam, in iuene patientiam? patri torquenti non potest aliter responderi, quàm ut mori malit quàm confiteri. Quod sufficit igitur interrogantibus respondere, mulier occidi. Fallitur quisquis expectat, ut obijciamus illa communia: ego uero proclamo, non luxuriosus sum, non amore meretricis infamem, nihil ille delinquebat quomodo liberi solent, monstrum erat inenarrabile, quod nollem deprehendere, quod ferre non possem. Miratur aliquis quòd non abdicauerim, nec notissima ultione patrù fuerim tantum expulisse contentus? Tuus mulier nefarius, tuus inconsultus non permisit affectus. Filium cui contra scueritatem meam ignoscebas, quem mecum odisse non poteras, secuta fuisses abdicatum. Finge iuuenem dixisse nescio quid, ego audire nihil potui: non enim potestatis alicuius more confederam, nec torquentibus alijs agebam iudicem patrem. Ego tunc cuncta & passus sum pariter, & feci. Non uacabat aures præstare uerbis, excipere gemitus, existimare singultus: auocauit me contentio, dolor, orbitas, parricidium: omnia facta sunt festinatione præcipiti. Idem patris affectus est torquere ut scias, occidere ut nescias. In meam, inquit, infamiam taces. Ita nunc primùm laboras misera de fama, & post unicum mortem pertinere ad te cœpit quid loquantur homines? Scilicet filius impesus est, ut erubesceres, ut male audires? Adeone hoc captanti non erat satis rem totam commississe rumori? Ego uero me fame tuæ mulier opposui, & inter matrem filiumq; medius parricidium feci, unicum occidi, ne quid aliud loqueretur

homines. Alioqui si hoc capto, quod putas, quousque taceo? in quod tempus differo illā quā me putas premere uocē? ecce reatus iudiciū pronuncio, ego tamē scire me nego. Egregiā rationem malignitatis, locuturus aduersus uxorē: feci, ne mihi crederetur. Fateor igitur, nihil ad certū indubitatumq; perduxi, hoc est quinimo propter quod ad mortem usq; cōtendi. Non explicant tormēta quæstionē, quæ occidunt. Quid, inquit, dixit? Felicem te misera, si nescis, quid dixit. Ita non es cōtenta cōscientia tua, non sufficit quod nō habuit ille, quod negaret, quod fateretur? Poscis uerba quæstionis, cogis, extorques. Testor, tu facis, ne possis negare, quod dixerō. Quid dixit? parasse se parētibz uenenū? negas. Proditionis agitaſse sermones? negas. Tyrānidis inisse cōsiliū? negas. Et quicquid dixerō negabis. O bonæ cōscientiæ incauta simplicitas. Ita nō times, ne coactus loqui multa fingam, multa componam? Si potes scire mulier an mentiar, scis quid dixerit. Quid dixit? nihil. Quid dixit? omnia. Male dixit seculo, fecit tēporibus inuidiam, detestatus est patrē, cōuiciatus est matri. Quid dixit? plus quam interrogabam. Vicisti mulier obstinationē meam. Audi breue succinctumq; respōsum, quid dixerit: quod quæris, quod putas. O si quis in illam nos secreti nostri potuisset adhibere præsentiam, uidisset nouū genus quæstionis: stabam senex furijs mōstrosæ feritatis accinctus, manibus exertis, hinc ignibus, hinc uerberibus armatus: super ora, super oculos iacentis assistens clamabam, furiose, demens tace. Et ille uelut exustis amputatisq; per quæ dolor exit in uerba, fuit attonitus, amens. Quoties admotis ignibus ad aliquam corporis partem, totū pectus imposuit: quoties hiatu oris auide flammæ aduersus exeuntia uerba collegit? Cum uerò iam totus calor uerberibus expulsus ignibus nouissimi doloris erumperet, pertractis ab ima pectoris parte suspirijs breuissime collecti spiritus, ille quo redditur anima singultus, fuit similis exclamaturō, nescio quid, quod & tu fortassis audires. Occupaui, fateor, & aduoca

D
aduocati
corpore
temporis
di, aspexi
animam
nō subtra
plius uoc
didi tamen
me non i
meo, & i
flagella, l
mihi nō p
iam tuos
dolor: qu
docuisti.
sera quæ
uxor in il
ibi me int
uaga per
ginem iu
ipsa iuuen
pra busta
fitebinur
pietas. N
do, & e
precibus
uxor, per
plius quæ

M.

aduocatis quas iam cōsumpseram uiribus, manibus, telis, totoq;
 corpore pariter adnixus antequam mentiretur, occidi. Misera
 temporis illius recordatio, deficientē in manibus meis filium ui-
 di, aspexi ora pallentia, frigidos halitus, interrupta suspiria, &
 animam magno silentio exeuntem, non tamen tormenta laxavi,
 nō subtraxi, restinxiq; flāmas. Miserere mulier, ne queras am-
 plius uocē huius affectus, filiū qui moriebatur occidi. Non per-
 didi tamen, non perdidit unice mortem, fortunā non perdidit, iam
 me non interrogat nisi sola mater. Consiste agedū mulier loco
 meo, & in habitum paterni furoris accincta admoue equuleos,
 flagella, laminas: prædico, testor, aliter non possum loqui, aliter
 mihi nō potest credi. Quāquā miserrime iuuenis (fās est enim
 iam tuos alloqui manes) exprimere mihi uocem nullus poterit
 dolor: quantum uolet laceret, uel occidat, uincere me tormenta
 docuisti. Si tamē fās est cogitationis memoria tractare uerba mi-
 seræ questionis, cur me corā populo magis interrogas? Eamus
 uxor in illam desolatam domū, in illud iam patris filijq; secretū,
 ibi me interroga, ubi torsti, ubi occidi, ubi adhuc forsitan filij tui
 uaga per mæstos penates anima discurret. Porrigat aliquis ima-
 ginem iuuenis occisi, ponat in sinu matris illas uestes, quibus
 ipsa iuuenē misera comebat. Eamus ad tumultum, misceamus su-
 pra busta lachrymas. Ibi aut tacebimus pariter, aut inuicē con-
 fitebinur. Iamiam miser mori possum, explicuit te sollicitudo,
 pietas. Non scribo tabulas, testamento supremo uerba non cre-
 do, & ego moriar in tormentis meis. Illud tantum nouissimis
 precibus à te ciuitas, per liberos, per coniuges, per natos, à te
 uxor, per occisi iuuenis umbram peto, à te mater, ne quid am-
 plius queras, tu infamiam ne dicas.

M. FABII QVINTILIANI
 DECLAMATIONVM
 FINIS.

